

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Teja Valenčič

Ustvarjanje skupnih nadnacionalnih visokošolskih prostorov: primer »Eurocampus«

Magistrsko delo

Ljubljana, 2011

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Teja Valenčič

Mentor: izr. prof. dr. Marjan Hočevar

Ustvarjanje skupnih nadnacionalnih visokošolskih prostorov: primer »Eurocampus«

Magistrsko delo

Ljubljana, 2011

IZJAVA O AVTORSTVU magistrskega dela

Podpisani/-a Teja Valenčič, z vpisno številko 21018279, sem avtor/-ica magistrskega dela z naslovom:
USTVARJANJE SKUPNIH NADNACIONALNIH VISOKOŠOLSКИH PROSTOROV: "PRIMER »EUROCAMPUS"

S svojim podpisom zagotavljam, da:

- je predloženo magistrsko delo izključno rezultat mojega lastnega raziskovalnega dela;
- sem poskrbel/-a, da so dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric, ki jih uporabljam v predloženem delu, navedena oz. citirana v skladu s fakultetnimi navodili;
- sem poskrbel/-a, da so vsa dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric navedena v seznamu virov, ki je sestavni element predloženega dela in je zapisan v skladu s fakultetnimi navodili;
- sem pridobil/-a vsa dovoljenja za uporabo avtorskih del, ki so v celoti prenesena v predloženo delo in sem to tudi jasno zapisal/-a v predloženem delu;
- se zavedam, da je plagiatstvo – predstavljanje tujih del, bodisi v obliki citata bodisi v obliki skoraj dobesednega parafraziranja bodisi v grafični obliki, s katerim so tuje misli oz. ideje predstavljene kot moje lastne – kaznivo po zakonu (Zakon o avtorstvu in sorodnih pravicah, Uradni list RS št. 21/95), prekršek pa podleže tudi ukrepom Fakultete za družbene vede v skladu z njenimi pravili;
- se zavedam posledic, ki jih dokazano plagiatstvo lahko predstavlja za predloženo delo in za moj status na Fakulteti za družbene vede;
- je elektronska oblika identična s tiskano obliko magistrskega dela ter soglašam z objavo magistrskega dela v zbirki »Dela FDV«.

V Ljubljani, dne 12.09.2011

Podpis avtorja/-ice: Teja Valenčič

Za strokovno pomoč pri pisanju magistrskega dela in za vse koristne nasvete se zahvaljujem mentorjuizr. prof. dr. Marjanu Hočevanju.

POVZETEK

Ustvarjanje skupnih nadnacionalnih visokošolskih prostorov: primer »Eurocampus«

Magistrsko delo se ukvarja z analizo posameznih praks obmejnega / čezmejnega in/ ali nadnacionalnega povezovanja na področju izobraževanja in visokega šolstva v Evropi ter specifično na območju ustvarjanja skupnega nadnacionalnega oz. čezmejnega visokošolskega/raziskovalnega prostora na Goriškem na obeh straneh meje Slovenija – Italija, območja, ki še ni institucionalno zaokroženo, vzpostavlja pa omrežje transakcijskih povezav.

Nadnacionalno regionalno povezovanje je rezultat in obenem posledica globalizacijskih procesov, ki na različnih koncih sveta potekajo različno hitro, različno intenzivno in različno uspešno. »Evropa regij« označuje novo obdobje, ko vloga držav slabi, lokalne enote, predvsem regije, pa pridobivajo na pomenu. V procesih nadnacionalnega regionalnega povezovanja, ki predstavlja precejšnjo mero homogenosti in akulturacije, se postavlja vprašanje vloge posameznih lokalnih enot. Glokalizacija označuje dvojen proces vplivov globalne univerzalizacije na lokalno razločljivost in obratno. Od posameznega območja je odvisno, ali bodo glokalizacijski procesi njihovo moč in vključevanje krepili ali slabili.

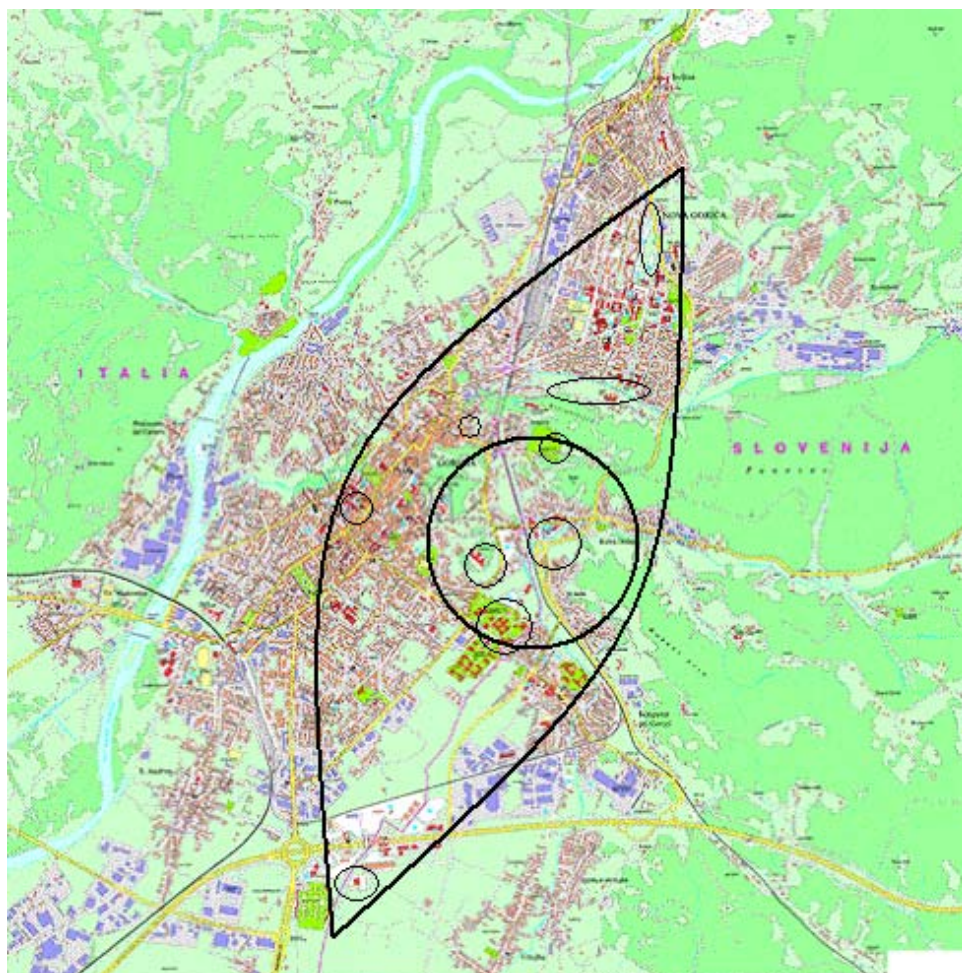
Magistrska naloga skuša ugotoviti, ali lahko in do katere mere lahko govorimo o specifičnem območju Goriške na ITA-SLO meji o akterju (akterjih), ki ima potencialne, da aktivno sodeluje v širših procesih nadnacionalnega regionalnega povezovanja, predvsem ustvarjanja skupnega nadnacionalnega oz. čezmejnega prostora, ki lahko koristi specifične danosti območja (zgodovinsko povezanost, število študentov – kritična masa, koriščenje EU sredstev programov Interreg ipd., nastajanje EZTS-ja, že kritična masa študentov, profesorjev in raziskovalcev, delno že obstoječa infrastruktura).

Magistrska naloga prikazuje primere vse večjega širjenja čezmejnega povezovanja regij, evroregij v EU ter znotraj tega primere posameznih praks institucionaliziranega oz. transakcijskega povezovanja na področju visokega šolstva, ki so bila v določenih mejnih območjih Evrope bolj uspešna kot v drugih. Empirični del prikazuje primerjavo in sintetizira skupne ugotovitve treh oz. štirih najbolj znanih primerov čezmejnega povezovanja na področju visokega šolstva: Evro-regijo (Nizozemska/Nemčija) ter znotraj tega CUNE projekt, Viadrina – Evropska univerza (Poljska/Nemčija), projekt Pontes – učenje in/za Evropo (Nemčija/Poljska, Češka) ter njihova različna administrativna, institucionalna okolja, ki znotraj EU-ja vplivajo na sposobnost in sodelovanje pri političnem upravljanju evro-regij. Prav tako opisuje in raziskuje primere podobnih nadnacionalnih povezovanj, kot je projekt Ustanovitve Univerze EU in EMUNI Univerze. Gre za procese večje avtonomizacije teh institucij preko oz. s pomočjo modela več nivojskega vladanja, kot so primeri institucionalnega oblikovanja evro-regij ter instrumentov EZTS-ja oz. za procese družbeno-prostorskega prestrukturiranja. V kontekstu večje evropeizacije evropskega in slovenskega obmejnega prostora nam ti procesi večje mednarodne družbene integracije in spoštovanja kulturnih različnosti dajejo slutiti, da lahko številna »obmejna« kontaktna območja ob pogojih mednarodne koeksistence in sodelovanja ter sočasnih procesih divergence konsolidirajo in konvergirajo v integracijske modele, kar bomo skušali dokazati tudi na obravnavanem primeru območja Eurocampus na Goriškem (ITA-SLO). Sočasno bomo s primerjalno študijo

teh primerov v obliki SWOT analize prikazali možne scenarije, primere integracijskih praks ter aktivnosti (faz) oblikovanja vsebin na področju visokošolskega čezmejnega sodelovanja.

Ključne besede: regija, čezmejno terciarno izobraževanje, regionalna politika in regionalizem, regionalni razvoj, internacionalizacija, nadnacionalno povezovanje, čezmejna regija/čezmejno sodelovanje

Slika 1.1: Območje Eurocampus na Goriškem (ITA-SLO)

ABSTRACT

Creating common higher educational transnational spaces: example "Eurocampus"

In my Master's thesis I deal with the analysis of particular frontier/ cross-border/ international practice of connecting, on the field of education and higher education in Europe and also particularly with the field of gaining common international; cross-border higher education/ research area at Goriška, at the both side of the border Slovenia – Italia, which is not institutionally closed but it restores a network of its transactional connections. International, regional connection is the result and at the same times the consequence of globalization processes, which take place, not with the same speed and intensity at the different parts of the world, but also with different success. "Europe of regions" is a terms which stands for the new era, when country's role is weakening, but the local units, especially regions are becoming more important. In the process of international, regional connecting, this is full of homogeneity and aculturization, there is a matter of role of particular units. Globalization stands for double impact processes of global connectivity on the local distinctness and vice versa. It depends on particular region, whether the globalization processes are strengthening or weakening their power. In my Mater's thesis I am trying to find out if it is possible and up to which limit we can talk about as an instrument on the region of Goriška, Slovenia-Italia border, which has a potential to collaborate actively in various processes of international, regional connecting, most of all there is formation of common international, cross-border area, that makes good use of particular privileges of the area (historic connection, amount of students – critical quota, establishing the EZTS, critical quota of students, professors and researches , partly existent infrastructure). The Master's thesis explains some examples of great expansion of the cross-border regional connecting, also Euroregions at EU and some examples of particular practice concerning institutionalized or transactional connecting at the field of higher education, which were more successful at one parts in Europe than in other ones. The empiric part of Master's thesis leads us to comparison of those and sums up general conclusions of three or four most known cases of cross-border connecting at the field of higher education: Euroenergy (Netherlands, Germany) and within it the CUNE project, Viadrina – European University (Poland, Germany), the Pontes project – learning at/for Europe (Germany/Poland, Czech Republic) as well as their administrative, institutional environment, that has great influence on capability and collaboration at political direction of euro regions. We also get familiar with the cases of similar international connecting like project Establishment of EU University and EMUNI University. Those are processes of higher autonomization of those institutions with the help of many levels management model, like the cases of institutional establishment of euroregions, and instruments of EZTS; socialground process of transfer. In the context of bigger europeisation of European and Slovenian frontier area, those processes of higher international social integration and respect of cultural diversity can show that many frontier-contact areas, with the presence of international coexistence and collaboration, as well with synchronic processes of divergence, convert into real integration models, which we will try to prove at the case mentioned-Eurocampus at Goriško (ITA/SLO) area. At the same time we will try to show possible solutions with the help of comparative analysis of those examples in the form of Swot analysis, examples of integrative practice and activities (phases) evolving creation of activities at the field of high educational cross-border collaboration.

Key words: region, cross-border tertiary education, regional politics and regionalism, regional progress, internationalization, international connecting, cross-border region

KAZALO VSEBINE

1	UVOD	14
1.1	TEORETSKA IZHODIŠČA IN OPREDELITEV POJMOV	17
1.2	RAZISKOVALNO VPRAŠANJE, HIPOTEZE	23
1.3	METODOLOŠKI OKVIR	25
2	SPREMINJANJE RAVNI DRUŽBENE ORGANIZIRANOSTI: OD LOKALNEGA K NADNACIONALNEMU	27
2.1	PREPLETANJE IN DINAMIKA GLOBALNOSTI	27
2.2	SLABITEV NACIONALNIH OKVIRJEV	28
2.3	TRANSAKCIJSKA MREŽENJA	30
2.4	GLOKALIZACIJA IN NOVI LOKALIZEM	31
3	INSTITUCIONALNI OKVIRJI NADNACIONALNEGA REGIONALNEGA POVEZOVANJA ..	36
3.1	»EVROPA REGIJ«: SMERNICE EVROPSKE UNIJE IN REGIONALNA POLITIKA	38
3.2	SMERNICE REGIONALIZMA V EVROPSKI UNIJI TER SODELOVANJE SLOVENIJE Z EU	40
4	»OBMEJNE REGIJE KOT STRNJENA OBMOČJA« IN OMREŽNO POVEZOVANJE	46
4.1	NAČELA POVEZOVANJA ČEZMEJNIH REGIJ	46
4.2	DEHIERARHIZACIJA KOT PRESKOK VMESNIH RAVNI	50
4.3	OD OBMOČNE K OMREŽNIM, ODDALJENIM POVEZAVAM	52
4.4	OD ČEZMEJNEGA SODELOVANJA K TERITORIALNEMU SODELOVANJU	56
4.4.1	<i>Oblikovanje evropskega združenja za teritorialno sodelovanje na Goriškem kot možnost dosega nja nadnacionalnosti</i>	58
5	INTERNACIONALIZACIJA VISOKEGA ŠOLSTVA	64
5.1	POMEN IZOBRAŽEVANJA; UNIVERZITETNE VISOKOŠOLSKE IN RAZISKOVALNE DEJAVNOSTI NA RAZLIČNIH RAVNEH	64
5.2	OPREDELITEV POJMA INTERNACIONALIZACIJE VISOKEGA ŠOLSTVA	68
5.3	SORODNI POJMI (MEDNARODNO SODELOVANJE, TRANSNACIONALNO IZOBRAŽEVANJE)	71
5.4	VPLIVI GLOBALIZACIJE IN PROCESA EVROPSKE INTEGRACIJE NA INTERNACIONALIZACIJO VISOKEGA ŠOLSTVA	72
5.4.1	<i>Oblikovanje skupnega evropskega visokošolskega prostora</i>	73
5.4.2	<i>Bolonjska deklaracija</i>	74
5.4.3	<i>Lizbonska strategija</i>	79
5.5	STRATEGIJE ZA INTERNACIONALIZACIJO VISOKEGA ŠOLSTVA	82
	EMPIRIČNI DEL	94
6	POVEZOVANJE MED UNIVERZAMI IN IZOBRAŽEVALNIMI INSTITUCIJAMI V EVROPSKIH ČEZMEJNIH REGIJAH	94
6.1	ŠTUDIJE PRIMEROV: PROJEKT PONTES, CUNE PROJEKT, VIADRINA	97
6.2	PODOBNI PRIMERI NADNACIONALNEGA POVEZOVANJA: EMUNI CENTER OZ. UNIVERZA	115
7	USTVARJANJE SKUPNEGA VISOKOŠOLSKEGA PROSTORA	126
7.1	OPIS PROJEKTA EUROCAMPUS: FAZE IN OBLIKE POVEZOVANJA	126
7.2	MOŽNOSTI USTANOVITVE PROJEKTA UNIVERZE EVROPSKE UNIJE NA GORIŠKEM KOT NAJVIŠJE OBLIKE NADNACIONALNOSTI	136
7.3	SWOT ANALIZA OBEH PROJEKTOV NA PODLAGI ŠTUDIJEV PRIMEROV	148

SKLEP	157
VIRI	163
PRILOGE	175

KAZALO TABEL

Tabela 2.1: Krepitev in slabitev moči lokalnih akterjev ob razširjanju dostopnosti	33
Tabela 4.1: Značilnosti območne in omrežne organizacije	52
Tabela 4.2: Urbana omrežja in formalno-administrativna telesa	53
Tabela 5.1: Vplivi globalizacije na internacionalizacijo visokega šolstva.....	73
Tabela 5.2: Programske strategije za internacionalizacijo – institucionalni nivo	83
Tabela 5.3: Organizacijske strategije za internacionalizacijo – institucionalni nivo	84
Tabela 5.4: Politike in programi za internacionalizacijo na nacionalnem, sektorskem in institucionalnem nivoju	85
Tabela 6.1: Planirani skupni (joint degees) programi	103
Tabela 6.2: INTEREG IIIA`S CUNE projekt: ključni podatki	111
Tabela 6.3: Joint degree sistem	113
Tabela 6.4: Tipi študijskih programov	122
Tabela 7.1: Ustvarjanje enotnega čezmejnega visokošolskega prostora – Eurocampusa, predvideni cilji, učinki in akterji	133
Tabela 7.2: SWOT analiza študije primerov ter posameznih oblik povezovanja, mreženja, praks povezovanja čezmejnih visokošolskih prostorov v Evropi	148
Tabela 7.3: Sodelovanje med univerzami in visokošolskimi organizacijami v Evropskih čezmejnih regijah v letu 2003	155

KAZALO SLIK

Slika 1.1: Območje Eurocampus na Goriškem (ITA-SLO)	6
Slika 2.1: Sploščenje ravni	30
Slika 3.1: Teritorialni odnosi v starem in novem regionalizmu	40
Slika 3.2: Območja čezmejnega sodelovanja v Evropi	43
Slika 3.3: Institucionalna struktura regionalnega razvoja v Sloveniji.....	45
Slika 4.1: Housov model čezmejnih vezi	46
Slika 4.2: Principi povezovanja regij	48
Slika 4.3: Institucije vključene v Evro-regijo Galicija – Severna Portugalska, CEER	63
Slika 6.1: Območje Evro-regije Neisse-Nisa-Nysa Evroregije	99
Slika 6.2: Slika izobraževalnega omrežja Pontes	100
Slika 6.3: Območje EUROREGIO na nizozemsko-nemški meji.....	101
Slika 6.4: Območje VIADRINA – Evropska univerza na nizozemsko-poljsko-češki meji...	115
Slika 7.1: Eurocampus območje.....	126
Slika 7.2: Trijezični spletni portal Eurocampus z izobraževalnimi oz. visokošolskimi institucijami	127

KAZALO UPORABLJENIH KRATIC IN OKRAJŠAV

- AVP: Advanced and Virtual Prototyping (Napredna in virtualna izdelava prototipov)
- CEEPUS: Central European Exchange for University Students Program (Izmenjava visokošolskih študentov Centralne Evrope)
- ECTS: European Credit Transfer System (Evropski kreditni sistem)
- ENIC: European Network of Information Centres (Evropska mreža informacijskih centrov)
- ENQA: European Network for Quality Assurance (Evropska mreža organizacij za zagotavljanje kakovosti)
- EUA: European University Association (Evropsko združenje univerz)
- ESIB: National Unions of Students in Europe (Združenje nacionalnih organizacij študentov v Evropi)
- ESU: European Students' Union (Evropska zveza študentov)
- EMOTIS: Enchede-Munster – Osnabruck Technology, Innovation nad Study Centre (Enchede-Munster-Osnabruck tehnološki, inovacijski in študijski center)
- EUAS: EUREGIO (University of Applied Sciences), Enschede (Univerza za uporabne znanosti)
- EURASHE: European Association of Institutions in Higher Education (Evropsko združenje institucij visokošolskega izobraževanja)
- EUROCAMPUS: Poimenovanje projekta, ideje ustanavljanja enotnega čezmejnega visokošolskega prostora na Goriškem (ITA-SLO)
- ERA: European Research Area (Evropski raziskovalni prostor)
- EHEA: European Higher Education Area (Evropski visokošolski prostor)
- EZTS: Evropsko združenje za teritorialno sodelovanje
- HEI: Higher Education institution (Visokošolska izobraževalna institucija)
- IFM: M. Sc. International Facility Management (Internacionalni management ugodnosti/priložnosti)
- ISCED: International Standard Classification of Education (Mednarodna standardna klasifikacija izobraževanja)
- ISCM: International Supply Chain Management (Internacionalni management oskrbovalnih verig)

NARIC: National Academic Recognition Information Centres (Nacionalni informacijski centri za akademsko priznavanje)

NVAO: Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (Accreditation Organisation of the Netherlands and Flanders) (Organ za akreditacijo Flandrije/Nizozemska)

OECD: Organization for Economic Cooperation and Development (Organizacija za ekonomsko sodelovanje in razvoj)

POT: M. Sc. Physical & Occupational Therapy (Fizična, telesna & delovna terapija)

Saxion: Saxion Hogeschool University (University of Applied Sciences) Enschede

SBRM: B. A. Small Business and Retail Management (Podjetništvo in management trgovine na drobno (maloprodaje)).

UNESCO: United Nations Educational Scientific and Cultural Organization (Organizacija združenih narodov za izobraževanje, znanost in kulturo)

ZEvA: Zentrale Evaluations-und Akkreditierungsagentur Hannover (Hannover Central Evaluation and Accreditation Agency) (Centralna evalvacijska in akreditacijska agencija Hannover)

1 UVOD

Nadnacionalno regionalno povezovanje je rezultat in sočasno tudi posledica globalizacijskih procesov, ki na različnih koncih sveta potekajo različno hitro, različno intenzivno in različno uspešno. »Evropa regij« označuje novo obdobje, kjer vloga držav slabi, lokalne enote, predvsem regije, pa pridobivajo na pomenu. V procesih nadnacionalnega regionalnega povezovanja, ki predstavlja precejšnjo mero homogenosti in akulturacije, se postavlja vprašanje vloge posameznih lokalnih enot. Glokalizacija označuje dvojen proces vplivov globalne univerzalizacije na lokalno razločljivost in obratno. Od posameznega območja je odvisno, ali bodo glokalizacijski procesi njihovo moč in vključevanje krepili ali slabili. Pričujoče magistrsko delo v kontekstu omenjenih procesov preučuje in utemeljuje potrebo po nastanku Eurocampusa – skupnega »nadmacionalnega/čezmejnega« območja v visokošolskem prostoru na Goriškem na obeh straneh meje Slovenija – Italija.

Tako v slovenskem kot mednarodnem visokošolskem prostoru je število študentov hitro naraščalo, povečala se je mobilnost študentov in profsorskega osebja, nastopile so nove okoliščine, kot so globalizacija, izreden tehnološki napredek, nadnacionalno odločanje, zahteve po boljši kakovosti visokega šolstva, rastoči stroški za izobraževanje in še vrsta drugih političnih, socialnih, ekoloških in ne nazadnje tudi gospodarskih sprememb. Ti izzivi kličejo po kritičnem razmisleku o prenovi načina življenja, delovanja, ustvarjanja, proizvodnje in povezovanja. Proces, ki smo jim priča, še bolj poudarjajo potrebo po znanju, ki je dobrina, ki izpolnjuje posameznika in mu daje ustrezno mesto v sodobni družbi, omogoča družbeno vključenost, trajnosten način življenja in trajnostno gospodarstvo, kar vse skupaj vodi do visoke kakovosti življenja in pravičnejše družbe. Z novimi relevantnimi strateškimi dokumenti ter drugimi ukrepi želi Slovenija oblikovati družbo znanja (DRZNA Slovenija – DRužba ZNAnja), ki bo nudila uspešno odzivanje Slovenije v novih okoliščinah. Prihodnje desetletje bo ključno, saj bodo spremembe v tem obdobju ter uspešnost našega odzivanja na nove zahteve odločile o prihodnosti slovenske družbe kot take (Predlog Resolucije o Raziskovalni in inovacijski strategiji Slovenije 2011–2020, Ur. l. RS, št. 92/07, 39).

Povezovanje je stalno prisoten proces. Vsakodnevno se srečujemo z individualnimi povezovanji. Modernizacija in telekomunikacijska mreža nivo posameznika neposredno vključujeta v vse več nujnih interakcij, ki niso prostorsko omejene. Participacija posameznika v globalnih interakcijah pa je odvisna od okolja in drugih danosti. Stopnja vključenosti je odvisna tako od njegove želje kot tudi potrebe. Tudi lokalno področje se za razliko od dolgih stoletij prostorsko omejenih povezovanj, predvsem med regionalnih in čezmejnih, danes srečuje z neposredno vključenostjo v globalni prostor, ki lahko pomeni grožnjo, po drugi strani pa ima možnost sodelovanja v najširših procesih globalne družbe, kar lahko predstavlja tudi prednost.

Nadnacionalno povezovanje je tako eden izmed rezultatov in sočasno posledica globalizacijskih procesov, ki zajema vsa področja sveta, sicer različno hitro in različno intenzivno. Na določenih območjih je postalo nadnacionalno povezovanje že skoraj v celoti institucionalizirano, dviga se nad meje držav, medtem ko je na drugih področjih, glavna oblika globalnega povezovanja še vedno skoncentrirana na državnih mejah (regionalno in meddržavno povezovanje). Danes tako ne moremo govoriti o hierarhičnih vertikalnih smereh povezovanja (posameznik spodaj, globalno zgoraj), temveč se interakcije med seboj po eni strani lahko izgubljajo, ker so bolj vključene in bolj na udaru močnejših. V nasprotju s tem prav prepletenost različnih akterjev in njihovo delovanje na isti ravni dvigujeta pomen razpoznavnosti posameznih enot. Glokalizacija (ali splošneje: iskanje pravega razmerja med vključenostjo v globalni svet in vprašanjem ohranjanja specifičnih lastnosti in danosti je proces, ki se mu ne more izogniti nobeno lokalno območje (Mlinar, Cohen, Arch, Blau ipd.). Tudi »kontaktno« območje, ki išče svoje načine integracije preko območno-omrežnih načinov povezovanja, se ne more v obravnavani magistrski nalogi temu izogniti (Bufon, Mlinar).

Študija je razdeljena na teoretični in empirični del. V prvem delu se srečamo s predstavitvijo osnovnih teoretičnih pojmov v procesih nadnacionalnega povezovanja. Gre za posamezne pojme v razmerju individuuma in globalne sfere, vprašanje obstoja nadnacionalnih držav ter novih oblik vzpostavljanja povezav, kot so transakcijska mreženja ter prehod od regije kot enote zase k več ravenski udeležbi pri političnem odločanju ter s tem k aktivnejši vlogi regije (Mlinar). Poleg tega je izpostavljen pomen lokalnih akterjev in njihove možnosti v procesu glokalizacije, sočasno pa so predstavljeni tudi elementi nadnacionalnosti, po katerih lahko

določamo območja, ki so bolj ali manj vključena v procese globalnega povezovanja. Mag. naloga se v prvem delu naslanja tudi na osnovna področja regionalnega povezovanja ter posamezne mehanizme evropske politike, s pomočjo katerih lahko dosežemo cilj oblikovanja skupnega nadnacionalnega oz. čezmejnega visokošolskega prostora na Goriškem (npr. Interreg oz. Cilj 3 Standardnih projektov, Evropsko teritorialno združenje – EZTS). Predvsem povezovanje v sklopu Evropske unije, njenih smernic, vpliva na stanje na tem področju tudi v Sloveniji. Četrto poglavje predstavlja povezavo oz. prehod k empiričnemu delu naloge, ki prikazuje pomen izobraževanja ter univerzitetne, visokošolske in raziskovalne dejavnosti za razvoj družbe, ki ga poudarjajo številni evropski dokumenti (Evropa 2020, Inovacijska unija), dokumenti na različnih področjih kot tudi oba nacionalna programa RS na področju visokega šolstva in raziskovalno razvojne inovacijske dejavnosti za obdobje od 2011–2020. Prav slednja (Nacionalni program visokega šolstva in Raziskovalno razvojna inovacijska strategija, krajše NPVŠ, RISS) naj bi poseben poudarek namenila večjemu čezmejnemu visokošolskemu in raziskovalno-razvojnemu sodelovanju, ki ima najbolj neposreden učinek na prenos znanja v lokalno gospodarstvo. V petem poglavju sem predstavila vpliv internacionalizacije visokega šolstva ter sorodne pojme, kot so transnacionalno izobraževanje in mednarodno sodelovanje ipd. Izhodišča za internacionalizacijo visokega šolstva so prikazana in utemeljena z bolonjsko deklaracijo in lizbonsko strategijo, katere glavni cilj je ustvariti privlačni skupni evropski visokošolski prostor, da bi z njim omogočili zaposlovanje in prost pretok blaga in storitev ter večjo konkurenčnost. Te cilje lahko na regionalni ravni in širše dosežemo z dostopnim in kakovostnim visokim šolstvom (skupni programi kot možnost), ki so pogoj za dobro izobraževalno in raziskovalno dejavnost visokošolskih institucij, v dobri povezavi s trgom dela.

Empirični del temelji na študiji primerjalnih analiz posameznih bolj ali manj uspešnih praks/projektov ustvarjanja čezmejnih idr. visokošolskih območij v Evropi. Zadnji del naloge proučuje in umešča obravnavo nastajajočega skupnega nadnacionalnega oz. čezmejnega visokošolskega prostora v ta kontekst in v obliki SWOT analize prikazuje možne scenarije, primere integracijskih praks ter aktivnosti (faz) oblikovanja vsebin na področju visokošolskega čezmejnega sodelovanja s pomočjo aktivnosti dveh projektov, projekta ustanavljanja Univerze EU in projekta Eurocampus (tri faze). Pri tem se aktivnosti obeh projektov medsebojno povezujejo, na ta način na tem mestu dokazujemo, da lahko preko

logike »čezmejnosti« dosežemo logiko nadnacionalnosti. V empiričnem delu naloge so tako prikazane tudi možnosti razvoja joint degree programov (skupnih programov) kot ene od oblik ustvarjanja skupnega nadnacionalnega oz. čezmejnega visokošolskega prostora. Temu v pomoč so sintetizirane glavne pravne podlage, ki vplivajo na oblikovanje skupnih programov/diplom v RS, 10 zlatih pravil ustvarjanja skupnih programov ter priporočila, ki izhajajo predvsem iz CUNE projekta, ki ga ocenjujemo kot podatkovno enega najizčrpnjših in najkoristnejših za namen naše študije in v pomoč ustanavljanju skupnega »čezmejnega/nadnacionalnega« visokošolskega prostora – Eurocampusa.

Izziv in izvirni prispevek naloge bo tako v svoji znanstveni in uporabni vrednosti, ki skuša mestoma izzvati strokovna in pravna vprašanja visokega šolstva ter pri tem le-ta utemeljuje ter z njihovo pomočjo osmišlja strokovna visokošolska vprašanja (predvsem skupne »joint degree« programe) in prostore v celostnem oz. širšem kontekstu obravnave, pomembnem za vse odločevalce in ustvarjalce visokošolskih prostorov (obrnave disciplin, kot so sociologija prostorov – izhajajoč iz teorije sistemov, geografije, politologije, prava (vidik držav, nadnacionalnosti, mednarodnega povezovanja, regionalizma)).

1.1 Teoretska izhodišča in opredelitev pojmov

Zaradi prepletanja multidisciplinarnega pristopa obravnavanega področja bom skušala na tem mestu opredeliti nekatere glavne pojme ter njihovo razumevanje, ki lahko imajo v magistrskem delu različni pomen. Avtorji različne pojme opredeljujejo glede na disciplinarno področje, s katerim se ukvarjajo. Na tem mestu želim podati nekatera razlikovanja za lažje nadaljnje razumevanje, ki pa so na posameznih mestih pričujočega znanstvenega dela točneje interpretirana s strani različnih zornih kotov gledanja in razumevanja problematike. Prostorski oz. teritorialni vidik obravnave prostorov (omrežij, mest) oz. mednarodnih vidikov (državni oz. politični vidiki). Glavnina mag. dela skuša, glede na postavljene teze in obravnavani primer ustanavljanja Eurocampusa, izzvati dva temeljna disciplinarna pristopa, s pomočjo katerih lahko obravnavamo tematiko – vidik nadnacionalnosti, s pomočjo katerega zagovarjamo in utemeljujemo dolgoročneje spremembe v družbeno prostorski organiziranosti nadnacionalno nastajajoče družbenosti, ki se odraža v procesih urbane preobrazbe, kot lahko označimo raziskovalni primer ustanavljanja skupnega »čezmejnega«

visokošolskega prostora na Goriškem ter vidik internacionalnosti, ki se dotika meddržavnega oz. mednarodnega vidika obravnave kot samo enega od ravni na kontinuumu od posameznika (individualno) do globalne družbe. V okviru obravnave dolgoročnih zakonitosti v preobrazbi mest razpršeno povezovanje oz. integracija z nadnacionalnim okoljem zmanjšuje hierarhične razlike med mesti (omrežji ipd.). Sočasno se kot posledica osamosvajanja najprej pojavljajo uniformnosti in nove oblike podrejanja, nato pa se povečujejo vsebine in oblike raznovrstnosti (integracija raznovrstnosti) znotraj posameznih mest oz. omrežij. Obravnava temelji na takšnem najširšem konceptu razvojnih sprememb tako za obravnavo posameznih vsebin in oblik prostorske diverzifikacije mest na sistemski ravni kot tudi na ravni akterjev glede na njihovo medsebojno vplivanje z izven sistemskim, globalnim okoljem. Za lažje razumevanje konceptualnega okvirja enotnosti nasprotij procesov individuacije in globalizacije, ki pojmovno in analitično predpostavlja vzporedno, večravensko (ali čez ravensko) miko/makro zajemanje družbeno-prostorskih sprememb, je obravnavno tematiko (eurocampus) potrebno razumeti znotraj najširšega razpona med posameznikom (individualno) in globalno družbo. Slika Individuacija – globalizacija prikazuje razpon (individualno, lokalno, regionalno, mednarodno, nadnacionalno, globalno) ter relacije med temi pojmi, pri čemer prvi trije predstavljajo pojem na kontinuumu individuacije, ostali trije pa globalizacije; zato govorimo o procesih bifurkacije vmesnih ravni in struktur, med katerimi je nacionalna država¹. Pojem mednarodno (internacionalno) sodi na kontinuum globalizacije v tem kontekstu obravnave in predstavlja samo eno od družbenoteritorialnih ravni in ne« najvišjo» ter najprimernejšo za ustvarjanje skupnega visokošolskega povezovanja umeščenega znotraj porajajočih procesov evropeizacije in globalizacije ipd. V kontekstu obravnave internacionalizacije visokega šolstva bomo skušali pojav joint degree/skupnih programov, ki jih ocenjujemo kot enega izmed možnih načinov ustvarjanje večje integracije čezmejnega visokošolskega prostora, obravnavati v tem pogledu in s tem izzvati največkrat mednarodne, državne, zakonodajne ovire, ki na kontinuumu doseganja nadnacionalnosti povezovanja visokošolskih prostorov to otežujejo in ovirajo. Velik izziv vidimo torej v predstavitvi razumevanja omenjene problematike interdisciplinarnega pristopa tako z vidika znanstvene obravnave kot tudi možnosti aplikativne uporabnosti tega zornega kota širšemu krogu bralcev, predvsem široki mreži tistim, ki so posredno ali neposredno vključeni v ustvarjanje skupnega visokošolskega

¹ Glej Sliko str. 28 in Sliko Individuacija – globalizacija (v Hočevar 2000, 34).

prostora ob meji na Goriškem. Predvidevamo lahko, da bo to možno s pomočjo ustanovitve Evropskega teritorialnega združenja (EZTS), ki bo igralo pomembno vlogo v sedanjem in prihodnjem okviru Evropske unije, ker bo v Bruslju neposredno predstavljalo mnenje in predloge prebivalcev iz naših krajev, ki so jih v preteklosti zaznamovali vojni dogodki in spopadi. Evropsko združenje za teritorialno sodelovanje bo tako lahko lajšalo in spodbujalo čezmejno, transnacionalno in medregionalno sodelovanje tudi na področju visokega šolstva. V nasprotju s strukturami, ki so upravljale tako sodelovanje do leta 2007, je EZTS pravna oseba in ima pravno sposobnost, zato implicira tudi zmožnost preseganja zakonodajnih ovir pri ustvarjanju skupnih visokošolskih programov, kar pa bo ostalo izziv in uganka vse do ustanovitve in poskusa implementacije projektov, predstavljenih v empiričnem delu naloge.

Regija

Šmidovnik (Šmidovnik 1999, 24) regijo razume kot poimenovanje oz. ime za širšo lokalno samoupravno skupnost. Ugotavlja, da so tudi širše samoupravne skupnosti – regije družbena stvarnost, s katero je potrebno računati pri vzpostavljanju političnega sistema oz. sistema vodenja.

Regijo torej lahko razumemo kot vmesni prostor med državo in občino. Za ta prostor so značilne določene potrebe, ki po eni strani temeljijo na interesih države, po drugi strani gre pa za interese predvsem lokalnega pomena, ki presegajo zmogljivosti (investicijske, kadrovske, organizacijske) ene same občine (Haček 2004, 3).

Čezmejno terciarno izobraževanje

Čezmejno terciarno izobraževanje se nanaša na pretok ljudi, programov, ponudnikov, učnih načrtov, projektov, raziskav in storitev v terciarnem sistemu izobraževanja. Ali več – gre za izobraževanje preko meja državne jurisdikcije. Čezmejno izobraževanje je podmnožica izobraževalnih storitev, ki govori o internacionalizaciji, ki se nanaša na razvojno sodelovanje v projektih, študijskih programih izmenjav in komercialnih pobudah. Poudarek tega obsega je v mobilnosti študentov, programov in izvajalcev/ustanov. Mobilnost študentov ostaja relativno majhna, vendar pa je zrasla s hitrostjo brez primere v preteklem desetletju.

Zagotavljanje terciarnega izobraževanja v tujini, s pomočjo akademskih partnerstev, franšiz, odprtje podružnic kampusov ali drugih ureditev, se je tudi občutno zvišalo. Ti trendi odpirajo nova vprašanja za oblikovalce politik na izobraževalnem področju zainteresiranih strani, v naprednih gospodarstvih kot tudi v državah v razvoju. Nedavni poudarek na osnovno izobraževanje v razvojni politiki je včasih privedlo do spregleda pomen terciarnega izobraževanja za razvoj zmogljivosti. Razvoj zmogljivosti je proces, pri katerem ljudje, organizacije in družbe kot celote, ustvarjajo, prilagajajo in vzdržujejo zmogljivosti v daljšem časovnem obdobju, to je sposobnost, da je poslovanje uspešno. Med drugim je razvoj zmogljivosti odvisen od pridobitve visoke ravni znanja ter tega napredka.

Regionalna politika in regionalizem

Regionalno politiko lahko opredelimo kot dejavnost države pri usmerjanju regionalnega razvoja (Hegler 2004, 15). Gre za politiko zagotavljanja skladnega regionalnega razvoja. Regionalna politika (nekateri avtorji uporabljajo izraz kohezijska politika – Mrak 2004, 29) predstavlja celoto razvojnih aktivnosti, programov, državnih ukrepov, ukrepov lokalnih skupnosti in drugih akterjev na regionalni ravni, koordiniranih in sofinanciranih s strani Evropske unije, namenjenih doseganju razvojnih ciljev ob upoštevanju skladnega regionalnega razvoja (Mrak 2004, 29).

Ravbar (Ravbar 2005, 64) definira regionalno politiko kot »temeljno orodje za dolgoročno in usklajeno usmerjanje prostorskega in regionalnega razvoja ter pomeni doseženo stopnjo soglasja.

Regionalizem označuje neki prostorsko omejen pojav, regija kot taka se torej loči od univerzuma. Regija (latinsko regio) pomeni predel, področje, prostorsko omejeno okolje, vendar se kljub navidezni jasnosti pojmovanja regije še do danes ni izoblikovala ustrezna definicija. Različne stroke, od geografskih, ekonomskih, zgodovinskih pa do kulturnih in etničnih, regijo različno opredeljujejo (Bučar 1993). Regionalizem kot ga razumemo danes, se je močno razvil po drugi svetovni vojni. Vzroke lahko iščemo v večji rasti demokracije. Poleg tega pa lahko porast regionalizma razumemo kot reakcijo na centralizem. Regijo bi tako lahko opredelili kot subjekt z lastno identiteto ter z določenimi specifičnostmi, kot so skupen jezik,

kultura in zgodovinska tradicija, in z možnostjo organiziranja skupnega gospodarskega in socialnega razvoja (Vršaj 2004). Dejavnost regionalnega razvoja vključuje tudi načine reševanja vprašanj o nosilcih razvojnih spodbud (gospodarski, državni ali lokalni subjekti), vprašanj upravno teritorialne ravni, na katerih naj se oblikujejo razvojne pobude (lokalna skupnost/občina, okraj, regija, država, naddržavne skupnosti oz. ustrezna povezanost omenjenih ravni). Ne nazadnje vključuje tudi oblikovanje odgovorov na vprašanje, ali bomo pri usmerjanju družbenega razvoja dali prednost predvsem lastnemu znanju, inventivnosti, organizaciji, kapitalu ali pa bomo omenjene razvojne in vodstvene funkcije prepustili nosilcem tujega kapitala (Gulič in Praper 1998, 52–53).

Regionalni razvoj

Gulič in Praperjeva (Gulič in Praper 1998, 52) regionalni razvoj opredeljujeta kot dejavnost usmerjanja takšnega gospodarskega, socialnega, prostorskega, infrastrukturnega, kulturnega in drugega razvoja Slovenije, ki bo imel pozitivne sinergijske učinke na učinkovitost ter skladnost razvoja narodnega gospodarstva države kot celote in njenih posameznih (regionalnih) delov. Usmerjanje učinkovitega in skladnega regionalnega razvoja vključuje tudi izbor ustreznih razvojnih strategij, politik in ukrepov, s katerimi se ustvarjajo pogoji in okolje za čim manj moteno delovanje tržnih zakonitosti, ki pospešujejo razvojne procese. Dejavnost regionalnega razvoja obsega tudi načine reševanja vprašanj o nosilcih razvojnih spodbud (gospodarski, državni ali lokalni subjekti) in vprašanja upravno-teritorialne ravni (občina, okraj, regija, država, nadnacionalne skupnosti), na katerih naj se oblikujejo razvojne spodbude.

Internacionalizacija

Internacionalizacija je proces, ki lahko poteka na različnih področjih ali ravneh in poteka neodvisno od aktivnosti posameznikov. Pojem internacionalizacije se nanaša na državo. Pomeni uhajanje preko meja, ko zaradi globalizacijskega procesa in novih tehnologij ni več možen nadzor države nad različnimi tokovi, ki potekajo med mesti (v primeru mest, omrežij, institucij, programov ipd.). Internacionalnost tako ponazarja statično koncepcijo integracije mest (institucij) v mednarodno izmenjavo. Ko govorimo o internacionalizaciji visokega

šolstva, je več možnih opredelitev in interpretacij pojma, opisanih v poglavju o internacionalizaciji visokega šolstva pred začetkom empiričnega dela študije. Sodimo, da je sintagma internacionalizacije recimo mest oz. pridobivanje internacionalizacijskega značaja, statusa, vpliva ipd., ki jo uporablja večina avtorjev, ki to problematiko raziskuje, sporna (vsaj v sociološkem smislu) in ni skladna z vsebino, ki jo ponazarja. Internacionalnost položaja (mednarodnost) lahko po sociološkem prepričanju pripišemo le tistemu položaju, statusu, značaju, vplivu ipd., ki navedeno zagotavljajo na osnovi položaja države in njenih institucij. Tudi v primeru obravnave mest (posameznih omrežij, akterjev), ki si takšen položaj zagotavljajo pretežno avtonomno, je primerneje uporabljati pojem nadnacionalno (supranacionalno) (Hočevar 2000, 104). Internacionalizacijo visokošolskih programov pa lahko razumemo bolj v kontekstu predhodne razlage.

Nadnacionalno povezovanje

Nadnacionalnost in uvrščanje ter pridobivanje položaja na lestvici statusa nadnacionalnosti mesta (omrežja ipd.) so dinamičen, vendar neenakomeren proces. Z njim pojmujeemo vse tipe prostorskih in neprostorskih internacionalnih interakcij ali transakcij urbanega sistema in njegovih funkcionalnih dejavnosti z nadnacionalnim (urbanim, regionalnim, globalnim) okoljem, torej ne-le mest med seboj (Hočevar 1995, 26). Gre torej za prostorski oz. teritorialni pojem.

V magistrski nalogi bom obravnavane študije primerov skušala obravnavati v razmerju nadnacionalno/internationalno pri čemer bom za glavne dejavnike oz. indikatorje nadnacionalnega povezovanja opredelila princip povezovanja oz. logike omrežij ter doseganja avtonomije vključenih akterjev.

Čezmejno regija, čezmejno sodelovanje

Razlikujemo več pojmovnih pristopov od institucionalnega do transakcijskega. Strassoldo poudarja tistega, ki je osredotočen na interakcije, tj. transakcije, ki se dogajajo čez državno mejo, kar naj bi bilo bolj nevtrarno kot termin »sodelovanje«. Ta pristop se približa behavioralni in sistemski analizi pojava. Vse interakcije imajo neko stopnjo kooperacije in

tekmovanja. Interakcije, ki poizkušajo rešiti probleme, se imenujejo kooperativne interakcije. Strassoldo poudarja šest variabel čezmejnih interakcij: prostor, čas, akterji, tip, obseg ter teža in pomen. Ko govorimo o čezmejnem sodelovanju, pri tem mislimo na vsako povezovanje preko nacionalnih meja, vendar bi v teritorialnem smislu lahko govorili o čezmejnem povezovanju še vedno kot o povezovanju preko meja sosednje države in se s tem omejili na območni, strjnjeni (kontigvitetni) način povezovanja. Čezmejnost lahko razumemo tudi v širšem smislu pri vsakem prehajanju nacionalnih držav (ne samo sosednjih), pri čemer bomo raje v prostorsko sociološko-teritorialnem smislu govorili o nadnacionalnem povezovanju. Območno povezovanje po določenih meri lahko in včasih tudi nujno omogoča nadnacionalno oz. omrežno povezovanje širšega tipa.

To utemeljujem na primeru Ustvarjanja skupnega »čezmejnega« visokošolskega prostora na Goriškem (Eurocampusa), ki na prvi pogled temelji na predpostavkah strjenosti, kontigvite v smislu čezmejnosti, vendar z množico različnih avtonomnih vključenih akterjev omogoča veliko disperzijo, asociativno strukturo ter s tem omrežnost. Več o tem nazorno prikazuje spletna stran www.eurocampus.si v treh jezikih. Lastnosti plurinacionalne in nedržavne osnove bodo iskale svojo osnovo oz. utemeljitev v Evropskem teritorialnem združenju, ki se ustanavlja na italijansko-slovenski meji in je tik pred podpisom s strani italijanske vlade. S tem bo omogočena bližja »evropeizacija« območja, saj bo združenje EZTS imelo lastno pravno subjektiviteto, s tem bo lahko deteritorilano presegalo/zaobhajalo nacionalno raven in povečalo možnosti »active space« območja, ki bo s svojo aktivnejšo vlogo povečalo delovanje tangencialnih koalicij oz. omrežnih alians ter posledično možnosti »izhoda iz periferije«.

1.2 Raziskovalno vprašanje, hipoteze

Namen in cilji magistrskega dela temeljijo na glavnem raziskovalnem vprašanju in preverjanju operativnih/delovnih hipotez, ki jih v nalogi skušam dokazovati s pomočjo širše zasnovanimi teoretskimi osnovami na posameznih mestih oz. v empiričnem delu študije. Za kvalitativen tip raziskovanja je značilno, da lahko ostanemo samo pri raziskovalnem vprašanju, saj nam to omogoča uvid v morebitna presenetljiva odkritja in spremembe (Hussey in Hussey v Trtnik 2002, 31). V zvezi s postavljanjem vprašanja ugotavljata, da se vprašanja navadno začnejo s »kaj« in »kako« ter ne prikazujejo vzročne, odnosne povezanosti, tipične

za opise odnosov med variablami (odvisnimi in neodvisnimi spremenljivkami), značilnimi za kvantitativno raziskovanje. Vprašanja so običajno odprta in tako dopuščajo novim uvidom »pot na plan« do teorije, pomožne trditve so pri tem v pomoč.

Glavno raziskovalno vprašanje oz. osnovna hipoteza, na kateri temelji strokovna študija, je:

Kako lahko specifično lokalno območje čezmejnega oz. nadnacionalnega visokošolskega prostora goriške regije – območje Eurocampus – postane skupno območje medsebojno povezanih akterjev, ki imajo potencialne, da aktivno sodelujejo v širših procesih čezmejnega oz. nadnacionalnega regionalnega povezovanja s ciljem povečanja prepoznavnosti in koriščenja priložnosti za hitrejši in kvalitetnejši razvoj enotnega čezmejnega oz. nadnacionalnega visokošolskega prostora ter samega razvoja regije?

Za lažje preverjanje je glavna hipoteza oz. raziskovalno vprašanje v nadaljevanju razdelano v več pomožnih/operativnih hipotez oz. trditev:

- a) Prehod iz logike strjenosti (kontigvitete), območnosti do aterritorialne logike povezovanja vpliva na to.
- b) Različni mehanizmi evropske regionalne politike vplivajo na oblikovanje skupnega čezmejnega oz. nadnacionalnega visokošolskega prostora.
- c) Načini realizacije in sama realizacija projekta ter logika »active space« regije ter njenih akterjev lahko prispeva k uveljavljanju regionalnih in lokalnih identitet, kar razumemo kot izraz dolgoročnega procesa teritorialne dehierarhizacije, kjer bomo namesto natančno določenih teritorialnih skupnosti imeli mnogo prekrivanj, medsebojnih križanj in presekov omrežij različnih družbenih interakcij akterjev, kar lahko omogoči prehod od logike čezmejnosti do nadnacionalnosti preko samega delovanja na visokošolskem področju kot tudi s pomočjo mehanizmov (razpisov), ki to razumejo in omogočajo.
- d) Na vsebinskem področju oblikovanja projektov si lahko s pomočjo obstoječih čezmejnih idr. evropskih visokošolskih praks in priporočil (tudi na področju ustvarjanja joint degree programov) pomagamo pri zastavljenem cilju oz. ciljeh projekta ter s tem povezanimi hipotezami. K splošnemu cilju programa: »Povečanje privlačnosti in konkurenčnosti programskega območja«, specifičnemu cilju 3: »Izboljšanje sistemov komuniciranja ter

socialno in kulturno sodelovanje, tudi z namenom, da bi odpravili obstoječe ovire« ter operativnemu cilju: »Izboljšanje sistemov komuniciranja in izobraževalnih sistemov«.

1.3 Metodološki okvir

Študija je metodološko kvalitativno usmerjena, pri njeni izdelavi sem uporabila več raziskovalnih metod. Po uvodnem poglavju, predstavitvi kratic, okrajšav in po povzetku je posebno poglavje namenjeno razjasnitvi osnovnih pojmov, s katerimi se v študiji srečamo. Temu sledi raziskovalno vprašanje s pomožnimi hipotezami ter metodološki okvir in struktura naloge. Analiza in interpretacija sekundarnih virov je uporabljena za pregled osnovnih teoretskih konceptov in določitev najustrežnejšega teoretičnega okvira za preučevanje predlagane teme v empiričnem delu.

Analiza in interpretacije vsebine formalnih dokumentov in pravnih virov Evropske unije na področju internacionalizacije visokega šolstva in procesov regionalnega povezovanja predstavlja podlago za ugotavljanje v nadaljevanju najustrežnejših oblik visokošolskega povezovanja za ustvarjanje skupnega, nadsocijalnega oz. čezmejnega visokošolskega prostora Eurocampus na Goriškem ter najustrežnejših mehanizmov (programov, razpisov) evropskega regionalnega povezovanja, ki lahko pripomorejo k temu cilju. Povezovalno je pred prehodom v empirični del naloge posebno poglavje namenjeno pomenu izobraževanja ter pomenu univerzitetnih/raziskovalnih in visokošolskih dejavnosti na splošno kot tudi za samo regijo. Prav tako je analiza in prikaz posameznih študijev primerov tovrstnih čezmejnih evropskih praks uporabljena za dodatno ugotavljanje najboljših možnih oblik povezovanja za doseganje namena projekta oz. potrditev ciljev vsebine glavne hipoteze (raziskovalnega vprašanja).

Metoda delno strukturiranega družboslovnega intervjuja ni bila uporabljena za pridobivanje dodatnih podatkov za izvedbo empiričnega dela naloge, saj smo podatke pridobiti z drugimi viri. Primerjalno raziskovanje v kombinaciji s študijo primerov in matričnimi modeli omogoča preverjanje teorije in postavljenih hipotez, značilnih za kvalitativen tip raziskovanja. Ocenjujem, da analiza dokumentov kot metoda (tehnika) zbiranja podatkov pokaže nekatere črne/bele lise in potrebne nadaljnje korake raziskovanja z zahtevnejšimi strategijami in metodami zbiranja podatkov, predvsem zaradi novosti in aktualnosti ter dosedanje

neraziskanosti področja čezmejnega oz. nadnacionalnega visokošolskega povezovanja v evropskem prostoru. Zaradi omejitve finančnih sredstev ter časovnih ovir bodo možni intervjuji s snovalci čezmejnih evropskih visokošolskih prostorov v Interreg ipd. programih, obiski v živo, anketiranje oz. intervjuji s pomembnimi avtoritetami fokusne skupine iz področja ostali izziv za nadaljnje strokovno in raziskovalno delo izhajajoč iz dokumenta, ki odpira nove strateške smernice ter poglede razvoja stroke kot tudi širše usmeritve strokovnemu delu lokalnim, regijskim in drugim odločevalcem oz. akterjem na tem področju. Zaradi finančnih in časovnih omejitev ter aktualnosti in novosti tematike bo s tvorjenjem pomembnega dokumenta – kot prve faze seznanitve navedeno ostalo izziv za nadaljnjo strokovno in znanstveno delo.

2 SPREMINJANJE RAVNI DRUŽBENE ORGANIZIRANOSTI: od lokalnega k nadnacionalnemu

2.1 Prepletanje in dinamika globalnosti

Ko danes govorimo o procesih v družbi in prostorskih spremembah v okolju, predvsem na področju nadnacionalnega, ne moremo mimo dveh pojavov. To sta individualizacija in globalizacija, ki na nek način predstavljata temelj vsakega kasnejšega poglobljanja v to tematiko. Posplošeno lahko rečemo, da gre za medsebojno prepletena procesa, kjer individualizacija predstavlja osamosvajanje in diverzifikacijo, globalizacija pa povezovanje in homogenizacijo. Hočevar (Hočevar 2000) predstavi tudi drugi aspekt, in sicer individualizacijo kot koncept »prizoriščnosti«, globalizacijo pa kot koncept možnosti. Procesata delujeta na različnih polih, vendar vzajemno. Mlinar ju označi kot »najsplošnejši okvir in sočasno jedro protislovnosti in dinamike razvojnih sprememb« (Mlinar v Hočevar 2000, 33).

Individuacija ima več razsežnosti. Če govorimo o individuaciji na individualni ravni, je ustreznejši izraz individualizacija. Vendar je to le ena najbolj skrajna razsežnost procesa individuacije. V knjigi *Individuacija in globalizacija v prostoru* Mlinar (Mlinar 1994) predstavi koncept individuacije, ki zajema:

- medgeneracijske spremembe in diverzifikacijo glede na poreklo,
- zmanjševanje določenosti na podlagi teritorialne pripadnosti,
- povečanje raznovrstnosti »časovno – prostorskih poti«,
- povečanje kontrole in zmanjševanje naključnosti vplivov iz okolja,
- povečanje avtentičnosti izražanja identitete.

Globalizacijo pa opredeli kot:

- povečanje medsebojne odvisnosti v svetovnem merilu,
- dominacijo in odvisnost,
- prerazporeditev (dostopnost do) raznovrstnosti sveta,
- preseganje časovne diskontinuitete (Mlinar 1994).

Veliko je procesov, ki so vzrok pa tudi posledica »razkola« med individuacijo in globalizacijo. Eden osnovnejših procesov je proces deteritorializacije, ki jo Hočevar razlaga na podlagi Castellsove formulacije, da prostori krajev prehajajo v prostore tokov in Harveyeve formulacije o časovno-prostorskem zgoščevanju. Tu gre za pojmovanje prehajanja od interakcijskih k transakcijskim sistemom. S prostorskega vidika na takšen način označimo proces deteritorializacije (Hočevar 1995b).

Skrajna pola razmerja globalno – individualno obsegata še veliko ostalih procesov (homogenizacija/heterogenizacija, povezovanja/avtentičnost, univerzalizacija/diverzifikacija), ki kažejo razvojne dinamike in spremembe v prostoru ter s tem tudi vpliv na spremembe v delovanju posameznikov oz. manjših lokalnih skupnosti. Predvsem pa je za njih tako kot za osnovni razpon med globalnim in individualnim značilna izmeničnost oz. prepletanje med procesi in znotraj njih na vseh treh ravneh – posameznika, mesta in globalne družbe. Na ravni akterja je v okvirjih tega pisanja pomembna vloga individuuma, ki ima možnosti participirati v globalni družbi.

2.2 Slabitev nacionalnih okvirjev

V procesu globalizacije nacionalno načelo ni več dominantno, temveč je zgolj eno od mnogoterih individualiziranih integracijskih sider. Integracijska sidra so opredeljena kot zgoščitve trajnejših ali spremenljivih interesnih identifikacij v omrežje raznovrstnih navezav. Z zmanjševanjem integrativne vloge nacionalne države, prepustnosti njihovih teritorialnih meja in ob manjšanju nadzorne vloge njihovih centralnih institucij v procesih nadnacionalnega povezovanja (evropeizacije, globalizacije) se povečujejo neskladja med zastarelo teritorialno strukturo in novimi oblikami omrežnih družbeno organiziranih

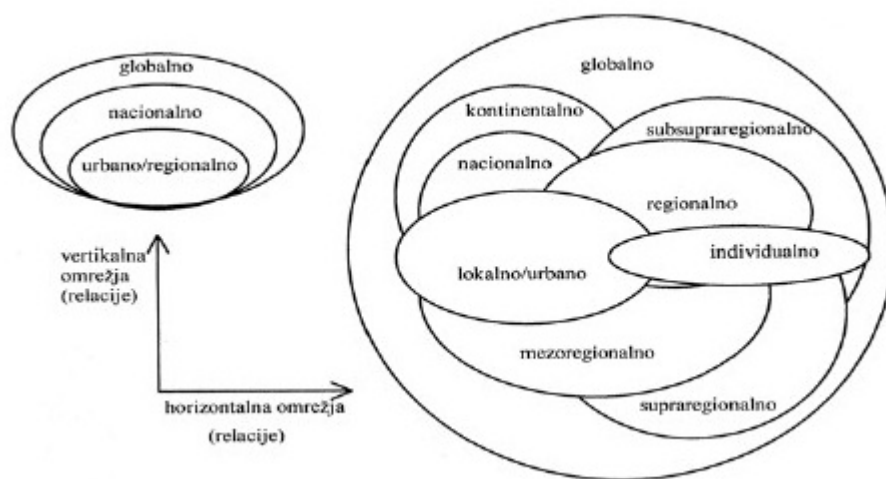
posameznikov in skupin (Hočevar 2004, 340). Ocenjujem, da je takšna oblika omrežne družbeno organizirane oblike institucionalnega oz. boljše transakcijskega mrežnega povezovanja tudi poskus oblikovanja Eurocampusa – skupnega čezmejnega visokošolskega prostora v goriški regiji, saj so pri oblikovanju skupne trijezične spletne strani že vključeni različni družbeni akterji z obeh strani meje, tako iz izobraževalnih, univerzitetnih, podporno/raziskovalnih kot nastanitvenih institucij, za katere lahko ocenjujem, da s svojo »prizoriščnostjo« omogočajo nadaljnjo homogenizacijo in povezovanje v nadnacionalnem oz. globalnem smislu.

Zaradi dvojnosti procesov na ravni nacionalne države prihaja tudi do bifurkacije vmesnih struktur in ravni. Prevladalo je spoznanje, da nacionalna država predstavlja tisto vmesno raven, ki je po eni strani preveč omejevalna, da bi jo lahko upoštevali kot vodilno silo v procesih internacionalizacije in globalizacije, po drugi strani pa preveč odmaknjena od najrazličnejših vsakdanjih življenjskih situacij in problemov ljudi v konkretnih okoljih, da bi se lahko zadovoljivo odzivala na vso to kompleksnost. Nacionalna država je tako v razcepu med dvema procesoma: a) regionalizmu (decentralizaciji) na eni in b) supranacionalizmu (proces nadnacionalne integracije) na drugi strani. To lahko ponazorimo z dvema različnima modeloma. Model biljardnih krogel dojema svet kot skupek posameznih narodov oz. nacionalnih držav, med katerimi je prihajalo do stikov in interakcij le na obrobju. To je model z nizko stopnjo diferenciacije. Drugi model, model omrežja, predstavlja tiste sisteme, kjer so meje vse bolj prepustne. Z razvojem prihaja do večje strukturne diferenciacije, avtonomije subsystemov in kulturne sekularizacije. Vse to vodi v omrežno povezovanje in medsebojno prepletanje posameznih (nacionalnih)² držav. Vse naštetu pa postavlja pod vprašaj suverenost nacionalne države. Država se znajde v položaju, ko bi morala sama usmerjati proces svojega omejevanja in razpadanja. Pri tem prihaja do bistvene prerazporeditve suverene oblasti in do njene razpršitve. Vloga nacionalne države in njena suverenost je nujno oslABLJENA ob notranji diverzifikaciji vse večje množice avtonomnih subjektov in krepitvi univerzalnih standardov na nadnacionalni ravni (globalni etos) (Mlinar 1994). Porast števila držav, uveljavljanje regionalnih in lokalnih identitet sta lahko v veliki meri pojasnjena kot izraz dolgoročnega procesa teritorialne dehierarhizacije. Gre za predhodno omenjeni model omrežja, ko povečana

² Oz. subnacionalnih enot v obravnavanm primeru.

fleksibilnost, kot ena glavnih značilnosti postmoderne družbe, vsebuje spremenljivost obsega in strukture človeških agregatov v času in prostoru. Namesto natančno določenih teritorialnih skupnosti bomo imeli veliko prekrivanj, medsebojnih križanj in presekov omrežij družbenih interakcij. V takšnem kontekstu lahko trdimo, da bo prihajalo do teženj k eroziji hierarhično organiziranih teritorialnih sistemov (nacionalnih držav) tako znotraj njih kot tudi med njimi. Povečana dostopnost skozi meje blaži frontalno ekskluzivnost in teritorialno prevlado/podrejenost. Širjenje področja dostopnosti in medsebojne povezanosti je usmerjeno k sploščenju hierarhij (glej Sliko 2.1) (Mlinar 1994).

Slika 2.1: Sploščenje ravni

Vir: Hočevar (2000, 108)

2.3 Transakcijska mreženja

Spreminjanje prostorov od instrumentalnosti k reflektivnosti in slabitev vloge nacionalne države sprožajo spremembe tudi na samem povezovanju med mesti. Klasične (strjene) povezave med bližnjimi mesti na sistemski ravni so opredeljene kot interurbana omrežja. Osnovno monocentrično povezovanje je »preraslo« v koridorsko in policentrično povezanost med mesti.³ V Evropi je takšnega tipa povezovanja precej, kar bomo prikazali v naslednjih

³ Glej empirični del naloge, slika spletne strani Eurocampus to ponazarja.

poglavjih. Iz literature poznamo izraza urbanoregionalna »banana in aglomeracijska zvezda⁴«. Govorimo tudi o aglomeraciji teritorialnega sistema ali takšnih somestjih, ki so institucionalne in relativno trajne oblike povezovanja, ki pa v svetovnem merilu »pokrivajo vedno manjši del celotnega obsega mreženja akterjev, ko govorimo o mestih« (Hočevar 2000, 127).

Interakcijska omrežja danes vse bolj izgubljajo pomen, saj bližina ni več nujnost pri samem povezovanju. Vse več je povezav tako formalnih kot tudi neformalnih akterjev na različnih ravneh z različnimi globalnimi akterji in tokovi v omrežjih (Hočevar 2000). Takšno obliko povezovanja označuje s pojmom transakcijsko mreženje⁵, pri katerem gre za »prehod iz teritorialne omrežne logike v a teritorialno omrežno logiko delovanja oz. prepletanja mest v globaliziranem fizičnem in virtualnem prostoru, kjer se prepletajo in krožijo različni tipi ter oblike transakcij v virtualnih prostorih in interakcij v fizičnih prostorih/krajih« (Hočevar 2000, 103⁶).

2.4 *Glokalizacija in novi lokalizem*

Hočevar trdi, da »nadracionalnost dosežemo v procesu posamične globalizacije lokalnosti ter ravni dosežene posamične lokalizacije globalnosti« (Hočevar 2000, 167). Primerjalne raziskave o tej problematiki so še razmeroma redke, vendar se je kljub temu uveljavila splošnejša oz. izhodiščna pojmovna kategorija glokalizacija, ki naj bi združevala konceptualno jasnost in operacionalno uporabnost medsebojne pogojenosti splošnejših procesov urbane globalne univerzalizacije in lokalne razločljivosti (Hočevar 2000).

Pojem glokalizacija naj bi temeljil na japonski besedi dochakuka, ki pomeni osvojiti kmetijske tehnike pod tujimi lokalnimi pogoji. Kasneje pa so ravno tako imenovali uspešno poslovno strategijo, kjer izraz glokalizacija pomeni ustvarjanje produktov ali storitev, namenjenih za globalni trg, vendar prirejenih tako, da ustrezajo lokalnim kulturam (Khondker 2004). Pri tem je zanimiva teorija Robertsona, pionirja na področju glokalizacije, ki je

⁴ Glej Hočevar 1995a, str. 166–167: »banana« širjenje na vzhod, »zvezda« povezovanje z obrobji.

⁵ Mlinar v nadaljevanju: tangencialne koalicije, Slodatos omrežne alianse.

⁶ Predstavljene teoretske podlage nas vodijo v razmislek, ali območje nastajajočega Eurocampusa v empiričnem delu naloge vsebuje prvine prvega ali drugega načina predstavljenega delovanja. V kolikšni meri in na katerih področjih se kažejo elementi prvega in na katerih področjih drugega?

glokalizacijo v veliki meri proučeval na podlagi sociologije kultur⁷. Robertson namreč trdi, da je včasih nujno, da »sporni termin globalizacija občasno zamenjamo s terminom glokalizacija (Robertson v Mlinar 2001, 768). Poudariti želi, da se pojma globalno in lokalno ne izključujeta, temveč nasprotno: lokalno naj bi razumeli kot enega aspektov globalnega (Beck 2003, 74).

Ritzer (Ritzer 2004) glokalizaciji predstavi še protiutež – globalizacijo. Tako globalizacija kot grokalizacija delujeta na razmerju globalno – lokalno. Razlika je v tem, da se za glokalizacijske procese predpostavlja interakcija heterogenih struktur in akterjev v globalnem smislu. Temu nasproten pol, globalizacija, pa naj bi predstavljal temnejšo plat lokalno – globalnih odnosov. Proces globalizacije so bolj homogeni, za razliko od heterogenosti in povezovanj. Ritzer trdi, da je proces homogenizacije v globalnem smislu označen tudi kot kulturni imerializem. Globalizacijo povezuje s kapitalističnimi procesi v sodobni družbi, kot sta mcdonalizacija in amerikanizacija. Glokalizacija torej predstavlja pozitiven trend, ko globalni svet predstavlja skupek raznovrstnih udeležencev, globalizacija pa nadvlado enega od njih (Ritzer 2004). Mlinar (Mlinar 2000) predvsem v okvirju lokalnega znotraj države predstavi pojem getoizacija lokalnosti, ko ugotavlja, da državni aparati večkrat slabijo kot spodbujajo vlogo lokalnih enot (Mlinar 2000). Tudi Cohen (Cohen in drugi 1996) je mnenja, da na lokalno in globalno ne moremo nujno gledati kot na nasprotujoča si pojma, temveč je bolje, če nanju pogledamo kot na nepovezana se odziva na isti proces.

Če skušamo omenjeno pojmovno kategorijo prenesti na naš, v nadaljevanju obravnavani oz. naslovni primer ustvarjanja skupnega nadnacionalnega oz. čezmejnega visokošolskega prostora – Eurocampsa, lahko govorimo o ustvarjanju takšnega visokošolskega prostora, ki bo privlačen tako za globalni, predvsem evropski trg, vendar prirejen značilnostim in potrebam tega okolja in kulturam, živečih na tem območju. Prav tako lahko sočasno govorimo o ustvarjanju privlačnega skupnega čezmejnega visokošolskega prostora, ki ob zgodovinskih, kulturnih, narodnostnih idr. danostih tega okolja prinaša privlačne storitve za evropski oz. globalni trg, saj ustvarja priložnosti za pritegnitev tujih študentov v našo regijo, s koriščenjem danosti tega prostora (infrastrukture) in mrežnim transakcijskim (institucionalnim) povezovanjem različnih visokošolskih ter raziskovalno/podpornih akterjev z možnostjo

⁷ Njegove teorije so na trenutke nasprotujoče, glej Mlinar 2001, str. 768-769

produciranja skupnih visokošolskih programov (enojnih, dvojnih ter sendvič programov ipd.), ki bi regije povezovali ne samo horizontalno, lokalno na obe strani subnacionalnih (sub regionalnih enot), temveč tudi transnacionalno in sočasno vnašali v regijo tudi nadnacionalne, globalne prvine in mešanico različnih evropskih kultur, ki sooblikujejo in lokalni prostor.

Tabela 2.1: Krepitev in slabitev moči lokalnih akterjev ob razširjanju dostopnosti

Okrepitev (empowerment) lokalnih akterjev	Slabitev (dis-empowerment) lokalnih akterjev
<p>Samostojnost z vidika razširjanja razpona izbire v povezovanju z drugimi za reševanje problemov.</p> <p>Povečana možnost direktnega dostopa do relevantnih akterjev in virov (posledično zmanjšana vloga posrednikov in povečana možnost avtentičnega izražanja interesov).</p> <p>Povečan »glas« nastopajočega in fizična mobilnost telekomunikacije večata odzivnost okolja.</p> <p>Razvojne politične usmeritve od druge predstavljajo podporo in skrajšujejo čas odločanja.</p> <p>Možnost krepitve opozicijskih skupin, podskupin, manjšin. Krepitev vlog skupin civilne družbe v odnosu do podjetniške moči in nastopanja proti splošnemu mnenju, ki je navadno na strani slednjih.</p> <p>Povečana dostopnost do finančnih virov.</p> <p>Širša odprtost in dostopnost je izziv za ozaveščanje o lastni identiteti in potencialnih odnosih z drugimi.</p>	<p>Povečanje problemov v posameznikovem okolju in nezmožnost njihovega reševanja znotraj tega okvira pomeni izgubljanje moči za njihovo reševanje.</p> <p>Zožuje se možnost samovoljnega odločanja.</p> <p>Lokalne oblasti izgubljajo možnost različnega obravnavanja prebivalcev glede na teritorialno poreklo (zaradi mobilnosti ljudi in glede na normativno odpravljanje razlik med prebivalci različnega teritorialnega porekla).</p> <p>Z umikanjem samovolje se povečuje moč manjšin in človeka kot posameznika.</p> <p>Nacionalne ravni podpirajo načelo subsidiarnosti, hkrati pa predstavljajo nove koncentracije moči (deficit demokracije).</p> <p>Zmanjševanje obvladljivosti prebivalstva, zmanjšana možnost neposredne udeležbe, povečanje odsotnosti informacijskega zблиževanja.</p>

Vir: Prirejeno po: Mlinar (2001, 772–773)

Izpostavljena nevarnost koncepta glokalizacije je, kot opozarja Mlinar (Mlinar 2001), da glokalizacija zakrije še bolj temeljno polarizacijo in konvergenco, tj. med procesom globalizacije in individuacije« (Mlinar 2001, 768). Lokalno postaja poleg tega, da je

alternativna globalnemu tudi priložnost za samouveljavitev lokalnega. Problem je v tem, da ne moremo govoriti o neki vnaprejšnji danosti oz. pripisanih pogojih, temveč je uspešnost lokalnega odvisna zgolj od aktivne vloge lokalnih akterjev.

Na podlagi te teorije lahko sklepamo oz. predvidevamo, da je uspešnost ustvarjanja enotnega čezmejnega visokošolskega prostora na danem lokalnem območju v precejšnji meri odvisna od aktivne vloge sub regionalnih družbenih akterjev, vključenih v ustvarjanje tega prostora oz. od stabilnosti transnacionalne socialne mreže in kognitivnih percepcij samih akterjev ustvarjanja takšnega omrežja oz. prostora (Gargano, 2009). Tako akterjev na področju visokega šolstva (glej partnerjev projekta Eurocampus v nadaljevanju), posrednih ciljnih skupin oz. akterjev iz raziskovalno/podpornih, nastanitvenih institucij območja (predstavljenih na spletni strani www.eurocampus.si), ustanoviteljev partneric projekta, to je podjetjem z območja, občinam ter akterjev novo nastajajočih oblik evropskega teritorialnega sodelovanja. Na ta način se krepi tudi pomen novega lokalizma, ki je opisan v nadaljevanju.

Nadalje Mlinar opozarja tudi na možne pozitivne in negativne vplive globalizacijskih procesov na lokalne skupnosti. Pri tem misli na krepitev in slabitev moči lokalnih akterjev (glej Tabela 2.1) (Mlinar 2001).

Krepitev vloge lokalnega opisuje tudi pojem novi lokalizem. Od starega lokalizma ga Mlinar razlikuje po tem, da je bil stari nujen, naraven in nezaveden, novi lokalizem pa je rezultat svobodne volje, prostovoljen, nameren rezultat racionalne zavestne izbire (Mlinar 1995). Stari lokalizem poudarja posebnosti z izključevanjem, novi lokalizem pa z vključevanjem. Raimondo Strassoldo (Strassoldo 1990) trdi, da o novem lokalizmu lahko govorimo, če vanj vključimo vrsto pojavov, ki se dogajajo v postmoderni družbi in jih obravnavamo skupaj. Predstavi pet področij, ki po njegovem mnenju kažejo največje spremembe, pomembne takrat, ko govorimo o lokalnem v globalnem pomenu:

- Lokalno specifični pogoji ekonomskega razvoja. Ekonomski razvoj jasno kaže prostorsko zaznamovanost. Odvisen je od transportne in komunikacijske infrastrukture, naselitvenih vzorcev, političnih institucij in kulturnih vrednot nekega območja. Primeri takih so npr.

»ekonomski otoki«, ki temeljijo na več manjših podjetjih, ki niso ukoreninjena v lokalnih pogojih, ampak so tudi široko povezana s tržišči v globalnem smislu.

- Lokalizem in politika. Politologi in sociologi ugotavljajo, da gre pri volitvah in tudi politiki nasploh še vedno predvsem za geografsko razdelitev virov, kar označuje teza »Vsaka politika je lokalna politika«. Tudi v modernih družbah je problem, ko nacionalni voditelji odpirajo nekakšne »notranje kroge« v domačem okolju, kamor se v primerjavi z ostalimi skupnostmi izteka bistveno več denarja.
- Oživljanje manjših naselij. V razvitem svetu, je prisoten trend upadanja rasti večjih mest. Povečuje pa se trend mirnega življenja v majhnem mestu oz. na podeželju t. i. »wx-urbanisti«, ki so se preselili v svoj »miren kotiček« na obrobje mesta in so do svojih novih okolij zelo zaščitniški in navdušeni nad novo obliko življenja.
- Etnično-regionalna gibanja.
- Ekološka gibanja. Ekološka zavest je sila, ki – če gledamo splošno – zaradi same problematike teži h globalizmu. Običajno se nas ekološki problemi najbolj dotaknejo, ko so pred našim pragom. Prav zaradi globalnosti sveta in direktne vključenosti posameznika v svet se na tem področju vse bolj uveljavlja geslo »Misli globalno – ukrepaj lokalno«.

3 INSTITUCIONALNI OKVIRJI NADNACIONALNEGA REGIONALNEGA POVEZOVANJA

Zgodovinsko gledano so lokalne in regionalne posebnosti v nadnacionalnem povezovanju odigrale pomembno vlogo. Bučar (Bučar 1993) za mednarodno regionalno sodelovanje pravi, da je »mutatis mutandis staro kot človeška družba, le da se koncept mednarodnega in regionalnega v času in prostoru spreminja« (Bučar 1993, 21). Makarovič (Makarovič 1995) predstavlja države v preteklosti, ki »niso iskale svoje legitimitete v nacionalni enkratnosti« (Makarovič 1995, 214). Stari Grki so živeli v mestnih državah, ki jih je družila enotna kulturna tradicija. Opredelimo jih lahko kot subnacionalne, saj so njihove države temeljile na lokalni, ne pa nacionalni identiteti. To je bilo odločilno, da so tudi v rimskem imperiju ohranili primat na kulturnem področju. Po drugi strani pa so Rimljani svojo superiornost izkazovali na vojaškem in političnem področju ter si s tem jemali pravico, da poleg osamosvajanja ozemlja prebivalcem vsiljujejo tudi njihovo kulturo. Obseg rimskega imperija je bil veliko večji kot obseg vladajoče države, zato bi v primerjavi z Grki to tvorbo lahko opredelili kot supranacionalno. Če pojem imperializma zamenjamo s pojmom vključevanja, lahko potegnemo marsikatero smernico v novih (regionalnih) povezovalnih tvorbah sodobnega sveta.

Regionalizem označuje prostorsko omejen pojav, regija kot taka se torej loči od univerzuma. Regija (latinsko regio) pomeni predel, področje, prostorsko omejeno okolje, vendar se kljub navidezni jasnosti pojmovanja regije še do danes ni izoblikovala ustrezna definicija. Različne stroke, od geografskih, ekonomskih, zgodovinskih pa do kulturnih in etničnih, regijo različno opredeljujejo (Bučar 1993). Regionalizem, kot ga razumemo danes, se je močno razvil po drugi svetovni vojni. Vzroke lahko iščemo v večji rasti demokracije. Poleg tega pa lahko porast regionalizma razumemo kot reakcijo na centralizem. Regijo bi tako lahko opredelili kot subjekt z lastno identiteto ter z določenimi specifičnostmi, kot so skupen jezik, kultura in zgodovinska tradicija, in z možnostjo organiziranja skupnega gospodarskega in socialnega razvoja (Vršaj 2004).

Mlinar se ne ustavi zgolj pri regiji oz. regionalizmu kot takem, temveč predstavi nekakšno idealno-tipsko celostno teoretično predstavitev razvoja teritorialne organizacije. Spremembe

na nacionalni in regionalni ravni predstavi tako, da oblikuje štiri vzorce razvojnih stopenj teritorialne organizacije v procesih osamosvajanja in povezovanja v prostoru. Prvi dve stopnji v razvoju predstavljata prehod teritorialne organizacije iz dinastične organizacije v etnonacionalno organizacijo. Gre za nekakšen prehod od vladarjev, ki so imeli v posesti določen teritorij, do oblikovanja nacionalnih držav. V okvirih našega preučevanja pa je potrebno izpostaviti naslednji dve fazi, ki ju Mlinar označi kot regionalni policentrizem in čezmejno sodelovanje ter transnacionalna omrežja (ne) teritorialnih kriterijev. V tretji fazi razvoja izpostavi, da regije pridobivajo večji pomen v smislu teritorialnega širjenja na strnjemem področju tako znotraj kot tudi izven državnih meja. Poleg tega se selektivno povezujejo v določeni geografski smeri kot tudi disperzno v omrežjih. Poudarja, da ne gre več za homogene in avtohtone populacije, temveč za policentrične strukture. V zadnji fazi izpostavi tudi okrepitev povezovanja v tangencialne koalicije, ki so nasprotne prej prisotnim radialnim povezavam ter decentralizaciji v državnem merilu, iz katere izhaja krepitev regionalnega policentrizma in avtohtonosti regij oz. širše subnacionalnih enot (Mlinar 1995).

Policentrična usmerjenost regionalnega razvoja je še posebej aktualna v prostoru, kjer se meje odpirajo in obstaja čezmejno povezovanje. Mlinar trdi, da »moderna ali postmoderna koncepcija Evrope regij in zlasti oblikovanja t. i. čezmejnih regij ne more puščati ob strani /.../, in da je eden od temeljnih pogojev za napredek v tej smeri pariteta vlog oz. položajev sodelujočih partnerjev« (Mlinar 1995, 107). S četrto in s tem zadnjo fazo razvoja Mlinar označi procese, ki so bili opisani že v prvem poglavju. Gre za princip »razsrediščene družbe« (ne)teritorialnih akterjev in povezovanje v križajoča in presegajoča se omrežja (Mlinar 1995).

Ansell (Ansell 2000 v Lajh 2006) osnuje zanimiv koncept, ki bi ga lahko predstavili kot konkretniji primer zgoraj omenjenega principa križajočega in presegajočega omrežja. Avtor govori o network polity kot o posebni obliki sodobne politične ureditve. Predstavlja skupnost, omrežje, v katerem javno politični igralci ne bi bili hierarhično razvrščeni, temveč vertikalno in horizontalno razpršeni, med seboj pa povezani v principu mnogoterosti. Ravni odločanja naj ne bi bile več v ospredju. Nadnacionalno, nacionalno, regionalno in lokalno odločanje naj bi zamenjali akterji iz civilnodružbenih struktur, nedržavne in javne organizacije ter (nad)državne makro strukture. Kljub temu, da slednji koncept predstavlja enakovrednost na različnih ravneh odločanja, ima sistem vseeno tudi slabosti. Kot tak krepi samo povezovanje

med nedržavnimi organizacijami s pomočjo spodbud s strani države, ne spodbuja pa odpiranja navzven. Na tak način lahko govorimo zgolj o regionalizaciji od spodaj navzgor, ki pa ne uporablja prijemov, ki omogočajo večje možnosti vključevanja v globalni prostor.

3.1 »Evropa regij«: Smernice Evropske unije in regionalna politika

Subnacionalna regionalizacija in regionalizem še posebej pridobivata na pomenu v okviru evropskih povezovalnih procesov, ne le v političnem, temveč tudi v upravnopravnem in ustavnopravnem smislu (Bučar 1993, 52; Robson 1993; Keating, 1998a in 2004). Regionalizem in regionalizacija sta značilnosti zahodnoevropskih držav od teritorialne konsolidacije državnih sistemov in rasti moderne, intervencionistične države v devetnajstem stoletju naprej. (Keating v Lajh 2006, 56) Hoogherjeva in Marks (Hoogherjeva in Marks v Lajh 2006, 60) govorita o transnacionalnih (javno političnih) omrežjih in osnujeta tri tipične oblike takih omrežij.

Prve so sestavljene iz organizacij, ki jih sofinancira Evropska komisija in gre za spodbujanje regionalnega sodelovanja preko pobud kohezijske politike EU. Druge so sestavljene iz regij, ki imajo skupne teritorialne značilnosti ali sorodne javno politične probleme. V tretjo skupino avtorja uvrščata regije, ki si med seboj izmenjujejo informacije in posredujejo najboljše prakse. Slednje avtorja označita kot evro-regijsko partnerstvo (Lajh 2006).

Leta 1972 je nastalo eno izmed prvih formalnih združenj čezmejnega sodelovanja, in sicer: Delovna skupnost Srednjih Alp (Arge-Alp), ki združuje 10 regij Italije, Avstrije, Švice in Nemčije. Arge-Alp je bila pomembna zaradi vpliva na nastajanje novih podobnih združenj, kot je na primer Delovna skupnost Zahodnih Alp (COTRAO), kjer je šlo za sodelovanje Italije, Francije, Švice. Drug primer je Delovna skupnost Vzhodnih Alp (Alpe-Jadran). Nastala je leta 1978, v njej so sodelovale regije Avstrije, Italije, Nemčije, Slovenije, Hrvaške in Madžarske. Njen poseben pomen je ta, da je bila prva in najbolj plodna oblika mednarodnega sodelovanja predvsem zato, ker je vključevala dežele z zelo različnimi družbenopolitičnimi sistemi. Med regijami Španije, Francije in Italije je bila leta 1983 osnovana tudi Delovna skupnost Pirenejev (CTP). Izven alpskega prostora so značilna bolj

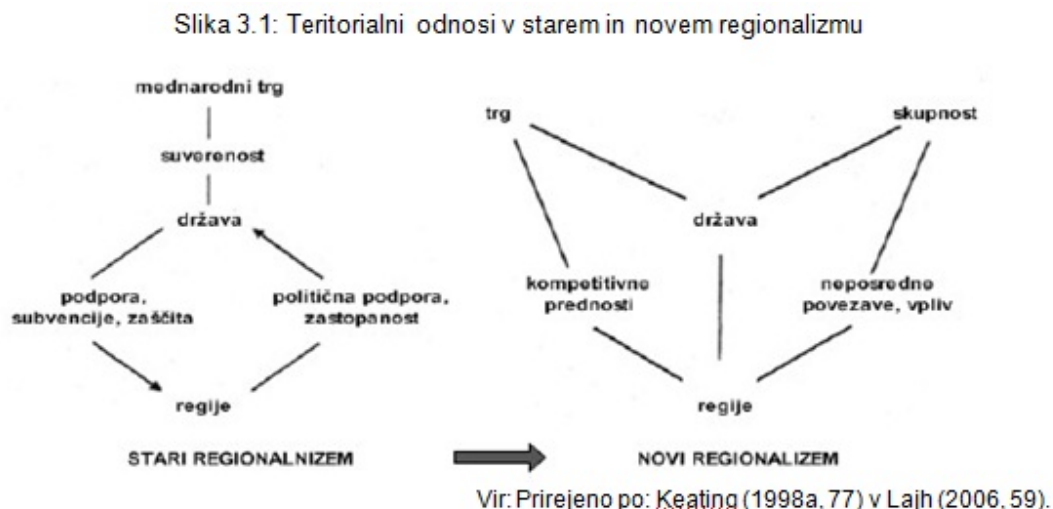
lokalno usmerjena čezmejna združenja. Prve so v tem okviru nastale skandinavske čezmejne regije. Na podlagi sporazuma leta 1962 med Dansko, Švedsko, Norveško, Finsko in Islandijo je bilo osnovanih več čezmejnih sodelovanj, prva je zaživela zveza Severni rt ali »Nordkalotten«. Znane pa so tudi zveze drugje po Evropi, kot na primer Benelux, Regio, Euregio (Bufon 2004).

V okvirih specifičnega povezovanja posameznih regij – ne zaradi prostorske bližine, temveč določenega interesa – je najvažnejša kooperacija Konferenca perifernih in pomorskih regij (v nadaljevanju CRPM), ki je nastala leta 1973. Pomembnost CRPM kaže podatek, da je bilo leta 2002 vanjo vključenih že 146 regij iz 25 držav. Leta 1984 je bila ustanovljena Delovna skupina regij z industrijsko tradicijo (RETI). T. i. Skupnost 4 motorjev Evrope je bila ustanovljena leta 1988 med regijami Katalonija, Baden-Wurttemberg, Rodan-Alp in Lombardija (Vršaj 2004). Najaktualnejša vrsta regionalnih skupnosti je »evro-regija«, ki povezuje tako čezmejno kot tudi specifično sodelovanje.

Predstavlja »najvišjo stopnjo v procesu institucionalizacije čezmejnega sodelovanja« (Mores 2006, 28) in je »formalna struktura regionalnih in občinskih oblasti za čezmejno sodelovanje ob sodelovanju gospodarskih in socialnih partnerjev« (Gabbe v Mores 2006, 28).

Kot trdi Àgh (Àgh v Lajh 2006) se to obdobje pogosto imenuje »Evropa regij«. Gre za zelo kompleksen pojav, ki se pojavlja tako v obliki ideologije kot tudi v usmeritvenih procesih družbenopolitične transformacije. Nastajajoča »Evropa regij« pa posledično izumlja tudi novi termin v procesih regionalizacije. Pojavljajo se nove oblike v teritorialnih odnosih (glej Sliko 3.1) »Novi regionalizem« se od tradicionalnega razlikuje po tem, da upravljanje regij ni več pod nadzorom države. Regije ne delujejo več po principu zagotavljanja politične podpore države v zameno za podporo v obliki subvencij in zaščite, temveč regije predstavljajo tretjo odločevalsko raven (Lajh 2006, 57).

Slika 3.1: Teritorialni odnosi v starem in novem regionalizmu

Prva evro-regija (s tem imenom) je nastala leta 1965 med nemškimi in nizozemskimi občinami. Tudi že prej, leta 1963, je bila ustanovljena tristranska konferenca Rana (predeli Švice, Francije, Nemčije). Druge znane evro-regije so še Evroregija Ren-Severni Maas (Belgija, Nemčija), Evroregija Elba-Laba (Češka, Poljska, Nemčija), Evroregija Severa (Belgija, Anglija, Francija), Čezpirenejska evro-regija (Francija, Španija). Evroregija Euradria naj bi potekala med Hrvaško, Slovenijo, Italijo in Avstrijo. Pri tem je pomembno tudi dejstvo, da so leta 1985 glavne medregionalne organizacije ustanovile Skupščino evropskih regij (ARE), ki je glavni cilj dosegla z vključitvijo regij v institucionalno strukturo Evropske unije. Leta 1992 je bil potrjen odbor regij, ki je sicer posvetovalni organ, vendar je pomembno dejstvo, da je postavljen ob bok ministrskemu svetu in Evropskemu parlamentu. Na tak način je zagotovljeno sodelovanje regij pri sestavljanju evropskih politik na raznih področjih (Vršaj 2004).

3.2 Smernice regionalizma v Evropski uniji ter sodelovanje Slovenije z EU

Evropska regionalna politika je politika, ki spodbuja solidarnost. Več kot tretjina proračuna Evropske unije je namenjenega zmanjšanju razvojnih razlik med regijami in neenakosti med državljani, kar zadeva blaginjo. Unija namreč poskuša izvajati tako politiko, ki bo zaostalim regijam pomagala pri približevanju povprečni razvitosti EU skozi prestrukturiranje

industrijsko manj razvitih regij, skozi preoblikovanje podeželskih območij s propadajočim kmetijstvom in z obnovo nazadujočih četrti v mestih. Z eno besedo, prizadeva si za okrepitev ekonomske, socialne in ozemeljske »kohezije« v Uniji (Evropska komisija 2004, 3).

Evropska unija kohezijsko, regionalno politiko skladnejšega in trajnega regionalnega razvoja izvaja s pomočjo različnih instrumentov. S finančnimi sredstvi pomaga tako članicam kot nečlanicam Evropske unije. Prvim v okviru kohezijskega in strukturnih skladov ter z različnimi pobudami: INTRREG, URBAN, LEADER, EQUAL, drugim pa s programi PHARE, TACIS in JOPP.

V okvirih evropskih prostorskih integracij je pomemben predvsem program PHARE (pomoč Poljski in Madžarski za gospodarsko obnovo), ki so ga ustanovili leta 1989 po padcu berlinskega zidu in je bil prvotno namenjen zgolj tema dvema državam. Kasneje Štirje strukturni skladi: Evropski sklad za regionalni razvoj (ESRR), Evropski socialni sklad (ESS), Strukturni sklad za področje kmetijstva in razvoja podeželja (ESKRP), Strukturni sklad za področje ribištva (ESR).

V okviru programa PHARE se je oblikoval tudi podporni program PHARE-CBC (cross-border-cooperation), ki daje poudarek predvsem čezmejnemu sodelovanju (Vršaj 2004).

Na področju evropskega sodelovanja oz. vključevanja v EU smo se že pred vstopom Republike Slovenije v EU srečali s programom PHARE, obliko predpristopne pomoči, v katerem smo sodelovali predvsem z Italijo, Avstrijo in Madžarsko. Po 1. maju 2004 smo projekte nadaljevali v programu pobud skupnosti Interreg III (programi Interreg IIIA, Interreg IIIB in Interreg IIIC), kar je Sloveniji omogočalo tudi sodelovanje v medregionalnih in transnacionalnih programih s partnerstvi širom EU. Namen iniciative INTERREG III je bila krepitev gospodarske in socialne kohezije ter podpora čezmejnemu, transnacionalnemu in medregionalnemu sodelovanju (Vršaj 2004).

V finančni perspektivi 2007–2013, ki je za nas aktualna, je čezmejno sodelovanje pridobilo še dodaten pomen, kar ga je povzdignilo v samostojen cilj v evropski kohezijski politiki, Cilj 3 – Evropsko teritorialno sodelovanje. Slovenija v finančnem obdobju 2007–2013 sodeluje v petih čezmejnih programih, in sicer v operativnih programih z Italijo, Avstrijo, Madžarsko in

Hrvaško, ter v operativnem programu Jadransko čezmejno sodelovanje. Vsak od teh programov je podrobno dodelan, v splošnem pa se dotikajo predvsem trajnostne teritorialne in socialne integracije, konkurenčnosti, znanja, gospodarskega sodelovanja ter dostopnosti in mreženja. V okviru transnacionalnega sodelovanja Slovenija v obdobju 2007–2013 sodeluje v štirih programih, ki so območno razdeljeni na območje Alp, Srednje Evrope, Jugovzhodne Evrope in Mediterana. Tudi tu gre za spodbujanje konkurenčnosti, inovativnosti, dostopnosti posameznih regij, za trajni razvoj mest in zaščito okolja. Med regionalno povezovanje temelji predvsem na mrežnem povezovanju in izmenjavi izkušenj celotnega območja EU. Slovenija sodeluje v štirih programih: Program »Interreg IVC«, Interact, Espon, Urbact.

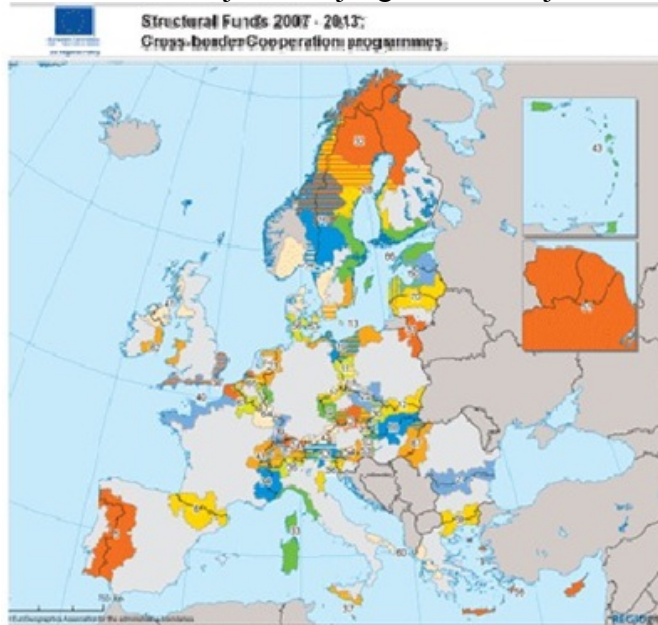
V središču kohezijske politike v obdobju med letoma 2007 in 2013 so krepitev gospodarske rasti, večanje konkurenčnosti ter odpiranje novih delovnih mest ob hkratnem zagotavljanju trajnostnega in uravnoveženega razvoja. Cilj kohezijske politike EU je razvoj regij oziroma držav, ki so ekonomsko in socialno v slabšem položaju kot je povprečje EU, z namenom zmanjševanja razlik in doseganja pozitivnih učinkov za celotno EU. V obdobju 2007–2013 ima kohezijska politika tri cilje:

- Cilj 1: konvergenca. Temeljno načelo cilja skladnega regionalnega razvoja, ki ga krajše imenujemo tudi »konvergenca« je spodbujanje rasti s krepitvijo pogojev in dejavnikov, ki vplivajo na pojav prave konvergence v najmanj razvitih državah članicah in regijah.
- Cilj 2: regionalna konkurenčnost in zaposlovanje. Cilj je namenjen krepitvi regionalne konkurenčnosti in privlačnosti ter zaposlovanja z dvojnimi pristopom. Prvič, razvojni programi bodo regijam pomagali predvidevati in spodbujati gospodarske spremembe z inovacijami in spodbujanjem družbe znanja, podjetništva, varstva okolja ter z izboljšanjem njihove dostopnosti. Drugič, nova in boljša delovna mesta bodo podprta s prilagoditvijo delovne sile in naložbami v človeške vire.
- Cilj 3⁸: evropsko teritorialno/ozemeljsko sodelovanje (prej vključeno v INTERREG). Cilji ozemeljskega sodelovanja so okrepiti čezmejno sodelovanje s skupnimi lokalnimi in

⁸ Ravno v času pisanja strokovne študije je nadzorni odbor Programa čezmejnega sodelovanja Slovenija-Italija 2007–2013 na svoji 19. dopisni seji potrdil in se strinjal z objavo Javnega razpisa za predložitev standardnih projektov – sredstva namenjena ožjemu kopenskemu območju št. 03/2011. Javni razpis je bil objavljen v Uradnem listu Republike Slovenije. Razpis ocenjujemo kot enega najpomembnejših za prijavo in izvedbo projekta Ustanavljanja enotnega čezmejnega visokošolskega prostora – Eurocampusa, poleg EZTS-ja, ki je v kasnejših dneh tudi prejel dolgo pričakovani podpis s strani italijanske vlade. Na razpis smo se kot VIRS Primorske prijavi skupaj s partnerjem Konzorcijem za razvoj univerzitetnega

regionalnimi pobudami, čezmejno sodelovanje z namenom povezanega ozemeljskega razvoja ter medregijsko sodelovanje in izmenjava izkušenj (Urad vlade RS za komuniciranje 2008).

Slika 3.2: Območja čezmejnega sodelovanja v Evropi

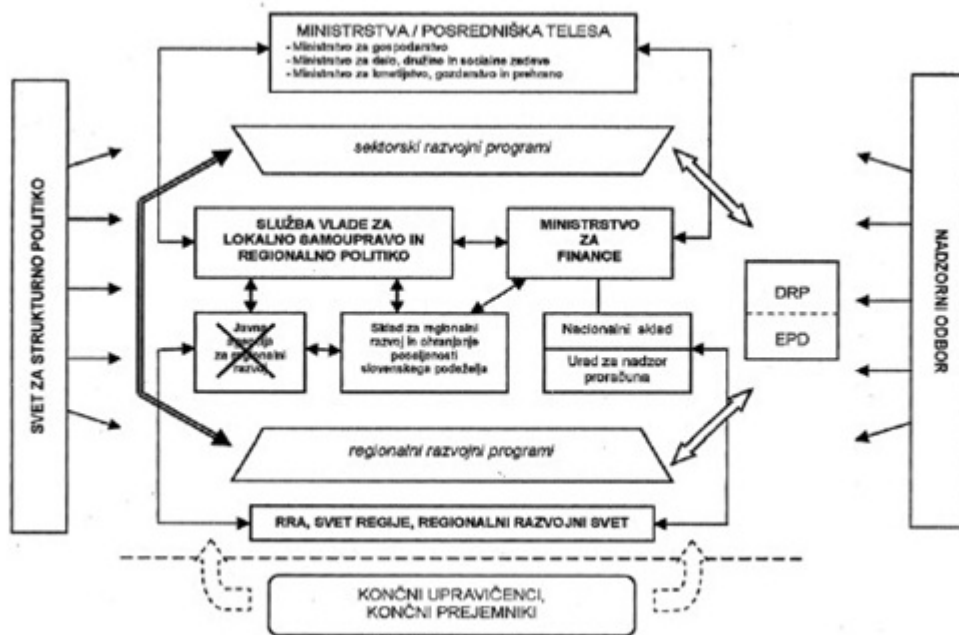

Vir: Cross-border co-operation programmes. Regional policy – Inforegio (2009)

V okviru cilja »Evropsko teritorialno/ozemeljsko sodelovanje« bodo potekale različne vrste sodelovanja: čezmejno sodelovanje (glej Sliko 3.2), transnacionalno sodelovanje, medregionalno sodelovanje ter mrežni programi (ESPON – Evropsko omrežje za spremljanje prostorskega razvoja, INTERACT – podpora upravljanju programov sodelovanja in URBACT – tematsko omrežje mest).

Vse vrste sodelovanja so v primerjavi z obdobjem 2000–2006 doživele določene spremembe. Čezmejno sodelovanje zdaj obsega večje območje kot v okviru Interrega III predvsem zaradi pomorskega sodelovanja. Vse države EU ostajajo upravičene do interregionalnega sodelovanja, vendar pokriva celotno območje EU en sam program (v okviru Interrega III C so bili štirje).

Slika 3.3: Institucionalna struktura regionalnega razvoja v Sloveniji

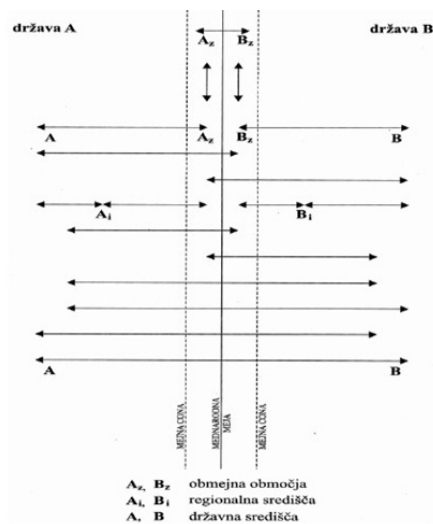
Vir: Lajh (2006, 168)

4 »OBMEJNE REGIJE KOT STRNJENA OBMOČJA« IN OMREŽNO POVEZOVANJE

4.1 Načela povezovanja čezmejnih regij

Obmejno območje se običajno razume kot prostor v okviru neke države, v katerem je čutiti vpliv bližine politične meje, medtem ko pojem obmejne ali čezmejne regije označuje prostor, ki obsega obmejno območje na obeh straneh meje. Povezanost obmejne regije gre zato iskati zlasti v funkcionalnih odnosih med obmejnima področjema, ki se lahko razvijejo na osnovi običajnih gravitacijskih trendov med urbanimi in zaposlitvenimi centri ter njihovim zaledjem, predvsem na ekonomskem in kulturnem področju. Gre za dva principa obmejne regije. Prvi je princip funkcionalnosti, drugi pa homogenosti.

Slika 4.1: Housov model čezmejnih vezi

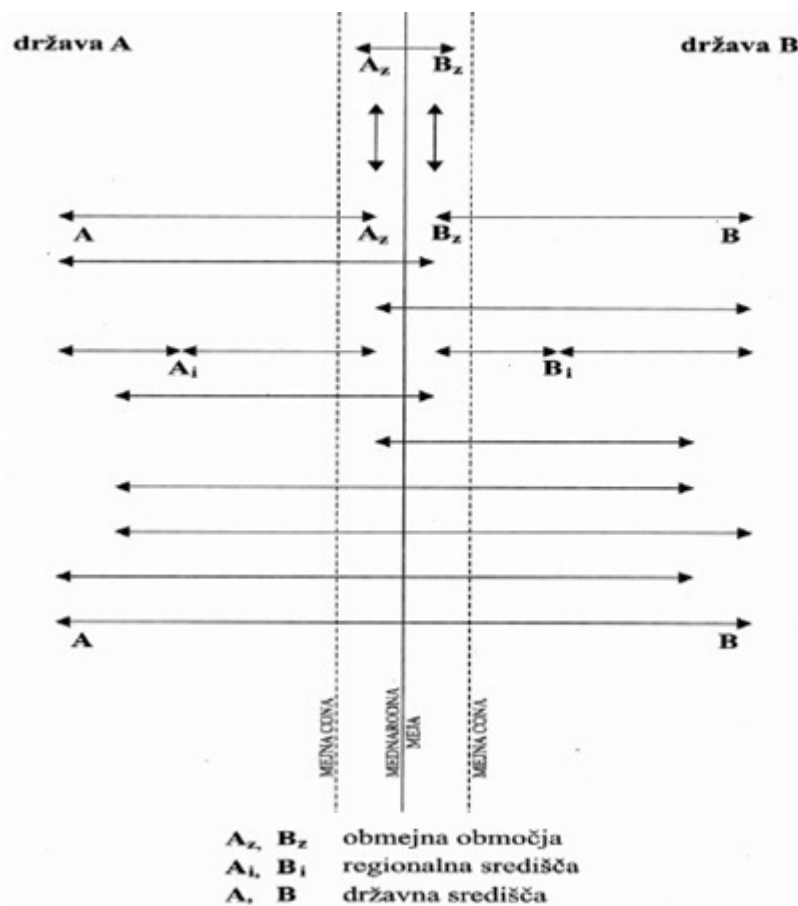

Vir: Bufon (2004, 212)

Čezmejne transakcije na ekonomskem področju so dokaj nestabilne in lahko vodijo interesente zdaj na eno zdaj na drugo stran. Odvisne so od trenutnih razlik v valutnih tečajih, stopnjah inflacije in kupni moči. Na kulturnem področju in z vsakdanjimi družbenimi stiki je

drugače. Te povezave izvirajo iz potrebe obmejnega prebivalstva po ohranjanju tradicionalnih vezi v okviru skupnega kulturnega prostora in se zato odlikujejo zlasti v svoji stabilnosti in trdoživosti, tudi v primeru manj odprtih mejnih režimov. Housov model čezmejnih vezi (glej Sliko 4.1) predstavlja različne ravni čezmejne komunikacije in poudari, da so najpomembnejše tiste, ki potekajo znotraj ožjega obmejnega območja (Bufon 2004, 211–213). Bufon predstavi dva načina povezovanja na čezmejnem območju. Prvega označi kot »regije regij« (glej Sliko 4.2), ki so oblike institucionalnih čezmejnih območij, kjer se več obmejnih upravnih enot poveže v eno samo, večjo regijo (evro-regijo), ter skušajo znotraj tega prostora razvijati čezmejno sodelovanje na različnih družbenih področjih. Drugi princip povezovanja Bufon imenuje »regije v regijah« (glej Sliko 4.2), ki so oblike čezmejnih območij, ki se razvijajo na osnovi obstoječih funkcionalnih, kulturnih ali historičnih družbenih vezi ter se običajno ne skladajo z upravno strukturo v obmejnem prostoru.

Slika 4.2: Principi povezovanja regij

Vir: Prirejeno po: Bufon (2004, 215–217)

Sodobne oblike regionalnega družbenega življenja so kompleksne in večplastne. Proces Evropske integracije nedvoumno ustvarja podlage za nastanek skupnega nad-državnega funkcionalnega prostora oz. nekakšno operativno marko-regijo, ki se v globaliziranem ekonomskem območju sooča z drugimi primerljivimi družbeno-ekonomskimi sistemi (Bufon 2002, 21). Kot poudarja Bufon (2002, 15) temeljijo sodobni problemi evropskih območij družbenega in kulturnega stika ter s tem tudi nadaljnje možnosti razvoja medkulturnega dialoga in družbene integracije na našem kontinentu na naslednjih temeljnih elementih: 1) persistentnosti teritorialnosti oz. navezanosti na samo kulturno okolje, 2) potrebi po funkcionalni družbeni in ekonomski povezanosti, 3) večplastnemu ter velikokrat neskladnemu obstoju različnih meja, ki se oblikujejo okrog obstoječih družbenih in kulturnih prostorov. Ti elementi označujejo sočasno potekajoče procese družbene in prostorske konvergence in

divergence, ki ustvarjajo spreminjajoča razmerja med družbeno-kulturnimi, družbeno-ekonomskimi in družbeno-političnimi sistemi ter s tem vplivajo na transformacijo obsega in kvalitativnih lastnosti tako imenovanih kontaktnih območij, kjer se ti sistemi srečujejo in prepletajo (Bufon 2002, 15). Keating je v enem svojih del poudaril dejstvo, da v Evropi nimamo razvitega sistema regionalnega družbenega in političnega upravljanja in da obstajajo regije marsikje na ravni namišljene skupnosti in v realnem svetu težko tekmujejo ne le z državnimi centralnimi aparati, ki ohranjajo v svojih rokah vzvode oblasti, ampak tudi z velikimi mesti, ki uspejo s svojo specifično »težo« in dinamiko nekako »ukiniti« regionalni in širši evropski družbeni prostor ter s tem globoko spreminjajo tradicionalno oz. prevzeto regionalno strukturo, na katero se sklicujejo regionalisti. Keating je tako mnenja, da regije niso neke naravne enote, temveč "družbeni konstrukti", ki v določenem prostoru in času uspejo povezati kulturne, politične in ekonomske družbene komponente v smiselno celoto. V tem pogledu je lahko regionalni prostor sočasno kulturna pokrajina, funkcionalno območje in politični teritorij (kot primer EZTS oz. Eurocampus).

Obmejna območja oz. čezmejne regije so sočasno marginalna območja v okviru državnih sistemov in povezovalna območja oziroma središčna območja v okviru integracijskih programov EU (Blatter v Bufon 2002, 23; Keating 1996 v Bufon 2002, 22)⁹.

Visoka stopnja družbeno-ekonomske in družbeno-kulturne povezanosti in odvisnosti je tista, preko katere so uspele premagati družbeno centrično marginalizacijo in doseči stopnjo ekonomske razvitosti, ki marsikje presega državno povprečje. Čezmejno povezovanje pa ni koristno le v pogledu odstranjevanja ovir za razvoj družbeno-ekonomskih potencialov, ampak tudi pri premoščanju problema "drugačnosti" in družbeno-kulturne različnosti v EU, saj se evropska kontaktna območja, kakor na kratko opredeljujemo območja stika med različnimi družbenimi in kulturnimi prostori, vse bolj uveljavljajo kot pravi pravcati integracijski "modeli", kar bomo prikazali tudi na obravnavanem primeru ustvarjanja enotnega visokošolskega čezmejnega prostora na Goriškem ali na kratko območja Eurocampus.

⁹ Za evropska obmejna območja – območje nastajajočega Eurocampusa v nadaljevanju – lahko rečemo, da vsebuje navedene elemente ter značilnosti tega opisa.

O obravnavanem primeru bi lahko govorili kot o primeru, ki ni zgolj ohranjevalec lastnega avtohtonega ozemlja oz. svoje izvirne kulturne pokrajine, saj prevzema v toku s sodobnim časom tudi novo vlogo v povezovanju obmejnih prostorov ter vzpostavlja koeksistenčne ter integracijske prakse v želji rekonstrukcije skupnega funkcionalnega prostora. Kot kažejo raziskovanja družbenih in prostorskih fenomenov v tako imenovanih “kontaktnih prostorih” (glej Bufon 2002, 31) je treba nov evropski “skupni dom” zgraditi ne-le “z vrha”, kakor se je počenjalo v zadnjih desetletjih, ampak tudi “z dna”. Kot so številni raziskovalci v preteklosti že pokazali, bi lahko Slovenija kot majhna država v evropskem merilu služila ne le kot model za preučevanje učinkov integracijskih procesov na razvoj njenih številnih “kontaktnih območij”, temveč tudi kot model za uveljavljanje same bodoče evropske podobe, pri čemer lahko v nadaljevanju obravnavani primer nastajajočega skupnega čezmejnega visokošolskega prostora Eurocampusa služi kot vzorčni primer dokazovanja teh predpostavk. Prav tako so dosedanje analize ugotovile, kako lahko nudijo ta obmejna območja dobro podlago za nastanek med seboj integriranih družbenih prostorov in za razvoj višjih oblik čezmejnega sodelovanja, kar želijo doseči družbeni akterji ustvarjanja enotnega čezmejnega visokošolskega prostora, predstavljenega v empiričnem delu naloge.

4.2 Dehierarhizacija kot preskok vmesnih ravni

»Naraščajoča potreba mestnega sistema po direktni avtonomiji in ne po instrumentalni (hierarhični) obliki nadnacionalnega komuniciranja povzroča pritisk k zmanjševanju družbenoprostorske hierarhije« (Hočevar 1995, 180).

Sodobni mestni sistem ima namreč kot podrejena enota glede na višji nivo teritorialne in institucionalne organiziranosti – npr. države, potrebo po svoji subjektiviteti in identiteti. Iz tega pa izhajajo tudi specifični interesi, ki jih mesto lahko najučinkoviteje uresničuje avtonomno, to je z neposrednim povezovanjem z drugimi enotami, brez hierarhičnega institucionalnega pogojevanja in omejevanja.

V vse več državah se pojavljajo podobne težnje, ko enote na nižjih ravneh teritorialne družbene organizacije poskušajo zaobiti »vmesne ravni« in se čim bolj neposredno povezovati s centri socialnih tvorb. Kar se ujema s splošnim vzorcem dolgoročnih teženj po individuaciji

in globalizaciji. V kontekstu zaprtih državnih meja je bila toliko poudarjena hierarhična struktura teritorialne organizacije, v smislu sosledja nadrejenosti in podrejenosti posameznih ravni.

S procesom odpiranja v širši prostor, ki danes poteka v Evropi, državni vrh izgublja svoj supremat; pojavljajo se nove nadnacionalne institucije, tako da se znotraj državnih meja utrjuje težnja k avtonomiji subnacionalnih enot (glej Mlinar 1004, 110).

»Uhajanje« v smislu povezovanja prek državnih meja, bodisi da gre za neposredne povezave s supranacionalnimi tvorbami ali za neposredno medsebojno povezovanje posameznih regij oziroma mest, pa vsekakor relativizira in tudi izpodkopava hierarhično strukturo teritorialne organizacije znotraj države (Mlinar, 1994).

Mlinar (1995: 80) navaja štiri temeljne razsežnosti teritorialne dehierarhizacije:

- dehierarhizacija kot večravenska udeležba pri oblasti,
- dehierarhizacija kot preskok vmesnih ravni,
- dehierarhizacija kot tangencialna koalicija,
- dehierarhizacija kot izhod iz periferije: disociacija.

Kot pravi Mlinar je ob upoštevanju dejstev vse večje medsebojne povezanosti in zgoščevanja v prostoru, vedno težje jasno razločevati, kateri so tisti problemi, ki specifično zadevajo le posamezno raven odločanja. Kadar govorimo o dehierarhizaciji kot preskoku (obhajanju) vmesnih ravni, gre za težnjo po uveljavitvi »bližnjice« med posameznimi ravni odločanja, s tem da se preskočijo oziroma zaobidejo vmesne instance. To je težnja po čim bolj neposrednem uveljavljanju avtentičnih potreb in interesov skupin in posameznikov, da bi izločili vmesne motnje in časovno pospešili proces odločanja (Mlinar 1995).

Na hierarhično dimenzijo družbeno prostorskega prestrukturiranja vpliva tudi informacijska tehnologija. Govorimo o tehnološki razsežnosti, poleg te pa tudi o politični razsežnosti¹⁰.

¹⁰ S tem pojasnjujemo obravnavane projekte (glej 8.1, 8.2.) in EZTS v naslednjem poglavju.

Državocentrični modeli, hierarhični model center-periferija pa postajajo vedno bolj neprimerni, nadomeščajo jih omrežja medsebojno prepletenih množic transnacionalnih sistemov (Mlinar 1995). V zvezi z modelom teritorialne dehierarhizacije lahko torej ugotovimo, da gre za slabitev nacionalne države in za pomik odločanja tako navzgor (na nadnacionalno) kot navzdol (na subnacionalno in individualno raven).

4.3 Od območne k omrežnim, oddaljenim povezavam

Tabela 4.1 Značilnosti območne in omrežne organizacije

Območna	Omrežna
meje	povezave
strjenost, kontigviteta	razpršenost, ločevanje, "disembedding"
zaključenost, načelo nevmešavanja v notranje zadeve	teritorialna odprtost
poudarek na "teritorialnih skupnostih", teritorialni avtonomiji	poudarek na akterjih, individualni avtonomiji
kumulativnost povezav (multifunkcionalnost)	selektivnost
trajnost, togost, vnaprejšnja določenost, avtohtonost	fleksibilnost in prehodnost
frontalna teritorialna izključenost	križanje in preseganje povezav med akterji
bližina, lokacijska vezanost	"neobčutljivost" za oddaljenost, ukbiviteta
center, periferija	vozišča, težnja k razsrediščenemu povezovanju
teritorialna ekspanzivnost, frontalni spopadi	prežemanje in interpenetracija
fizična prisotnost, posedovanje, akvizitivnost	dostopnost

Vir: Mlinar, 1995: 667

Tabela 4.2: Urbana omrežja in formalno-administrativna telesa

Formalno administrativna telesa	Omrežja
Organska struktura	Asociativna struktura
Teritorialna osnova	Osnova na delovanju akterja oz. agenta
Državna reprezentacijska osnova	Plurinacionalna in nedržavna osnova
Splošna vizija	Specifični cilji
Reprezentacija	Prisotnost (prezentacija)
Birokratska organizacija	Ad-hokratska organizacija (večja fleksibilnost)
Homogenizirani člani	Heterogenizirani člani
Stabilnost (manjša prilagodljivost)	Spremenljivost (večja prilagodljivost)
Nizka "umrljivost"(dolgo trajanje)	Visoka nestabilnost (krajše trajanje)
Hierarhičnost	Omrežnost

Vir: Hočevar (2000, 106)

Iz predhodnega nekoliko bolj geografskega vidika predstavljene problematike bomo na tem mestu izpostavili še dve zelo pomembni Mlinarjevi izhodišči za nadaljnje razumevanje in obravnavo obmejnih regij: 1) vidik splošnih dolgoročnih regularnosti družbeno-prostorskega prestrukturiranja, 2) angažiranost regionalnih akterjev v zvezi z "upravljanjem" odprtosti regij. Dve razsežnosti prestrukturiranja sta naslednji: 1) prehod od strnjene, območne povezanosti k omrežnim povezavam in 2) razširjanje od regije kot enote same zase k več ravnski soudeležbi v političnem odločanju. Geografske in zgodovinske posebnosti določajo stopnjo in način vključevanja v procese evropske integracije. Dediščina igre z ničelno vsoto (zero-sum game) – v smislu premikov in odpiranja meja – vpliva tudi na strategijo odpiranja obmejnih regij glede na inercijo nezaupanja in graditev zaupanja. Neparitetne vloge pa so drugi omejujoči dejavnik¹¹. Mlinar razlaga, da se razprave o obmejnih regijah usmerjajo

¹¹ Predvidevamo lahko, da bo navedeno razvidno tudi v primerjalni študiji primerov v empiričnem delu (območja »evro-regij« na češko-nemški meji, nizozemsko-nemški meji, območju med Nemško/Poljsko/Češko). Ti primeri so značilni tudi za izkušnje slovenskega, italijanskega in hrvaškega dela Istre (glej Mlinar, 2008).

predvsem na vprašanja o tem, kako se spreminja njihova vloga z odpiranjem državnih meja in kako se širijo različne oblike čezmejnega sodelovanja med njimi. Pri tem opozarja, da je lahko to le eden od načinov njihovega vključevanja v Evropo; to je povezovanje med nacionalnimi periferijami, ki temelji na prostorski bližini in soseščini. S penetracijo diferenciacije v substrukture (lahko bi rekli tudi z avtonomizacijo sistemov, akterjev) se razširja okvir njihove integracije, da vse bolj presega prostor ob obmejnih regijah tudi na drugi strani meje (Blau v Mlinar 2008, 406). Na ta način lahko nasprotno od prevladujočega prepričanja do povečanja povezovanja le-to upade. Zato je povezovanje med periferijami nujno potrebno spremljati sočasno s spreminjanjem njihovih odnosov do državnih središč in povezovanjem teh središč v evropskem merilu. V primeru, da dinamika čezmejnega povezovanja teh središč prehitava povezovanje nacionalnih središč, se praviloma to percipira kot ogrožanje nacionalne enotnosti in državne (teritorialne) integritete. Če pa nasprotno, se samo sledi odločitvam centra – podobno kot bi sledi politiki popolne odprtosti preko meje – pa spet ni verjetno, da bo regija optimalno aktivirala specifične človeške in materialne vire za svoj obstoj. S tem Mlinar nakazuje, da razkrivanje objektivnih regularnosti dolgoročnih sprememb ne pomeni zoževanja prostora za snovanje avtonomne in aktivne vloge posameznih regij: kvečjemu obratno. Z odpiranjem meja (kot bomo videli) se ravno obmejne regije sprostijo vnaprejšnje določenosti s strani države. Sočasno pa so glede na prejšnje omejitve ravno pred njimi največji izzivi, da inovativno opredelijo nove čezmejne kombinacije različnih virov in s tem načine vključevanja v evropske integracijske procese. To pa pomeni, da v vseh predelih Evrope ne morejo avtomatično slediti splošnim evropskim vzorcem; to bi vodilo do nenačrtovanih posledic in postalo celo kontraproduktivno. Nekatere posebnosti, bodisi vsaka zase ali pa kumulativno, terjajo posebno strategijo odpiranja na ravni regij, npr.:

- da gre v nekaterih evropskih predelih za obremenjujočo zgodovinsko dediščino sovražnosti in konfliktnih odnosov med sosednjima državama;
- da je odpiranje oteženo, kadar gre za odnose med neenako velikimi državnimi centri (regionalnimi centri) in
- podobno, kadar gre za razlike v ekonomski razvitosti, ali
- za pretenzijo ene strani, na kulturno superiornost v odnosu do druge, ali
- za razlike (ali posledice nekdanjih razlik) med političnimi sistemi idr.

Te posebnosti¹² velja omeniti in predstaviti predvsem družbenim in političnim akterjem s tendencami čezmejnega sodelovanja. Naj poudarimo, da omenjene posebnosti ne negirajo dolgoročnih procesov evropske integracije, terjajo pa drugačne načine delovanja, ki odstopajo od uniformiranih, splošnih vzorcev. Zato bomo vsaj nekaterim obravnavanim območjem v nadaljevanju posvetili posebno pozornost s tem, ko se bomo oprli na izkustveno in drugo gradivo, ki smo ga v korist zastavljenemu cilju izdelave te naloge pridobili s strani nekaterih evropskih čezmejnih območij oz. evro-regij in visokošolskih institucij, ki se srečujejo s podobnimi poskusi ustvarjanja enotnih čezmejnih visokošolskih prostorov.

Na tem mestu velja vsaj na kratko omeniti še nadaljnjo razlago Mlinarjevega pogleda na obmejne regije, ki se nam zdi bistvenega pomena za lažje razumevanje in ustvarjanje skupnih obmejnih programov oz. prostorov. Žal na tem mestu ne bomo obširneje razlagali, velja pa bralce in druge akterje ustvarjanja skupnih čezmejnih programov vsaj opozoriti na upoštevanje spodaj naštetih zornih kotov gledanja pri ustvarjanju skupnih projektov (Mlinar 2008, 408):

- Obmejne regije v kontekstu prehoda od območnega k omrežnemu povezovanju.
- Od vnaprejšnje določenosti do inovativnih programov.
- Od državne periferije do transnacionalne mreže.
- Od avtonomije regije do enakopravne soudeležbe v oblasti.
- Dediščina igre zero sum : nezaupanje in (občutek) ogroženosti.
- Odpiranje in odpravljanje meja.
- Graditev zaupanja.
- Neparitetne vloge in uhajanje suverenosti.
- Razsežnosti aktivne regije regij v kontekstu evropske integracije.

¹² Več o tem tudi na str. 138.

4.4 Od čezmejnega sodelovanja k teritorialnemu sodelovanju

Sprejetje Uredbe o evropskem združenju za teritorialno sodelovanje julija 2006 je bila korenita sprememba pravnega okvira za teritorialno sodelovanje in hkrati njegov logični razvoj. Korenita sprememba zato, ker je to prvi normativni instrument Skupnosti na tem področju. Sprememba tudi zato, ker sodelovanje med lokalnimi in regionalnimi oblastmi različnih držav članic – ki je bilo zaradi svoje narave doslej le obrobni pojav – umešča v središče integracijskega procesa. Sprememba pa tudi zato, ker ta uredba omogoča tudi državam – poleg lokalnih in regionalnih oblasti – sodelovanje v organih teritorialnega sodelovanja, ki so samostojne pravne osebe. Z vidika zakonodaje o čezmejnem sodelovanju, ki je bilo predhodnik teritorialnega sodelovanja, gre tu za povsem drugačno perspektivo. Ta možnost bo lahko, če se bo uporabljala, vnesla določeno mero več ravenskega upravljanja na območja ob notranjih mejah, kar bi bistveno utrdilo teritorialno razsežnost integracijskega procesa (Levrat 2007, 1. pogl.).

Spremembe skupina raziskovalcev za evropske politične študije (GEPE) pod vodstvom profesorja Nicolasa Levrata v okviru raziskovalnega programa Odbora regij pojasnjuje s priložnostjo, ki jo je ponudila potreba po reformi strukturnih skladov zaradi širitve leta 2004 ter združitvi porabe in preusmeritvi finančnih tokov kohezijske politike, katere posledica je bila opustitev programov pobud Skupnosti ter dvig sodelovanja med regionalnimi in lokalnimi oblastmi, kot nosilca ozemeljske kohezije na raven prednostnega cilja. In to je bistvena sprememba v pristopu Skupnosti do tega sodelovanja. Beležimo lahko, da se kljub »dosežkom INTERREG-a«, financiranje čezmejnih projektov spopada s pravnimi in praktičnimi težavami, ki upravičujejo razvoj drugačnega in novega pravnega okvira. To pa ne pomeni, da se dosežki predhodne prakse niso ohranili. Ohranilo se je razlikovanje med tremi sklopi sodelovanja v programu INTERREG III. Prednostne naloge teh sklopov so precej podobne prejšnjim, kar omogoča kontinuiteto že začelih ukrepov sodelovanja. Ohranili so se tudi dosežki na področju evropskega financiranja čezmejnih programov (enoten OP, brez razčlenitve po državah, načelo vodilnega partnerja itd.).

Kar zadeva pravne mehanizme se je v veliki meri ohranila uporaba nacionalnega prava, čeprav so strogo pravno gledano pogoji in načini te uporabe različni. Dostopno prek http://www.cor.europa.eu/migrated_data/CoR_EGTC_Study_SL.pdf (10. februar 2011).

4.4.1 Oblikovanje evropskega združenja za teritorialno sodelovanje na Goriškem kot možnost doseganja nadnacionalnosti

Občina Gorica v Italiji (Avtonomna dežela Furlanija Julijska krajina), Mestna občina Nova Gorica in občina Šempeter-Vrtojba v sosednji Sloveniji so ustanovile Evropsko združenje za teritorialno sodelovanje, kot predvideva zakonodaja Evropske skupnosti in predpisi posameznih držav na tem področju. Gre za Uredbo (ES) št. 1082/2006 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 5. julija 2006 o ustanovitvi Evropskega združenja za teritorialno sodelovanje (EZTS), zakon Republike Italije št. 88 z dne 7. julija 2009 o izvajanju Uredbe ES št. 1082/2006 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 5. julija 2006 o ustanovitvi Evropskega združenja za teritorialno sodelovanje (EZTS) ter Uredbo Republike Slovenije o ustanavljanju Evropskega združenja za teritorialno sodelovanje (Uradni list RS, št. 31/2008 z dne 28. 3. 2008).

Po mnenju naših občin se Evropsko združenje za teritorialno sodelovanje kaže kot eden primernejših instrumentov za nadaljnji razvoj že ustaljene prakse sodelovanja, ki se je začela daljnega leta 1964, ko je potekalo prvo srečanje med upravama Gorice in Nove Gorice. V to obliko sodelovanja so se postopoma vključile druge občine in institucije ob meji med državama, kar je privedlo do tako imenovanega »čezmejnega pakta«, ki so ga uradno preimenovali v Protokol o čezmejnem sodelovanju po priznanju slovenske in italijanske vlade. Marca 1999 se je Protokolu o čezmejnem sodelovanju pridružila novoustanovljena občina Šempeter-Vrtojba. Ko je postal omenjeni Protokol operativen, se je čezmejno sodelovanje, še zlasti med obmejnimi mesti Gorica, Nova Gorica in Šempeter-Vrtojba, osredotočilo na lokalno stvarnost in vprašanja tega širšega mestnega območja med dvema državama (35.996 prebivalcev na italijanski strani, 37.754 prebivalcev na slovenski strani; skupaj 73.750 prebivalcev na območju 365,11 km²). V tem duhu so župani občine Gorica, Mestne občine Nova Gorica in občine Šempeter-Vrtojba leta 2002 ustanovili »Tri uprave« in s tem sklenili tesnejšo obliko sodelovanja med tremi upravami.

Predstavniki treh občinskih uprav so sodelovali na rednih srečanjih, da bi razpravljali in skupaj odločali o ključnih vprašanjih skupnega interesa. V zadnjih dveh letih se je čezmejno sodelovanje okrepilo s tem, da je bil leta 2008 revidiran sporazum za delovanje »Treh uprav«,

ki so ga leta 2005 sklenile občina Gorica, Mestna občina Nova Gorica in občina Šempeter-Vrtojba, da bi bolje uskladile delovanje treh uprav.

Po medsebojnem spoznavanju in dolgoletnih izkušnjah so se pokazala najbolj pomembna skupna vprašanja razvoja. S tem so se oblikovali glavni in specifični cilji goriškega EZTS, ki bo predstavljal konkreten instrument, s katerim bomo premostili težave pri oblikovanju in upravljanju postopkov teritorialnega sodelovanja v okviru različnih državnih zakonodaj in postopkov. Sodelovanje se bo osredotočilo na strateško koordiniranje politik na območju omenjenih občin na področjih, za katera so pristojne občine. Gre za:

- upravljanje, izvajanje in posodabljanje infrastruktur, transporta, mobilnosti in logistike;
- usklajevanje politike javnega prevoza s skupnim/usklajenim upravljanjem transportnih storitev;
- upravljanje intermodalnih logističnih terminalov na območju treh občin;
- koriščenje in upravljanje lokalnih energetskega virov;
- oblikovanje skupnega energetskega načrta;
- oblikovanje skupnih posegov tudi na drugih področjih, ki so usmerjeni h krepitvi ekonomske in
- socialne kohezije.

Članice in ustanoviteljice EZTS so:

- Comune di Gorizia (občina Gorica), Republika Italija;
- Mestna občina Nova Gorica, Republika Slovenija;
- Občina Šempeter-Vrtojba, Republika Slovenija.

Konvencijo in statut EZTS, ki ju predvidevata 8. in 9. člen Uredbe (ES) št. 1082/2006, so soglasno sprejeli Mestni svet Mestne občine Nova Gorica s sklepom z dne 21. januarja 2010, Občinski svet občine Gorica s sklepom št. 1/2010 z dne 21. januarja 2010 in Občinski svet občine Šempeter-Vrtojba s sklepom z dne 18. februarja 2010. V skladu z 2. odstavkom 4. člena Uredbe (ES) št. 1082/2006 o ustanovitvi Evropskega združenja za teritorialno sodelovanje (EZTS) in s 47. členom zakona Republike Italije št. 88 z dne 7. julija 2009 o izvajanju Uredbe (ES) št. 1082/2006 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 5. julija 2006 o

ustanovitvi Evropskega združenja za teritorialno sodelovanje (EZTS) je občina Gorica uradno naslovila vlogo na Predsedstvo ministrskega sveta italijanske vlade, da bi italijanska vlada odobrila sodelovanje goriške občine pri postopku ustanavljanja Evropskega združenja za teritorialno sodelovanje z nazivom »Territorio dei comuni: Comune di Gorizia (I), Mestna občina Nova Gorica (SLO), občina Šempeter-Vrtojba (SLO)« / »Območje občin: Comune di Gorizia (I), Mestna občina Nova Gorica (SLO) in občina Šempeter-Vrtojba (SLO)«. V skladu s 1. odstavkom 9. člena Uredbe Republike Slovenije o ustanavljanju Evropskega združenja za teritorialno sodelovanje (Uradni list RS, št. 31/2008 z dne 28. 3. 2008, str. 2920) sta tudi članici EZTS, ki pripadata Republiki Sloveniji, vložili tovrstno vlogo in predvideno dokumentacijo na pristojne organe RS na ministrski ravni oz. na Vlado RS v sodelovanju s Službo vlade RS za lokalno samoupravo in regionalno politiko (Vloga o odobritvi sodelovanja pri EZTS "Territorio dei comuni: Comune di Gorizia (I), Mestna občina Nova Gorica (SLO), občina Šempeter-Vrtojba (SLO)" / "Območje občin: Comune di Gorizia (I), Mestna občina Nova Gorica (SLO) in občina Šempeter, 2010).

V mesecu maju tega leta je predsednik vlade Silvio Berlusconi končno podpisal odlok, ki goriški občini dovoljuje pristop k ustanovitvi Evropskega združenja za teritorialno sodelovanje (EZTS) na čezmejnem ozemlju Gorice, Nove Gorice in Šempetra-Vrtojbe. Ob svečanem podpisu je bil prisoten župan Gorice Ettore Romoli, podtajnik predsedstva vlade Gianni Letta in zunanji minister Franco Frattini. »Na osnovi Evropske konvencije bo tako nastalo ozemlje brez meja, ki bo vključevalo Gorico in sosednji slovenski teritorij,« so zapisali pri predsedstvu italijanske vlade. Zadovoljstvo je izrazil minister za odnose z deželami Raffaele Fitto, ki je dejal: »Čezmejno metropolitansko območje predstavlja prvi pomemben korak na poti uresničevanja pravega evropskega mesta z namenom vse bolj tesne ozemeljske integracije pod evropsko streho«. Olajšano dogovarjanje o skupnih ciljih in skupno zarisovanje strategij utegne utrditi gospodarsko in družbeno kohezijo območja.« V vladi so še pojasnili, da je EZTS evropski instrument s pravno osebnostjo, ki ga je italijanska zakonodaja osvojila leta 2009, do danes pa je z goriškim vred avtorizirala že tri EZTS. »To je pomemben korak za prihodnost Gorice in celotnega ozemlja ob meji, ki nam bo omogočil, da se bomo lahko neposredneje dogovarjali z Evropsko unijo ter vladama Slovenije in Italije, kar bo olajšalo in pospešilo izvajanje projektov za naš gospodarski razvoj. Romoli je še dejal, da si Gorica tako prilašča lastno prihodnost in dodal: »Kar nekaj časa je minilo, da smo prišli na

cilj. Postopek je bil dolgotrajen, ker je konvencijo o EZTS preverjalo sedem ministrstev, če gre za nov mednarodno priznan pravni instrument.

Romoli je mnenja, da je to ključni element za gospodarski razvoj goriške regije. Po rimskem podpisu bodo goriški EZTS registrirali, kar naj bi bila samo formalnost, nakar bodo čezmejni navezi dali operativno telo. Sedež EZTS naj bi bil – vsaj začasno – v Trgovskem domu v Gorici (Primorski dnevnik, 12. maj 2011).

Upamo lahko, da bosta italijanska in slovenska vlada znali ovrednotiti pripravljenost na sodelovanje, ki je bila vir navdiha za Gorico, Novo Gorico in Šempeter-Vrtojbo, ko so se občine zavedale pomembnosti instrumenta EZTS in se je dejansko začel postopek tega inovativnega javnega subjekta. Predvidevamo lahko, da bo EZTS igral pomembno vlogo v sedanjem in prihodnjem okviru Evropske unije, ker bo v Bruslju neposredno predstavljal mnenje in predloge naših prebivalcev iz naših krajev, ki so jih v preteklosti zaznamovali vojni dogodki in spopadi. Evropsko združenje za teritorialno sodelovanje želi lajšati in spodbujati čezmejno, transnacionalno in medregionalno sodelovanje. V nasprotju s strukturami, ki so upravljale tako sodelovanje do leta 2007, je EZTS pravna oseba in ima pravno sposobnost. Tako lahko kupuje in prodaja blago ter zaposluje ljudi.

Člani EZTS so lahko:

- države članice,
- regionalni ali lokalni organi,
- združenja,
- vsi drugi organi javnega prava.

EZTS je prva skupina, ki združuje organe različnih držav članic, ne da bi bil prej podpisan mednarodni sporazum, ki bi ga ratificirali nacionalni parlamenti. Vendar pa morajo države članice soglašati glede sodelovanja članov skupine na njihovih ozemljih¹³.

¹³ Na tem mestu se porajajo vprašanja o možnostih omogočanja nadnacionalnosti tega instrumenta, ki bi jih veljalo obravnavati s snovalci tega inovativnega instrumenta. Glede na še vedno prisoten oz. prvotni vpliv nacionalnih držav, vlad, parlamenta oz. državnih institucij pri oblikovanju tega subjekta in odločanju o sami vključenosti akterjev v članstvo se poraja vprašanja dejanskih možnosti osamosvajanja in avtonomije različnih akterjev.

Za tolmačenje in uporabo konvencije se uporablja pravo države članice, v kateri je uradni sedež EZTS.

Konvencija o EZTS navaja (naziv EZTS in njen sedež, seznam njenih članov, ozemeljski obseg njenega delovanja, njen cilj, njene naloge, njeno trajanje).

Potrebni so ukrepi za zmanjšanje pomembnih težav, nekatere so pri izvajanju in upravljanju ukrepov teritorialnega sodelovanja v okviru različnih nacionalnih zakonodaj in postopkov naletete države članice ter zlasti regionalni in lokalni organi.

Primerno je, da ima EZTS pristojnost, da deluje v imenu svojih članov, zlasti lokalnih in regionalnih organov, ki ga sestavljajo.

Dosežek treh lokalnih skupnosti na evropski sceni se kaže tudi kot eden najprimernejših instrumentov za izpeljavo projektov ustanavljanja skupnega visokošolskega prostora na Goriškem. V Evropi je prvo ustanovljeno območje EGTC-ja nastalo na meji med Francijo in Belgijo, območje Evrometropole Lille – Kortrijk – Tournai, ustanovljeno januarja 2008. Prav tako potekajo poskusi ustanavljanja EGTC-ja na območju Galicije in Severne Portugalske, vendar se pri ustanavljanju pojavljajo določene zakonske ovire (Nuno Almeida. 2008. Galicia-Norte de Portugal from the working community to the EGTC. Building an european grouping of territorial cooperation (EGTC), How to use an EGTC for integrated territorial development?, 19. junij 2008). Na spodaj predstavljeni sliki lahko vidimo tudi vključitev univerz obeh območij v EGTC, podobno je to tudi pri ustanavljanju goriškega EZTS-ja, saj je s strani VIRS-a Primorske, enega od partnerjev ustanavljanja skupnega visokošolskega prostora, že zagotovljena prisotnost članstva v projektu.

Slika 4.3: Institucije vključene v Evro-regijo Galicija – Severna Portugalska, CEER

The Euro-region

- EIXO ATLÂNTICO 34 local municipalities from the 2 regions
- CEER (Euro-regional studies center Galicia-Norte de Portugal)
 - 6 public universities (3 from each region)
 - regional institutions (Xunta de Galicia + CCDR-N)
 - local entities
- Eures Transfronteiriço G-NP
 - more than 40.000 cross-border workers = trade unions, employer's associations
 - joint training courses, recognised in both regions
- Oficial inter-regional statistics (IGE / INE) since 1995
- A Venture Capital Fund for interregional investments with 5 M€, co-financed by INTERREG II and III-A

XUNTA DE GALICIA

CCDRn
COMISSÃO DE COORDENAÇÃO E
DESENVOLVIMENTO REGIONAL DO NORTE

Nekateri govorijo o dveh kategorijah EGTC-ja: EGTC I. in EGTC II., prva oblika je namenjena manjši količini enostavnejših nalog. Druga kategorija naj bi imela večje število kompleksnejših nalog. Nekateri avtorji ugotavljajo, da naj bi scenarij po letu 2014 potreboval večjo zakonsko varnost za zagotavljanje trdnejše postavitve večnamenskega EZTS-ja (José-Manuel Blanco González in drugi 2010. EGTCs before 2013?, The future of EGTCs post 2014).

5 Internacionalizacija visokega šolstva

Po letu 1980 je razvoj internacionalizacije visokega šolstva močno zaznamoval proces globalizacije. »Globalizacija je proces, dokončan v dvajsetem stoletju, ki kapitalizem uveljavi kot prevladujoč svetovni sistem in ga razširi po svetu. Glede na lastnosti kapitalističnega sistema, ki ga ta nosi že od svojih zametkov pred industrijsko revolucijo v 18. stoletju, se globalizacija ne pojavlja kot povsem samostojen pojav, pač pa podaljšek ali končna faza teženj kapitalizma« (Wallerstein 1998, 32). V dvajsetem stoletju je svetovni model kapitalizma pri svojem širjenju dosegel geografsko mejo z razširitvijo trga in državnega sistema v vse regije planeta. S svojimi dinamičnimi spremembami v razvoju informacijsko-komunikacijskih tehnologij in s ciljem liberalizacije mednarodnega pretoka blaga, storitev in kapitala, je globalizacija zaznamovala tudi razvoj internacionalizacije visokega šolstva povsod po svetu.

Situacija glede internacionalizacije visokega šolstva v današnjem času se razlikuje v razvitih ter razvijajočih se državah. V večini razvitih držav (posebno v angleško govorečih državah) je internacionalizacija vodena predvsem v duhu podjetništva in komercializacije (npr. politike, ki se zavzemajo za šolnine za mednarodne študente ter prenos tržno naravnane transnacionalnega izobraževanja v države tretjega sveta). Na drugi strani pa je v večini razvijajočih se držav internacionalizacija visokega šolstva vodena predvsem na podlagi akademskih dejavnikov (npr. izmenjava študentov in akademskega osebja, mednarodna razsežnost kurikulumov ter transnacionalno izobraževanje z namenom izboljšanja kakovosti izobraževanja in raziskovalnih aktivnosti) (Huang 2006, 22).

5.1 Pomen izobraževanja; univerzitetne visokošolske in raziskovalne dejavnosti na različnih ravneh

Izobraževanje je dandanes ključnega pomena tako za posameznika kot tudi za družbo kot celoto. Vse bolj se veča pomen vseživljenjskega učenja, ki pa je le en od kriterijev približevanja družbi znanja. Človeški kapital je najpomembnejši faktor v podjetjih, kajti le z usposobljenim in dobro izobraženim kadrom je moč doseči konkurenčno prednost pred drugimi, zato je vlaganje v človeške vire in izobraževanje bistvenega pomena. V Lizbonski

strategiji so si države članice EU zastavile za cilj, da bi bilo v vseživljenjsko učenje vključenih vsaj 12, 5 % ljudi, starih med 25 in 64 let. Rezultati vlaganja v izobraževanje in v raziskave ter razvoj se kažejo posledično tudi na gospodarski rasti, pri čemer je pri bolj razvitih državah ta vpliv večji. Vpliv izobrazbe na gospodarsko rast pa je odvisen tudi od gospodarske strukture vsake države; večji kot je terciarni sektor v posamezni državi, večje so potrebe po bolj izobraženih kadrih. Prav izobraženi kadri, vlaganje v raziskave, razvoj in izobraževanje pa so tisti, ki nas postopno vodijo v družbo znanja.

Peter Drucker je že pred sedmimi leti napovedal, da bo nova družba izobraženih, v kateri bo znanje njen ključni vir in izobraženci prevladujoči del delovne sile, znanje kot temeljni proizvodni dejavnik pa bo lažje pridobiti kot kadarkoli doslej; zato bodo tudi možnosti za uspeh (in seveda tudi za poraz) veliko večje (Drucker 1998). Družba prihodnosti ne bo poznala meja, saj znanje potuje lažje kot denar. Znanje danes dejansko postaja ključni vir, temeljno proizvodno sredstvo in največja vrednost organizacij, vendar pa je teza o zelo veliki splošni dostopnosti do znanja vprašljiva, saj ni nujno, da se z obsegom kvantitete večja tudi kvaliteta znanj. Pridružujem se mnenju, da je pri tem namreč potrebno upoštevati vidik uporabnosti znanja in vidik dostopnosti do znanja, saj so mehanizmi varovanja znanj največje vrednosti vedno bolj razviti, znanja z visoko stopnjo dostopnosti pa imajo nižjo stopnjo vrednosti in koristnosti ter obratno.

Eden zelo pomembnih dejavnikov za analizo povezave med izobrazbo in gospodarstvom oziroma gospodarsko rastjo, je prav vlaganje v raziskovalno razvojno dejavnost (v nadaljevanju v R&R). Ta podatek nam tudi veliko pomeni glede približevanja družbi znanja. V razvitih gospodarstvih že dlje časa obstaja trend po čim tesnejši povezavi med raziskovalno dejavnostjo, ki jo izvajajo univerze in inštituti, in gospodarstvom na drugi strani. V skladu z Lizbonsko strategijo, ki so jo sprejeli že leta 2000, naj bi si države prizadevale odstotek vlaganja v R&R povečati na 3 % bruto domačega proizvoda.

Po mnenju Kosa Slovenska vlada ne bo mogla bistveno povečati izdatkov za raziskave zaradi velikih potreb zdravstva in šolstva. Poslovni sektor bo moral vlagati več, če bo hotel povečati konkurenčnost. Edini izhod je povečati dosedanja vlaganja z združitvijo projektov gospodarstva in državne znanosti s ciljem inovacije. V novih izdelkih mora biti vgrajeno

vrhunsko znanje in inovacije raziskovalcev. Potem bo rast Slovenije slonela na novi tehnologiji, znanju in patentih (Kos 2004: 31).

Pojav družbe znanja oziroma knowledge based society je ena od ključnih globalnih sprememb v mednarodnem okolju, ki bo vplivala na razvoj v svetu in tudi pri nas. Temeljne značilnosti družbe znanja so razvoj informacijsko-komunikacijskih tehnologij, dinamična rast uporabe interneta, globalizacija, procesi liberalizacije mednarodnega pretoka blaga, storitev kapitala. Vse to pa vodi v vse večjo vlogo znanja, predvsem zaradi zaostrovanja konkurence ter obsežnosti teh dogajanj (Stare in Bučar 2001, 99).

Družbo znanja opredeljuje vrsta medsebojno prepletenih dejavnikov, med katere spadajo tudi izobraževanje in usposabljanje, raziskave, tehnološki razvoj in inoviranje ter uporaba informacijsko-komunikacijske tehnologije (IKT). Vsi ti dejavniki se morajo razvijati istočasno in v vseh sferah družbe, da družba lahko napreduje v družbo znanja. Ekonomski pomen izobraževanja se z vidika družbe kaže predvsem v vplivu izobraževanja na gospodarsko rast, zaposlovanje in porazdelitev dohodka v družbi (Bevc 1991).

Znanje in nasploh dostop do znanja postaja najpomembnejši faktor uspeha v urbanih in regionalnih razvojnih politikah. Koncept omrežij znanja kot instrumenta razvojnih strategij prihaja vse bolj v ospredje. V omrežju se znanje proizvaja, zbira in prenaša skozi številne kanale. Obstoj teh omrežij ima vse večji pomen, saj vse večjemu številu podjetij in posameznikov nudi možnost uporabe razpoložljivih informacij. Vključenost v vozlišča znanja in informacij ter povezanost pa obenem zagotavlja tudi dostop v širša nacionalna in internacionalna omrežja (glej Nijkamp v Huggins, 1997). Univerze oz. visokošolske institucije skupaj z raziskovalnimi inštituti predstavljajo pomemben vir in vozlišča v omrežjih znanja.

Pri razvoju in utrjevanju visokotehnoloških in novih podjetij je struktura lokalnega okolja eden ključnih faktorjev pri oblikovanju vezi med industrijo ter univerzitetnimi in visokošolskimi institucijami. Večja podjetja z raziskavami znotraj podjetij razvijajo lastno tehnološko podporo, medtem ko so manjša podjetja, ki temeljijo na visoki tehnologiji,

pogosto močno odvisna od zunanjih virov znanja. Visoko tehnološka podjetja so tista, ki se običajno širijo okrog univerz.

Naloga univerzitetnih in visokošolskih institucij je, da producira in posreduje novo znanje. Produkcija novega znanja poteka danes na svetovni ravni, kljub temu, da se po obliki še vedno v največji meri odvija v nacionalnih prostorih. Zaradi tega se morajo univerze, če hočejo slediti razvoju znanosti, nujno povezovati med seboj tudi prek državnih meja in posredovati to znanje v lokalno okolje. S pedagoške perspektive univerzitetne in visokošolske institucije vplivajo tudi na vrednote študentov, jim posredujejo mednarodno komponento družbenega življenja ter jih usposabljaajo za skupno življenje v sodobnem svetu. Po svoji naravi so univerze tako rekoč od nekdaj presegale nacionalne meje, se mednarodno povezovale in sodelovale. O tem danes priča vse večja izmenjava študentov in profesorjev, še zlasti v nekaterih mednarodnih projektih, kot so Socrates, Erasmus, CMEPIUS programi ipd.

Univerza lahko v veliki meri vpliva na razvoj privlačnih dejavnikov v mestu in širšemu območju ter na razvoj pozitivne podobe čezmejnega območja. Visokošolska oz. univerzitetna dejavnost je ena izmed ključnih značilnosti lokalnega prostora, ki ima moč spreminjanja ostalih kvalitete prostora. Kot razvojni dejavnik mesta/območja s svojim delovanjem v veliki meri prispeva k razvoju mesta/območja v ekonomskem in družbeno kulturnem smislu. Vpliva na podobo mesta (območja), njegov ugled in privlačnost. Vpliva tudi na ekonomski razvoj, prispeva k rasti družbenega standarda, spreminja fizično podobo mesta z novimi gradnjami, z vplivom na razvoj kulturnih in zabavnih možnosti v mestu ter višanjem ravni izobrazbe vpliva tudi na kulturno in družbeno atmosfero v mestu ter razvoj novih vrednot¹⁴. V mestu prispeva k dvigu kulturne in izobrazbene ravni, ekonomskemu razvoju, rasti novih podjetij in razvoju že obstoječih in vzporedno s tem ponuja nove možnosti zaposlovanja.

Visokošolska oz. univerzitetna dejavnost razvija in širi nova znanja, ki imajo pomembno vlogo v razvoju urbanih regionalnih ekonomij; s tem se večja dobiček in zaposlenost in nasploh blagostanje celotne družbe. Po drugi strani pa prisotnost univerz s širjenjem svojih

¹⁴ Dokaz za to so primeri Univerze Lancaster, Univerze Cardiff, Univerze Cambridge in še mnogih drugih, ki s svojimi izdelki in znanjem pomembno vplivajo na razvoj lokalne ekonomije, razvoj kulture in umetnosti v mestu.

znanj, ustvarjanjem novih kulturnih institucij in prirejanjem raznih javnih dogajanj vpliva na razvoj kulturne in izobrazbene ravni in novih vrednot tako na regionalni ravni kot širše.

Nenazadnje tudi nova strategija na področju raziskovalno-inovacijske dejavnosti poseben poudarek namenja čezmejnemu regionalno razvojnemu sodelovanju, ki ima najbolj neposreden učinek na prenos znanja v lokalno gospodarstvo.

5.2 Opredelitev pojma internacionalizacije visokega šolstva

Internacionalizacija v najširšem pomenu besede obsega vse oblike mednarodnega sodelovanja. Z vidika visokošolskega izobraževanja je internacionalizacija pogosto opredeljena kot koncept in proces integriranja mednarodnih povezav v učenje, raziskovanje in storitvene funkcije visokošolskih institucij. Internacionalizacija visokega šolstva predstavlja različne aktivnosti za različne akterje na področju visokega šolstva, rezultat tega pa je velika raznolikost interpretacij, ki jih pripisujejo temu pojmu. Za nekatere internacionalizacija pomeni mednarodne aktivnosti, kot so: mobilnost študentov in akademskega osebja, mednarodne povezave, partnerstva, projekti in skupni študijski programi. Za druge pa predstavlja transnacionalno izobraževanje, ki v širšem pomenu obsega: skupne programe izobraževanja dveh ali več institucij v domači in tuji državi, podružnice institucij, ki delujejo v drugi državi, institucije, ki nudijo izobraževanje na daljavo, mednarodne institucije in organizacije ter virtualne univerze (Knight 2006, 11).

Čeprav se koncept internacionalizacije uporablja že stoletja na različnih področjih delovanja posamezne države (glej Tabela 2.1), pa se je pojem prvič pojavil šele v začetku osemdesetih let prejšnjega stoletja. Pred tem sta se najpogosteje uporabljala pojma mednarodno izobraževanje in mednarodno sodelovanje. Pojem internacionalizacija je bil v poznih osemdesetih letih prejšnjega stoletja razumljen kot sklop številnih mednarodnih aktivnosti na področju visokošolskega izobraževanja. Šele v devetdesetih letih prejšnjega stoletja sta Arum in Van de Water prva podala predlog za definicijo internacionalizacije visokošolskega izobraževanja.

Predlagala sta, da se internacionalizacija definira kot: »sklop aktivnosti, programov in storitev, ki posegajo na področje akademskih mednarodnih izmenjav ter mednarodnih študijskih programov« (Arum in Van de Water 1996, 202).

V letu 1994 je Knight zavzela stališče, da se mora internacionalizacijo visokega šolstva razumeti kor proces, ki se nenehno razvija in je integriran v strukturo institucij visokošolskega izobraževanja. Predlagala je, da se internacionalizacijo visokega šolstva definira kot »proces, ki vključuje mednarodno in medkulturno razsežnost v poučevanje, raziskovanje in storitvene funkcije določene institucije« (Knight 1994, 7).

Van der Wende je glede na definicijo internacionalizacije, ki jo je predlagala Knight, zavzel stališče, da je definicija zastavljena preozko. Knight je zato podala nov predlog širše definicije internacionalizacije, ki vključuje tudi »načrt s ciljem, da postane visokošolsko izobraževanje odzivno na zahteve in izzive, ki jih prinaša globalizacija, tržna ekonomija in trg delovne sile.« Vendar pa so se različni avtorji glede na razširjeno definicijo internacionalizacije odzvali s kritiko, da definicija sicer vključuje pomembne elemente internacionalizacije, vendar pa se terminologija dotika zgolj elementov zunanjega okolja (posebno globalizacije). Internacionalizacije ne postavlja tudi v kontekst visokošolskega sektorja ter v njegove cilje in funkcije (Van der Wende 1997, 18).

Ker se različni avtorji nikakor niso mogli sporazumeti glede enotne definicije za internacionalizacijo na področju visokega šolstva, je De Wit zaključil: »Medtem ko mednarodna dimenzija visokega šolstva pridobiva vse večjo pozornost in priznanje, pa jo ljudje razumejo na način, ki najbolj ustreza njihovim potrebam, namenom in ciljem. Zato je treba, da se opredeli jasna definicija internacionalizacije visokega šolstva, sicer bo pojem »internationalizacija« postal sinonim za vse, kar je povezano z mednarodnim sodelovanjem« (De Witt 2002, 114).

Končni predlog opredelitve pojma internacionalizacije visokošolskega izobraževanja, ki ga je leta 2003 podala Jane Knight, se je uveljavil v večini držav na območju Amerike, Avstralije in Evrope. Opredelitev, ki je zelo splošna, tako da se lahko prilagodi različnim državam, kulturam in izobraževalnim sistemom in ne specificira konkretnih razlogov, prednosti,

rezultatov in akterjev, saj le-ti variirajo glede na posamezno državo, je naslednja: »Internacionalizacija visokega šolstva na nacionalnem, sektorskem in institucionalnem nivoju je proces integracije mednarodne, medkulturne in globalne razsežnosti v cilje, delovanje (poučevanje, učenje, raziskovanje ter storitve) visokošolskih institucij« (Knight 2003, 2).

Knight je v zvezi z definicijo pojasnila, da so vsi izrazi, ki so uporabljeni v definiciji glede na različne države, kulture in izobraževalne sisteme, izbrani zelo pazljivo. Izraz proces je uporabljen z namenom, da se izrazi stališče, da je internacionalizacija proces, ki se nenehno razvija. Izraz proces v drugih primerih pogosto označuje tripartitni model izobraževanja, ki vključuje vložek, proces in rezultat. Koncept vložka in rezultata v zgoraj navedeno definicijo nista vključena zaradi tega, ker bi se v drugačnem primeru morale definirati tudi prednosti in rezultate, ki pa jih zaradi različnih držav in raznolikih izobraževalnih sistemov po mnenju Jane Knight ni mogoče zajeti v celoti.

Izraz integracija je uporabljen z namenom, da se predstavi pomembnost vključenosti mednarodne in medkulturne dimenzije v politiko in programe ter se zagotovi, da postane mednarodna dimenzija osrednja in ne obrobna usmerjenost visokošolskih institucij.

Izrazi: mednarodna, medkulturna, globalna razsežnost so skupno uporabljeni zato, ker odražajo širino internacionalizacije visokega šolstva. Beseda mednarodno je uporabljena s pomenom odnosa oz. razmerja med narodi, kulturami in državami. Beseda medkulturno je uporabljena z namenom, da se izpostavi kulturna različnost v domačem okolju. Beseda globalno, ki je večkrat sporna ali precenjena, pa označuje, da proces internacionalizacije visokega šolstva poteka po celem svetu. Vsi trije izrazi se med seboj dopolnjujejo ter podajajo širino, bogastvo in globino, ki jo predstavlja proces internacionalizacije na področju visokega šolstva.

Izraz cilj se nanaša na cilje visokega šolstva ter posamezne visokošolske institucije. Ti navadno vključujejo poučevanje, usposabljanje, študijske aktivnosti in različne storitve za širšo družbo (Knight 2005, 13–14).

5.3 Sorodni pojmi (mednarodno sodelovanje, transnacionalno izobraževanje)

Poleg pojma internacionalizacije visokega šolstva moramo na tem mestu predstaviti in pojasniti tudi druga dva sorodna pojma, to sta (po De Witt 1993, 8): mednarodno sodelovanje (international cooperation) in transnacionalno izobraževanje (transnational education).

Mednarodno sodelovanje

V sferi visokega šolstva se vzporedno s pojmom internacionalizacije uporablja tudi pojem mednarodno sodelovanje. Interpretacija tega pojma je odvisna od posamezne države ter institucije, ki ta pojem uporablja. Najpogosteje se mednarodno sodelovanje uporablja kot splošen pojem, ki opisuje različne oblike povezovanja med institucijami določenega sektorja ter partnerskimi institucijami v drugih državah. V večini držav se pojem mednarodno sodelovanje opredeljuje in nanaša na mednarodno razvojno sodelovanje. Z vključitvijo besede »razvojno« se označuje obstoj razvojno-svetovalnih aktivnosti, ki se izvajajo na podlagi multilateralnih ali bilateralnih dogovorov ter po načelu recipročnosti služijo ciljem vključenih partnerskih visokošolskih institucij, kot npr.: povečana storilnost, razvoj človeških virov ali akademska mobilnost (Knight 2005, 4).

V zvezi s pojmom mednarodno sodelovanje je pomembno razločevati med naravo vertikalnega in horizontalnega sodelovanja. Vertikalno sodelovanje se nanaša na sodelovanje, v katerem ima ena od vključenih partnerskih institucij vlogo »donatorja«, druga institucija pa vlogo »prejemnika«. Na drugi strani pa se horizontalno sodelovanje nanaša na razmerje, ki temelji na recipročnosti in obojestranskih koristih, ki jih s sodelovanjem pridobita oz. pridobijo vključene partnerske institucije (Knight 2005,5).

V sedanjem obdobju se na področju visokega šolstva večina bilateralnega in multilateralnega sodelovanja izvaja v duhu horizontalnega sodelovanja.

Transnacionalno izobraževanje

Globalizacija visokega šolstva postaja v svetovnem merilu ena izmed glavnih razvojnih smernic v akademskem svetu. Posledica globalizacijskega vpliva v izobraževanju je tudi hiter

razvoj transnacionalnega izobraževanja, ki v širšem pomenu obsega: skupne programe izobraževanja dveh ali več institucij v domači in tuji državi, podružnice institucij, ki delujejo v drugi državi (lahko so del nekega šolskega sistema, lahko pa tudi ne), institucije, ki nudijo izobraževanje na daljavo, mednarodne institucije in organizacije ter virtualne univerze (MVZT 2007). Transnacionalno izobraževanje je pojem, ki sta ga razvila UNESCO in the Council of Europe v t. i. dokumentu »The Code of Practice on Transnational Education«. Pojem definira vse tipe visokošolskega izobraževanja, v katerem so študenti locirani v drugi državi, kakor pa institucija, ki dodeljuje naziv (UNESCO in Council of Europe 2001).

Poleg zanimanja, kaj pravzaprav internacionalizacija pomeni, so se tekom zadnjih desetih let začela pojavljati še mnoga druga vprašanja: »Ali je internacionalizacija odziv na/ ali spodbuda za globalizacijo? Kakšna je razlika med internacionalizacijo in globalizacijo? Katere so glavne značilnosti internacionalizacije v obdobju globalizacije? Kaj je namen internacionalizacije? Kaj so pričakovane prednosti in rezultati? Kakšna je njena vrednost?«.

Nekatere odgovore na zgoraj navedena vprašanja bomo skušali iskati v poglavjih, ki sledijo. V naslednjem poglavju se bomo dotaknili vplivov globalizacije na internacionalizacijo visokega šolstva v svetovnem merilu, kar lahko pomembno prispeva k razumevanju poskusov ustanavljanja skupnih čezmejnih visokošolskih prostorov.

5.4 Vplivi globalizacije in procesa evropske integracije na internacionalizacijo visokega šolstva

Pospešena globalizacija na področju svetovne trgovine je s proizvodi in storitvami zastavila dodatne izzive tudi področju visokega šolstva, saj so se pojavile težnje po premiku regulacije izobraževanja od nacionalnih držav k nadnacionalnim telesom odločanja, predvsem k tistim v okviru svobodne trgovine. Naraščajoča privatizacija visokega šolstva posledično povzroča, da je ponudba izobrazbe (predvsem novih, razvojno naravnanih programov) vse bolj vezana na potrebe trga¹⁵.

¹⁵ To velja tudi za programe VIRS Primorske (glej www.virs-primorske.si).

V tabeli 5.1 je prikazanih pet elementov globalizacije, ki vplivajo na delovanje in na mednarodno dimenzijo visokega šolstva. Te spremembe vplivajo na vse vidike visokega šolstva, vključno s procesom poučevanja in kurikulum, na mobilnost študentov in akademskega osebja, mednarodne razvojne projekte, različne programe tujih jezikov, razvoj zaposlenih in transnacionalno izobraževanje.

Tabela 5.1: Vplivi globalizacije na internacionalizacijo visokega šolstva

Elementi globalizacije	Vpliv na visoko šolstvo	Vpliv na internacionalizacijo visokega šolstva
<i>Na znanju temelječa družba</i> Povečana pomembnost, ki se nanaša na produkcijo znanja.	Poudarek na vseživljenjskem učenju in nenehnam strokovnem izpopolnjevanju. Zahteva po razvoju novih veščin in spretnosti, ki se izkazuje v novih izobraževalnih programih in kvalifikacijah. Delovanje univerz, ki je doslej temeljilo na raziskovanju in znanju, se spreminja v komercializacijo.	Novi javni in privatni ponudniki izobraževalnih storitev. Transnacionalno izobraževanje. Izobraževalni programi se odzivajo na potrebe trga delovne sile. Povečana stopnja mobilnosti študentov, akademskega osebja, programov, ki vodijo do dvojne/skupne diplome.
<i>Informacijska in komunikacijska tehnologija</i>	Povečane možnosti posredovanja izobraževalnih storitev (on-line, satellite based, ...)	Inovativnejši načini posredovanja izobraževalnih storitev (e-učenje, podružnice, kampusi, ...)
<i>Tržna ekonomija</i> Vpliv tržne ekonomije.	Visoko šolstvo in izobraževalni programi usposabljanja v vse večji meri prevzemajo komercialno naravo.	Predelovanje kurikula in študijskih materialov.
<i>Liberalizacija trgovine</i>	Povečalo se je transnacionalno izobraževanje.	Večji poudarek je namenjen transnacionalnemu izobraževanju.
<i>Nacionalni organi</i> Ustanavljanje novih nacionalnih organov, struktur, sistemov namenjenih za mednarodno sodelovanje.	Vloga nacionalnih organov ter agencij, pristojnih za visoko šolstvo, se spreminja.	V ospredje prihajajo nove aktivnosti: zagotavljanje kakovosti, akreditacija, prenos ECTS, priznavanje kvalifikacij in mobilnost študentov.

Vir: Knight, Jane (2005): Internationalization – the New World of Crossborder Education Developments, Complexities and Challenges

5.4.1 Oblikovanje skupnega evropskega visokošolskega prostora

Visoko šolstvo v Evropi se sooča z novim okoljem, ki je posledica globalizacije, novih komunikacij, naraščajoče konkurence in povečane komercializacije.

Vzpostavitev povezovalnega in odprtega evropskega prostora izobraževanja in usposabljanja je zato v času globalizacije postala ključnega pomena za prihodnost Evrope ter njenih državljanov. Le na podlagi oblikovanja skupnega evropskega visokošolskega prostora bo Evropa lahko dovolj konkurenčna ostalemu svetu ter okrepila svoje intelektualne, kulturne, socialne, znanstvene in tehnološke razsežnosti.

V genezi oblikovanja skupnega evropskega visokošolskega sistema je nastalo več dokumentov, ki jih lahko razdelimo v dva sklopa. K prvemu sklopu spadajo dokumenti, ki so bili podpisani pred uradnim začetkom bolonjskega procesa. To so Magna Charta Universitatum, Erfurtska deklaracija, Lizbonska konvencija in Sorbonska deklaracija. Lahko bi rekli, da so to preambula bolonjskega procesa. V drugem delu so bile sprejete Bolonjska deklaracija, Študentska deklaracija iz Göteborga, Lizbonska strategija, Praški komunike, Graška deklaracija in Berlinski komunike.

V povezavi z internacionalizacijo visokega šolstva je na tem mestu treba osvetliti predvsem dva dokumenta: Bolonjsko deklaracijo in Lizbonsko strategijo, ki si glede na obravnavano tematiko zaslužita nadaljnje raziskovanje in pojasnjevanje.

5.4.2 Bolonjska deklaracija

Bolonjski proces lahko označimo kot skupno prizadevanje evropskih držav (bolj natančno: njihovih resorjev za izobraževanje), nekaterih vladnih in nevladnih mednarodnih organizacij za izobraževanje, akademskih ustanov in študentskih organizacij za koordinirano sodelovanje in poenotenje pogledov pri reševanju izzivov in odprtih vprašanj o ključnih konceptih, strategijah in razvojnih politikah visokega šolstva v razmerah, ki jih zaznamujejo evropske integracije, t. i. tranzicija v srednji in vzhodni Evropi ter globalizacija v svetovnem merilu (Bolonjska deklaracija).

Temeljni cilj Bolonjske deklaracije, ki so jo junija 1999 podpisali ministri devetindvajsetih¹⁶ evropskih držav, je oblikovanje enotnega evropskega visokošolskega prostora (European Higher Education Area – EHEA) do leta 2010. S to deklaracijo so se evropske države odzvale na družbene potrebe, ki se nanašajo na visokošolsko izobraževanje, ter se obvezale, da bo vsaka država izpeljala potrebno reformo lastnega visokega šolstva, tako da bodo le-te medsebojno usklajene in primerljive. Na tak način bo lahko evropski sistem visokega šolstva postal mednarodno konkurenčen, državljanom Evrope pa bo omogočil, da si pridobijo sposobnosti za spoprijemanje z izzivi novega tisočletja, mobilnost in zaposljivost. V deklaraciji je še posebej poudarjeno, da mora evropski visokošolski prostor postati bolj privlačen za študente iz drugih delov sveta, evropske institucije pa poziva, da se bolj odločno kot doslej vključijo v svetovno tekmo univerz za vpliv, prestiž in denar.

Skupni evropski visokošolski prostor naj bi dosegli z različnimi ukrepi, kot so:

1. Oblikovanje enotnega sistema primerljivih diplomskih stopenj. Oblikovanje enotnega sistema prepoznavnih in primerljivih diplomskih stopenj (obrazec Priloga k diplomu) z namenom pospešitve zaposlovanja evropskih državljanov ter mednarodne konkurenčnosti evropskega sistema visokega šolstva.
2. Sprejem sistema, ki je bistveno utemeljen na dveh glavnih študijskih obdobjih (cycles), dodiplomskem in podiplomskem. Dostop v drugo študijsko obdobje zahteva uspešno dokončanje prvega, to traja najmanj tri leta. Stopnja (degree), podeljena po prvem obdobju, je za evropski trg dela tudi relevantna kot ustrezna raven kvalifikacije. Drugo študijsko obdobje vodi k magisteriju in/ali doktoratu znanosti tako kot v mnogih evropskih državah že sedaj.
3. Vzpostavitev kreditnega sistema (ECTS – European Credit Transfer System) kot ustreznega sredstva za spodbujanje čim širše mobilnosti študentov. Krediti bi bili lahko

¹⁶ Avstrija, Češka, Finska, Grčija, Irska, Malta, Poljska, Slovaška, Švedska, Belgija, Danska, Francija, Madžarska, Italija, Litva, Nizozemska, Portugalska, Švica, Bolgarija, Estonija, Nemčija, Islandija, Latvija, Luxemburg, Norveška, Romunija, Španija in Združeno Kraljestvo, Slovenija.

pridobljeni tudi zunaj visokega šolstva, tudi z vseživljenjskim izobraževanjem, če jih priznajo univerze, ki študente sprejemajo.

4. Pospeševanje mobilnosti z odpravljanjem ovir, ki stojijo pred učinkovitim uresničevanjem prostega gibanja, predvsem pri:
 - a) dostopu do študija, možnostih za usposabljanje ter s tem povezanimi storitvami, kadar gre za študente;
 - b) priznavanju in vrednotenju obdobj raziskovanja, poučevanja in usposabljanja v Evropi, kadar gre za učitelje, raziskovalce in administrativno osebje, ne da bi prejudicirali njihove zakonite pravice.
5. Pospeševanje evropskega sodelovanja pri zagotavljanju kakovosti, tako da se razvijajo primerljiva merila in metodologije.
6. Pospeševanje potrebnih evropskih razsežnosti v visokem šolstvu, še zlasti s kurikularnim razvojem, sodelovanjem med institucijami, načrtovanjem mobilnosti ter integriranimi programi (integrated programmes) študija, usposabljanja in raziskovanja.

Bolonjska deklaracija je že ob podpisu (1999) pritegnila precejšnjo pozornost tudi v državah, ki v Bologni še niso bile navzoče; nekatere med njimi so med pripravami na praško srečanje izrazile željo, da bi se pridružile skupini podpisnic. Pred srečanjem v Pragi je bilo tako doseženo načelno soglasje, da se Hrvaški, Cipru in Turčiji omogoči sodelovanje v »bolonjskem« klub, dejansko pa se je po nekoliko poenostavljenem postopku takoj po koncu konference pridružil tudi Lichtenstein. Skupina »bolonjskih« držav se je maja 2001 tako povečala z 29 na 33 članov (Zgaga 2004, 44).

Čeprav je do podpisa Bolonjske deklaracije internacionalizacija visokega šolstva v vseh državah podpisnicah predstavljala pomembno vlogo, predvsem z vidika prispevanja intelektualnega kapitala k mednarodni skupnosti, akademskemu napredku in medsebojnem razumevanju, pa je po podpisu Bolonjske deklaracije postal njen pomen še močnejši.

Navkljub veliki evropski raznolikosti: različnih kulturnih, izobraževalnih, jezikovnih, političnih in drugih okolij in tradicij je Evropska unija z namenom skupnega evropskega

visokošolskega prostora, uspešno implementirala številne programe, ki posegajo na področje mobilnosti, komunikacije, sodelovanja med ljudmi in kulturami ter raziskovanja.

Na tem mestu je nedvomno potrebno omeniti enega od najuspešnejših tovrstnih programov European Action Scheme of Mobility of University Students (ERASMUS) ter kasneje program Socrates (2000–2006), ki je omogočal krajše študentske izmenjave, prenos European Credit Transfer System (ECTS), razvoj kurikulov, izmenjave akademskega osebja ter internacionalizacijo visokošolskih institucij znotraj skupine držav, ki uvajajo bolonjski sistem izobraževanja. Program je na območju evropskih držav predstavljal gonilo modernizacije evropskih sistemov visokega šolstva ter 1,2 milijonu evropskih študentov omogočil prvo bivanje v tuji državi in tako dosegel status socialnega in kulturnega pojava. Erasmus je bil in ostaja ključni dejavnik v internacionalizaciji in »evropeizaciji« visokošolskih izobraževalnih sistemov Evropske unije.

Z letom 2007 je Evropska unija začela z izvajanjem Integrated Lifelong Learning programme (2007 do 2013), 19 – Program vseživljenjskega učenja, ki temeljito spreminja izvajanje programa Leonardo da Vinci, podprograme Socrates ter ostale aktivnosti internacionalizacije z namenom še večjega pospeševanja mobilnosti, partnerskega sodelovanja in prenosljivosti v izobraževanju in usposabljanju. Program predstavlja osrednje gibalno k oblikovanju skupnega evropskega visokošolskega prostora in trdnemu zavezništvu med članicami Evropske unije ter nadvse ustrezno pot, da Evropa postane najbolj konkurenčna, na znanju temelječa regija sveta.

V obdobju globalizacije in evropeizacije postaja potreba po internacionalizaciji kurikula, spremenjenih metodah poučevanja, uvajanju informacijske komunikacijske tehnologije v izobraževalni proces, mobilnosti študentov in akademskega osebja ter zahteva po uvajanju drugih oblik internacionalizacije čedalje nujnejši vir potencialnih novosti, ki vodijo do razvoja novih politik, programov ter praks na institucionalnem, nacionalnem in (mednarodnem) in nadnacionalnem nivoju. Težnja po uvedbi enotnega evropskega visokošolskega prostora ali t. i. bolonjski proces tako nedvomno predstavlja tehtno izhodišče za povečanje pomena internacionalizacije visokega šolstva.

Bolonjski proces lahko povzemamo z desetimi cilji, med katerimi je običajno na prvem mestu uveljavitev »sistema zlahka prepoznavnih in primerljivih diplomskih stopenj z dvema glavnima študijskima stopnjama; dodiplomsko in podiplomsko«. Zadeva na tej ravni ni videti posebej problematična, a problem bolonjske reforme je predvsem v realnosti velike evropske raznolikosti, različnih kulturnih, izobraževalnih, političnih in drugih okolij in tradicij. V procesu poenotenja struktur (vstop, stopnje, prehodi ipd.) in orodij (kreditni sistem, obrazec Dodatek k diplomi, mobilnost ipd.) je zelo težko najti ravnovesje med načelom ohranjanja bogastva razlik, tradicij in identitet ter načelom uveljavitve enotnega vseevropskega sistema zlahka prepoznavnih in primerljivih diplomskih stopenj (Zgaga 2003, 10).

5.4.3 Lizbonska strategija

Hitra gospodarska rast v ZDA z bliskovitim informacijsko – mikroelektronskim vzponom ter japonsko in vzhodnoazijsko naraščajočo delovno tehnološko superiornostjo je še okrepila prepričanje, da mora skupni evropski prostor postati na znanju temelječa, najbolj konkurenčna regija sveta. Države članice so se skupaj odločile, da strnejo svoje ustvarjalne in inovativne potencialne – ne v smislu tekmovanja in dokazovanja odličnosti posameznih nacionalnih sistemov izobraževanja in usposabljanja – temveč v iskanju trdnega zavezništva, usmerjenega v iskanje optimalnih sinergij med nacionalnimi in evropskimi rešitvami zlasti v izobraževalnem in raziskovanem prostoru (Lorber 2004, 1).

Na kratko gre za naslednje cilje: (1) sistem zlahka prepoznavnih in primerljivih stopenj, tudi ob pomoči dokumenta Dodatek k diplomi; (2) sistem, ki temelji na dveh glavnih ciklih: tudi prvi cikel je relevanten za trg dela, vstop v drugega pa zahteva dokončanje prvega; (3) sistem nabiranja in prenosa kreditov (ECTS); (4) mobilnost študentov, učiteljev, raziskovalcev itd; (5) sodelovanje v zagotavljanju kakovosti; (6) razvoj »evropske dimenzije« visokega šolstva; (7) strategije vseživljenjskega učenja; (8) vključitev univerz in študentov kot partnerjev pri vzpostavljanju EHEA (European Higher Education Area – Evropsko visokošolsko območje); (9) promoviranje privlačnosti EHEA izven Evrope; (10) povezovanje EHEA in ERA (European Research Area – Evropsko raziskovalno območje) ter vzpostavitev doktorskega študija kot tretje stopnje (Zgaga 2003, 10).

Z bolonjskim procesom se na področju visokega šolstva uresničuje namen Lizbonske strategije, katere cilj je, da Evropska unija do leta 2010 »postane najbolj konkurenčno in dinamično, na znanju zasnovano, gospodarstvo na svetu, sposobno trajnostne gospodarske rasti z več in boljšimi delovnimi mesti ter večjo socialno kohezijo«.

Z Lizbonsko strategijo je bil dosežen konsenz, da bo za uresničitev modela Evrope s konkurenčnim gospodarstvom, trajnostnim razvojem, visoko socialno kohezijo in ohranjenim okoljem odločilno prispeval človeški potencial oz. posamezniki, sposobni generirati novo, inovativno znanje. »Ustvarjalni posamezniki, sposobni polno uresničiti svoje potenciale, se oblikujejo skozi formalno izobraževanje in usposabljanje kot tudi skozi proces vseživljenjskega učenja, ko si pridobivajo znanje, spretnosti in kompetence ne le za delo, temveč tudi za življenje, za trajnostni osebni razvoj in aktivno državljanstvo. To je poslanstvo in vloga izobraževanja in usposabljanja v Lizbonski strategiji (Lorber 2004, 1).

Evropske institucije uresničevanje ciljev »najbolj konkurenčnega, na znanju temelječega gospodarstva« gradijo s tako imenovanim »mehkim prilagajanjem« (soft acuis) skozi vrsto dokumentov – konvencij, priporočil, deklaracij, ki se srečujejo v treh prioritetah (Lorber 2004, 1):

- izboljšanje kakovosti in učinkovitosti sistemov izobraževanja in usposabljanja;
- povečanje dostopa do izobraževanja in usposabljanja in
- odpiranje sistemov izobraževanja in usposabljanja v širše okolje.

Lizbonska strategija je med drugim postavila Svetu za izobraževanje (Council of Education) nalogo, da se odzove in zavzame stališče o konkretnih bodočih ciljnih izobraževalnih sistemov, pri čemer naj se osredotoči na skupne zadeve in prioritete, upoštevajoč nacionalne razlike (Lizbonska strategija 2000, 27. čl.). Tako je februarja 2002 nastal dokument Detailed work programme on the follow-up of the objectives of educational and training systems in Europe (t. i. Objectives Report 22), ki je odslej v središču vseh diskusij o edukacijskih politikah.

T. i. Objectives Report poudarja, da sta izobraževanje in usposabljanje »ključno prednostno področje v Lizbonski strategiji«, v osrednjem delu pa predstavi delovni program za uresničevanje trinajstih ciljev. Prvih pet ciljev je usmerjenih k izboljševanju kakovosti in učinkovitosti sistemov izobraževanja in usposabljanja v Evropski uniji, naslednji trije poudarjajo širitev in olajševanje dostopa do izobraževanja in usposabljanja, zadnjih pet pa njihovo odpiranje navzven. Pri tem dokument zaključuje:

V novi Evropi družbe znanja je treba državljanom omogočiti, da se bodo lahko učili in delali skupaj v vsej Evropi ter da bodo povsod lahko v polni meri uporabljali svoje znanje. Še posebej na področju visokega šolstva so se ovire mobilnosti in priznavanju kvalifikacij že začele odpravljati, tako s pomočjo instrumentov Evropske unije (kot so ECTS ali univerzitetna partnerstva v okviru programa Socrates) kot s pomočjo bolonjskega procesa. Vendar pa na mnogih področjih ostaja še veliko dela. Zato je treba visokošolske ustanove in druge izobraževalne oblasti spodbujati k razvijanju bolj kompatibilnih sistemov kvalifikacij po vsej Evropi in k skupnemu razumevanju tega, kaj je minimalna raven zahtevane kakovosti za akreditacijo. Okrepiti je treba politike na področju transparentnosti in priznavanja kvalifikacij. Podpirati je treba razvoj skupnih diplom in kvalifikacij ter akreditacijskih sistemov, če naj bodo evropske izobraževalne ustanove v svetu priznane kot centri odličnosti (Commission of the European Communities 2002, 42).

V tem okolju je sistem učinkovitega in pravičnega priznavanja (fair recognition) postavljen pred nove izzive nenehno se spreminjajočih izobraževalnih sistemov, vse večje raznolikosti »tailormade« programov na vseh stopnjah izobraževanja ter na drugi strani pred vse večjo mobilnostjo, tokrat ne več samo študentov in akademikov, temveč tudi vse večjo mobilnostjo ustanov in programov. Današnja Evropa (zemljepisno gledano v kontekstu Sveta Evrope) ponuja programe izmenjave študentov (exchange projects), skupne programe ne glede na politične in zemljepisne meje (joint degrees, transnational education), nove oblike poučevanja in študija (distance, e-learning), nove organizacije (trade in higher education) in akreditacije izobraževanja ter različne oblike zagotavljanja kakovosti (quality assurance), drugačne oziroma širše od tistih, ki jih je zagotavljala država kot skrbnica javnega dobrega in nosilka javne odgovornosti za lasten izobraževalni sistem. Izobraževanje podira vse meje in prodira v vse dejavnosti in v vsa obdobja naših življenj (vseživljenjsko učenje) (Lorber 2004, 2).

V novi Evropi družbe znanja je treba državljanom omogočiti, da se bodo lahko učili in delali skupaj v vsej Evropi ter da bodo povsod lahko v polni meri uporabljali svoje znanje. Še posebej na področju visokega šolstva so se ovire mobilnosti in priznavanju kvalifikacij že začele odpravljati, tako s pomočjo instrumentov Evropske unije (kot so ECTS ali univerzitetna partnerstva v okviru programa Socrates) kot s pomočjo bolonjskega procesa. Vendar pa na mnogih področjih ostaja še veliko dela. Zato je treba visokošolske ustanove in druge izobraževalne oblasti spodbujati k razvijanju bolj kompatibilnih sistemov kvalifikacij po vsej Evropi in k skupnemu razumevanju tega, kaj je minimalna raven zahtevane kakovosti za akreditacijo. Okrepiti je treba politike na področju transparentnosti in priznavanja kvalifikacij. Podpirati je treba razvoj skupnih diplom in kvalifikacij ter akreditacijskih sistemov, če naj bodo evropske izobraževalne ustanove v svetu priznane kot centri odličnosti (Commission of the European Communities 2002, 42).

V tem okolju je sistem učinkovitega in pravičnega priznavanja (fair recognition) postavljen pred nove izzive nenehno se spreminjajočih izobraževalnih sistemov, vse večje raznolikosti »tailormade« programov na vseh stopnjah izobraževanja ter na drugi strani pred vse večjo mobilnostjo, tokrat ne več samo študentov in akademikov, temveč tudi vse večjo mobilnostjo ustanov in programov.

5.5 Strategije za internacionalizacijo visokega šolstva

Za povečanje in vzdrževanje mednarodne dimenzije v delovanju visokošolskih institucij se (Knight 1999; De Wit 2002; Knight 2003) zahtevata dve komplementarni strategiji: programska in organizacijska strategija. Programska strategija vključuje različne akademske iniciative v izobraževanju, raziskovanju in storitvah posamezne visokošolske institucije; organizacijska strategija pa vključuje organizacijske iniciative managementa skozi funkcije delovanja z namenom pospeševanja mednarodne dimenzije v posamezni visokošolski instituciji.

V nadaljevanju (glej Tabela 5.2) bomo prikazali programske in organizacijske strategije za internacionalizacijo visokega šolstva z vidika članic visokošolskih institucij.

Tabela 5.2: Programske strategije za internacionalizacijo – institucionalni nivo

Aktivnosti in programi	
Programske strategije	
Študijski programi	Izmenjave študentov in akademskega osebja Učenje tujih jezikov Mednarodna dimenzija predmetnika Delo in študij v tujini Tuji študenti Dvojne/skupne diplome Programi mobilnosti
Raziskovalne aktivnosti	Raziskovalni centri Skupni raziskovalni projekti in publikacije Mednarodne konference in seminarji Mednarodni sporazumi s področja raziskovanja Sodelovanje s tujimi institucijami na področju raziskovanja
Domače aktivnosti in aktivnosti v tujini	Domače aktivnosti Sodelovanje z nevladnimi organizacijami Posebni izobraževalni programi za mednarodne študente Aktivnosti v tujini Mednarodno-razvojni projekti Ponudba izobraževalnih programov v tujini (podružnice) Mednarodna partnerstva, mreže
Obštudijske dejavnosti	Združenja študentov in klubi diplomantov Mednarodne in medkulturne prireditve

Vir: Knight (2006): 2005 IAU Global Survey Report: Internationalization of Higher Education: New Directions, New Challenges. Pariz. International Association of Universities (IAU)

Tabela 5.3: Organizacijske strategije za internacionalizacijo – institucionalni nivo

Organizacijske strategije	
Vodstvo institucije	Podpora vodstva institucije Aktivna vključenost zaposlenih Jasni cilji za internacionalizacijo Prepoznavnost mednarodne dimenzije v poslanstvu in viziji institucije
Delovanje	Vključenost programov internacionalizacije v letne delovne načrte, v sisteme evalvacije in financiranja Ustrezna organizacijska struktura Zadostni finančni viri
Storitve	Podpora ter vključenost strokovnih služb Podporne storitve pri izmenjavah študentov in akademskega osebja
Človeški viri	Nagrajevanje in napredovanje zaposlenih (s tem se spodbudi prispevek zaposlenih) Usposabljanje Strokovna podpora pri mednarodnih aktivnostih

Vir: Knight (2006): 2005 IAU Global Survey Report: Internationalization of Higher Education: New Directions, New Challenges. Pariz. International Association of Universities (IAU)

V zvezi s tabelama Knight navaja, da so postavke v zvezi s strategijo in programi internacionalizacije predstavljene zelo splošno. To pa predvsem zaradi različnosti držav in njihovih pravnih podlag, kultur in različnih izobraževalnih sistemov. Strategije za internacionalizacijo visokega šolstva predstavljajo integracijo mednarodne dimenzije v različne funkcije delovanja visokošolskih institucij. Green in Olson (2003 citirano v Tsuruta 2005, 20) menita, da je v primeru uvajanja internacionalizacije v visokošolske institucije nadvse pomembno, da vsaka institucija pripravi vizijo svojega delovanja, kamor je vključena tudi internacionalizacija, ter soglasno sprejme prioritete tega delovanja. Pri tem je pomembna tudi visoka podpora vodstva članic visokošolskih institucij.

S primerjalnega vidika (glej Tabela 5.4) lahko identificiramo pglavitne politike in programe internacionalizacije visokega šolstva na nacionalnem, sektorskem in institucionalnem nivoju. Na nacionalnem nivoju so vključene vse politike, ki jih zaznamuje mednarodna dimenzija izobraževanja. To so: zunanji odnosi, gospodarstvo, imigracije, zaposlovanje, znanost in tehnologija, kultura in kulturna dediščina, izobraževanje, socialni razvoj in industrija in trgovina. Na sektorskem nivoju so politike in programi povezani s funkcijami, financiranjem ter reguliranjem visokega šolstva. V okviru institucionalne politike in programov pa se aktivnosti, kot so: izmenjava študentov, učenje tujih jezikov, dvojne/skupne diplome, tuji študenti, osredotočajo zgolj na internacionalizacijo in mednarodno dimenzijo, ki predstavlja osnovno poslanstvo določene institucije.

Tabela 5.4: Politike in programi za internacionalizacijo na nacionalnem, sektorskem in institucionalnem nivoju

Nivo	Politika	Program
Nacionalni	Izobraževalne in druge politike, povezane z mednarodno dimenzijo (kultura, znanost, imigracije, trgovina, zaposlovanje ...).	Nacionalni ali regionalni programi, ki promovirajo mednarodno dimenzijo, so lahko izvedeni s strani nevladnih organizacij ali agencij in so orientirani na različne vidike internacionalizacije (programi mobilnosti, raziskovalni programi).
Sektorski	Politike, povezane s funkcijami, financiranjem in reguliranjem visokega šolstva.	Programi, pripravljene in namenjeni zgolj za sektor visokega šolstva, so lahko izvajani s strani javnih ali zasebnih institucij.
Institucionalni	Politike, ki se osredotočajo zgolj na internacionalizacijo in mednarodno dimenzijo, ki predstavlja osnovno poslanstvo določene institucije.	Izmenjava študentov, učenje tujih jezikov, dvojne/skupne diplome in tuji študenti.

Vir: De Wit, Hans, Jaramillo, Isabel Christina, Gacel-Ávila, Jocelyne in Knight Jane (ur.) (2005): Higher Education in Latin America: The International Dimension. Dostopno na: http://siteresources.worldbank.org/EXTLACREGTOPEUCATION/Resources/Higher_Ed_in_LAC_Intnal_Dimension.pdf

Podružnične univerze (campusi) v tujini

Globalizacija visokega šolstva postaja v svetovnem merilu ena izmed glavnih razvojnih smernic v akademskem svetu. Posledica globalizacijskega vpliva v izobraževanju je tudi hiter razvoj transnacionalnega izobraževanja, ki v širšem pomenu obsega: skupne programe izobraževanja dveh ali več institucij v domači in tuji državi, podružnice institucij, ki delujejo v drugi državi (lahko so del nekega šolskega sistema, lahko pa tudi ne), institucije, ki nudijo izobraževanje na daljavo, mednarodne institucije in organizacije ter virtualne univerze.

Visokošolske institucije se glede na vse bolj konkurenčno okolje v sektorju visokega šolstva poskušajo z razširitvijo izobraževalnih programov na obetajoče trge v drugih državah ter z vzpostavitvijo lokalnih kampusov pod vodstvom matične institucije prilagoditi tržni orientaciji in podjetniškemu pristopu. V tej tendenci se proces internacionalizacije premika s strani povpraševanja na stran ponudbe.

Študenti uporabljajo transnacionalno izobraževanje, saj si želijo bolj odprtega dostopa do visokega šolstva, novih, bolj individualno usmerjenih študijskih programov, novih oblik izobraževanja, kot je vseživljenjsko učenje, študij na daljavo s pomočjo informacijsko komunikacijske tehnologije. Tradicionalne univerze tako ne zadovoljijo več želja študentov. Obenem pa študenti zahtevajo kvalitetne programe, ki bodo priznani povsod po svetu.

Skupne/dvojne diplome

V besednjaku bolonjskega procesa, ki se v evropskem visokem šolstvu vse bolj uporablja, skupne diplome oziroma skupne stopnje (joint degrees) navadno pomenijo »stebre prihodnjega razvoja evropskega visokega šolstva« ali vsaj najboljši primer sodelovanja med univerzami. Vse od podpisa Bolonjske deklaracije (1999) je prisoten izrecni interes po oblikovanju in spodbujanju »integriranih« ali »skupnih programov študija, usposabljanja in raziskovanja« v (združeni) Evropi. Ta namera je bila še podkrepljena v Praškem in Berlinskem komuniqueju, v Bergenskem komuniqueju pa poudarek že ni več toliko namenjen načelnim kot povsem konkretnim problemom, ki so se začeli pojavljati ob uvajanju skupnih stopenj (Zgaga 2005, 1).

Vendar je bilo kljub temu, da je bil strateški pomen »skupnih študijskih programov« potrjen že na prvi konferenci v Bologni junija 199 in kljub pogosto poudarjenim političnim in institucionalnim interesom, do pred kratkim zelo malo znanega oziroma jasnega o tem, kaj naj bi v (združeni) Evropi bile te »skupne diplome« oziroma »skupne stopnje«.

Zaradi nejasnosti glede opredelitve pojma »skupne stopnje« so Priporočila o priznavanju skupnih stopenj (Recommendation on the recognition of Joint degrees) leta 2004 prvič predstavila opis nekaterih skupnih značilnosti skupnih stopenj. V odstavku Opredelitve pojmov je tako zapisano:

Skupna stopnja se nanaša na visokošolsko kvalifikacijo, ki jo skupaj izdata vsaj dva visokošolska zavoda ali več ali jo skupaj izdajo en visokošolski zavod ali več ter druga telesa, pristojna za podeljevanje, in sicer na podlagi študijskega programa, ki so ga skupaj razvili in/ali ga izvajajo visokošolski zavodi, lahko tudi v sodelovanju z drugimi institucijami. Skupna stopnja (a joint degree) se lahko izda kot:

- a) skupna diploma (a joint diploma) poleg ene ali več nacionalnih diplom,
- b) skupna diploma (a joint diploma), ki jo izdajo visokošolski zavodi, ki tak študijski program ponujajo, ne da bi bila hkrati izdana nacionalna diploma,
- c) ena ali več nacionalnih diplom (national diplomas), ki se uradno izdajo kot edino potrdilo o tej skupni kvalifikaciji.

Osnutek obrazložitvenega memoranduma k osnutku Priporočil o priznavanju skupnih stopenj (Recommendation on the recognition of Joint degrees) iz leta 2003 je na tem mestu še natančnejši:

Skupna stopnja ima vse ali nekatere od naslednjih značilnosti:

- programe skupaj razvije in/ali odobri več visokošolskih zavodov;
- študenti vsakega sodelujočega visokošolskega zavoda fizično sodelujejo v študijskem programu v drugih visokošolskih zavodih (ni pa nujno, da študirajo v vseh sodelujočih zavodih);
- navzočnost študentov v sodelujočih zavodih naj bi tvorila bistven del programa;
- obdobja študija in izpiti, opravljeni v partnerskih visokošolskih zavodih, se priznavajo v celoti in avtomatično;
- partnerski visokošolski zavodi skupaj pripravijo študijski program in sodelujejo pri vpisu in izpiti, poleg tega bi bilo treba zaposlene v sodelujočih visokošolskih zavodih spodbujati, da bi poučevali v drugih zavodih, ki prispevajo k skupni stopnji;
- po koncu celotnega programa študenti pridobijo nacionalno diplomo vsakega sodelujočega zavoda ali organa, pristojnega za podeljevanje, bodisi diplomo;
- ponavadi dobijo neuradno »spričevalo« ali »potrdilo«, ki ga partnerski visokošolski zavodi podelijo skupaj.

Največja prednost te študijske novosti je, da skupni programi postavljajo študente v (učne) situacije, ki zahtevajo resnično disciplinarno in kulturno-kontekstualno prožnost, večjo odprtost do (strokovno-paradigmatske, kulturne ipd.) različnosti, poudarjeno skrb za zagotavljanje kakovosti, odlično priložnost za izboljšanje znanja jezikov in nasploh bolj ustvarjalne metode učenja, kakor jih ponujajo tradicionalna študijska okolja.

Z vidika evropske dimenzije so prednosti skupnih diplom:

- so pomemben instrument pri ustvarjanju skupnega EU izobraževanja;
- omogočajo sodelovanje, pri katerem je zagotovljena stopnja kakovosti in medsebojno priznavanje pridobljene izobrazbe in diplom/e;
- prispevajo k večji transparentnosti in omogočajo primerljivost študijskih programov v EU;
- pospešujejo mobilnost študentov in akademskega osebja ter povečujejo mednarodno »zaposljivost« diplomantov;
- predvsem pa zagotavljajo krepitev evropske dimenzije študijskih programov in tudi večjo privlačnost izobraževanja v EU (Univerza v Ljubljani 2006, 3).

Na podlagi raziskave Survey on Master Degrees and Joint Degrees in Europe je bilo ugotovljeno tudi, da ne glede na prednosti, ki jih skupne stopnje prinašajo, obstajajo resne sistemske oziroma pravne težave glede priznavanja skupnih stopenj po vsej Evropi in da obstajajo zelo različni načini priznavanja stopenj, pri čemer so najpogostejši dvostranski sporazumi. »Rauhvargers je tako v prvih letih bolonjskega procesa opozoril, da v obstoječih nacionalnih zakonodajah ni izrecno odobrena potrditev skupno podeljenih univerzitetnih diplom, zato bi bila njihova pravna veljavnost lahko zelo vprašljiva. To pa je pred meduniverzitetno sodelovanje in pred bolonjski proces nasploh postavilo specifično nalogo: kako preseči pravne omejitve in dati evropskemu akademskemu sodelovanju pravi zagon« (Zgaga 2005, 3).

Problematiki priznavanja skupnih diplom so se posebej resno in strokovno posvetili v mrežah ENIC in NARIC. Že leta 1999 sta mreži izrazili svojo pripravljenost, da prispevata k bolonjskemu procesu, njuna podpora pa je bila tudi vseskozi opazna. Po temeljitih pripravah sta na letnem zasedanju maja 2003 obravnavali Osnutek priporočila o priznavanju skupnih stopenj, ki sta ga predložili v sprejem Odboru Lizbonske konvencije o priznavanju visokošolskih kvalifikacij poleti 2004, kjer je bil tudi potrjen.

Ključna točka tega dokumenta je v prizadevanju za izboljšanje priznavanja skupnih diplom oziroma stopenj ter drugih podobnih inovativnih visokošolskih pobud, ki so usmerjene k

povečanju mobilnosti študentov, meduniverzitetnemu sodelovanju, premoščanju vsebinskih in formalnih razlik med nacionalnimi visokošolskimi sistemi in k spodbujanju pripravljenosti za prispevanje k tem ciljem nasploh. Lizbonska konvencija je v bolonjskem procesu doslej pravzaprav edini instrument mednarodnega prava.

Skupni programi – joint programmes, skupne diplome

Na praškem srečanju leta 2001 so ministri za visoko šolstvo sprejeli agendo (praški komunikacije), s katero so sprožili zблиževanje študijskih programov in modulov na skupnem visokošolskem prostoru. Trenutno ni splošno veljavne definicije za skupne diplome. V skladu z EU ima joint degree naslednje možnosti (Informacije o skupnih programih in skupnih diplomah na Univerzi v Ljubljani, marec 2006):

- različne ustanove skupaj razvijejo programe in jih tudi priznavajo,
- študentje del študijskih obveznosti opravijo vsaj na eni drugi partnerski ustanovi,
- čas študija in izpiti, ki so bili opravljeni na eni ali več partnerskih ustanov, jih avtomatično in v celoti prizna domača ustanova,
- predavatelji na vsaki od udeleženi ustanov skupaj izdelajo učni načrt, oblikujejo predpise za sprejem in pogoje in tudi poučujejo na partnerskih ustanovah,
- po zaključku študijskega programa študentje prejmejo ali diplome vseh partnerskih ustanov ali eno skupno diplomu, ki jo izdajo partnerske ustanove skupaj.

Prednosti skupnih diplom:

- so pomemben instrument pri ustvarjanju skupnega EU izobraževanja,
- omogočajo sodelovanje, pri katerem je zagotovljena stopnja kakovosti in medsebojno priznavanje pridobljene izobrazbe in diplom/e,
- prispevajo k večji transparentnosti in omogočajo primerljivost študijskih programov v EU,
- pospešujejo mobilnost študentov in profesorjev ter povečujejo mednarodno »zaposljivost« diplomantov,

- predvsem zagotavljajo krepitev evropske dimenzije študijskih programov, kakor tudi večjo privlačnost izobraževanja v EU¹⁷.

Bilateralno, multilateralno sodelovanje in tematske mreže

Gospodarske in socialne spremembe v Evropi, ki so v veliki meri posledica procesa združevanja evropskih držav, se vse bolj kažejo tudi v šolstvu in izobraževanju. V Evropi je mogoče zaznati raznolikost med izobraževalnimi sistemi in različnimi pristopi k izobraževanju in raziskovalni dejavnosti. Evropska unija želi s spodbujanjem bilateralnega, multilateralnega sodelovanja ter tematskih mrež med državami članicami in drugimi državami v okviru sporazuma o evropskem ekonomskem področju ter pridruženimi članicami prispevati k razvoju kvalitetnega izobraževanja.

Bilateralno sodelovanje temelji na podlagi dvostranskih aktov, sklenjenih s posameznimi državami. Skladno z vladnimi določili sodijo med prioritete bilateralnega sodelovanja države članice EU, sosednje države ter razvite prekomorske in regionalno pomembne države. Dvostransko sodelovanje se izvaja letno z razpisi.

Kvalitetno bilateralno sodelovanje je hkrati tudi osnova za vključevanje v multilateralno sodelovanje, za katerega je v zadnjem času vse več možnosti. Med multilateralno sodelovanje na akademskem področju lahko uvrstimo članstvo in sodelovanje v mednarodnih visokošolskih združenjih, sodelovanje pri projektih Evropske skupnosti: Tempus, Ceepus, Socrates, Leonardo da Vinci; pri projektih drugih mednarodnih organizacij in agencij, kot so: Svet Evrope, UNESCO, British Council itd.

Cilj tematskih mrež je povezovanje različnih regionalnih in sektorskih akterjev iz visokega šolstva z namenom združevanja, izmenjave informacij, izkušenj in primerov dobre prakse na evropskem nivoju.

Transnacionalno virtualno izobraževanje

¹⁷ Pri cilju ustanavljanja projekta Eurocampus in kreiranja skupnih programov je pomembno, da snovalci programov upoštevajo tudi 10 zlatih pravil oblikovanja programov, pravne podlage v RS (glej poglavje Priloge).

Transnacionalno virtualno izobraževanje je pomemben aspekt internacionalizacije izobraževanja. Transnacionalno virtualno izobraževanje predstavlja vse izobraževalne aktivnosti (storitve), kjer so študentje locirani v drugi državi (gostujoči državi) in ne v državi (domači državi), iz katere institucija izvira. Najbolj obetaven in daljnoviden razvoj v transnacionalnem virtualnem izobraževanju je ponudba izobraževalnih programov institucije, ki je geografsko na enem koncu sveta, na druge dele sveta s pomočjo tehnološke podpore t. i. študij na daljavo.

Študij na daljavo danes ni novost. Njegove zametke lahko po nekaterih virih iščemo že v osemnajstem stoletju, ko je razvoj poštne storitve in tiskanih gradiv omogočil, da so se ljudje v oddaljenih krajih Severne Amerike izobraževali samostojno, ne da bi jim bilo treba obiskovati klasične izobraževalne ustanove. Na ta način pridobljeno znanje je z ustreznimi spričevali tudi formalno veljavo. V večjem obsegu se je študij na daljavo začel pojavljati v drugi polovici devetnajstega stoletja z ustanavljanjem tako imenovanih dopisnih šol v ZDA, Nemčiji, na Švedskem in v Veliki Britaniji. V dvajsetem stoletju je študij na daljavo dosegel prvi vrh sredi sedemdesetih let z ustanovitvijo »Open University« v Veliki Britaniji. Po uspešnih začetkih so sledile odprte univerze na Nizozemskem, v Španiji, Nemčiji in na Portugalskem. Prvotno je bil namen študija na daljavo povečati dostopnost študija s premagovanjem omejitev, povezanih s prostorsko komponento. Zaradi hitrega tehnološkega razvoja informacijske in telekomunikacijske tehnologije pa postajajo metode in pristopi, ki so se prvotno razvili pri študiju na daljavo, vse bolj pomembni tudi za tradicionalne izobraževalne programe (Pedagoška fakulteta, Univerza v Mariboru 2005).

Osnovni cilj odprtih univerz je omogočiti dostop do izobraževanja ljudem, ki se zaradi geografske oddaljenosti, socialnih, osebnih ali vsakršnih drugih razlogov ne morejo izobraževati na običajen način.

V zadnjem desetletju je tehnološki napredek zlasti na področju informatike in telekomunikacij odprl študiju na daljavo dodatne razvojne možnosti. Proces širjenja in uveljavljanja študija na daljavo še dodatno spodbujajo tudi nekatere demografske in družbene smeri razvoja, kot so staranje prebivalstva v razvitem svetu, nove zahteve na trgu dela, uveljavljanje znanja kot osnovnega proizvodnega dejavnika v informacijskih družbah itd. Nekateri menijo, da je v

prihodnosti nujno potrebno omejiti število svetovnih virtualnih univerz, osnovanih s strani močnih korporacij, drugi pa menijo, da naj bi univerze nudile visokošolsko izobraževanje tako na tradicionalen način kot tudi na virtualen način, ali pa, kar je zelo verjetno, kot kombinacijo obeh.

Mednarodni raziskovalni projekti

Mednarodni raziskovalni projekti sodijo med najstarejše oblike internacionalizacije visokega šolstva, ki predstavljajo potencialni vir inovacij, razvoja, poglobljenega sodelovanja med sodelujočimi institucijami, mobilnosti raziskovalcev in finančnih sredstev. Raziskovanje je srž konkurenčnosti in obenem tudi osrednje orodje za doseg cilja, določenega v Lizboni leta 2000, in sicer da Evropska unija do leta 2010 postane gospodarstvo, osnovano na znanju. S tem se je začela uveljavljati skupna evropska raziskovalna politika, imenovana »Towards a european research area« (ERA), z namenom, da se v državah Evropske unije doseže višja dodana vrednost, boljša učinkovitost gospodarstva ob inovativnosti in boljših pogojih dela vrhunskih raziskovalcev.

EMPIRIČNI DEL

6 POVEZOVANJE MED UNIVERZAMI IN IZOBRAŽEVALNIMI INSTITUCIJAMI V EVROPSKIH ČEZMEJNIH REGIJAH

Rezultati raziskave Evropskih čezmejnih regij, ki jih je pripravilo Združenje za Evropske čezmejne regije (AEBR) v letu 2003, so ena redkih dostopnih analiz iz tega področja, saj je pojavnost tovrstnega povezovanja precej nova in še neraziskana, glede na predstavljene teoretske indice in implikacije, pa lahko predpostavljamo, da bodo tovrstna območja v bodoče predmet številnih analiz in raziskav, prav zaradi aktualnosti in zanimivosti problematike. Indice iz raziskave bom podprla z dodatnim raziskovanjem področja, študije različnih primerov tovrstnih praks bom skušala obdelati s pomočjo metod primerjalnega (kvalitativnega) raziskovanja, iz katerih bomo potegnili priporočila, sklepe, dobre in slabe prakse ter jih skušali aplicirati in primerjati s primeri, vsebinami projekta Ustanavljanje enotnega čezmejnega visokošolskega prostora (Eurocampus) ter na podlagi tega prikazati možne rešitve oz. modele razvoja območja v obliki SWOT analize. Na ta način in na podlagi teoretskih konceptualizacij bom tudi skušala potrditi oz. ovreči predstavljene hipoteze.

V kvalitativni raziskavi, ki sem jo opravila, sem pregledala vrsto študij primerov, v katerih sem skušala prepoznavati različne načine povezovanja med akterji: izobraževalnimi in visokošolskimi ustanovami in organizacijami na čezmejnih evropskih področjih. Prepoznavala sem primere povezovanja in mreženja tako v tujih okoljih kot tudi v Sloveniji.

Študije primerov sem poiskala v različnih člankih, poročilih, zbornikih, študijah, ki sem jih pridobila na spletnih straneh združenj oziroma organizacij, ki se ukvarjajo s problematiko povezovanja tako vseživljenjskega učenja, izobraževanja, ustanavljanja visokošolskim čezmejnih partnerstev ipd., na spletnih straneh univerz, v elektronskih bazah informacij, z udeležbo na konferencah ipd. V nadaljevanju besedila tudi podajam ključne značilnosti analiziranih primerov ter ugotovitev.

Namen kvalitativne raziskave je prepoznati namene povezovanja, osnovne strukture povezovanja ter načine interakcije med vključenimi akterji, nastopajočimi na različnih področjih izobraževanja in usposabljanja v Evropskih čezmejnih regijah. Namen izvajanja kvalitativne raziskave oziroma analize študij primerov je torej prepoznavanje dimenzij povezovanja oziroma mreženja ter razvoj ustreznega raziskovalnega inštrumenta za nadaljnjo kvantitativno raziskavo, ki jo bomo opravili na Visokošolskem in raziskovalnem središču Primorske. S kvalitativno raziskavo sledimo strategiji razvoja tipologije, saj želimo najprej opredeliti nabor vsebinskih kategorij, ki jih v nadaljevanju analize uporabimo pri izvedbi kvantitativne raziskave (Caracelli & Greene 1993, 197). Poleg tega pa želimo z analizo čezmejnega visokošolskega ipd. povezovanja v Evropi prepoznati akterje in mehanizme, ki na področju povezovanja te ideje tudi (ukrepe, primere) uresničujejo. Ti primeri nam bodo v organizaciji, v kateri sem zaposlena, omogočili prepoznavanje vrzeli povezovanja ter prikazali najprimernejše načine ustvarjanja skupnega čezmejnega visokošolskega prostora na goriškem območju in služili kot usmeritev pri nadaljnjem delu.

Za analizo in tolmačenje podatkov, pridobljenih s kvalitativno raziskavo, uporabljamo metodo prikaza podatkov (Tratnik 2002, 84). Informacije, pridobljene v študijah primerov, smiselno umeščamo v matrike (tabelarne prikaze), ki omogočajo lažje urejanje pridobljenih podatkov, njihovo povezovanje ter tolmačenje. Na podlagi tolmačenja podatkov v matrikah je moč priti do določenih ugotovitev in zaključkov.

Za raziskovanje bomo v empiričnem delu strokovne študije skušali uporabiti študijo primera, oz. pluralno oz. komparativno študija primerov, v kateri bomo proučevali več primerov in jih skušali primerjati med seboj. Ta metoda se zdi ena najprimernejših za preverjanje postavljenih hipotez in teoretskih konceptualizacij. Študija primera oz. več primerov je del raziskovalne metodologije, ki v osnovi temelji na poglobljeni preiskavi enega ali več posameznikov, skupin ali dogodkov. V našem primeru bomo študijo primera uporabili na primeru raziskovanja (procesov, pojavov, postopkov) projekta ustanavljanja enotnega čezmejnega visokošolskega prostora na Goriškem (Eurocampus) ter podobnih primerov čezmejnega povezovanja na področju izobraževanja in visokega šolstva v Evropi. Dodatni primeri omogočijo, da vidimo, kako se določene značilnosti ponavljajo in tako utrjujejo predstavo ponavljajočega se vzorca ali obrazca; omogočijo dodajanje novih in novih značilnosti in

novih obrazcev in tako omogočajo uvid v variacije osnovnega obrazca in odkrivanje novih. Tovrsten način raziskovanja omogoča sistematičen način gledanja na dogodke in pojave (kot je primer Eurocampus), omogoča zbiranje in analiziranje podatkov in poročanje o rezultatih. Kot rezultat naj bi kot raziskovalci pridobili ostro razumevanje, zakaj je prišlo do pojavnosti tovrstnega povezovanja in kaj bi lahko postalo pomembno za širši pogled v nadaljnjem raziskovanju tega fenomena ter analizirali različne oblike oz. možnosti čezmejne oz. nadnacionalnega povezovanja na področju visokošolskega izobraževanja ter predstavili SWOT analizo možnih oblik povezovanja.

Študija primera oz. primerov je opredeljena tudi kot strategija na področju raziskav, empirična preiskava, ki raziskuje fenomen oz. kontekst pojavljanja fenomena. Najpogosteje se ta pristop uporablja za proučevanje družbenih entitet, družbenih procesov in postopkov zato se kaže kot najprimernejša metoda za predstavljeno nalogo. Študija lahko vključuje količinske dokaze, sklicuje se na več virov dokazov in koristi od predhodnega razvoja teoretičnih konceptov. Študija primera bo v svojem značilnem pristopu vključevala konkretne podatke, tehnike in metodološke paradigme, predvsem pa podatke usmerjenega vzorčenja s pomočjo katerih bomo lahko razkrili več informacij, saj aktivira več osnovnih mehanizmov in več udeležencev situacije študija. Poleg tega je takšen način usmerjen v razumevanje in ukrepanje, v usmerjeno perspektivo, saj je pogosteje pomembneje pojasniti globlje vzroke za določen problem in njegove posledice, kot pa opisati simptome in kako pogosto se pojavijo. Pojasnjevanje in utemeljevanje bo iskalo svoje odgovore v predstavljenih teoretskih konceptualizacijah.

Možnosti ustanavljanja skupnega visokošolskega prostora bom podrobno in celostno opisala in analizirala od tukaj dalje. Na tej osnovi sem v teoretskem delu naloge skušala oblikovati teoretične pojme, pojasnitve in posplošitve (generalizacija), ki jih bom na tem mestu oz. v nadaljevanju pojasnjevala z naravo primerov samih, njihovega razvoja in procesov v njih (specifikacija).

Podatke bom skušala pridobiti s pomočjo primarnega ter večinoma sekundarnega empiričnega gradiva ter kombinirano. Glede na vrsto empiričnega gradiva bom uporabljala večinoma sekundarno empirično gradivo, ki ga sestavljajo dokumenti, spletne strani, pridobljena dokumentacija o primerih, projektih (v tem primeru v kontekstu obravnave različnih disciplin

od prostorske sociologije, geografije prostora, znotraj tega geografiji obmejnosti, politologije ipd).

Analiza in interpretacija bo potekala s pomočjo ideografskega in nomoetskega pristopa.

Ta področja in primeri z opazovanimi značilnostmi so:

- Euroregio (Nizozemska/Nemčija) ter CUNE projekt,
- The Viadrina – Evropska univerza (Poljska/Nemčija),
- Projekt PONTES (grajenje mostov na območju Neisse-Nissa-Nysa Evro-regije),

Učenje za in Evropo (Nemčija, Češka republika, Poljska)

ter podobni primeri oz. poskusi povezovanja:

- Emuni center, Emuni univerza,
- Poskus ustanovitve Univerze Evropske unije (Phare program, 2003),
- Projekt Eurocampus (aktivnosti treh faz).

Pri pridobivanju podatkov sem naletela na težave zaradi novosti tematike in s tem povezane majhne raziskanosti primerov tovrstnega povezovanja in dostopnosti strokovne literature, virov in primerov. Podobne izkušnje pri raziskovanju problematike beležijo tudi drugi raziskovalci, kot npr. dr. V. Malchus, ki je v povzetku rezultatov raziskave Evropskih čezmejnih regij (AEBR) v letu 2003 naletel na težave pri pridobivanju odgovorov na posredovane vprašalnike o sodelovanju med univerzami in visokošolskimi čezmejnimi regijami. Iz velike večine regij ni prejel nobenega odgovora, na prošnjo o krajšem posredovanju teksta pa je k večjemu prejel odgovor z več kot 100 stranmi dolgimi dokumenti, za katere je Malchus ocenil, da so časovno preveč potratni za evalvacijo (glej www.aebr.net).

6.1 Študije primerov: Projekt Pontes, Cune projekt, Viadrina Univerza

Mreža približno 300 regionalnih udeležencev iz vseh vzgojnih področij (dnevni centri, šole, izobraževalne institucije, visoke šole): iz področja ekonomije, politike, administracije, kulture, socialnega dela je iz vseh treh sosedskih držav področja Neisse-Nisa-Nysa Evro-regije. Finančno telo, ki podpira projekt Pontes so EU (ESF, EFRE), Zvezno ministrstvo za

visoko šolstvo in raziskave, The free State of Saxony (German Bundesland), lokalne skupnosti.

Opis območja: V projektu sodelujejo Nemčija, Poljska in Češka republika.

Partnerske ustanove oz. sodelujoči v projektu: Mreža približno 300 regionalnih udeležencev iz vseh vzgojnih področij (dnevni centri, šole, izobraževalne institucije, visoke šole): iz področja ekonomije, politike, administracije, kulture, socialnega dela je iz vseh treh sosedskih držav območja Neisse-Nisa-Nysa Evro-regije.

Čas trajanja projekta: april 2002–april 2007.

Namen projekta: okrepitev območja, zagotavljanje boljšega regionalnega razvoja območja Neisse-Nisa-Nysa Evro-regije, sponzorstvo vseživljenjskega izobraževanja, krepitev multilingvizma in medkulturnosti ... lahko pozitivno vplivajo na prepoznavnost regije

Naslov programa: “Learning regions – sponzorstvo regij – sponsorship of networks” of the German Federal Ministry for Education and Research (BMBF).

Cilj projekta: Ustanoviti izobraževalne inovacije in čezmejne mreže izobraževalnega in regionalnega razvoja ter s tem ponuditi teritoriju nove perspektive.

Glavni aspekti Pontesa: (vseh vključenih držav), spodbuditi multilingvizem, realizacija kulturnih projektov “na meji” in v povezanih regijah je še posebej pomembna za spopadanje s starimi diskrepancami med metropolami in provinco (oz. med glavnimi mesti in podeželjem), evro-regionalne specifike “training” priložnosti za kvalificirano delovno silo različnih izobraževalnih profilov, čezmejne izmenjave praks in raznih skupnih čezmejnih izobraževalnih priložnosti, nova učenja in izobraževalne prakse, ki so posebno pomembne za razvoj multilingvizma v regiji, diferenciacija široke cilje skupine za euro-regionalni izobraževalni marketing, izdelava kataloga (v letu 2007) z naslovom “Learning for Europe”, ki vključuje približno 100 razvojnih projektov za evro-regionalno izobraževalno področje. Izdelali so tudi naslednje spletne strani:

- Tri jezični regionalno/izobraževalni portal www.bildungsmarket-neisse.de.
- Nemško/poljski/češki šolski portal www.neisse-nisa-nysa.info.
- Realizacija letne evro-regionalne izobraževalne zabave.
- Nemško/poljska/sorbinska/češka izobraževalna igra: “Schatzsuche” o evro-regijah in njenih štirih jezikih.

Izpeljani projekti: opisani v prejšnji točki.

Ciljne skupine projekta: Javne in privatne izobraževalne ustanove (dnevni centri, osnovne, trgovske šole, visoke šole, občinski, administrativni, politični odločevalci (skupnosti), trgovinska zbornica, predstavništva, inštruktorji, učitelji, profesorji različnih izobraževalnih ustanov in izobraževalnih sistemov (vzgojitelji v vrtcih, učitelji v primarnih šolah, visokošolski učitelji, predstavniki iz ekonomsko-podjetniške sfere (podjetja, samostojni podjetniki, uporabniki javnih izobraževalnih storitev vseh starosti in spolov (učenci, upokojenci), marginalne skupine (eno starševske, istospolni), druge zainteresirane skupine.

Utemeljitev projekta: S pomočjo in na način mreženja lahko projekt omogoči razvoj nove generacije evropskih državljanov, kar označuje pristop multilingvizma in multikulturalizma ter pridobivanja medkulturnih kompetenc ter lahko aktivno podpira dialog različnih kultur.

Integracija manjšin v čezmejno kulturno delo lahko odstrani mejne spore in aktualne asimetrije v bitki med ločenimi regijami. Notranje ne-dominantne skupine lahko gradijo mostove z zunanjimi ne-dominantnimi regijami in kulturami. Ustanovitev institucij sama po sebi ni toliko pomembna, predvsem so pomembni napor posameznikov, ki prispevajo k razvoju medkulturnega dialoga.

Slika 6.1: Območje Evro-regije Neisse-Nisa-Nysa Evroregije

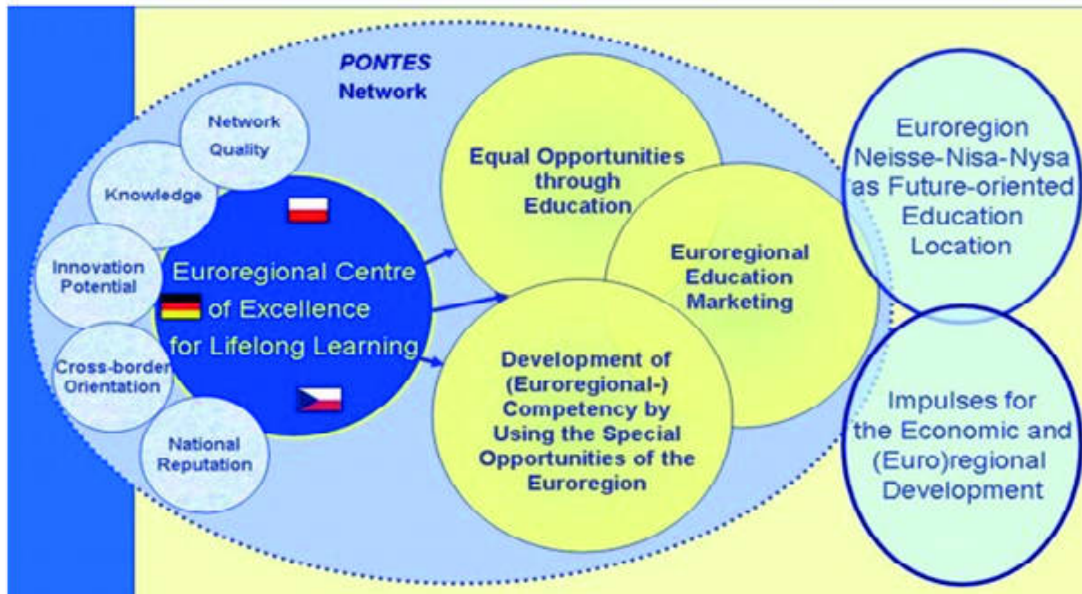
Vir: <http://www.pontes-pontes.de/en/home/about-ipontesi.html> (10. januar 2011)

Slika 6.2: Slika izobraževalnega omrežja Pontes

© PONTES - NEISSE-NISA-NYSA

Issues of the Network

Developing the Euroregion Neisse-Nisa-Nysa to a state-of-the-art education facility and therewith to open up new perspectives for the people living here, particularly means for us to tie in with the specific regional conditions and distinctions and to make use of the chances resulting for the development of modern educational opportunities.

With its activities, the cross-border educational network of *PONTES* performs an important contribution to a successful, cross-border regional development in the border triangle of Germany-Poland-Czech Republic.

Vir: www.pontes-pontes.de/en/home/issues-of-the-network.html (10. januar 2011)

The Euro regional educational portal: Dostopno na: <http://www.bildungsmarkt-neisse.de/> (10. januar 2011).

The German-Polish-Czech school information portal www.neisse-nisa-nysa.info (10. januar 2011).

CUNE PROJEKT – Interreg III A program, mreža združenja univerz in podjetij v Evropi

Slika 6.3: Območje EUROREGIO na nizozemsko-nemški meji

Vir: http://www.che.de/downloads/JointDegrees_english_final.pdf (10. januar 2011)

Opis območja: Območje ustanovljenega EUREGIA (območje na nemško-nizozemski meji, ki združuje več lokalnih vladnih avtoritet (local governmental authorities).

Čas trajanja projekta: Od 2002 do poletja 2008. Projekt je bil deležen financiranja v vrednosti 2 mil. € pomoči za razvoj dvo-nacionalnih visokošolskih programov med Univerzo za aplikativne znanosti Osnruck, Univerzo za uporabne znanosti Munster in Saxion (Hogelschool Enschede).

Namen projekta: Partnerstva dveh nemških fakultet iz aplikativnih znanosti, ene nizozemske visoke šole ter EMOTIS (Enschlade-MUnster, Onsbruck tehnološko-inovacijski-študijski center) razvijejo število dvo-nacionalnih programov. Po uspešni implementaciji bi programi služili kot baza skupnega čezmejnega visokošolskega prostora, ki bi služili kot "dežnik, kapa" ustvarjanja okrilja partnerjev projekta. Pričakovanja Evroregie in vodilnega tima Interreg programa so bila usmerjena v ustanovitev prvo-stopenjskih in dvo-stopenjskih programov, ki naj bi imela dolgoročne pozitivne regionalne politične učinke, večjo čezmejno integracijo visokošolskega prostora in razvoj podjetništva oz. gospodarstva regije ter pozitivne učinke na zaposlitev na območju.

Partnerji v projektu: CHE (Center za razvoj visokega šolstva, Nemčija) in CEEPS (Center za razvoj politik visokega šolstva, Nizozemska) so bili evalvatorji projekta. Evalvacija je

potekala na študiju dokumentov, poročanju sodelujočih partnerjev in na opravljenih intervjujih z vsemi strateškimi skupinami projekta. Dodana je bila primerjava z nemško-nizozemskega visokošolskega sistema.

Naslov programa: Joint degrees in european higher education; ovire in priložnosti za razvoj transnacionalnih partnerskih programov, primer nemško-nizozemske evro-regije, CUNE projekt.

Cilj projekta: Projekt naj bi poleg izobraževalnih ciljev (glej namen projekta) služil tudi dolgoročnim regionalnim ciljem. Administrativno telo Evroregija je pričakovalo razvoj takšnih dvo-/tro-stranskih študijev, programov, ki bodo imeli srednjeročne pozitivne učinke na ekonomski razvoj regije in na boljše zaposlitvene priložnosti. Projekt bi se avto-financiral iz EU Interreg IIIA strukturnega sklada. Poleg predhodnega cilja so bila pričakovanja usmerjena tudi v pozitivne učinke pristopa “od spodaj navzgor”, ki naj bi jih projekt z ustanovitvijo joint-degree programov imel na konvergenco evropskega visokošolskega prostora. CUNE projekt je rezultat tega razvoja in je zato postavljen v kontekst Evropske visokošolske reforme. Različne subsidiarne sheme promocije internacionalizacije visokošolskih programov oz. partnerstev so v teku v državah, ki so sprejele bolonjsko reformo od leta 2001. Od leta 2004 naprej se je podpora od individualnih projektov razvoja razširila na podporo razvoju joint –degree programov visokošolsko izobraževalnih sistemov v različnih državah. Cilj partnerjev je bila tudi ustanovitev Evroregio univerze. Konsolidacija in formalizacija partnerstva skozi CUNE projekt, ki bi postal inkubator dvo-nacionalnih programov bi bila v interesu “grandgiving teles”, ki so pričakovali s tem rezultat uspešnega primera evropske integracije, ki bo viden javnosti. Vladajoča telesa partnerskih fakultet so pričakovala, da bodo dvo-nacionalni programi priznani in podprti s strani EU v začetni fazi. Razvili in implementirali naj bi pet dvo-nacionalnih programov. Programi bi bili enotni, imeli pa bi dodatne komponente v obliki posameznih modulov ali celotnega semestra. Študenti bi na ta način oblikovali skupno – “učecho” skupino – skupno bi študirali in obiskovali seminarje na vseh partnerskih visokošolskih institucijah v obdobju trajanja programa. Rotacijski sistem se je partnerjem zdel pomembnejši in inovativnejši od poskusnega in preizkušenega modela, alternative študentskih izmenjav med številnimi neodvisnimi študijskimi programi. Generalni trend razvoja skupnih dvo-nacionalnih programov je bil usmerjen v ustvarjanje podiplomskih, pa tudi dodiplomskih in “sendvič” programov. Programi bi vsebovali skupni razvoj predmetnika, mednarodno bazo kvalifikacij, multilingvistični (več jezikovni) pristop,

progresivne metode proučevanja, inovativni dvo-nacionalni proces akreditacije. Od uspeha programskih modelov je odvisen dolgoročni namen ustanovitve čezmejnega visokošolskega prostora in regionalni politični učinki na čezmejno ekonomijo in trg dela.

Tabela 6.1: Planirani skupni (joint degrees) programi

Program	International Supply Chain Management (ISCM)	International Facility Management (IFM)	Physical and Occupational Therapy (POT)	Advanced and Virtual Prototyping (AVP)	Small Business and Retail Management (SBRM)
Tip stopnje	MBA	M. Sc.	M. Sc.	M. Eng.	B.A.
Administrativno telo (upravljaljsko)	Osnabruck	Munster	Osnabruck	Saxion (Nizozemska)	Saxion
ECTS kreditne točke	5 semestrov	4 semestre	4 semestre	2 semestra	8 semestrov
Tip programa	Career integrated	Full-time/follow-on Master`s	Full time/career integrated	Full-time	
Rezultati	implementiran, a ne kot skupna diploma, ampak dvojna diploma	implementiran samo na nemških fakultetah/niz. je delno sodelovala v razvoju programa	program je padel med akreditacijo – konfliktni interesi med partnerji, tekmovalnost med Saxsion in nemško Fakulteto za uporabne znanosti, razlike v pogledu na disciplino programa	program je bil opuščen, preveč intenzivno zastavljen v smislu oblikovanja inštituta in razvoja programa	Različni interesi, začetne priprave. nekompatibilni programski modeli in visokošolski sistemi financiranja idr.

Priporočila pri razvoju joint-degree programov ter rezultati projekta:

Rezultati projekta:

Razvoj in implementacija joint degrees/double degrees:

ISCM International Supply Chain Management (Internacionalni management oskrbovalnih verig). Post profesionalni logistični sendvič program je bil uspešno implementiran s strani treh sodelujočih visokošolskih partnerskih ustanov. Pozitivne izkušnje so bile po mnenju ustanoviteljev relativno široka svoboda za izdelavo stopenj pots-profesionalnega programa in dejstvo, da je bil program oblikovan s stroški, ki krijejo celoten razvoj programa. Saxion

(NIZ) je sodeloval, čeprav ni upravičen do finančne podpore oz. javnih finančnih sredstev za razvoj programa s strani države. V razvoj programa ga je pritegnilo dvoje: učinki učenja (gradnja čezmejne izkušnje s tujino) ter simbolična vrednost promocije "hogenschool's profila (profila tovrstnih "višjih" šol). Razvoj predmetnika je bil olajšan zaradi primerjalno dobro razvite internacionalne standardizirane vsebine programa na področju MBA, kar je omogočilo partnerskim visokošolskim ustanovam sodelovanje z večjo stopnjo zaupanja. Udeleženci obeh partnerskih držav so označili razvoj skupnega predmetnika produktivno, saj naj bi kompetence obeh visokošolskih ustanov dopolnjevale ena drugo. Tekom študija študenti rotirajo od ene vis. ustanove (univerze oz. fakultete) do druge v skupnem dvo-nacionalnem (bi-national) študentskem telesu. Program ima posebno značilnost: normalno trajanje študija petih semestrov (120 ECTS) je za semester daljše kot tisto v polnem programu, zaradi težav usklajevanja časa oz. delitve (workload suitably) dela za študente na delovnih mestih. Magistrska naloga je zato prenesena v peti semester. ISCM ne ponuja prave (joint degree) skupne diplome v obliki skupnega certifikata, ampak nacionalno (degrees) diplomo partnerske vis. institucije, v katero so vključeni študenti. Zakonska podlaga za skupno diplomu v tem obdobju na Nizozemskem ni obstajala. Dvojna diploma, običajna alternativa, ni bila za vse sodelujoče partnerice sprejeta kot primerna oblika za razvoj profila, ki so ga želeli vpeljati. Vsekakor bi bila prednost za diplomante skupna diploma na dvo-nacionalnem trgu delovne sile tako za obe nemški Univerzi za uporabne znanosti kot za nizozemsko "hogeschool" (višjo šolo). ISCM predstavlja indikativni primer problemov same vključitve oz. sprejema študentov, ki se pogosto pojavljajo v evropskem kontekstu. Program z enajstimi (sedem Nemcev, štirje Nizozemci) udeleženci je predstavljal polovico svojih zmožnosti za čas evalvacije, kar ni neobičajno za relativno nove magistrske programe. Kljub temu so študenti sami nakazali večji interes za internacionalne študijske programe kot pa za dvo-nacionalni profil ISCM programa (pomembno dejstvo za naš MEDIFAS). Prav tako so izrazili večjo željo za predavanja v angleškem jeziku; niso izrazili pretiranega zanimanja za učenje jezika sosednje države. V vezi s promocijo tujih jezikov je ISCM generalno še vedno potreben popravkov oz. uskladitve. Za notranjo evalvacijo in zagotavljanje kakovosti so partnerske ustanove podale svojo lastno interno evalvacijsko strukturo komponentam lastnega programa. Integralni notranji pristop za zagotavljanje kakovosti, ki ga predvideva skupni (joint degree) program, v celoti ni bil možen. Pristop te vrste je predstavljen (set out) v Evropskih subsidiarnih shemah. Glede na relativno zgodnjo fazo razvoja ISCM programa je to večinoma

naloga za prihodnost. Uspešen rezultat programa je bila dvo-nacionalna akreditacija programa. V postopek akreditacije sta bili vključeni dve nacionalni agenciji, nemška ZEVA¹⁸ in nizozemska NVAO, ki sta sodelovali v skupnem postopku leta 2006 in akreditirali program v celoti.

IFM – M. Sc. International Facility Management (Internacionalni management ugodnosti/priložnosti). Program je bil implementiran na dveh nemških Univerzah za uporabne znanosti, Munster in Osnbruck. Z implementacijo programa bi Saxsion povzročil notranjo konkurenco, ker je magistrski študij IFM-ja na Nizozemskem že potekal kot franšizni program Univerze Greenwich iz Velike Britanije. Finančno je bil ta program za Saxsion zelo pomemben. Saxsion je vseeno sodeloval v razvoju programa, ki je v skladu z vsebino programa ponujal nekatere dvo-nacionalne elemente: drugi semester je bil sinhroniziran s franšiznim programom na Saxionu in je tako lahko ponudi "mobilizacijsko okno" za študente in učitelje. Ta način organizacije programa temelji na logiki sinhronizacijskega sistema za joint degree programe. V praksi pa ni bilo mogoče implementirati programa v skladu s to logiko. Do študentske izmenjave ni prišlo, ker bi nemški študenti morali plačati 5.500 € za študij na Saxionu. Poleg finančnega razloga pa Saxsion ni mogel sprejemati neodvisnih odločitev na franšiznem programu v skladu s sprejetim sporazumom z Univerzo Greenwich. Mobilnost učiteljev je bila prav tako problematična, saj so gostiteljski predavatelji v Nemčiji plačani na predavanja na stroške predavanj učiteljskega osebja, pa še to samo do določene meje. Tako naj bi predavateljsko osebje Saxiona te stroške plačalo na račun lastnemu finančnemu odrekanju. Medkulturna narava IFM-ja se v glavnini najprej nanaša na vsebino študija in metode poučevanja. V Nemčiji je vsebina IFM-ja obravnavana s strani tehnično inženirske perspektive. Nizozemski vložek je dal programu "servisno orinetiran facility management" kotiček. Še več, metode poučevanja so pridobile kompetenčne prednosti, ki so jih v predmetnik vnesli nizozemski profesorji. Poleg vsega so udeleženci programa dvo-nacionalno komponento implementiranega programa vrednotili nizko, kar je bilo v skladu s percepcijo nemških študentov. Odločitev o dvo-nacionalni naravi programa tako ni bila glavna za izbiro programa. Večjo disharmonijo so povzročile internacionalne vsebine in gostiteljska predavanja.

¹⁸ ZEVA IN NVAO – najvišji akreditacijski avtoriteti v državi oz. deželi (v Sloveniji – Svet za visoko šolstvo RS, sedaj NAKVIS).

POT – M.Sc. Physical & Occupational Therapy (Fizična, telesna & delovna terapija). Program je padel med fazo akreditacije, ker nemška agencija za akreditacijo – ZEvA – ni videla realne potrebe po tem programu na trgu dela v Zvezni republiki. Zunanji evalvatorji niso videli realne potrebe po tem programu ali pa niso razumeli inovativnega koncepta programa v fazi akreditacije. Prvotna ideja je bila, da bo program implementiran skupno s strani Saxiona in Osnabrucka, vendar se ni zgodilo nič. Razlog za padec dvo-nacionalne implementacije so nasprotujoči interesi med visokošolskimi partnericami (med obema univerzama torej) in težka politična nasprotja. Na zdravstvenem področju nemška Univerza uporabnih znanosti vidi Saxion kot konkurenco. Na Nizozemskem je zdravstvena disciplina videna bolj kot akademska disciplina, kar predstavlja element privlačnosti za nemške študente. Še pred CUNE projektom je Saxion ponujal diplomu iz Psihoterapije (Bachelor's in Psihoterapy). Magistrski programi v splošnem niso normalno dostopni nizozemskim "hogescholen" in ne prejemajo javnega sofinanciranja. Osnabruck je želel zapolniti to luknjo s planiranim magistrskim programom POT in je organiziral, razvil interni program še pred začetkom CUNE projekta. Saxion je izkazal večji interes za dvo-nacionalni Bachelor program kot za magistrski POT program, ne samo zaradi zakonodaje situacije, ampak tudi zaradi sistema financiranja. Saxion je prošnjo po oblikovanju magistrskega študija naslovil na nivo, ki se ukvarja z magistrskim študijem z željo, da bi krili celotne stroške tako dolgo, kot bi imeli namen priznati magistrski študij skupno z Osnabruckom, ampak v "hogescholen" ni dovoljeno priznati tega tipa diplome. Navidezno je obstajal notranji sporazum, da bi naredili izjemo za to pravilo, na koncu pa odgovorna ustanova (NVAO) ni priznala programa. Saxion je tako priklical sodelovanje v programu. Politična situacija v Spodnji Saški je bila težka, saj deset zveznih vladnih dežel v skladu z Visokošolskim izobraževalnim planom optimizacije ni podprlo programa. Politična situacija je bila podobno težka v Severni Rhine – Vestfaliji, kjer je imelo Ministrstvo za zdravje v tistem obdobju restriktivni pristop k regulaciji izobraževanja na področju zdravstvenega poklica. S sodelovanjem (kot podpisnik sporazuma) in z organizacijo rednih predavateljskih dogodkov profesorjev iz Munstra je Munster uspel v oblikovanju bolj akademskega profila za zdravstvene poklice v Severnem Porenju – Vestfaliji.

AVP – M. Eng. Advanced and Virtual Prototyping (Napredna in virtualna izdelava prototipov). Program je bil predlagan kot interdisciplinarni program na magistrski stopnji (za inženirje in oblikovalce), osnovan na inovativnem pristopu k industrijskemu oblikovanju. Glavni problem programa je bila kombinacija razvoja programa z oblikovanjem inštituta, ki naj bi služil (SME) industriji, kar je prispevalo k temu, da je AVP postal največji CUNE projekt. Ta kombinacija namenov oz. ciljev ustanovitve programa je izhajala iz različnih interesov. Nemška Univerza za uporabne znanosti je želela magistrski program, Saxsion pa ni zaznal potrebe po tem programu na trgu dela. Glavni interes je imel na področju raziskovalnega sodelovanja, manj pa na razvoju programa. Večji interes so imeli v oblikovanju dvo-nacionalnega inštituta, ki je obetal odprtje dolgoročnega regionalnega ekonomskega sodelovanja. Zaradi intenzivne vsebine koncepta, ki je zahteval kombinacijo programa in inštituta, izziva interdisciplinarnosti in medkulturne komunikacije med vključenimi institucijami, so bili programski partnerji nezmožni doseči sporazum in AVP program je bil opuščen (je padel) v marcu 2008.

SBRM – B. A. – Small Business and Retail Management (Podjetništvo in management trgovine na drobno (maloprodaje)). To je bil edini dodiplomski program, ki ga je CUNE projekt razvil. Na dodiplomski stopnji je bil odkriti poseben niz problemov; od nekompatibilnih programskih modelov in visokošolskih sistemov financiranja. Zaradi razlik v sistemih SBRM projektna skupina ni bila sposobna doseči soglasja na področju zmožnosti programa, pogojev sprejema, študentskega vpisa, dolžine trajanja programa in financiranja. Druge ovire so bile različni interesi in začetne priprave. Še pred CUNE projektom je na Saxionu tekkel dodiplomski študij v SBRM-ju, ustanovljen na pobudo podjetnikov, ustanoviteljev ter njihovih naslednikov. Inovativni predavateljski pristop temelji na projektnem poteku študija, ki je možen s strani hogeschool predavateljskega (lectures) sistema. Nasproti različnim organizacijskim statusom osebja nizozemskih “hogescholen” in nemških Univerz za uporabne znanosti, obstaja medkulturni konflikt, ki se nanaša na samopodobo vključenih predavateljev (“lecturer” nasproti “professor”).

Ustanovitev EUREGIO Univerze uporabnih znanosti. Partnerji CUNE projekta so dne 26. 6. 2005 podpisali sporazum o ustanovitvi Univerze uporabnih znanosti (EUAS), kar je bil eden glavnih ciljev projekta CUNE. Do takrat ni bilo vprašanje institucionalno priznanje s strani

EU, ampak je bil cilj konkretna finančna podpora, delno s strani sredstev EU. EUAS je imel namen aktivnosti izvajati pod okriljem EMOTIS nemško-nizozemskega partnerstva. Partnerji so se strinjali z organizacijsko strukturo v obliki virtualnega visokošolskega partnerstva z naslednjimi lastnostmi:

- temeljiti na stabilnem in praktičnem sodelovanju med programi,
- univerza mora ostati organizacijsko integralni del partnerskega visokošolskega sodelovanja,
- odgovarjati mora zahtevam stabilne strukture, če bo zagotovljeno dolgoročno sodelovanje in finančna sredstva.

Utemeljitev, zakaj je bilo virtualno visokošolsko partnerstvo najbolj zaželena organizacijska struktura za EUAS Univerzo je predstavljeno v poročilih o napredku EUREGIO leta 2005 in 2006. Prvi korak za doseganje tega cilja je bil viden kot oblikovanje najbolj neformalne variante "virtualne" Euregio Univerze uporabnih znanosti, kot strateške alianse Enake značilnosti kot EUAS so vsebovane v poročilu EUREGIO (Interereg IIIA poročilo), v katerem so partnerji razvijali aktivnosti intenzivno od marca 2007. Vseeno se nič ni zgodilo, univerza ni bila ustanovljena.

Problemi implementacije dvo-nacionalnih programov so povzročili, da je EUAS Univerzi manjkala osnova za ustanovitev. Edini resnični dvo-nacionalni programski model, ki je bil implementiran, je bil ISCM (International Supply Chain Management), post-profesionalni magistrski program. IFM (International Facility Management) je bil ponujen ločeno v obeh državah, vendar pa predmetnik vsebuje značilnosti dvo-nacionalnih programov. POT je padel v postopku akreditacije na nacionalni ravni po fazi razvoja dvo-nacionalnega (bi-national development phase) programa. SBRM (Small Business and Retail Management) in AVP (Advanced and Virtual Prototyping) nista dosegla faze akreditacije.

Zaključna priporočila iz projekta:

Joint degree programi omogočajo študentom visoko stopnjo individualne uporabnosti, saj: a) omogočajo študentom študij v tujini brez večjega podaljšanja dolžine študija, b) povečajo možnosti na trgu dela zaradi medkulturne izkušnje, ki jo študenti na ta način pridobijo. Kot orodje promocije mobilnosti znotraj Evrope pa niso zelo učinkoviti. Skupni programi nimajo

tendence širšega vpliva zaradi njihove finančne intenzivnosti in majhnega števila vključenih študentov. Večji poudarek mora biti namenjen razvoju idej na manj dražjih programih, z manj zahtevnim finančnim štartom (pragom). Na tem mestu je treba poudariti, da je visoka finančna intenzivnost joint degree programov večinoma pod vplivom političnih ovir in velikih razlik, ki še vedno obstajajo med nacionalnimi visokošolskimi sistemi (zato prihaja do izgube časa in denarja). Nujna je nadaljnja harmonizacija Evropskega visokošolskega izobraževalnega sistema, če naj imajo joint degree programi pozitivni učinek. Projektni razvoj internacionalnih programov ne sme biti že od pričetka zavezan širšim ekonomsko političnim ciljem; internacionalni razvoj in implementacija študijskega programa je že sama po sebi zahteven proces, še toliko bolj je to veljalo za čas implementacije bolonjske reforme, ki je potekala takrat sočasno z razvojem skupnih programov. Širša korist se lahko pričakuje samo na dolgi rok. Če so finančna sredstva predvidena za posebno ciljno območje mora biti program dostopen vsem visokošolskim partnericam v območju, saj se tako povečajo možnosti soustanoviteljev programa kot tudi možnosti implementacije. Če je finančni plan za razvoj programov v določenem ciljnem območju zvezan s pričakovani dolgoročni regionalnih, strukturnih in ekonomsko-političnih učinkov, se mora predhodno opraviti neodvisna študija izvedljivosti izven partnerskih visokošolskih ustanov, da se razbere usklajenost potreb programa tudi z interesom študentov za študij. Študenti CUNE programov so izkazovali večji interes za internacionalno orientirane študije kot za dvo-nacionalne regionalno politično obarvane študije, ki poudarjajo večji doprinos regiji. Subvencioniranje projektov razvoja in implementacije transnacionalnih programov mora biti vodeno na transparenten način, sicer programi ne morejo zagotoviti dovolj zagonske energije za vzpostavitev tesnejših vezi in zadovoljujoče uskladitve interesov soustanoviteljev pri tvorjenju mreže programov. Specifične sheme subvencioniranja, kot so Erasmus mundus, nemški akademski program izmenjave (German Academic Exchange Service ter nemško-francoska univerza lahko v tem pogledu služita kot referenčna točka, ker zagotavljajo sredstva po razpisanih fazah, za katere se lahko potegujejo individualni projekti. Sheme sofinanciranja morejo biti osnovane na formalnih kriterijih, ki temeljijo in odgovarjajo na vprašanja medkulturne vrednosti posameznega programa v primerjavi z nacionalnim programom. Medkulturna dodana vrednost običajno ni ugotovljena v postopku akreditacije, ker ne obstajajo univerzalni kriteriji za ta namen. Referenčne točke za oblikovanje kriterijev so aktivnosti, ki potekajo v evropskem kontekstu. Formalna kvaliteta je kot "dolga palica", ki vedno temelji na širših

političnih ciljih ustanoviteljskega telesa in na specifični povezanosti z njimi. Projekti z večjim finančnim proračunom zahtevajo pozorno opazovanje (monitoring) in takojšnje strateško odločanje. Projektni dokumenti morajo vedno reflektirati (prikazovati) realne projektne cilje.

Priporočila pri razvoju in implementaciji joint degree programov:

Projekti, ki imajo za cilj implementacijo številnih transnacionalnih programov, potrebujejo podporo na politični ravni. Če podpora manjka samo v eni partnerski državi, lahko to vpliva na potrebni fleksibilni razvoj programov. V ustanoviteljski shemi (provider network) morajo obstajati pogajanja med ekonomskimi nameni visokošolskih partnerskih ustanov in minimalnimi vložki individualnih vis. par. ustanov. Za povečanje realnih pričakovanj mora biti identificiran potencialno najbolj nevarni scenarij razvoja z jasno definiranimi kritičnimi predpogoji, ki lahko partnerje odvrnejo od projekta. V primeru internacionalnih planov razvoja študijskih programov je potrebno izdelati študijo izvedljivosti (feasibility study) za identifikacijo potencialnega ogrožja – možnih oblik programov pred začetkom oblikovanja vsebine programov. Čeprav je to nekompatibilno z idealnim konceptom pristopa do vsebinske izdelave predmetnika in oblikovanja modelov internacionalnih programov, bi moral biti sprejet takšen pragmatičen način dela. Pri izdelavi predmetnika morejo biti upoštevana nacionalna zakonodajna pravila zagotavljanja kakovosti; vira, kot sta Tuning in Dublin opisa (Dublin Descriptors), ki zagotavljata razvoj programa. Zagotovljeno mora biti, da učitelji vidijo eden drugega kot enakovrednega partnerja (to se nanaša na oblikovanje odločitvenih kompetenc, statusa in nivoja kvalifikacij); tako lahko nastane temelj skupnega razvoja zaupanja. Visokošolske partnerske ustanove morejo pred začetkom razvoja programa določiti plus in minus točke različnih tipov in stopenj programa (preprosta nacionalna diploma, certifikat/multipla (večnacionalna) diploma, certifikat/skupna diploma/joint degree) tako za potencialne diplomante kot za strateške interese vključenih visokošolskih ustanov, ki oblikujejo, razvijajo, ustanovijo program. Prava skupna, joint degree diploma v obliki neodvisnega skupnega certifikata ni nujno najboljša možnost iz različnih zornih kotov gledanja (razen za trg dela, vrednost diplome kot značilnost, etiketa visokošolskega partnerja). Če se funkcija dodatka k diplomi resno upošteva, je pomen stopnje (vrste) diplome manj nepremagljiv, ker je medkulturna dodatna vrednost programa lahko dokumentirana s točno formuliranim Dodatkom k diplomi. Če v primeru razvoja specifičnih programov visokošolske partnerice niso prepričane, da se njihove kompetence in interesi skladajo, je skupna diploma

(joint degree) program pod sinhronizacijskim sistemom bolj priporočljiv. Čeprav je takšen način finančno zahtevnejši, pa je manj tvegan, saj dolgoročno odpira možnosti razvoja dolgotrajnejšega partnerstva. Medsebojne soodvisnosti vključene v joint degree (skupno diplomo) so pod rotacijskim sistemom veliko večje.

Tabela 6.2: INTERREG IIIA`S CUNE projekt: ključni podatki

Partnerji	Univerza za uporabne znanosti Osnabruck, Faschhochule Munster, Saxion Hogeschool Enschede.
Finančna sredstva:	Mešano financiranje: 50 % INTERREG IIIA, 10 % vsako odgovorno Nacionalno/regionalno ministrstvo, 20 % vsaka vključena partnerica.
Proračun	Skupno € 2.1 m na začetku projekta; zmanjšano na € 1.6 m med projektom. Največji proračunski zalogaj je bil za stroške osebja.
Časovnica	Začetna faza projekta v letu 2002. Uradno začetek projekta v letu 2004. Uradni konec projekta poletje 2008.
Cilji projekta	Poskusiti razviti in implementirati dvo-nacionalne (bi national) visokošolske programe kot blagovno znamko okrilja projektnih partnerjev. Razvoj sistema in ustanovitev petih dvo-nacionalnih študijskih programov. Sočasno evidentirati potrebne spremembe za lažjo implementacijo in razvoj programov; spremeniti visokošolsko izobraževalno politiko za lažji potek oz. upeljavo bi-national programov v Nemčiji in Nizozemski. Spodbuditi trg dela in ekonomijo v regiji EUREGIO.
Rezultati projekta	En program implementiran na temelju planiranega dvo-nacionalnega profila programa. En program implementiran nacionalno z dvo-nacionalnimi komponentami. Razvoj ostalih treh programov je bil v različnih vmesnih fazah razvoja prekinjen zaradi različnih nesoglasij in nesrečnih okoliščin. Dvo-nacionalnemu visokošolskemu partnerstvu je primanjkovalo temeljev zaradi strukturnih problemov znotraj programov.

Vir: Joint degree in european Higer Education. Gronau/Enschede (2009, 51). Dostopno prek [http://www.che.de/downloads/Join tDegrees_english_final.pdf](http://www.che.de/downloads/Join%20Degrees_english_final.pdf) (5. april 2011)

Splošni zaključki projekta: Glede na predstavljene cilje projekta v tabeli so zaključki rezultatov projekta ambivalentni. Projekt je omogočil visokošolskim partnerjem nadaljnje raziskovanje in sodelovanje na odprtih točkah, kot je vsebina programov in pristop k poučevanju. Ne glede na predstavljene rezultate, so ob zaključku CUNE projekta predstavniki usmerjevalnega aparata (board of governors) pokazali željo po nadaljnjem sodelovanju znotraj EMOTIS partnerstva. Bi-national raziskovalni projekti so za "nekaj odtenkov" bolj obetajoči v prihodnosti.

V smislu bolonjskega procesa ima CUNE projekt jasno dodano vrednost, saj učinki izobraževanja omogočajo konvergenco Evropskega visokošolskega izobraževanja. CUNE je pokazal vrsto problemov, ki vplivajo na konvergenco evropskega visokega izobraževanja, od katerih se lahko drugi akterji evropskih visokošolskih institucij in oblikovalci politike na tem področju učijo in s tem izboljšajo svojo prakso. Učinki izobraževanja se nanašajo na medkulturno komunikacijo med vključenimi partnerji in na glavne razlike v financiranju vis. izobraževanja ter politična nasprotja.

Projekt je pokazal, da vis. financiranje na Nizozemskem in v Nemčiji ovira razvoj transnacionalnih programov. Zaradi sistema financiranja Nizozemske "hogescholen" delujejo bolj ekonomično kot nemški Univerzi za uporabne znanosti. Saxion je imel interes vzpostaviti Bachelor (dodiplomske) programe zaradi javnega financiranja, ki ga je dobil za ta namen. Pokazalo se je, da jih je bilo težko implementirati, kot rezultat so nemški partnerji podprli magistrske programe, kar za Saxion ni bilo možno. Pojavili so se konfliktni interesi in nemški partnerji so zmagali nad nizozemskimi. Rezultat je bil samo en dodiplomski program (od petih) (Bachelor's) ostali pa magistrski. Ta sprememba v smernicah je zmanjšala privlačnost CUNE projekta za Saxion. Nizozemski pristop je vključeval več praktičnega, k tržnim storitvam usmerjenega delovanja, zato je bil privlačnejši za nemške študente. Čeprav so bili stroški študija na nek način višji kot v Nemčiji, pa se privlačnost kaže v dobrem mentorstvu, praktično usmerjenemu študiju in didaktičnemu pristopu (projektni pristop). Nemške Univerze uporabnih znanosti so bile motivirane z akademskim impulzom in so poleg tradicionalnega poučevanja želele vzpostaviti bolj akademski pristop. Razlike so obstajale tudi v samem pogledu na status profesorja/predavatelja, učitelja. Na Nizozemskem lectures (predavatelji) sebe vidijo bolj kot uslužbence, usmerjene storitveno, k praksi

(organizacijskemu pristopu). Razlika med samo-pogledom na nizozemske in nemške učitelje je pogostokrat povzročala probleme med procesom razvoja programov.

Izpostavljeni strukturni problemi so bili tekom projekta večkrat predstavljeni političnim odločevalcem, vendar to ni prispevalo k harmonizaciji stanja v visokošolski izobraževalni politiki na Nizozemskem, kot tudi ne v nemškem Severnem Porenju – Vestfaliji in na Spodnjem Saškem. Potrebni feedback med CUNE partnerji in političnimi avtoritetami naj bi bil zagotovljen s strani projektnega posvetovalnega telesa sestavljenega iz predstavnikov izobraževalne in regionalne politike Nizozemske, Severnega Porenja – Vestfalije in Spodnje Saške.

CUNE projekt je padel predvsem zaradi visokih začetnih pričakovanj. Pokazalo se je, da je bil razvoj dvo-nacionalnih programov uvodoma podcenjen. Ugotovitev gre pripisati bolonjski evforiji in visokim pričakovanjem evropskih visokošolskih reform, ki so potekale sočasno od 2000 do 2002, ko se je projekt osnoval.

Ovire pri razvoju joint degree programov:

Poglavitne ovire pri vzpostavitvi programov znotraj CUNE projekta so bile razlike med nemškim in nizozemskim visokošolskim sistemom; predvsem glede pogojev za sprejem, programsko strukturo, stopnjami, financiranjem in zagotavljanjem kakovosti.

Tabela 6.3: Joint degree sistem

Sinhronizacijski sistem	Rotacijski sistem
Neodvisni program se vzpostavi v vsaki partnerski državi. Določene komponente programa (tečaja, modula) do celotnega predmetnika so sinhronizirane z namenom študentske izmenjave.	Partnerske države nimajo neodvisnega študijskega programa. Individualne komponente, predlagane s strani vključenih partnerskih vis. ustanov, se kombinirajo in s tem oblikujejo samostojni (self-contained) študijski program.
Izbira študija v tujini je lahko fleksibilna, odvisna je od ustanoviteljske strukture. Študenti ne oblikujejo skupnega	Visokošolske institucije za čas študija v tujini so znane vnaprej. Študenti iste kohorte rotirajo med visokošolskimi

študijskega telesa (student body).	ustanovami kot skupno telo (student body), razen v določenih fazah programa.
Ni nujno, da študenti (še posebno v širših konzorcijih vključenih ustanov) študirajo v vseh partnerskih državah.	Študenti preživijo obdobja študija v vseh partnerskih državah.

Vir: Joint degree in european Higer Education. Gronau/Enschede (2009, 27). Dostopno prek http://www.che.de/downloads/JointDegrees_english_final.pdf (5. april 2011), (Zdebel 2008)

Namen študije:

- a) Na osnovi empiričnih podatkov podati priporočila odločevalcem na področju visokega šolstva in organizacijam, ki razvijajo transnacionalne študijske programe.
- b) Izhajajoč iz projekta; identificirati in evidentirati številne ovire, ki še vedno obstajajo pri ustanavljanju skupnih visokošolskih programov in jih predstaviti odločevalcem na področju visokega šolstva.
- c) Bolonjski proces je v obdobju desetih let v teku v 46 državah zato želijo;
 - a. Oblikovati programe s skupno študijsko strukturo in implementacijo skupnih standardov za učenje in študij.
 - b. Promovirati Evropo širom po svetu kot privlačen prostor za študij: za dosego tega cilja morejo sodelujoče organizacije “transcendirati” nacionalne meje in konvergirati. Skupni programi (joint degree) se kažejo kot ena od možnosti za dosego tega cilja. Kljub temu obstaja vrsta kurikularnih, zakonskih in kulturnih problemov pri tem, katerim bi veljajo nameniti posebno pozornost tudi v primeru ustvarjanja enotnega čezmejnega visokošolskega prostora – Eurocampusa na Goriškem in skupnim (joint-degree) programom – predvsem v fazi po identifikaciji najprimernejših programov ustanavljanja za regijo in še pred njihovim inkubiranjem.

Na tem mestu bi veljalo omenjena priporočila, sklepe in ugotovitve iz izkušnje CUNE projekta, upoštevati tudi pri projektu Ustanavljanja skupnega čezmejnega visokošolskega prostora na Goriškem, predvsem v sklopu ustanavljanja skupnih programov. V nadaljevanju predstavljenih 10 zlatih pravil za oblikovanje novih skupnih magistrskih programov bi veljalo upoštevati v fazi pred inkubacijo oz. v sami fazi vzpostavljanja oblike povezovanja. Iz CUNE

izkušnje izhaja, da joint programi niso nujno najboljša možnost vzpostavitve sodelovanja zaradi vrste pomanjkljivosti, saj obstajajo tudi drugi načini, ki se kažejo kot boljše možnost in jih bomo obravnavala na drugem mestu magistrskega dela.

VIDARINA – Evropska univerza na nemško poljski meji

Slika 6.4: Območje VIADRINA – Evropska univerza na nemško poljski meji

Vir: Google-Maps: university buildings and residents halls in Frankfurt and Słubice.
http://www.euv-frankfurt-o.de/en/ueber_uns/lageplaene/index.html (10. januar 2011)

6.2 Podobni primeri nadnacionalnega povezovanja: Emuni center oz. Univerza

V primeru obravnave Evro-mediteranske ustanove govorimo o oblikah nadnacionalnega povezovanja z elementi internacionalizacije visokega šolstva, ki so še vedno skupni in v domeni upravljanja nacionalnih držav (skupni programi, mednarodni sporazumi). Za

nadnacionalnega lahko označimo prehod od teritorialne skupnosti (lokalnih, regionalnih, nacionalnih) k oblikovanju omrežja, ki se je snovalo na podlagi določenih interesov za specifične funkcije na področju visokega šolstva. V preteklosti so se teritorialne skupnosti izoblikovale v določenem časovnem obdobju na strnjenem območju in so obstajale le kot razmeroma toge, trajne in multifunkcionalne tvorbe, ki so bile inkluzivne znotraj svojih meja in izključujoče navzven. Za razliko od tega principa povezovanja, predstavlja Emuni Univerza oz. ustanova dinamično omrežje transnacionalnega povezovanja akterjev s specifičnimi interesi, takšno povezovanje je selektivno in fleksibilno ter vse manj odvisno od prostorske oddaljenosti sodelujočih subjektov. Tehnična podlaga za razmah takšnih omrežij je seveda tudi informacijska in komunikacijska tehnologija.

Vprašanje, ki se pri obravnavi tega primera poraja, je naslednje: »V kolikšni meri lahko spremembe na nadnacionalni ravni vodijo lokalne oblasti k temu, da oblikujejo partnerstva z akterji v drugih državah in tako ustvarjajo vse večje število splošnih in specifičnih omrežij, preko katerih lahko neposredno lobirajo nadnacionalne ravni oblasti, da zaobidejo nacionalne vlade. Če uporabimo model teritorialne dehierarhizacije, ki smo ga omenjali v teoretskem delu, ali lahko ugotovimo, da gre za slabitev nacionalne države in za pomik odločanja tako navzgor (na nadnacionalno) kot navzdol (na subnacionalno in individualno raven) v primeru Emuni Univerze, in ali gre še vedno pretežno za primer mednarodnega sodelovanja na področju visokega šolstva na povečani avtonomiji različnih sodelujočih akterjev. Na podlagi teoretskih konceptualizacij, ki smo jih uporabili v teoretičnem delu, ocenjujem, da lahko v primeru Emuni Univerze govorimo o delovanju omrežja medsebojno prepletene množice transnacionalnih sistemov oz. akterjev. Na podlagi uvodnih razlag čezmejnega terciarnega izobraževanja – izobraževanja preko meja državne jurisdikcije lahko v obravnavanem primeru govorimo o oblikah internacionalizacije, ki se nanaša na razvojno sodelovanje v projektih, študijskih programih izmenjav in komercialnih pobudah. Poudarek tega obsega je v mobilnosti študentov, programov in izvajalcev/ustanov, delovanje pa utemeljeno na principih delovanja mednarodnega sodelovanja oz. boljše transnacionalnega izobraževanja (glej str. 64). Navedeno lahko opredelimo na podlagi predstavljenih tipov delovanja študijskih programov (glej Tabelo 6.4) oz. tipov visokošolskega izobraževanja, v katerem so študenti locirani v drugi državi, kakor pa institucija, ki dodeljuje naziv, kar velja tudi za določene Emuni programe.

Interakcijska omrežja danes vse bolj izgubljajo pomen, saj bližina ni več nujnost pri samem povezovanju. Iz opisa študije primera (v nadaljevanju) Emuni lahko ugotovimo, da gre za princip predvsem povezovanja tako formalnih kot možno tudi neformalnih akterjev na različnih ravneh in tudi z različnimi akterji. Zato bi lahko ocenili, da gre pri tej obliki povezovanja tudi za uvodoma predstavljen princip delovanja transakcijskega mreženja – torej za »prehod iz teritorialno omrežne logike v ateritorialno omrežno logiko delovanja oz. prepletanja različnih akterjev (predvsem na nadnacionalni ravni) v globaliziranem fizičnem in virtualnem prostoru, kjer se prepletajo in krožijo različni tipi ter oblike transakcij v virtualnih prostorih in interakcij v fizičnih prostorih/krajih. Način »čezmejnega povezovanja« v primeru Emuni Univerze ni koristen le v pogledu odstranjevanja ovir za razvoj družbeno-ekonomskih potencialov, ampak tudi pri premoščanju problema “drugačnosti” in družbeno-kulturne različnosti v EU in državah Evro-sredozemskega območja, saj se kontaktna območja (glej Bufon 2008), kakor na kratko opredeljujemo območja stika med različnimi družbenimi in kulturnimi prostori, vse bolj uveljavljajo kot pravi pravcati integracijski »modeli«, v tem primeru na področju visokošolske oz. raziskovalne sfere in tudi širše.

Evro-sredozemska univerza in EMUNI ustanova

Evro-sredozemska univerza (EMUNI univerza) je mednarodna univerza s sedežem v Portorožu v Sloveniji. Predstavlja enega od šestih projektov Unije za Sredozemlje, ki so bili potrjeni v okviru skupne deklaracije, sprejete v Parizu, 13. julija 2008.

Poslanstvo EMUNI univerze je predvsem:

- dvig kakovosti visokega šolstva z izvajanjem študijskih in raziskovalnih programov;
- postati mednarodna univerza, ki bo upoštevala kulturno različnost;
- vzpostaviti univerzitetno okolje, ki bo spodbudno vplivalo na povezovanje različnih narodov in kultur v akademski sferi;
- zagotoviti administrativno, operativno in materialno infrastrukturo, ki bo omogočala delovanje univerze;
- prispevati k harmonizaciji visokošolskega in raziskovalnega prostora ter k trajnostnemu razvoju širšega družbeno-ekonomskega in kulturnega okolja v EUROMED državah;

- prispevati k prepoznavnosti Slovenije v regiji – Uniji za Sredozemlje – Evro-sredozemska univerza (EMUNI univerza).

O EMUNI USTANOVI

Evro-sredozemska univerzitetna ustanova – EMUNI ustanova – je bila ustanovljena avgusta 2008. Njen poglavitni namen je zbiranje sredstev za razvoj in delovanje univerze EMUNI. Prav tako skrbi za promocijo in širjenje prepoznavnosti EMUNI univerze na lokalni, nacionalni in mednarodni ravni. Podporo ustanovi je že izrazilo veliko uglednih posameznikov ter številna slovenska in tuja podjetja, ki bodo financirala razvoj in delovanje podiplomskih programov, povezanih z njihovim delovanjem. Programi v medkulturnem kontekstu naj bi pomembno prispevali k razvoju posameznih disciplin v evro-sredozemskem območju in delovanju podjetij v globalnem prostoru. Vodila univerze so upoštevanje medkulturnega dialoga in prispevanje k učinkovitemu uresničevanju vrednot, področij in idej, ki so skupni in pomembni za celoten evro-sredozemski prostor.

Vodilo in cilji Emuni ustanove: Eden ključnih izzivov današnje družbe je kako vzpostaviti gospodarsko in družbeno okolje, ki zagotavlja enakopraven in trajnostni razvoj okolja, od katerega je odvisno življenje. Iskanje rešitev za tako kompleksne težave zahteva vključevanje ljudi in skupnosti, ki so z njimi najbolj tesno povezani, kar zajema ljudi iz različnih okolij, kultur in ravni družbe. Ideje medkulturnega dialoga, v skladu s katerimi deluje EMUNI, prispevajo h globljemu razumevanju različnih pogledov na svet, večjemu medsebojnemu razumevanju ter razvijanju enakih in enakopravnih možnosti za vse in omogočajo EU, da sklepa partnerstva z drugimi državami in je s tem v svetu bolj razpoznavna.

EMUNI ustanova deluje v prepričanju, ki naj bi pomagalo pri doseganju naslednjih idej:

- pri promociji mednarodnega sodelovanja,
- k prispevku k vodilom mednarodnega dialoga,
- h krepitvi demokratičnih vrednot.

V skladu s temi vodili želijo doseči naslednje cilje:

- spodbujanje povezovanja različnih visokošolskih in raziskovalnih ustanov,

- krepitev mobilnosti študentov,
- krepitev mobilnosti predavateljev,
- omogočanje različnih izobraževalnih in raziskovalnih programov na različnih lokacijah v celotnem evro-sredozemskem prostoru,
- prenos znanja in njegovo neposredno uveljavljanje.

Vodstveni organ EMUNI ustanove je uprava, ki ima med drugim naloge, da sprejema statut, letni program dela in letno poročilo EMUNI ustanove. Upravo EMUNI ustanove sestavljajo:

- predstavnika ustanovitelja,
- predstavnik Evro-sredozemske univerze,
- predstavnik lokalne skupnosti, kjer ima Evro-sredozemska univerza sedež,
- trije predstavniki civilne družbe, ki delujejo na področju sodelovanja med državami EUROMEDA¹⁹,
- predstavniki večjih donatorjev,
- predstavniki držav, ki darujejo večje donacije.

Število članov uprave je vsako leto posebej vezano na število donatorjev.

Pomembno vlogo pri uspešnem zagotavljanju ciljev imata poleg finančne podpore tudi spodbuda in priznavanje s strani uglednih posameznikov. Častni odbor je posvetovalni organ uprave, ki ga imenuje uprava. Namen častnega odbora je podajanje priporočil, nasvetov in mnenj glede delovanja EMUNI ustanove. Njegovi člani so ugledni predstavniki mednarodne skupnosti, ki si prizadevajo za nadaljnji razvoj in pospeševanje evro-sredozemskega partnerstva in spodbujanje medkulturnega dialoga. V častnem odboru ustanove trenutno sodelujejo: Tayyip Recep Erdogan, predsednik vlade Turčije, Hans Gert Pöttering, bivši predsednik Evropskega parlamenta, Amr Moussa, generalni sekretar Arabske lige (glej Emuni Univerza, 10. februar 2011).

¹⁹ EUROMED države

Pomembna tuja in slovenska podjetja so že zagotovila podporo za razvoj in delovanje podiplomskih programov, pomembnih za področja delovanja Emuni. Ob ustanovitvi Univerze EMUNI je fundacija prejela večjo donacijo od države Kuvajt.

Delo Emuni ustanove izhaja iz temeljne zaveze pomagati Evro-sredozemski univerzi pri njenem delovanju. V prid zastavljenih ciljev težijo k sistematični organizaciji štipendij za študente, ki so se odločili za študij v okviru študijskih programov EMUNI oziroma programov, ki jih izvaja EMUNI ali njene partnerske ustanove.

Izbor štipendistov naj bi temeljil na mednarodnih kriterijih in v skladu z vrednotami medkulturnega dialoga. Ustanova spodbuja različen in pester izbor študijskih programov, ki potekajo na različnih institucijah v državah evro-sredozemskega prostora. Pridobljena sredstva naj bi bila tako namenjena delovanju univerze in izpeljavi raziskovalnih in izobraževalnih programov, štipendiranju študentov, fakultet, raziskovalcem in drugim strokovnjakom.

PROGRAMI

EMUNI si kot mednarodna ustanova prizadeva ne le za širjenje in promocijo zavesti o temah, ki so skupne in bistvene za evro-sredozemski prostor, temveč tudi za širši mednarodni prostor. EMUNI ustanova tako finančno podpira univerze na različnih lokacijah Evro-sredozemlja, ki izvajajo različne programe, pomembne za celotno evro-sredozemsko in širše območje.

V akademskem letu 2008/09 so se s podporo Emuni ustanove izvajali naslednji programi EMUNI univerze:

- International MBA in Management of Energy and Environment (International University of Rome, University of Malta),
- Master's Course in European Mediterranean Cultures and Policies (International Telematic University, Italy),
- Euromediterranean Master in Culture and Tourism (University of Bari, Italy).

V študijskem letu 2009/2010 je EMUNI ustanova v sodelovanju z Univerzo v Novi Gorici podpirala soizvedbo študijskega programa druge bolonjske stopnje – Okolje ter programa Migracije EMUNI. V študijskem letu 2010/2011 je EMUNI ustanova podprla razvoj novih

doktorskih in magistrskih študijskih EMUNI programov in nadaljevala s podporo projektom, kot so strokovne šole in konference.

Poleg študijskih programov EMUNI ustanova podpira projekte in dejavnosti EMUNI univerze, ki so ključni za njeno uveljavitev in delovanje v evro-sredozemskem prostoru. V prvem letu delovanja je EMUNI ustanova med drugim podprla izvedbo doktorskih seminarjev, EMUNI poletnih šol, študentske konference ter serijo dogodkov – EMUNI pogovorov ter EMUNI pogovorov – serije veleposlanikov. Z dogodki želi ustanova širiti zavedanje o EMUNI in vključevati člane diplomacije, vladnih in mednarodnih organizacij v svoje aktivnosti v večjem obsegu. Predavanja se prioriteto osredotočajo na tematike v domeni Unije za Sredozemlje. Na področje prioritetnega delovanja EMUNI ustanove sodi tudi promocija projekta EMUNI na lokalni, nacionalni in mednarodni ravni. Zaposleni v EMUNI ustanovi tako EMUNI univerzi nudijo podporo pri sodelovanju z akademsko, gospodarsko in vladno sfero in sodelujejo pri pripravi in organizaciji mednarodnih obiskov doma in v tujini, pri pripravi konferenc, okroglih miz ter drugih promocijskih dogodkov ter pri izvajanju aktivnosti v zvezi z odnosi z javnostmi (PR) ter pri pripravi mednarodnega sodelovanja.

Izobraževanje na EMUNI univerzi

Z namenom podpiranja sodelovanja med visokošolskimi institucijami, spodbujanja mobilnosti profesorjev in študentov in grajenja inovativnega učnega okolja EMUNI univerza organizira različne študijske dejavnosti.

Študijski programi

Cilj EMUNI univerze je ustvariti odlično mrežo specializiranih študijskih programov med evro-sredozemskimi univerzami. Študijski programi naj bi bili mednarodno primerljivi z vidika trajanja študija, kreditnih točk, vsebin ter pridobljenih znanstvenih in strokovnih naslovov. Pokrivali naj bi teme in področja, pomembna za evro-sredozemski prostor. Študijske programe (oz. dele študijskih programov) se izvaja na EMUNI univerzi ter njenih partnerskih institucijah.

Tipi študijskih programov

Študijski programi so podiplomski (magistrski in doktorski). Magistrski št. programi naj bi vključevali praktično izobraževanje in raziskovalne projekte, kjer je to možno, doktorski programi pa naj bi temeljili na znanstveno orientirani.

V skladu z zakonodajo različnih držav bodo upoštevani različni tipi študijskih programov:

Tabela 6.4: Tipi študijskih programov

Tip programa	Akreditacija	Stopnja/Diploma
»novi program« – akreditiran s strani Emuni Univerze – enojna diploma	program je akreditiran s strani Emuni Univerze, vpeljan je v sodelovanju s partnersko visokošolsko ustanovo	Emuni Univerza izda diplomo (v sodelovanju s partnersko ustanovo)
»novi program« – akreditiran s strani Emuni Univerze – dvojna/multipla diploma	program je vpeljan s strani Emuni Univerze in visokošolsko partnersko ustanovo	vključena partnerska ustanova izda diplomo
»novi program« akreditiran s strani Emuni Univerze – skupna diploma/joint degree	program (samo eden) je akreditiran s strani EMUNI Univerze in partnersko visokošolsko ustanovo	vključena partnerska ustanova izda eno ali več diplom
»objavljeni (notified)« program s strani Emuni Univerze	program je akreditiran s strani EMUNI Univerze in partnersko visokošolsko ustanovo	obe partnerski ustanovi lahko izdata diplomo

Vir: Emuni policy for study programmes, 27. februar 2010, dostopno preko http://www.emuni.si/Files//Denis/Education/Study_Programmes/EMUNI_policy_study_programmes.pdf (17. februar, 2011)

Splošne značilnosti organizacije študijskih programov:

1. Struktura študijskih programov

- Magistrski program lahko ima 120 točk (2 leti polnega študija), doktorski program pa 180 točk (minimum 3 leta študija).
- Predmeti lahko imajo 5, 6, 9, 10, 12 ali 15 ECTS (evropskih kreditnih točk).
- Moduli (od 2 do 6 predmetov) imajo lahko 10–30 točk.
- Študijski program mora vključevati program/modul Evro-mediteranske študije (10 ECTS).
- Raziskovalni projekt je obvezni element programa; vsebovati mora od 30 do 60 ECTS v magistrskem programu in 60 do 90 ECTS v doktorskem programu.

2. Multikulturno učiteljsko okolje

- Minimalno 3 univerze iz treh različnih držav lahko sodelujejo v vodenju programa; najmanj ena univerza mora biti iz EU in najmanj ena mora biti iz ne-evropskih držav oz. iz Mediteranskega združenja
- Vsak program mora vključevati 2 profesorja iz različnih univerz in iz različnih držav. Tudi drugi profesorji oz. učiteljsko osebje z referencami področja so lahko gostujoči profesorji, upoštevajoč dejstvo, da so vključeni profesorji iz EU držav in ne-EU držav Mediteranskega združenja.

Multikulturno izobraževalno okolje

Predlagano število prostih mest za eno generacijo je od 20 do 30 prostih mest za študente magistrskih programov (min. 15) in od 10 do 15 mest za doktorske študente (min. 8). Programi bodo priskrbeli multikulturno izobraževalno okolje, študente iz EU držav in iz ne-EU držav (vključene morejo biti članice Mediteranskega združenja).

Implementacija študijskega programa

Splošno:

- Uporabljene tehnične metode (face-to-face tutorstvo, on-line inštrukcije, projektno delo in opravljanje staža. Program mora biti voden v obliki mešanice učenja (v kombinaciji z on-line in osebnim tutorskim sistemom).

- Uporaba številnih oblik študijskih pristopov (pisanje testov, ustni izpiti, pisanje pooblastil, raziskovalni projekti, ECTS razvrstitvena lestvica).
- Jezik vpeljave: program je vpeljan v angleškem in/ali francoskem jeziku. EMUNI Univerza naj bi organizirala angleške in francoske jezikovne tečaje.
- Program je možno izvesti v celotni ali delni obliki (full time, part time).
- Programi morejo vključevati mobilnost (mobilnost poteka ob koncu programa). Vsak študent mora obiskovati del študijskega programa v eni državi EU in v eni ne-EU državi članici oz. partnerici v Mediteranskem združenju. Velja pravilo, da se mora en program/modul evro-mediteranskega študija izvesti v Sloveniji (študijska obveznost).
- EMUNI Univerza izvaja plan promocije. po katerem se promovira (skupaj z vključenimi visokoškolskimi partnerji) študentski vpis v Evro-mediteranska območja v drugih predelih sveta.

a) Značilnosti »novih« EMUNI študijskih programov

- program mora biti skupno razvit z najmanj tremi univerzami,
- program mora voditi do enojne/skupne/dvojne diplome,
- ena univerza mora biti »odgovorna, vodilna« univerza (koordinator),
- vse univerze morejo igrati aktivno vlogo in vsaka univerza mora ponuditi 15–40 % kreditnih točk za implementacijo programa,
- konzorcij mora dovoliti skupne in transparente standarde sprejema, skupno proceduro obrazcev in skupni študentski selekcijski postopek v skladu z relevantno nacionalno zakonodajo v državah sodelujočih institucij,
- študentje bodo zaprošeni za obvezni modul Evro-mediteranskih študijev (10 ECTS) na EMUNI Univerzi v Sloveniji,
- študentje, ki bodo uspešno zaključili svoje obveznosti, bodo prejeli enotno (EMUNI) ali več diplom.

b) Študijski programi, objavljeni (prijavljeni, notified) s strani EMUNI in akreditirani s strani držav partnerskih visokoškolskih organizacij

- To so programi, ki so implementirani s strani EMUNI Univerze in članic univerze; tako so lahko študentje sprejeti (pod enakimi pogoji) na obe instituciji.

- EMUNI Univerza in visokošolske partnerice se lahko obvežejo skupnim in transparentnim standardom za sprejem, skupno proceduro obrazcev in skupni študentski selekcijski proces v skladu z relevantno nacionalno zakonodajo v državah sodelujočih članic. Razpis za sprejem mora biti objavljen najmanj 3 mesece pred začetkom novega akademskega leta (1. oktober). Sprejem v program poteka do 31. 10. istega leta.
- 25–50 % programa mora biti vodenega v državi visokošolske partnerice.
- 25–50 % programa morajo študentje opraviti na drugih univerzah na bazi izobraževalnega sporazuma med visokošolsko partnerico in študenti.
- Od študentov se bo zahtevalo, da obvezno modul Evro-mediteranskih študijev (10 ECTS) opravijo na EMUNI Univerzi v Sloveniji.
- Vsaka institucija mora izdati razpis za sprejem, vpisati študente in izdati diplomo. Študentje, ki bodo uspešno zaključili svoje obveznosti (in se bodo vpisali v dve instituciji), bodo prejeli dvojno oz. dve diplomi.

c) Emuni »label« študijski programi

- Za te št. programe EMUNI Univerza ne more izdati diplome.
- Odgovorna institucija mora izdati razpis, vpisati študente in izdati diplomo. Univerza, ki bo izdala diplomo, mora svojemu stanju primerno izdati Prilogo k diplomi, ki kaže, da je bil program dostavljen v sodelovanju z EMUNI Univerzo.
- Program mora biti dostavljen (izvršen) na lokaciji univerze, ki bo izdala diplomo, del programa (min. 3 tedni) se mora izvršiti na EMUNI Univerzi v Sloveniji, kjer morajo študenti opraviti obvezni modul Evro-mediteranske študije (10 ECTS) in/ali druge module, ki so del programa.
- Standardi sprejema, procedure vpisa in selekcijskega postopka morajo biti v skladu z relevantno nacionalno zakonodajo v državi odgovorne institucije.

Prav tako Univerza izvaja vrsto programov strokovnih izpopolnjevanj, ki nudijo udeležencem priložnost pridobivanja znanj na področjih povezanih z Evro-sredozemljem in pridobitev potrdila o opravljenih izpitih s priznanimi kreditnimi točkami (ECTS). Udeleženci lahko tako pridobijo mednarodne in medkulturne izkušnje, spoznajo kulturno in naravno dediščino regije ter ustvarijo nova prijateljstva.

7 USTVARJANJE SKUPNEGA VISOKOŠOLSKEGA PROSTORA

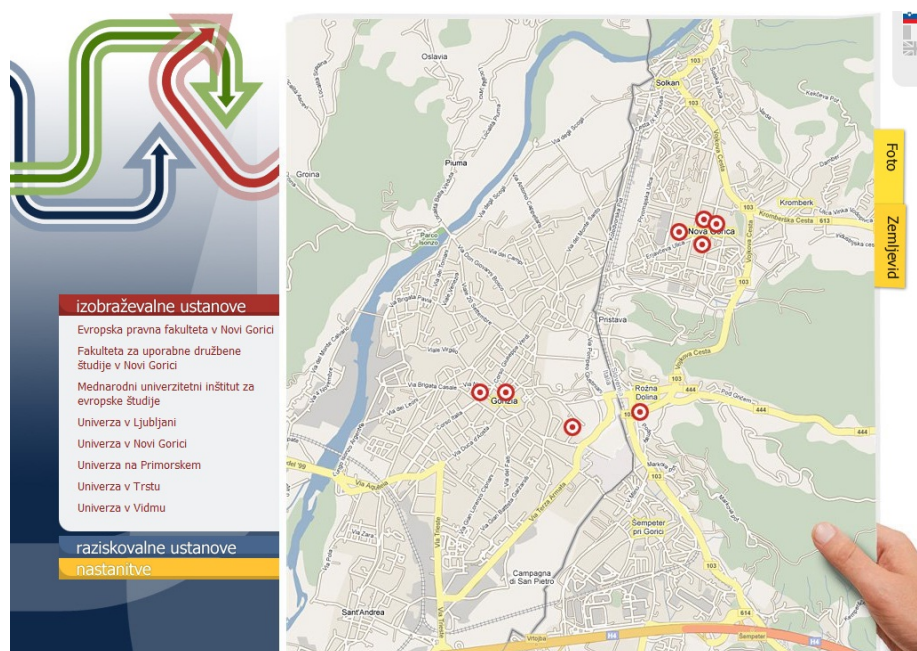
7.1 Opis projekta Eurocampus: faze in oblike povezovanja

Slika 7.1: Eurocampus območje

Vir: www.eurocampus.si (10. Januar 2011)

Slika 7.2: Trijezični spletni portal Eurocampus z izobraževalnimi oz. visokošolskimi institucijami

Vir: www.eurocampus.si (10. januar 2011)

Iz predstavljene skupne spletne strani www.eurocampus.si (ita., ang.), kot enega od projektov Visokošolskega in raziskovalnega središča Primorske (SLO) in Konzorcija za razvoj univerzitetnega pola Gorice (ITA), izhaja predstavitev treh sklopov institucionalnega sodelovanja: na področju izobraževalnih, raziskovalno/podpornih in nastanitvenih institucij. Utemeljujemo lahko, da gre pri predstavljenem portalu ob ustrezni komunikaciji med akterji za zametke omrežnega tipa povezovanja, saj vključuje lastnosti, kot so: povezave, razpršenost, ločevanje »disembedding«, teritorialna odprtost, poudarek na akterjih, individualna avtonomija, selektivnost, fleksibilnost in prehodnost, križanje in preseganje povezav med akterji, neobčutljivost za oddaljenost, ubikviteta, vozlišča, težnja k razsrediščenemu povezovanju, prežemanje in interpretacija, dostopnost.

V somestju Gorice (Italija), Nove Gorice in Šempetra pri Gorici je že sedaj prisotna relativno visoka koncentracija univerzitetnih institucij. Klub temu teritorij nima lastne univerzitetne identitete. Obe ključni instituciji z obeh strani meje "Consorzio per lo sviluppo del polo universitario di Gorizia" in "VIRS – Visokošolsko in raziskovalno središče severne Primorske" sta se zato odločili, da pričneta z aktivnostmi, ki bodo pripeljale do skupne

identitete, ki bi povezovala čezmejno univerzitetno okolje ter mu dajala večjo prepoznavnost tako lokalno predvsem pa v mednarodnem okolju.

V somestju Gorica – Nova Gorica – Šempeter so že sedaj prisotne visokošolske in univerzitetne institucije (Univerza Nova Gorica, Univerza Trst, Univerza Videm, visokošolski programi Univerze v Ljubljani in samostojni visokošolski zavodi). Projekt, ki smo ga partnerji prijaviли na predhodno predstavljeni razpis Cilja 3 čezmejnega sodelovanja bo z različnimi marketinški prijemi analiziral, zasnoval in izvedel aktivnosti, ki bodo pripeljale do večje prepoznavnosti tega univerzitetnega okolja, tako lokalno kot tudi izven lokalnega okolja. Zasnovani in razviti bodo skupni čezmejni univerzitetni programi, »Joint degree« kot ena od možnosti predhodno že predstavljenih. Lokalni skupnosti bosta na podlagi izsledkov analiz imeli jasno vizijo razvoja na področju zagotavljanja virov – predvsem infrastrukture. Vzpostavljeno bo okolje, ki bo povezovalo univerzitetni okolji na obeh straneh meje, in sicer tako študente kot ustanove. V somestju bo zgrajeno enotno brezžično omrežje WiFi za potrebe študentov, profesorjev in raziskovalcev, ki delujejo na teritoriju. Vzpostavljena bo enotna identifikacijska kartica za študente Eurocampus Card. Organizirani bodo dogodki namenjeni študentom, ki bodo delovali povezovalno. Omogočeno in spodbujano bo vzpostavljanje novih storitev, ki so specifična za univerzitetno okolje, v katera bodo vključena tako lokalna podjetja kot tudi lokalna skupnost.

Obstoječe visokošolske ustanove razvijajo in skrbijo za lastno identiteto ter ugled. Skupno število študentov iz obeh strani meje je sedaj približno 5000, vendar kljub tako velikem številu študentov (kritični masi) tega ni zaznati, predvsem zaradi nepovezanosti posameznih institucij med sabo, k čemur prispeva tudi meja, ki deli ta univerzitetni prostor na dva dela, in tudi nezaznavna povezanost med samimi univerzitetnimi institucijami ter študenti posameznih univerz.

Namen projekta je ustvariti enotno identiteto čezmejnega univerzitetnega prostora in ustvariti dodano vrednost, da bo prostor bolj prepoznaven in atraktiven za: študente, akademske ustanove, univerze, lokalno skupnost in lokalna podjetja.

Koncept Eurocampus predvideva skupno programiranje in razvoj čezmejnega univerzitetnega prostora z identifikacijo, planiranjem in izvedbo bodočega razvoja na področjih:

1. skupni »image«,
2. skupni programi,
3. skupna infrastruktura.

Trenutno so v primerjavi območij z obeh strani meje prisotne precejšnje razlike glede razpoložljivosti infrastrukture. Medtem ko je v Gorici (Italiji) na voljo veliko število objektov, ki so primerni za univerzitetne programe, je na drugi strani meje, klub potencialu za razvoj novih programov prisotno veliko pomanjkanje infrastrukture.

Projekt Eurocampus, ki spodbuja razvoj univerzitetnega okolja, je obenem tudi promotor raziskav in razvoja. Slednje je tudi eden od dejavnikov, ki ustvarjajo stimulatívno okolje za inovacije v podjetjih. Razvoj in raziskave predstavljajo eno ključnih prioritét čezmejnega sodelovanja. Vrednost razvoja in raziskav izraženega v odstotkih BDP je pomemben indikator, ki ga predlaga Lizbonska strategija (Lizbonska strategija). Čeprav na nacionalni ravni tako Italija kot Slovenija namenjata zgolj 1 % BDP za razvoj in raziskave, imajo nekatere regije potencial in možnost investirati več, in sicer cca. 2 %.

Cilji ustanovitve skupnega »čezmejnega/nadnacionalnega« visokošolskega prostora – Eurocampusa v svojem delovanju odgovarjajo tudi ukrepom in vsebinam, ki jih želi doseči Slovenija v svojem novem nacionalnem visokošolskem in raziskovalnem programu oz. strategiji 2011–2020. Takšnim, ki podpirajo in spodbujajo ustvarjalnost, inovativnost, usmerjenost k dosežkom in podjetništvu. Ena od spremljevalnih dejavnosti študija na terciarni ravni mora biti, da študent že v tem času vzpostavlja mrežo stikov z delodajalci in morebitnimi viri financiranja, kar mu olajša razvoj lastne karijerne poti. Za to morajo univerze in država razviti ustrezne mehanizme, npr. srečanja z družbeno uveljavljenimi diplomanti (alumni) in gostujočimi predavatelji, ki so uspešni podjetniki in mladi študentski podjetniki, mrežo povezav z gospodarskimi zbornicami in posameznimi podjetji, moderirana in ciljno usmerjena srečanja študentov tehniških in poslovnih ved, seminarje o podjetništvu, zagonu podjetja, ustvarjalnosti, pravnih vprašanjih za uspešnost podjetja in upravljanju ugleda,

individualna mentorstva podjetniških idej ipd. V posodabljanje strokovnih študijskih programov bodo vključena tudi podjetja, predvsem pri opredeljevanju profilov kompetenc študijskih programov, pri čemer bo dana ustrezna skrb ravnotežju med splošnim akademskim pristopom in potrebami industrije. Tem ukrepom in usmeritvam, ki izhajajo tudi iz nacionalnih usmeritev, pa so v svojem namenu in poslanstvu delovanja usmerjeni tudi partnerji ustvarjanja projekta Eurocampus, Visokošolsko in raziskovalno središče Primorske (SLO) in Konzorcij za razvoj univerzitetnega Pola (ITA) na za to že primerno razvitem somestju obeh Goric.

Projekt Eurocampus ključno prispeva na področju, ki je posebej poudarjeno v Operativnem programu (Operativni program čezmejnega sodelovanja Slovenija-Italija 2007–2013, 47), navedeno v socialno-ekonomski analizi in formulirano na naslednji način: »Univerze v programskem območju ponujajo široko ponudbo programov, ki pokrivajo glavne discipline. Ker je veliko fakultet prisotnih tako na italijanskem kot slovenskem ozemlju (ekonomija, arhitektura, biotehnologija, družbene vede, strojništvo, farmacija, kemija, matematika, fizika, računalništvo, umetnost, medicina, naravoslovne znanosti, izobraževanje, pravo, veterinarstvo), je možno, da bo prišlo do razvoja projektov sodelovanja med univerzami s skupnimi predmeti, študenti, interesnimi področji in raziskovalnimi programi. S tem v mislih bodo stari in novi univerzitetni poli znotraj območja sodelovanja lahko izboljšali svoje dvostransko sodelovanje. Projekt lahko prispeva k izboljšanju in povečanju zaposlitvenih možnosti s koordinacijo visokošolskih in izobraževalnih programov in usposabljanj, kar je tudi cilj Operativnega programa. Da bi zagotovili razvoj bogatega človeškega kapitala znotraj programskega območja, morajo dejavnosti spremljati izvajanje skupnih ukrepov za podpiranje visokošolskega izobraževanja, med drugim tudi s prekvalificiranjem delavcev in z vstopom kvalificiranih delavcev na trg dela v čezmejnem kontekstu. Tako bo tudi izvajanje rezultatov raziskav in dejavnosti za tehnološke inovacije lahko optimizirano in bo hkrati prispevalo k preprečevanju t. i. »bega možganov«. Cilji projekta Ustanovitve skupnega čezmejnega visokošolskega prostora so povezani tudi z ostalimi cilji Operativnega programa, kot so izvajanje »projektov za vseživljenjsko učenje« in krepitev sodelovanja med strokovnimi ustanovami za usposabljanje, mrežno povezovanje visokošolskih ustanov, sistemske dejavnosti, ki stremijo k okrepitvi ustanov za usposabljanje na tem območju in k identifikaciji inovativnih načinov usposabljanja (Operativni program čezmejnega sodelovanja Slovenija-

Italija 2007–2013, 45–50). Prav tako so cilji projekta povezani tudi s ciljem krepitve teritorialne kohezije znotraj funkcionalnih čezmejnih območij kot ene od prednostnih nalog Operativnega programa in ene od glavnih teoretskih konceptualizacij predstavljenega magistrskega dela.

Kar zadeva področje izobraževanja, je medsebojno poznavanje možno izboljšati prek podpiranja skupnih pobud na ravni primarnega in sekundarnega izobraževanja kot tudi na akademski ravni. Medtem ko so izobraževalni sistemi še vedno različni, predstavljajo neprestane reforme akademskih programov na ravni EU zelo pomembno orodje za izboljšanje sodelovanja med slovenskimi in italijanskimi univerzami, in sicer prek oblikovanja skupnih raziskovalnih pobud in razvoja skupnih akademskih dodiplomskih in podiplomskih programov.

V projektu obravnavane tematike so za ciljne skupine velikega pomena, saj jim bodo omogočile nove načine sodelovanja ter s tem številne nove možnosti razvoja, ki sedaj niso bile zaznane ali pa jih je bilo težko realizirati.

Skupna identiteta univerzitetnega prostora Gorice (Italija) in Nove Gorice (Slovenija) kot središča, ki bo lahko delovalo kot enotna znamka, je osnovni namen projekta. Obenem bo projekt ustvaril številne pozitivne učinke v lokalnem okolju, ki so povezani z razvojem visokega šolstva. Posredno korist bo imelo gospodarstvo na obeh straneh meje ter vse, kar je povezano z univerzitetnim delovanjem (gradbena, prehrabna industrija, ponudniki storitev, knjižnice itd.).

POSLANSTVO OBEH INSTITUCIJ VIRS Primorske (SLO), Consorzio per lo sviluppo dell polo universitario di Gorizia (ITA)

VIRS – Visokošolsko in raziskovalno središče Primorske, Nova Gorica predstavlja interese regijskega gospodarstva goriške in lokalne skupnosti glede razvoja terciarnega izobraževanja v regiji. Naloge zavoda so predvsem v koordinaciji pobud in priložnosti glede razvoja visokošolskih in raziskovalnih programov v skladu s potrebami regijskih podjetij in ustanov, v sodelovanju z ustanovitelji pri zagotavljanju osnovnih infrastrukturnih pogojev za izvajanje visokošolskega in raziskovalnega dela, »inkubiranje« novih visokošolskih in

raziskovalnih programov in ustanov. Trenutno so v regiji prisotne dislocirane enote državnih univerz in samostojni visokošolski zavodi. Visoka šola za zdravstvo (Univerza na Primorskem), Multimedijske komunikacije (Fakulteta za elektrotehniko, Univerza v Ljubljani), Evropska pravna fakulteta, samostojni visokošolski zavod, (programi I., II. stopnje Pravo, pod. program Management in pravo nepremičnin), Fakulteta za uporabne družbene študije, samostojni visokošolski zavod (uporabne družbene študije I., II. stopnje, medkulturni management II. stopnje, sociologija III. st.), strojništvo (Fakulteta za strojništvo, Univerza v Ljubljani), v teku so tudi interdisciplinarni program Industrijskega designa, podiplomski program Oskrbovalnih verig znotraj novoustanovljene fakultete Medifas ter drugi skupni "joint degree" programi.

Poslanstvo Conzorzio per lo sviluppo del Polo Universitario Gorizia:

Konzorcij za razvoj goriškega univerzitetnega pola je javni subjekt, ki so ga ustanovile Občina, Provinca in CIAA di Gorizia s sodelovanjem Fundacije Ca.Ri.Go, ki ga predstavlja upravni svet kot glavni sofinancer. Konzorcij je centralni subjekt celotnega univerzitetnega in znanstvenega programskega razvoja v Provinci Gorica, ne samo na logistični in storitveni osnovi, ampak tudi na področju ponudbe kvalitetnih didaktičnih, izobraževalnih in kulturnih storitev univerzitetnega pola vzajemno z univerzitetno in mednarodno vokacijo teritorija. Na območju je prisotna dislocirana enota Univerze v Trstu s programi Ekonomske fakultete, Pedagoške fakultete, Fakultete za politične vede, Fakultete za arhitekturo ter dislocirana enota Univerze v Vidmu s programi Fakultete za kmetijstvo, Fakultete za filozofijo, Fakultete za jezike in tujo književnost.

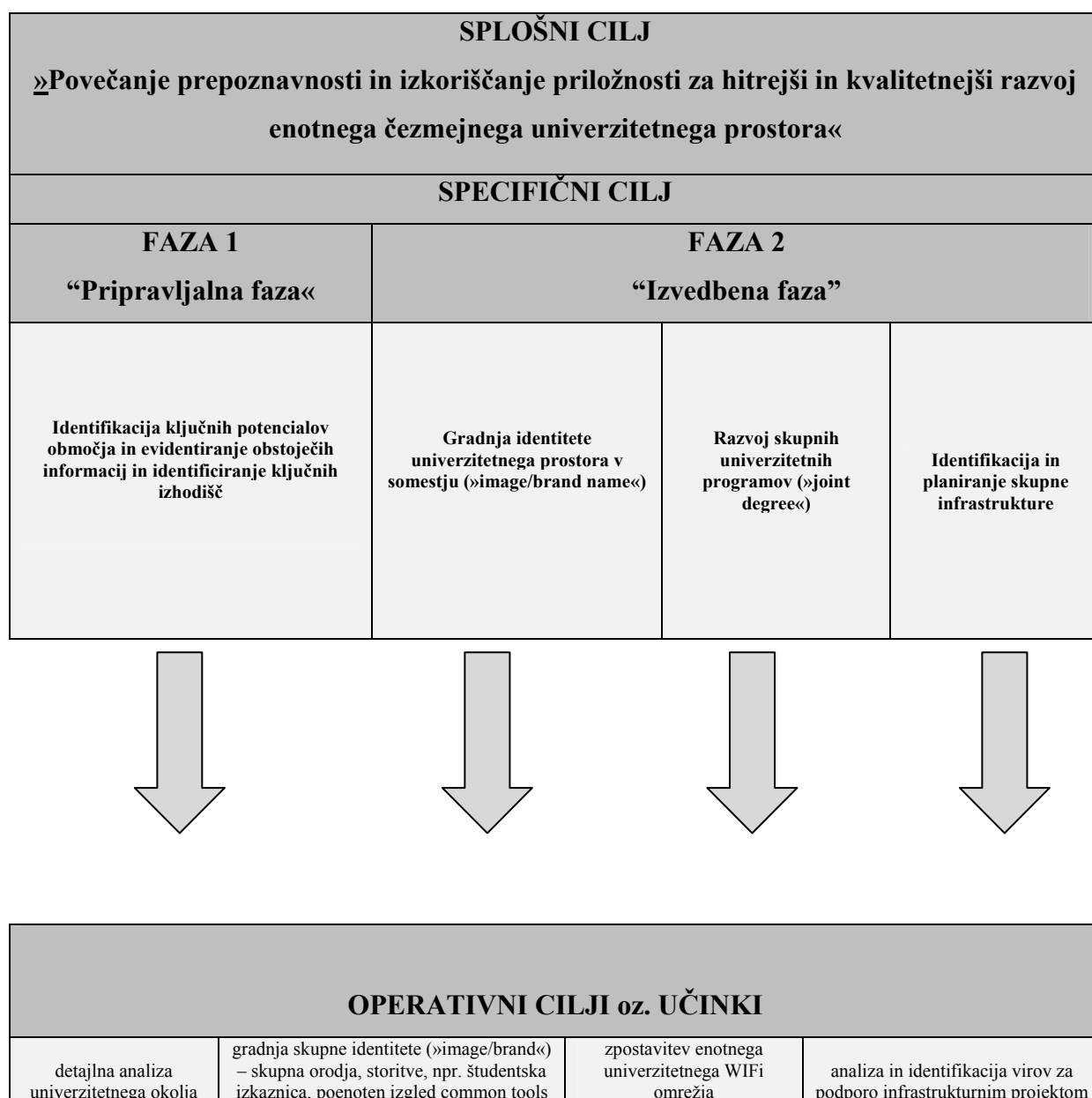
Poslanstvo Konzorcija je podpirati in promovirati formiranje univerz in znanstvenih raziskav na teritorialnem področju.

Obstoj visokošolske ustanove v nekem okolju ima vrsto prednosti, ki vplivajo na:

- kvaliteto življenja,
- gospodarski razvoj,
- konkurenčnost okolja v najširšem smislu.

Iz predhodno in v nadaljevanju predstavljenih matrik, v katerih so vsebinsko povzeta spoznanja, priporočila, sklepi, dobre in slabe prakse iz obravnavanih študij primerov lahko tolmačimo in povzamemo v nadaljevanju naslednje temeljne in sintezne ugotovitve v SWOT analizi primernih oblik, praks, mehanizmov sodelovanja in mreženja oz. primernih oblik ustvarjanja enotnega čezmejnega visokošolskega prostora – Eurocampusa na Goriškem.

Tabela 7.1: Ustvarjanje enotnega čezmejnega visokošolskega prostora – Eurocampusa, predvideni cilji, učinki in akterji

na obeh straneh meje in identifikacija potencialov	and services ie. student card, enoten izgled,		
identifikacija potencialnih in/ali že obstoječih sinergij med programi, ki se že izvajajo	razvita in uporabljena orodja za spodbujanje komplementarnosti in homogenizacije čezmejnega univerzitetnega teritorija – npr. sheme lojalnosti pred, med in po študiju, spletna orodja, poenoten izgled oblačil ...	<p>enotna identifikacijska kartica EURO CAMPUS Card</p> <p>sociološka študija razvoja skupnega univerzitetnega teritorija</p> <p>izdelan curriculum za skupni čezmejni študij »joint degree«, možni programi izvedbe</p> <p>povečano zavedanje med študenti o možnostih za uporabo kreditnega sistema študija na univerzah čez mejo</p>	<p> vključitev ideje izgradnje nadnacionalnega (čezmejnega) študentskega doma v mednarodni idejni natečaj “Mladinski prostor ob meji” (SGF – Spazio giovani alla frontiera) za preureditev območja nekdanje civilne bolnišnice v Gorici (ideja vključena v zmagovalno arhitekturno rešitev, izbrani že nagrajenci natečaja)</p> <p>študija izvedljivosti in analiza prostorskih prostorov za razvoj univerzitetnih programov v somestju na obeh straneh meje (namestitvev študentov, prostori za nove programe ipd.)</p>

Vir: Lastna izdelava

Koncept vzpostavitve enotne čezmejne identitete je bil zasnovan, predstavljen in podprt s strani lokalnih oblasti (obe občini – Gorizia in Nova Gorica) in lokalnih deležnikov (stakholderjev). Na srečanjih obeh uprav mest Gorizia in Gorica je bila vzpostavitev skupnega univerzitetnega prostora postavljena na visoko mesto med prioritetai.

Eurocampus bo deloval tudi kot orodje za premoščanje razlik na področju razpoložljivosti infrastrukturnih objektov, ki so bili in so še ovira za razvoj na obeh straneh meje. Na slovenski strani je veliko pomanjkanje prostorov, ki zavirajo razvoj, medtem ko so na italijanski strani številni objekti na voljo, vendar so le omejeno uporabni zaradi dotrajanosti in starosti.

SREDNJEROČNO bodo projektne aktivnosti vidne predvsem kot povečano zavedanje o univerzitetnem prostoru. Povečala se bo atraktivnost teritorija. Omogočen bo razvoj novih storitev in infrastrukture (npr. študentski domovi ...) in druga infrastruktura povezana z razvojem univerz.

DOLGOROČNO bo privlačnost teritorija rasla tako za študente kot za pripadnike akademskega okolja. Prednost v primerjavi s primerljivimi teritoriji bo predstavljala

čezmejnost, skupni univerzitetni programi (»Joint degree«) in še neizkoriščeni potenciali, ki bodo identificirani in aktivirani z izvedbo projekta.

Eurocampus bo ustvarjal sinergije tako na področju infrastrukture kot tudi na področju vsebin (visokošolskih/raziskovalnih).

Projekt dopolnjuje in podpira naslednje strateške dokumente v Sloveniji.

- Nacionalni program razvoja visokega šolstva (Nacionalni program visokega šolstva) RRP – regionalni razvojni program (Regionalni razvojni program 2007–2013).
- Nacionalni strateški referenčni okvir (Nacionalni strateški referenčni okvir).
- Čezmejni program (CILJ 3) Slovenija – Italija (Operativni program čezmejnega sodelovanja Slovenija-Italija 2007–2013).
- Splošni cilj programa: Povečanje privlačnosti in konkurenčnosti programskega območja.
- Specifični cilj 3: Izboljšati sisteme komuniciranja ter socialno in kulturno sodelovanje, tudi z namenom, da bi odpravili obstoječe ovire.
- Operativni cilj: Izboljšati sisteme komuniciranja in izobraževalne sisteme.

Evropska unija:

- Enoten visokošolski EU prostor (bolonjski proces, izmenjave študentov in profesorjev ...) in
- Lizbonska strategija.

Kot je prikazano v tretjem poglavju ter v ideji projekta, so sodobne oblike regionalnega družbenega življenja kompleksne in večplastne. Pridružujemo se trditvam Bufona, da procesi Evropske integracije nedvoumno ustvarjajo podlage za nastanek skupnega nad-državnega funkcionalnega prostora oz. nekakšno operativno marko-regijo, ki se v globaliziranem ekonomskem območju sooča z drugimi primerljivimi družbeno-ekonomskimi sistemi (Bufon 2002, 21). Če uporabimo Keatingovo razmišljanje, gre v osnovi pri vzpostavitvi Eurocampus omrežja za vzpostavitev regije, ki ni več neka naravna enota po sebi, temveč gre za regijo kot

“družbeni konstrukt”, ki v določenem prostoru in času uspe povezati kulturne, politične in ekonomske družbene komponente v smiselno celoto. V tem pogledu je lahko regionalni prostor sočasno kulturna pokrajina, funkcionalno območje in politični teritorij. Na ta način utemeljujemo, da bi npr. oblikovanje EZTS-ja predstavljalo potreben politični teritorij, ki bi na kulturni pokrajini dveh držav predstavljal zgled integracijske prakse funkcionalnega visokošolskega čezmejnega oz. nadsionalnega povezovanja.

7.2 Možnosti ustanovitve projekta Univerze Evropske unije na Goriškem kot najvišje oblike nadsionalnosti

Nadsionalno povezovanje v tem smislu predstavlja vse tipe prostorskih in neprostorskih intencionalnih interakcij, ki bi lahko nastale na podlagi in kot posledica vzpostavitve omrežja oz. uresničitve projekta vzpostavitve enotnega visokošolskega prostora – Eurocampus – ter vanj vključenih akterjev ter njegovih funkcionalnih dejavnosti z nadsionalnim (urbanim, regionalnim, globalnim) okoljem, torej ne le mest Gorica – Nova Gorica med seboj. Povezovanje, ki ga predstavljajo v omrežje vključeni akterji Eurocampusa (Konzorcij za razvoj univerzitetnega pola Gorica z dislokacijami Univerze v Trstu in Vidmu ter njihovimi visokošolskimi oz. univerzitetnimi programi, VIRS Primorske z dislokacijami programov fakultet različnih Univerz na Goriškem, podporno/raziskovalne institucije čezmejnega območja, občine, Pokrajina, dežela FVJ ter ustanovitelji obeh visokošolskih oz. raziskovalnih zavodov kot so podjetja, gospodarske zbornice ter druga podjetja ter inštituti, ki bi se želeli vključiti v omrežje, implicira v prvi vrsti²⁰ ali pa posledično, dinamično-funkcionalno razmerje ter komunikacijo med akterji (Hočevnar 1995, 18). Avtonomija vseh vključenih akterjev, predvsem visokošolskih partnerjev iz območja omogoča lastno povezovalno izbiro, vendar pa je še ne zagotavlja.

Ocenjujemo, da lahko osnovne spremenljivke, kot so obseg, doseg, tip, kakovost stikov, ki bi jih po Hočevnarju uporabili za povezovanje mest, uporabimo tudi za delovanje omrežja Eurocampus, v katerega naj bi bila vključena množica različnih akterjev, ki se povezujejo s

²⁰ V prvi vrsti oz. posledično: Bolje bi bilo uporabiti posledično, saj je sama komunikacija med akterji, ki so vključeni v omrežje predstavljeno na tri jezični spletni strani www.eurocapus že možna, v večji meri pa ocenjujemo, da bo komunikacija med temi akterji in akterji – partnerji vzpostavitve projekta Eurocampus in večjih aktivnosti vsebinskega delovanja možna v fazi po odobritvi projekta prijavljenega na razpis Cilja 3 Kohezijske politike EU.

svojim lastnim namenom in cilji kot bi dejal James N. Rosenau kot »sovereign-free« akterji, ki se povezujejo na podlagi čim večje lastne avtonomije, mimo politično-sistemskih okvirjev nacionalne države, katere okvirji postajajo po eni strani preozki obenem pa preširoki zaradi njene odmaknjenosti od konkretnih regionalnih in lokalnih razmer (na visokošolsko/raziskovalnem področju).

Na te spremenljivke vplivajo lastnosti omrežja samega oziroma njegovih akterjev (endogeni dejavniki) in lastnosti povezovalnega okolja (drugih mest, regij, globalnega sistema) oziroma njegovih akterjev (kontekstualni dejavniki). Obe skupini dejavnikov sta v splošnem osnovni determinanti povezovalne izbire in tudi povezovalne dostopnosti, ki pa jih na tem mestu ne bom obširneje obravnavala. Kot sem predstavila v opredelitvi pojmov uvodoma, se bom pri obravnavi in oceni statusa nadnacionalnosti sklicevala predvsem na dejavnike povezovanja (logika omrežij) ter doseganje avtonomije vključenih akterjev.

Zaradi vrste možnih zakonskih, pravnih ovir, ne nazadnje tudi na področju visokošolske dejavnosti, predvsem ovir na področju skupnih diplom oz. programov (možne kurikularne težave ipd.), ki kljub sprejetju bolonjskih reform še vedno obstajajo in katerih postopki akreditacije so še vedno večinoma v domeni nacionalnih držav, lahko na podlagi osvojenih teoretskih konceptualizacij ocenjujemo, da lahko ustanovitev Univerze Evropske unije sledi uspešno izvedenemu in vzpostavljenemu projektu, ki smo ga s partnerji prijavi na razpis Cilja 3, čezmejno sodelovanje Kohezijske politike EU; projekta ustanovitve enotnega »čezmejnega« visokošolskega prostora Eurocampus, ki bo v prvi fazi predstavljal povezovanje na principu logike strjenosti oz. kontigvitete oz. območnosti, torej čezmejnega oz. obmejnega povezovanja obeh partnerskih ustanov: Konzorcija za razvoj Univerzitetnega pola Gorica z mrežo delujočih programov Univerze v Trstu in v Vidmu, ki deluje na teritoriju Gorice ter VIRSA Primorske z mrežo programov dislokacij različnih Univerz na območju Nove Gorice in Šempetra-Vrtojbe. Pri tem se zgledujemo in obenem upoštevamo izkušnje in priporočila iz študije primera CUNE projekta, katere čezmejni partnerji so prav tako želeli podobno ustanoviti EUREGIO Univerzo uporabnih znanosti.

Naj spomnimo: partnerji CUNE projekta so dne 26. 6. 2005 podpisali sporazum o ustanovitvi Univerze uporabnih znanosti (EUAS), kar je bil eden glavnih ciljev projekta CUNE. Do takrat

ni bilo vprašanje institucionalno priznanje s strani EU, ampak je bil cilj konkretna finančna podpora, delno s strani sredstev EU. EUAS je imel namen aktivnosti izvajati pod okriljem EMOTIS nemško-nizozemskega partnerstva. Partnerji so se strinjali z organizacijsko strukturo v obliki virtualnega visokošolskega partnerstva s sledečimi lastnostmi:

- temeljiti na stabilnem in praktičnem sodelovanju med programi,
- univerza mora ostati organizacijsko integralni del partnerskega visokošolskega sodelovanja,
- odgovarjati mora zahtevam stabilne strukture, če bo zagotovljeno dolgoročno sodelovanje in finančna sredstva.

Utemeljitev, zakaj je bilo virtualno visokošolsko partnerstvo najbolj zaželena organizacijska struktura za EUAS Univerzo je predstavljeno v poročilih o napredku EUREGIO leta 2005 in 2006. Prvi korak za doseganje tega cilja je bil viden kot oblikovanje najbolj neformalne variante "virtualne" Euregio Univerze uporabnih znanosti, kot strateške alianse" Enake značilnosti kot EUAS so vsebovane v poročilu EUREGIO (Interereg IIIA poročilo), v katerem so partnerji razvijali aktivnosti intenzivno od marca 2007. Vseeno se nič ni zgodilo, univerza ni bila ustanovljena.

Problemi implementacije dvo-nacionalnih programov so povzročili, da je EUAS Univerzi manjkala osnova za ustanovitev. Edini resnični dvo-nacionalni programski model, ki je bil implementiran, je bil ISCM (International Supply Chain Management), post-profesionalni magistrski program. IFM (International Facility Management) je bil ponujen ločeno v obeh državah, vendar pa predmetnik vsebuje značilnosti dvo-nacionalnih programov. POT je padel v postopku akreditacije na nacionalni ravni po fazi razvoja dvo-nacionalnega (bi-national development phase) programa. SBRM (Small Business and Retail Management) in AVP (Advanced and Virtual Prototyping) nista dosegla faze akreditacije.

Zaradi vrste kurikularnih, zakonskih in ostalih možnih kulturnih problemov (sploh značilnih za obmejna območja) pa tudi možnega pomanjkanja politične in strokovne podpore (glej Cune projekt priporočila in izkušnje), ki je pomembna tako že v fazi oblikovanja in same implementacije skupnih programov, ocenjujemo, da ustanovitev Univerze EU na Goriškem lahko ostane izziv v nadaljevanju, tudi po vzpostavitvi Evropskega združenja za teritorialno

sodelovanje (EZTS), ki bo imelo lastno pravno subjektiviteto in bo v smislu zmanjševanja družbeno-teritorialne hierarhije in s tem obhajanja oz. preskoka nacionalne ravni omogočilo samemu projektu in vanj vključenim akterjem večjo direktno avtonomijo v smislu zadovoljevanja urbanih in družbenih potreb visokošolskega omrežja (»botom up« pristop), ki bo na ta način lažje uveljavljalo potrebo po svoji subjektiviteti in identiteti. Iz te potrebe izvirajo specifični interesi, ki jih mesti, nekoč bolj »obmejni« oz. skupni – kot sta Gorica in Nova Gorica – imata in katere potrebe lahko najučinkoviteje udejanjata avtonomno, to je z neposrednim povezovanjem z enotami v omrežju in drugih presekajočih omrežjih, brez hierarhičnega institucionalnega pogojevanja in omejevanja, kot pravi Luhmann (1990, 16) s samoselekcijo in sposobnostjo kombiniranja svoje avtonomije z zadovoljevanjem funkcij v okolju.

Z naslanjanjem na teoretske ugotovitve in na podlagi študije primerov lahko ugotovimo, da se pojavljajo podobne težnje v vse več državah, ko enote na nižjih ravneh teritorialne družbene organizacije poskušajo zaobiti »vmesne ravni« in se čim bolj neposredno povezati s centri nadnacionalnih tvorb, kakršnega v primeru EZTS-ja predstavlja Bruselj. S procesom odpiranja v širši prostor, ki danes poteka v Evropi, državni vrh izgublja svoj supremat; pojavljajo se nove nadnacionalne institucije, tako da se znotraj državnih meja krepi težnja po avtonomiji subnacionalnih enot (Mlinar 1994, 110).

»Uhajanje« v smislu povezovanja prek državnih meja, kjer gre za neposredne povezave s supranacionalnimi tvorbami ali za neposredno medsebojno povezovanje posameznih regij oz. mest, pa vsekakor relativizira in tudi izpodkopava hierarhično strukturo teritorialne organizacije znotraj države (Mlinar 1994).

Kot smo lahko ugotovili tudi v obravnavanih primerih in še bolj v nadaljevanju, je ob upoštevanju vse večje medsebojne povezanosti in zgoščevanja v prostoru, vedno težje jasno razločevati, kateri problemi so tisti, ki specifično zadevajo le posamezno raven odločanja (lokalno, regionalno, nacionalno, globalno). Kadar govorimo o dehierarhizaciji kot preskoku (obhajanju) vmesnih ravni, gre za težnjo po uveljavitvi »bližnjice« med posameznimi ravni odločanja, s tem da se preskočijo oziroma zaobidejo vmesne instance. Gre za težnjo po čim bolj neposrednem uveljavljanju avtentičnih potreb in interesov skupin in posameznikov pri

vzpostavljanju enotnega visokošolskega prostora v našem primeru. S pomočjo EZTS-ja bi izločili vmesne motnje (kot jo predstavlja država) in časovno pospešili proces odločanja. Ti procesi odločanja zadevajo vrsto prej omenjenih težav, ki se v smislu zakonskih, pravnih domen dotikajo domene držav oz. internacionalizacijskih strategij delovanja v visokem šolstvu z vrsto kurikularnih ipd. ovir, ki jo predstavljajo »joint degreeji«, katere ocenjujemo za možni močni povezovalni »čezmejni« faktor, ki pa, kot smo lahko videli, zaradi dosedanje nezmožnosti preseganja teh težav (tudi v CUNE projektu na nizozemsko-nemški meji) ni nujno najboljša rešitev. Če bi z nadsacionalnim načinom delovanja instrumenta EZTS-ja uspeli presegati internacionalizacijsko naravo teh težav, bi to lahko pomenilo korak naprej, vsekakor bo razvidno oz. odvisno od uresničitve Eurocampus projekta v prvi fazi. Vsebinsko torej: faza marketinga teritorija oz. ustvarjanja dimenzije privlačnosti evropskega čezmejnega teritorija – po Mlinarju bi jo lahko uvrstili med endogene in eksogene dejavnike povezovanja enotnega visokošolskega teritorija v smislu ustvarjanja odprtosti teritorija, vzpostavljanja potrebnih pogojev in marketinga znanstveno-razvojnih faktorjev specializacije, ustvarjanje potrebne prostorske organizacije in razvitosti povezovalne infrastrukture (socialne, fizične, kulturne ter telekomunikacijske). Med socialno inf. uvrščamo v konkretnem projektu »joint degree« programe na tistih področjih, ki bi lahko regijo dodatno povezali in kateri so potrebi za gospodarstvo oz. širše družbeno okolje regije. Telekomunikacijska inf. je zelo pomemben faktor za mesta oz. omrežja, ki dajejo prednost neprostorskim oblikam povezovanja oz. za omrežni tip povezovanja kot ga predstavlja Eurocampus projekt, ki lahko pripelje v nadaljevanju tudi do ustanovitve Univerze EU.

Kot so pokazale izkušnje CUNE projekta, je pred snovanjem in implementiranjem skupnih programov potrebno razmisliti o oblikovanju programov s skupno študijsko strukturo in implementacijo skupnih standardov za učenje in študij. Če želimo poudariti pomen promocije Evrope širom po svetu kot privlačnega prostora za študij, morajo za dosego tega cilja sodelujoče organizacije “transcendirati” nacionalne meje in konvergirati. Skupni programi (joint degree) se kažejo kot ena od možnosti za dosego tega cilja. Kljub temu obstaja vrsta kurikularnih, zakonskih in kulturnih problemov pri tem, katerim bi veljalo nameniti posebno pozornost tudi v primeru ustvarjanja enotnega čezmejnega visokošolskega prostora – Eurocampusa na Goriškem ter znotraj tega točke 2. Skupni (joint-degree) programi predvsem

v fazi po identifikaciji najprimernejših programov ustanavljanja za regijo in še pred njihovim inkubiranjem.

Po analizi podobnih primerov oz. poskusov ustanavljanja čezmejnih oz. nadnacionalnih visokošolskih prostorov v Evropi se bom v nadaljevanju osredotočila in opisala projekt, ki je preko programa čezmejnega sodelovanja Phare iz leta 2005 imel podobne težnje ter vsebine, katere bi v luči vse večjega evropskega nadnacionalnega in teritorialnega sodelovanja veljalo ponovno proučiti (tudi v zvezi z nastajanjem EZTS-ja).

Opis območja in namen ustanovitve: V Evropi obstajajo številne univerze posameznih držav članic. Obstaja npr. Univerza v Ljubljani, ki je slovenska, poleg predhodno omenjene evropske univerze, pa v Evropi za zdaj ne obstajajo univerze, ki bi bila nadnacionalne – kot npr. univerza Evropske unije²¹. Taka univerza bi vsekakor prispevala velik delež k integraciji in konsolidaciji Evropske unije. Somestje »Gorizia (I) – Nova Gorica –Šempeter«, ki je z vstopom Slovenije v EU postala vedno bolj delujoča »realnost« na meji, je ustrezno geopolitično območje na katerem bi EU parlament lahko ustanovil univerzo Evropske unije. Območje je namreč stična točka treh evropskih narodov, različnih kultur in ima burno evropsko zgodovino.

Postopek za ustanovitev (faze razvoja projekta), katerega začetni del bi bil izveden v okviru projekta Univerze EU, bi zajemal politično promocijo pri odločevalcih v Bruslju in pripravi ustreznih podlag za delo EU funkcionarjev. Projekt je bil v I. fazi namenjen izvedbi predstavitev odločevalcem in mnenjskim voditeljem v EU institucijah in pripravi elaborata, ki naj bi bil podlaga oz. izhodišče za odločanje evro-poslancev.

Partnerji v projektu: V projektu ustanovitve Univerze Evropske unije bi enakovredno sodelovala Visokošolsko in raziskovalno središče Primorske Nova Gorica in Polo Universitario iz Gorice (I). Izhajajoč iz Akcijskega plana pobude za ustanovitev Evropske

²¹ Podatek velja za leto 2003–2005 (oz. obdobje trajanja Phare programa). Na tem mestu velja omeniti še nekatere podobne primere in poskuse ustanavljanja in delovanja evropskih univerz, ki pa jih zaradi obsežnosti raziskovanja na tem mestu ne bomo še dodatno oz. posebej obravnavali, ampak jim bomo samo navedli. To so: Evropski institut v Firencah, Evropska univerza v Madridu, Evropska univerza Lefke (Ciper), CEU – Centrala evropska univerza, ki je mednarodno priznana visokošolska izobraževalna institucija družbenih znanostih in humanistike. Deluje na Madžarskem, programi pa so akreditirani v New Yorku in Veliki Britaniji.

Univerze (ustanovljene s strani Evropske unije) na Goriškem bi izhajale v nadaljevanju naslednje pobude razvoja (faza lobiranja, mreženja pri pridobivanju podpore in predstavitvi ideje):

- ugotoviti iniciative glede oblikovanja Evropske univerze, ki so se že ali se izvajajo na področju Evropske unije,
- priprava krovnega sporazuma med Polo Universitario in VIRS Primorske o sodelovanju pri pripravi projekta (način dela in financiranje),
- ugotoviti ali obstaja pravna podlaga, da lahko EU ustanovi lastno Univerzo (Potočnik) tudi preko EZTS-ja,
- pripraviti zgodovinsko utemeljitev pozicioniranja Evropske Univerze v goriški prostor (zgodovinska stroka), pripraviti geopolitično utemeljitev,
- preko povezav, ki jih imajo pobudniki projekta, predstaviti osnovno zamisel najvišjim predstavnikom EU, Italije, Slovenije in okoliških držav, ki nato vsak po svojih močeh lobirajo pri predstavnikih in ustanovah EU za podporo ustanovitvi EU Univerze na Goriškem (kontinuirano delovanje):
 - evropski poslanci iz Italije in Slovenije,
 - evropska komisarja iz Italije in Slovenije,
 - visoko uradniki iz Slovenije in Italije v EU,
 - druge pomembne osebnosti v EU,
 - predsedniki držav in vlad Italije, Slovenije in preko njih drugih držav EU,
 - najvidnejše avtoritete v Evropski uniji na univerzitetnem področju (preko najvidnejših italijanskih in slovenskih akademskih avtoritet),
- ustanoviti promocijski odbor, kjer so člani najvidnejši politični predstavniki Evropske unije in njenih članic ter najvidnejši akademski predstavniki iz EU,
- pridobiti Charter listino s strani Evropske unije,
- po pridobitvi Charter listine oblikovati znanstveni odbor, kjer so člani najvidnejši predstavniki evropskega akademskega prostora in organizacija znanstvene konference na temo Evropske Univerze,
- oblikovati finančni odbor, kjer so predstavniki lokalnih oblasti (zemljišče), državnih oblasti Italije in Slovenije (infrastruktura) ter Evropske unije (financiranje stroškov dela priprave Univerze ter delovanja Univerze), možno preko EZTS-ja,

- naloge oblikovanja Evropske univerze prevzame nova organizacijska struktura financirana s strani EU; Polo Universitario in VIRS Primorske sodelujeta kot vezni člen med to strukturo in lokalno skupnostjo (možno tudi preko EZTS).

Splošni cilji projekta: se nanašajo predvsem na obdobje, ko bo Univerza Evropske unije ustanovljena. Prednosti za lokalno okolje bodo v tem primeru izjemne: prihod študentov iz vseh držav EU, izgradnja extra teritorialnega oz. nadsionalnega kampusa na meji, nova delovna mesta, akumulacija znanja, prisotnost visoko kvalificiranega kadra in znanja v čezmejnem okolju obeh Goric, preusmeritev mišljenja mladine iz nacionalne miselnosti v EU miselnost.

Specifični cilj projekta: na podlagi pripravljenega elaborata ter utemeljitve ustanovitve Univerze Evropske unije pri odgovornih funkcionarjih EU bo dana možnost komisarju za šolstvo, da predloži parlamentu EU v potrditev ustanovno listino (charter) Univerze evropske unije na meji med Gorico (I) in Novo Gorico (SLO) s tem bo univerza uradno ustanovljena. Specifični cilj projekta je mogoče doseči skozi postopek, katerega ključni del je ustrezna promocija med odločevalci in mnenjskimi voditelji v Bruslju (oz. preko EZTS-ja). Le ti morajo idejo o univerzi evropske unije zaznati kot zanimivo, izzivno in koristno. To ni enostavna naloga, zahtevala bo temeljite priprave, analize, razprave ipd. Rezultat tega procesa bo dokument/elaborat, ki bo predstavljen komisarju, pristojnemu za šolstvo. Elaborat bo zajemal vse ključne elemente za nadaljnjo obravnavo in validacijo tega ambicioznega projekta (predlog organiziranosti, analiza prostorskih možnosti za izvajanje, financiranje, pravni okvir., zgodovinski²² in politični okvir).

Cilj projekta temelji na ugotovitvi, da je v EU pomembno spremeniti mišljenje mladine iz ozko nacionalnega v evropsko (nadsionalno), vendar je pri tem potrebno ostati zvest in ponosen na svojo narodnost. Prav zato je takšna univerza nujno potrebna in bo do njene ustanovitve v prihodnje tudi prišlo, saj EU sloni na principu »a pluribus unum«. Če aktivnosti, ki so predvidene v tem projektu za njeno promocijo, ne bodo izvedene na Goriškem, pa bo

²² Podrobneje o pomembnih razlogih, zgodovinskih, geopolitičnih idr. utemeljitvah glej Phare projekt 2005 (VIRS Primorske).

ustanovljena nekje drugje v EU²³. Še posebej je za takšno univerzo primerno okolje somestja Gorica – Nova Gorica – Šempeter. Bila bi na meji dveh kultur, ki sta bili vrsto let ločeni in sta prav zdaj po padcu meje pred velikimi izzivi, da inovativno opredelijo nove čezmejne kombinacije različnih virov in s tem načine vključevanja v evropske integracijske procese.

Vzrok za izbiro ciljnih skupin in dejavnosti: trenutno je šolajoča se mladina deležna le »nacionalnega« izobraževanja. Univerza Evropske unije pa bi vnesla nov nadnacionalni pristop, ki ga določene izobraževalne ustanove v EU že imajo. Posredna uporabnika sta tudi prijavitelj in partner, ki bi z uresničitvijo projekta pomembno udeleževala svoji poslanstvi.

Prisotnost znanja in raziskovalnih aktivnosti se nujno prenaša (»Spill over« efekt) tudi v okolje in nudi številne možnosti za razvoj človeških virov in nove priložnosti za lokalno gospodarstvo. Prisotnost študentov iz cele EU daje okolju mladostni zagon in ga nadnacionalizira. Prav slednja dva atributa pa sta zelo pomemben prispevek za nov zagon, ki ga goriško čezmejno okolje potrebuje. Projekt je politično in gospodarsko zelo pomemben in ob uspešni realizaciji lahko pomembno vpliva na razvoj lokalnega okolja. V ta namen je izbrana metodologija takšna, da v čim večji močni meri vključuje ključne osebe, ki lahko s svojim vplivom, zvezami in znanjem pripomorejo k uspešni realizaciji²⁴. Ocenjujemo, da je eden ključnih akterjev, ki lahko odločilno vpliva in pomaga pri realizaciji projekta tudi preko EZTSja, društvo **Forum za Goriško**, ki je tudi snovalec ideje ustanovitve Univerze EU skupaj z dr. Bonuttijem. Ideja je bila v času snovanja projekta podprta s strani cerkvenih oblasti in širše, nadnacionalno s strani različnih akterjev in bi z ustanovitvijo sociološkega inštituta za verstva ipd. v prvi fazi razvoja lahko koristno vplivala in pripomogla k večjemu sožitju in pomiritvi med tremi osnovnimi verstvi na katerih temelji Evropa, kasneje pa bi lahko študij vključeval tudi študij drugih verstev. Danes se Evropa nahaja v krizi, ki je tudi kriza vrednot, ki v svojih temeljih še vedno temelji na razlikah in nesprejemanju drugačnosti drugih narodov in verstev, zaradi obremenjujoče zgodovinske dediščine in konfliktnih odnosov je potrebno doseči pomiritev na najnižji ravni, ravni posameznika oz. individuma. Snovalci ideje so ocenili, da bi študij verstev lahko pripomogel k temu cilju, zato bi veljalo idejo ustanovitve inštituta oz. fakultete za verstva ponovno oceniti.

²³ Kot smo lahko videli že omenjene poskuse v študijah primerov (glej tudi opombo št. 25).

²⁴ Več o temu Bufon, Mlinar.

Obe Gorici sta obmejni mesti in sta bili s tem hendikepirani glede možnosti razvoja. Idealno obdobje tega okolja je bilo pod Rimljani, ko je bil zgrajen Oglej (drugo največje mesto italijanskega polotoka za Rimom), deloma pa tudi v času Avstro-ogrske, ko je bil Trst pomemben zaradi obmorske meje. Sedaj, ko meje niso več potrebne, izzivi tega okolja pa imajo priliko, da dosežejo stopnjo razvoja, za katero imajo vse naravne predpogoje.

V preteklosti so bile prisotne nacionalistične tendence, ki so preprečevale dinamiko odnosov med ljudmi in gospodarstvom. To pa pomeni, kot razlaga Mlinar (1994), da v vseh predelih Evrope ne morejo avtomatično slediti splošnim evropskim vzorcem, kar bi lahko vodilo do nenačrtovanih posledic in postalo celo kontraproduktivno. Nekatere posebnosti, bodisi vsaka zase ali pa kumulativno, terjajo posebno strategijo odpiranja na ravni regij, npr.:

- da gre v nekaterih evropskih predelih za obremenjujočo zgodovinsko dediščino sovražnosti in konfliktnih odnosov med sosednjima državama;
- da je odpiranje oteženo, kadar gre za odnose med neenako velikimi državnimi centri (regionalnimi centri) in
- podobno, kadar gre za razlike v ekonomski razvitosti,
- kadar gre za pretenzijo ene strani, na kulturno superiornost v odnosu do druge, ali
- kadar gre za razlike (ali posledice nekdanjih razlik) med političnimi sistemi idr.

Te posebnosti²⁵ velja omeniti in predstaviti predvsem družbenim in političnim akterjem s tendencami čezmejnega sodelovanja. Naj poudarimo, da omenjene posebnosti ne negirajo dolgoročnih procesov evropske integracije, terjajo pa drugačne načine delovanja, ki odstopajo od uniformiranih, splošnih vzorcev. Zato moramo v tem kontekstu tudi obravnavanim območjem posvetiti posebno pozornost s tem, ko se opiramo na izkustveno in drugo gradivo ter izhajajoč iz izkušenj tega območja²⁶.

²⁵ Več na obravnavanih primerih v nadaljevanju.

²⁶ Predvsem se mi zdi pomembno, da se pri ustanavljanju nadnacionalnega projekta ustanovitve Univerze EU upošteva tudi Mlinarjeva priporočila (glej Mlinar 2008, 408) pri ustvarjanju čezmejnega projekta. Pri gradnji projekta in samem sodelovanju je potrebno upoštevati sledečo logiko prehajanja vnaprejšnje določenosti do inovativnih programov, od državne periferije do transnacionalne mreže, od avtonomije regije do enakopravni soudeležbi v oblasti, dediščina igre zero sum: nezaupanje in (občutek) ogroženosti, odpiranje in odpravljanje meja, izgraditev zaupanja, neparitetne vloge in uhajanje suverenosti, razsežnosti aktivne regije regij v kontekstu evropske integracije.

Centralizacija organov in institucij EU je prisotna na relaciji Bruselj, Strasburg, Frankfurt. S širitvijo (predvsem na Balkan) mora Unija poskrbeti za vsestransko delovanje, kar vodi v decentralizacijo institucij in centrov znanja, kot jo predstavlja tudi ustanovitev Evropskega združenja za teritorialno sodelovanje na Goriškem, ki lahko pripomore in omogoča ta cilj.

Z ustanovitvijo prve Univerze EU na Goriškem bi EU izkazala pripravljenost decentralizirati določene ustanove EU, ker bi s tem bolj učinkovito služili različnim narodom združene Evrope.

Cilji programa PHARE CBC in prednostne naloge so takoj vključevale preseganje nekaterih zgodovinskih, političnih in kulturnih razlik v čezmejni regiji.

Ambicioznost projekta in že doslej izvedene skupne priprave kažejo na kvaliteto partnerstva v okviru katerega je večina razlik med njima presežena. Zasedovanje istega cilja pa bo vplivalo, da se bosta oba partnerja še bolje poznala in bosta tudi v bodoče sposobna učinkovito izpeljati skupne projekte, v zgled in spodbudo drugim obmejnim regijam. Preko vzpostavitve projekta Eurocampus, ki bi vključeval najprej marketing teritorija, nato vzpostavitev telekomunikacijske infrastrukture (WI učilnice za študente programov obeh držav idr., video-konferenčna oprema), analizo fizične infrastrukture, kot so študentske nastanitve, študije izvedljivosti infrastrukture preko lokalnih in regionalnih oblasti, posredno in neposredno vključenih v projekt, skupni programi in aktivnosti za študente, bi vzpostavili še močnejše in stabilnejše partnerstvo, ki bi pokazalo samo stabilnost omrežja in možnosti ustanovitve Univerze EU v nadaljevanju.

Oba partnerja (VIRS in Polo universitario) sta vplivni instituciji, ki sta neposredno ali posredno povezani z lokalnimi oblastmi. Projekti, ki jih partnerja izvajata, so v primarnem interesu lokalnega okolja in imajo kot taki tudi status ključnih (»flagship«) projektov. Glede na proces zблиževanja okolij na obeh straneh meje je mogoče pričakovati, da bo skupnih projektov v bodoče vedno več. Z izvedbo opisanih aktivnosti bodo partnerji in drugi udeleženi pridobili izkušnje, ki bodo pomembne pri razvoju in izvedbi novih projektov. Ocenjujemo, da bi bil z izvedbo pričujočega projekta izveden odločilen preboj, saj bi tako močan element, kot

je Univerza Evropske unije, imel izjemen oz. najvišji povezovalni učinek za vse visokošolske institucije z obeh strani meje.

Prepoznane potrebe in ovire, prednosti in priložnosti, ki jih zaznavamo v ciljnih deželah oz. projektih, so predstavljene v zaključni SWOT analizi.

7.3 SWOT analiza obeh projektov na podlagi študijev primerov

Tabela 7.2: SWOT analiza študije primerov ter posameznih oblik povezovanja, mreženja, praks povezovanja čezmejnih visokošolskih prostorov v Evropi

<p>PROJEKTI in oblike povezovanja/sodelovanja</p>	<p>SWOT ANALIZA</p>
<p>Ustanovitev Univerze EU</p>	<p>Prednosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> • v somestju Gorica – Nova Gorica – Šempeter so že sedaj prisotne visokošolske in univerzitetne institucije dveh mejnih držav (Univerza Nova Gorica, Univerza Trst, Univerza Videm, visokošolski programi Univerze v Ljubljani in samostojni visokošolski zavodi), • “padec meje” ponuja možnosti preseganje ovir prostora na teritoriju treh narodov, kultur in burne zgodovine, • kritična masa (5000) študentov, raziskovalcev, profesorjev in delno že obstoječa infrastruktura, • EU sredstva (različni razpisi Evropske kohezijske politike, predvsem Interreg oz. Cilj 3, oblikovanje EZTS-ja), • plodno sodelovanje treh občinskih uprav na številnih projektih so-mestnega značaja, • plodno sodelovanje obeh institucij, konzorcijev za razvoj visokošolskega/univerzitetnega okolja na obeh straneh meje, • geopolitične, zgodovinske utemeljitve skupnega območja (tako na ravni sodelovanja v zgodovini dolgo nazaj kot na ravni okolja), • izkušnje projektom Ustanovitev Univerze EU preko Phare projekta, koriščenje že pripravljenega gradiva za pripravo elaborata in • lobistične povezave iz te izkušnje (tako na lokalni, državni, čezmejni in evropski ravni), • po ustanovitvi so lahko prednosti za lokalno okolje izjemne: prihod študentov iz vseh držav EU, izgradnja extra teritorialnega kampusa na meji, nova delovna mesta, akumulacija znanja, prisotnost visoko kvalificiranega kadra in znanja v čezmejnem okolju obeh Goric, preusmeritev mišljenja mladine iz nacionalne miselnosti v EU miselnost (nacionalno miselnost), • že pripravljen elaborat s predlogom organiziranosti, analize prostorskih možnosti za izvajanje, financiranje, pravni okvir, zgodovinski in politični okvir, ki bi ga veljalo ažuriranega ponovno predložiti komisarju za visoko šolstvo v EU, • preseganje nacionalističnih tendenc, ki so preprečevale dinamiko odnosov med ljudmi in gospodarstvom na meji v preteklosti, • ustanovitev Univerze EU bi predstavljala zgled drugim regijam v Evropi, • ustanovitev EU univerze bi povečala sposobnost lokalnih in regionalnih oblasti za nadaljnji

	<p>razvoj in izvedbo skupnih projektov v obmejnih regijah,</p> <ul style="list-style-type: none"> • ustanovljena spletna stran eurocampus.si (it., ang.) v treh jezikih, na kateri so predstavljene sodelujoče visokošolske, univerzitetne, podporno/raziskovalne in nastanitvene kapacitete na obeh straneh meje, že izvede določen marketing spletne strani, • v projektu Phare že prisotne izkušnje s sprožitvijo administrativnih postopkov na EU komisiji in EU parlamentu za ustanovitev univerze, aktivnosti za ustanovitev univerze EU v preteklosti, izvedene predstavitve v Bruslju (EU komisija in parlamentarci), že izdelan in potrjen dokument, srečanja iniciativnega odbora, prisotnost določenih gostujočih profesorjev, asistentov, • ustanovitev Evropskega združenja za Teritorialno sodelovanje na Goriškem (EZTS), v teku potrditev s strani italijanske vlade. Ustanovitev združenja prispeva lastno pravno subjektiviteto in lažje omogoča dehierarhizacijo vmesnih ravni (zaobhajanje nacionalne ravni) in direktnejšo povezavo z nadnacionalnimi institucijami ter oblikami sodelovanja na ravni EU.
	<p>Pomanjkljivosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> • trenutno na območju še ni univerzitetnega kampusa, • beg možganov »brain drain« in s tem zmanjševanje intelektualnega kapitala regije, • kadrovske zmožnosti za izvedbo projekta, • projekti z večjim finančnim proračunom zahtevajo pozorno opazovanje (monitoring) in takojšnje strateško odločanje, projektni dokumenti morajo vedno reflektirati (prikazovati) realne projektne cilje,

	<p>Priložnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> • skupna vzgoja mladine v evropskem duhu; pospešeno sodelovanje/povezovanje lokalnih in evropskih študentov, • pospešitev sodelovanja med visokim šolstvom na obeh straneh meje in v okviru celotne EU, • čezmejen in evropski pretok intelektualnega kapitala, • povečana univerzitetna identiteta prostora z evropskim in nadnacionalnim značajem, • preseganje čezmejnega sodelovanja, preseganje logike modela "biljardnih krogel, značilnih za nacionalne države, preseganje radialnih povezav, • omrežni princip povezovanja s predhodnim območnim v prvi fazi, • večja internacionalizacija izobraževalnih programov (joint degree: skupni programi), • učenje multilingvizma in medkulturnosti, • možnost predhodne izgradnje campusa znotraj projekta Mladinski prostor ob meji, prenova bolnišnice v stari Gorici (študentski dom, koncertni/prireditveni prostor, športno-rekreacijske površine), • širša ponudba nove hotelske in gostinske ponudbe (menze, restavracije, ki se bodo razlikovale po ponudbi in predvsem po ekonomski dostopnosti), • organizirani dostopi do Gorice-Nove Gorice, v skladu s povpraševanjem (ugodni vlaki, taksiji, povezave z letališčem), • podpora novim in specializiranim podjetjem in dejavnostim, potrebnih za organizacijo srečanj, kongresov, potovanj, ekskurzij, računalniških storitev itd.), • priprava in ureditev prostorov za relax in prosti čas gostov (študenti, asistenti, profesorji, eksperti itd.), • računalniška povezava med knjižnicami v Gorici-Novi Gorici, predvsem univerzitetnimi, občinskimi, državnimi ter knjižnicami v inštitutih, ki nudijo podporo doktorjem in magistrantom), • nadzor nad cenami (določitev najvišje gornje meje) zasebnih sob za tujce, • večji pomen središčne vloge Gorica-Nova Gorica, ki izhaja iz dejstva, da znanstveniki in mnoge znanstvene institucije lahko spremljajo vse, kar se tu dogaja, opazujejo, nadzorujejo, opazujejo vzorčne primere in nove eksperimente ter ocenjujejo primernost za svoje morebitne bodoče kandidate, • možnosti organiziranja srečanj kongresov, • povečanje delovanja obsega že obstoječih podjetij, • stalna nastanitev nekaterih študentov, asistentov, docentov, kar bo povečalo možnosti novih zaposlitev, • sprememba namembnosti in obnova nekaterih zgradb v Gorici-Novi Gorici, ki jih bodo odpravile in obnovile same občinske uprave – lastnice nekaterih nepremičnin in jih dale na razpolago za dejavnosti univerze EU, obnova internatov in drugih razpoložljiv ležišč, za katera bodo poskrbeli sami zasebniki, ki jih bo spodbudilo novo ugodno povpraševanje s strani študentov in docentov, • za Gorico-Novo Gorico bo to tudi spodbuda, da postane eno mesto, vse bolj sposobno kot enotna skupnost reševati problematiko prostora, storitev, proizvodnih dejavnosti, ki jih zahteva organiziranje in delovanje Univerze EU, • po ustanovitvi večji povezovalni učinek za vse visokošolske institucije z obeh strani meje, • večja povezanost med posameznimi programi (večja možnost joint degree programov), kreiranje specifičnih programov potrebnih za gospodarski in širši družbeni razvoj regije ter nova delovna mesta, • promocija nadnacionalnega in čezmejnega univerzitetnega okolja, privlačnost teritorija, konvergenca in širjenje evropske dimenzije ter skupnega evropskega visokošolskega prostora, • učinek multiplikatorja na druge projekta (npr. Zdravstvo brez meja), • uveljavljanje goriškega področja kot najbolj pomembnega središča na stičišču različnih kultur, jezikov in nacionalnosti, • možnosti zadrževanja visoko strokovnega kadra, ki sedaj odhaja pretežno v prestolnico (na ravni SLO)
--	---

	<p>Nevarnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ne potrditev EZTS-ja s strani italijanske vlade, • komplikacije glede zamude razpisov in težave, ki se pojavljajo v vezi s predhodnimi čezmejnimi razpisi (težave v vezi z identifikacijo območja in s tem povezano možnimi prijavitelji, • po možni prijavi na razpis zavrnitev projekta (možnosti in izkušnje iz Phare projekta: 1. faza – elaborat težko predvidi samo ustanovitev v nadaljevanju, ker je bil celoten elaborat namenjen lobiranju in stroškom povezanih s tem (letalski prevozi, prenočišča ipd.), • nevarnosti umika v katerikoli fazi ustanovitve projekta zaradi neparitetnih vlog ali občutka superiornosti z druge strani (na nacionalni, lokalni, regionalni ravni vključenih institucij, ustanoviteljic vis. institucij nesodelovanje in nezmožnosti lobiranja, posamezni partikularni interesi ključnih akterjev sodelujočih v projektu in možnost umika, • pomanjkljive kadrovske zmožnosti, nezadostna zainteresiranost ključnih odločevalcev ali sodelujočih v projektu (človeški faktor), • nezadostna podpora socialne mreže vseh vključenih sodelujočih in podpornikov projekta, premajhna kognitivna percepcija pomena ustvarjanja stabilnosti socialnega omrežja.
<p>Ustvarjanje skupnega čezmejnega visokošolskega prostora Eurocampusa</p>	<p>Prednosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> • v somestju Gorica – Nova Gorica – Šempeter so že sedaj prisotne visokošolske in univerzitetne institucije (Univerza Nova Gorica, Univerza Trst, Univerza Videm, visokošolski programi Univerze v Ljubljani in samostojni visokošolski zavodi, • zgoraj navedeno je v skladu z Operativnim programom čezmejnega sodelovanja Slovenija-Italija 2007–2013 (široka prisotnost visokošolskih organizacij na teritoriju ipd.), • EU sredstva, že kritična masa študentov (5000 na obeh straneh), profesorjev in raziskovalcev, delno že obstoječa infrastruktura za študentske kapacitete (študentski dom, menze, športni objekti, predavalnice ipd.), zgodovinska utemeljitev skupnega območja, plodno sodelovanje treh uprav (številni projekti) v preteklosti in tudi danes, • že vzpostavljeno partnerstvo med Visokošolskim raziskovalnim središčem Primorske (SLO) in italijanskim Kozrocijem za razvoj univerzitetnega goriškega pola (ITA), • sodelovanje pri raznih aktivnostih, kot so oblikovanje spletne strani Eurocampus v treh jezikih (ita., slo., ang.) in s tem že poudarjene »čezmejne« oz. nadnacionalne prvine projekta, • pri oblikovanju projekta zasnove spletne strani (uvodna faza za nadaljnji projekt) pokazana pripravljenost sodelovanja s strani visokošolskih, univerzitetnih, raziskovalno/podpornih in institucij, ki ponujajo nastanitve za študente, podpora s strani občinskih ustanov ter ustanoviteljev obeh institucij (večja regionalna podjetja, občine, gospodarske zbornice, Slovenska vlada, provinca FVJ), • sodelovanje pri Phare projektu Ustanovitev univerze Evropske unije in nove ugotovitve izhajajoč iz projekta (že oblikovana strokovna skupina, ekspertni tim, lobistične povezave, osnovan projekt in ugotovljene nekatere zmožnosti/nezmožnosti realizacije), možnost ponovnega zagona nekaterih faz projekta zaradi trenutno večjega poudarka nadnacionalnim zgodbam, ki presegajo »čezmejnost«, • vključitev ideje študentskega doma v mednarodni idejni natečaj “Mladinski prostor ob meji” (SGF – Spazio giovanni alla frontiera) za preureditev območja nekdanje civilne bolnišnice v Gorici (ideja vključena v zmagovalno arhitekturno rešitev, izbrani že nagrajenci natečaja), • možna in že delno izvedena detajlna analiza univerzitetnega okolja na obeh straneh meje in identifikacija potencialov, • identifikacija potencialnih in/ali že obstoječih sinergij med programi, ki se že izvajajo, • možnost analize in identifikacije virov za podporo infrastrukturnim projektom, • specifične sheme subvencioniranja kot so Erasmus mundus ipd. lahko služijo kot referenčna točka, ker zagotavljajo sredstva po razpisanih fazah, na katere se lahko potegujejo individualni projekti razvoja skupnih programov., • Joint degree programi omogočajo študentom visoko stopnjo individualne uporabnosti, saj a) omogočajo študentom študij v tujini brez večjega podaljšanja dolžine študija b) povečajo možnosti na trgu dela zaradi medkulturne izkušnje, ki jo študenti na ta način pridobijo,

	<p>Pomanjklivosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kadrovski viri (premajhno število zaposlenih v obeh ustanoviteljicah projekta), • pomanjkanje motivacije in odstop partnerjev od projekta, • joint degree oz. skupni programi kot orodje promocije mobilnosti znotraj Evrope niso zelo učinkoviti, kar smo videli tudi v CUNE projektu, skupni programi nimajo tendence širšega vpliva zaradi njihove finančne intenzivnosti/zahtevnosti in majhnega števila vključenih študentov, • možna slabost pri razvoju internacionalnih programov je začetna prevelika zavezanost ekonomsko političnim ciljem (regionalnim, lokalnim ali širše); internacionalni razvoj in implementacija študijskega programa je že sama po sebi zahteven proces v nadaljnjem procesu harmonizacije bolonjske reforme, • če so finančna sredstva predvidena za posebno ciljno območje mora biti program dostopen vsem visokošolskim partnericam na območju, saj se tako povečajo možnosti soustanoviteljev programa kot tudi možnosti implementacije. Slabost, ki se ji velja izogniti, je ne vključevanje drugih ustanov z območja v ustvarjanje skupnega programa v širših konzorcijih saj se s tem povečajo možnosti razvoja in implementacije programa, • na podlagi izkušenj Interreg IIIA CUNE projekta idr. programov izhaja, da so študenti pokazali večji interes za internacionalno orientirane študije kot za dvo-nacionalne regionalno politično obarvane programe, ki poudarjajo večji doprinos regiji, • subvencioniranje projektov razvoja in implementacije transnacionalnih programov mora biti vodeno na transparenten način, sicer programi ne morejo zagotoviti dovolj zagonske energije za vzpostavitev tesnejših vezi in zadovoljujoče uskladitve interesov soustanoviteljev pri tvorjenju mreže programov, temu se je treba izogniti, kolikor je v moči partnerskih organizacij ter sodelujočih visokošolskih ustanov, sicer lahko to predstavlja nevarnost za uspešnost skupnih programov, • projekti z večjim finančnim proračunom zahtevajo pozorno opazovanje (monitoring) in takojšnje strateško odločanje, projektni dokumenti morajo vedno reflektirati (prikazovati) realne projektne cilje, • v ustanoviteljski shemi (provider network) morajo obstajati pogajanja med ekonomskimi nameni visokošolskih partnerskih ustanov in minimalnimi vložki individualnih vis. par. ustanov pri ustvarjanju skupnih programov, • prava skupna, joint degree diploma v obliki neodvisnega skupnega certifikata ni nujno najboljša možnost iz različnih zornih kotov gledanja (razen za trg dela, vrednost diplome kot značilnost, etiketa visokošolskega partnerja), če se funkcija dodatka k diplomu resno upošteva, je pomen stopnje (vrste) diplome manj nepremagljiv, ker je medkulturna dodatna vrednost programa lahko dokumentirana s točno formuliranim Dodatkom k diplomu.
--	---

	<p>Priložnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> • projekt bo lahko z različnimi marketinški prijemi analiziral, zasnoval in izvedel aktivnosti, ki bodo pripeljale do večje prepoznavnosti tega univerzitetnega okolja, tako lokalno kot tudi izven lokalnega okolja, • zasnovani in razviti bodo skupni čezmejni univerzitetni programi, »Joint degree« kot ena od možnosti, • lokalni skupnosti bosta na podlagi izsledkov analiz imeli jasno vizijo razvoja na področju zagotavljanja virov – predvsem infrastrukture, • vzpostavljeno bo okolje, ki bo povezovalo univerzitetni okolji na obeh straneh meje, in sicer tako študente kot ustanove, • v somestju bo zgrajeno enotno brezžično omrežje WiFi za potrebe študentov, profesorjev in raziskovalcev, ki delujejo na teritoriju, • vzpostavljena bo enotna identifikacijska kartica za študente Eurocampus Card, • organizirani bodo dogodki namenjeni študentom, ki bodo delovali povezovalno, • omogočeno in spodbujano bo vzpostavljanje novih storitev, ki so specifična za univerzitetno okolje in v katero bodo vključena tako lokalna podjetja kot tudi lokalne skupnosti, • ustvariti enotno identiteto čezmejnega univerzitetnega prostora – ustvariti dodano vrednost, da bo prostor bolj prepoznaven in atraktiven za študente, akademske ustanove, univerze, lokalno skupnost in lokalna podjetja, • projekt Eurocampus, ki spodbuja razvoj univerzitetnega okolja, je obenem tudi promotor raziskav in razvoja, slednje je tudi eden od dejavnikov, ki ustvarjajo stimulatívno okolje za inovacije v podjetjih, razvoj in raziskave predstavljajo eno ključnih prioritet čezmejnega sodelovanja, vrednost razvoja in raziskav, izraženega v odstotkih BDP, je pomemben indikator, ki ga predlaga Lizbonska strategija, • povečano zavedanje med študenti o možnostih za uporabo kreditnega sistema študija na univerzah čez mejo, • razvita in uporabljena orodja za spodbujanje komplementarnosti in homogenizacije čezmejnega univerzitetnega teritorija – npr. sheme lojalnosti pred, med in po študiju, spletna orodja, poenoten izgled oblačil ipd., • sociološka študija razvoja skupnega univerzitetnega teritorija (npr. v sodelovanju s FUDŠ), • izdelan curriculum za skupni čezmejni študij »joint degree«, možni programi izvedbe, • študija izvedljivosti in analiza prostorskih pogojev za razvoj univerzitetnih programov v somestju na obeh straneh meje (namestitve študentov, prostori za nove programe ipd.), • obenem bo projekt ustvaril številne pozitivne učinke v lokalnem okolju, ki so povezani z razvojem visokega šolstva, posredno korist bo imelo gospodarstvo na obeh straneh meje ter vse kar je povezano z univerzitetnim delovanjem (gradbena, prehranska industrija, ponudniki storitev, knjižnice itd.), • upoštevanje izkušnje pri ustvarjanju skupnih programov z italijansko stranjo (Univerza na Primorskem, Univerza v Ljubljani).
--	--

	<p>Nevarnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> • skupni (joint-degree) programi morajo večji poudarek nameniti razvoju idej na manj dražjih programih, z manj zahtevnim finančnim startom (pragom), • visoka finančna intenzivnost joint degree programov je večinoma pod vplivom političnih ovir in velikih razlik, ki še vedno obstajajo med nacionalnimi visokošolskimi sistemi (zato prihaja do izgube časa in denarja), • možne ovire pri nadaljnji nujni harmonizaciji Evropskega visokošolskega izobraževalnega sistema, če naj imajo joint degree programi pozitivni učinek, širša korist se lahko pričakuje samo na dolgi rok, • če so finančna sredstva predvidena za posebno ciljno območje mora biti program dostopen vsem visokošolskim partnericam na območju, saj se tako povečajo možnosti soustanoviteljev programa kot tudi možnosti implementacije, nevarnost, da se partnerji konkurenčnih visokošolskih ustanov in podobnih interesov vpeljave programov ne želijo vključiti v skupen projekt, kar lahko poslabša možnosti razvoja in implementacije programa zaradi navzkrižja interesov, s tem pa se poveča nezaupanje med možnimi konzorcijskimi ustanovami, • če je finančni plan za razvoj programov v določenem ciljnem območju zvezan s pričakovani dolgoročnih, regionalnih, strukturnih in ekonomsko-političnih učinkov, lahko pomanjkanje predhodno opravljene neodvisne študije izvedljivosti izven partnerskih visokošolskih ustanov (da se razbere usklajenost potreb programa tudi z interesom študentov za študij) ogrozi izvedbo projekta (tako na ravni razvoja, implementacije programa, izgubi denarja in časa), • sheme sofinanciranja skupnih programov morejo biti osnovane na formalnih kriterijih, ki temeljijo in odgovarjajo na vprašanja medkulturne vrednosti posameznega programa v primerjavi z nacionalnim programom, obstaja nevarnost neupoštevanja oz. nerazumevanja vrednosti medkulturne komponente programa v postopku akreditacije programa na obeh straneh, • nevarnosti razlik v nacionalnih visokošolskih izobraževalnih sistemih Italije in Slovenije, kar otežuje razvoj in implementacijo skupnih programov, • projekti, ki imajo cilj implementacijo številnih transnacionalnih programov, potrebujejo podporo na politični ravni, če podpora manjka samo v eni partnerski državi lahko to vpliva na potrebni fleksibilni razvoj programov.
--	---

Vir: Lastna izdelava

Prednosti/priložnosti primera/projekta Eurocampus in projekta Ustanovitve Univerze EU z dodanimi oblikami, priporočili iz podobnih projektnih aktivnosti se prepletajo in dopolnjujejo tudi z nekaterimi že predstavljenimi pobudami znotraj projekta Študije o razvoju univerzitetnega pola Goriza-Nova Gorica (ISIG) (Študija o razvoju univerzitetnega pola Gorizia-Nova Gorica, 2001).

Praksa vpeljave SWOT analize se običajno uporablja v poslovnih okoljih (podjetjih, kjer se analizira stanje financ, marketinga oz. drugih oddelkov). V predstavljeni SWOT analizi smo skušali glede na njeno logiko delovanja v tabeli razmejiti prednosti/slabosti in priložnosti/nevarnosti. Prva dva aspekta se običajno nanašata na notranje dejavnike (raven organizacije, projekta), druga dva na zunanje. Glavna razlika pri tem je, da imamo pri notranjih dejavnikih vpliv, da se prilagodimo, razvijemo, ali kako drugače ukrepamo. Pri notranjih dejavnikih smo v območju lastnega vpliva. Priložnosti/nevarnosti se nanašajo na zunanje dejavnike, na katere nimamo vpliva in ne moremo direktno sami narediti nič, kot le to, da se prilagodimo. Torej gre za dve območji, eno je območje vpliva, kjer imamo moč sami

neposredno vplivati s svojimi dejanji, drugi dejavniki so izven našega območja vpliva in ne moremo narediti direktno nič, lahko pa te izkoristimo v svoj prid s fleksibilnostjo.

V obravnavanem primeru smo težko točno razmejili vplive notranjih/zunanjih dejavnikov glede na to, da je samo delovanje obeh glavnih partnerskih konzorcijev tesno povezano z delovanjem mreže vključenih visokošolskih ustanov, ki so v svojem delovanju precej avtonomne in s tem niso pod nadzorom inkubatorskih institucij, programe izvajajo v lastni organizaciji, čeprav so vpeljane v regijo na podlagi želja, interesov in potreb inkubatorskih institucij (torej obeh visokošolskih, raziskovalnih ustanov) ter njihovih ustanoviteljev, večjih podjetij iz regije, lokalnih skupnosti, gospodarskih zbornic. Možne slabosti in nevarnosti so tako do določene mere odvisne od nas samih (obeh inkubatorjev), vključenih visokošolskih institucij ter njihovih načrtov in zmožnosti, želja pri oblikovanju vrste programov (različne narave in stopenj) ter zunanjega okolja (vpliva zakonodaje tako na regionalnem kot na visokošolskem področju in s posledičnim dogajanjem.)

Ocenjujemo, da smo s pomočjo uporabe poslovnega orodja SWOT analize bliže naši nadaljnji vsebini dela ter ugotovitvam najrealnejših scenarijev inkubacije aktivnosti ter njihovih prednosti, slabosti, pomanjkljivosti, nevarnosti.

Tabela 7.3: Sodelovanje med univerzami in visokošolskimi organizacijami v Evropskih čezmejnih regijah v letu 2003

Geografsko območje	Odgovori prejeti s strani regij in čezmejnih regij (2003)
<i>Severna Evropa in Baltske države</i>	12
<i>Centralna in vzhodna Evropa</i>	6
<i>Severno-zahodna Evropa</i>	6
<i>Alpe in Donava</i>	6
<i>Jugozahodna Evropa in zahodni Mediteran</i>	6
<i>Južna Evropa in zahodni Mediteran</i>	0
Evropa	36

Vir: Cooperation between universities and higher education institutions in Europe's border regions. Associations of European Border Regions (AEBR), Gronau. 2004

Ena izmed redkih, če ne edina dostopna raziskava iz tega področja, ki je bila končana v aprilu 2004, izvedlo pa jo je Združenje za Evropske čezmejne regije (AEER) je pokazala nekatere preliminarnе ugotovitve, ki se nanašajo na čezmejno sodelovanje med visokošolskimi organizacijami in univerzami na čezmejnih območjih. Iz zgornje tabele so razvidna geografska območja sodelujočih regij in čezmejnih regij, ki so sodelovala v raziskavi in so v obliki različno dolgih odgovorov odgovorila na zastavljeni vprašalnik, posredovan s strani Odbora regij:

1. Večina sodelovanja med univerzami in visokošolskimi organizacijami v čezmejnih regijah se nahaja na območju, na katerem so te institucije znanja locirane. Nekatere evropske univerze sodelujejo tudi z drugimi univerzami in visokošolskimi organizacijami po svetu.
2. Zakonske osnove za sodelovanje med univerzami in visokošolskimi organizacijami zavzamejo večinoma obliko splošnega sporazuma čezmejnega sodelovanja ali obliko mešanih sporazumov in projektov. Ti sporazumi so večinoma bilateralni, trilateralni oz. multilateralni in imajo večinoma dolgoletno tradicijo. Drugi, posebno še tisti, ki vključujejo novonastale visokošolske institucije v centralni in vzhodni Evropi pa so nastali po letu 1990. Zadnja leta so zaznamovala ustanovitev široke različnosti evropskih območij sodelovanja, visokošolskih centrov odličnosti in mrež sodelovanja.

Visokošolske institucije v čezmejnih regijah se razlikujejo med seboj na številne načine, v odvisnosti od lokacije in do določene mere tudi glede na naravo njihovega poslanstva. Za te institucije se je medregionalno in čezmejno sodelovanje različnih stopenj pričelo že pred pričetkom bolonjskega procesa. Območja tovrstnega raziskovanja in sodelovanja sledijo spodnjim ciljem:

- doseganja sporazuma z novimi vsestranskimi, regionalnimi strategijami,
- osredotočanje na izobraževanje, delitev dela in povečanje učinka,
- biti aktiven v čezmejnem izobraževanju in raziskovanju,
- sodelovanje s političnimi, ekonomskimi in administrativnimi telesi z namenom promocije regij z implementacijo in uporabnostjo akademskega znanja.

SKLEP

Magistrsko delo se ukvarja z analizo posameznih praks obmejnega /čezmejnega /nacionalnega povezovanja na področju izobraževanja in visokega šolstva v Evropi ter specifično na območju ustvarjanja skupnega nacionalnega oz. čezmejnega visokošolskega/raziskovalnega prostora na Goriškem, na obeh straneh meje Slovenija – Italija, območje, ki še ni institucionalno zaokroženo, vzpostavlja omrežje svojih transakcijskih povezav. Zaradi kompleksnosti, multidisciplinarnosti, obširnosti glavnih, uvodoma predstavljenih pojmovnih definicij je obravnavana tematika zahtevala celovito analizo, s katero sem odgovorila na začetku zastavljeno raziskovalno vprašanje in potrdila predstavljene predpostavke.

V opredelitvi pojmov smo želeli podati nekatera razlikovanja za lažje razumevanje vsebine obravnave, ki je na posameznih mestih pričujočega znanstvenega dela točneje interpretirana s strani različnih zornih kotov gledanja in razumevanja problematike. Prostorski oz. teritorialni vidik obravnave prostorov (omrežij, mest) oz. mednarodni (državni oz. politični vidiki npr). Glavnina magistrskega dela je skušala glede na postavljene teze in obravnavane primere ustanavljanja skupnega čezmejnega/visokošolskega prostora izzivati dva temeljna disciplinarna pristopa s pomočjo katerih lahko obravnavamo tematiko – vidik nacionalnosti, s pomočjo katerega zagovarjamo in utemeljujemo dolgoročne spremembe v družbeno prostorski organiziranosti nacionalno nastajajoče družbenosti, ki se odraža v procesih urbane preobrazbe, kot lahko označimo raziskovalni primer ustanavljanja skupnega »čezmejnega« visokošolskega prostora na Goriškem ter vidik internacionalnosti, ki se dotika meddržavnega oz. mednarodnega vidika obravnave posameznih visokošolskih oblik povezovanja (skupni programi) s katerimi lahko dosežemo cilje projekta Eurocampus, ki z lastnostmi območnega/omrežnega načina povezovanja v uvodni fazi, nadalje pa preko ustanovitve nacionalne tvorbe Evropskega združenja za teritorialno sodelovanje na Goriškem (EZTS) omogoča ustanovitev Univerze EU, ki predstavlja najvišjo, zeleno obliko nacionalnega povezovanja na kontinuumu individualizacije-globalizacije (individualno, lokalno, regionalno, mednarodno, nacionalno, globalno), konteksta obravnave družbeno prostorskih sprememb.

Po opravljeni analizi smo lahko ugotovili, da specifično lokalno območje čezmejnega oz. nadnacionalnega visokošolskega prostora goriške regije lahko postane skupno območje medsebojno povezanih akterjev, ki imajo potencial, da aktivno sodelujejo v širših procesih čezmejnega oz. nadnacionalnega regionalnega povezovanja s ciljem povečanja prepoznavnosti in koriščenja priložnosti za hitrejši in kvalitetnejši razvoj enotnega čezmejnega oz. nadnacionalnega visokošolskega prostora ter samega razvoja regije.

V kontekstu obravnave spreminjanja ravni družbene organiziranosti (od lokalnega k nadnacionalnemu) ugotavljamo, da v procesu globalizacije nacionalno načelo ni več dominantno, temveč je zgolj eno od mnogoterih individualiziranih integracijskih sider. Integracijska sidra so opredeljena kot zgojitve trajnejših ali spremenljivih interesnih identifikacij v omrežje raznovrstnih navezav. Tezo utemeljujemo z zmanjševanjem integrativne vloge nacionalne države, prepustnosti njenih teritorialnih meja in ob manjšanju nadzorne vloge njenih centralnih institucij v procesih nadnacionalnega povezovanja (evropeizacije, globalizacije), ki povečujejo neskladja med zastarelo teritorialno strukturo in novimi oblikami omrežnih družbeno organiziranih posameznikov in skupin. V tem teoretskem kontekstu smo lahko ugotovili, da gre pri projektu Eurocampus za takšno obliko omrežne družbeno organizirane oblike institucionalnega oz. boljše transakcijskega mrežnega povezovanja v goriški regiji, saj so pri oblikovanju skupne trijezične spletne strani in v dosedanjem projektne sodelovanju že vključeni različni družbeni akterji z obeh strani meje, tako iz izobraževalnih, univerzitetnih, podporno/raziskovalnih kot nastanitvenih institucij, za katere ugotavljamo, da s svojo »prizoriščnostjo« in »aktivnim delovanjem« omogočajo nadaljnjo homogenizacijo in povezovanje v nadnacionalnem oz. globalnem smislu. Povezovanje, ki ga predstavljajo v omrežje vključeni akterji projekta Eurocampus (Konzorcij za razvoj univerzitetnega pola Gorica z dislokacijami Univerze v Trstu in Vidmu ter njihovimi visokošolskimi oz. univerzitetnimi programi, VIRS Primorske z dislokacijami programov fakultet različnih Univerz na Goriškem, podporno/raziskovalne institucije čezmejnega območja, občine, Pokrajina, dežela FVJ ter ustanovitelji obeh visokošolskih oz. raziskovalnih zavodov kot so podjetja, gospodarske zbornice ter druga podjetja ter inštituti, ki bi se želeli vključiti v omrežje) implicira v prvi vrsti ali pa posledično, dinamično-funkcionalno razmerje – komunikacijo med akterji na področjih ustvarjanja večje povezovalne izbire, ki ne nazadnje sledi tudi ciljem prenove oz. ustanovitve takšnih skupnih

študijskih programov, ki bi regijo dodatno povezali in kateri so potrebi za gospodarstvo oz. širše družbeno okolje regije. Gre za ustvarjanje takšnega visokošolskega prostora, ki bo privlačen tako za globalni, predvsem evropski trg, vendar prirejen značilnostim, potrebam in kulturam, živečih na tem območju. Prav tako lahko sočasno govorimo o ustvarjanju privlačnega skupnega čezmejnega visokošolskega prostora, ki ob zgodovinskih, kulturnih, narodnostnih idr. danosti tega okolja prinaša privlačne storitve za evropski oz. globalni trg, saj ustvarja priložnosti za pritegnitev tujih študentov v našo regijo, s koriščenjem danosti tega prostora (infrastrukture) in mrežnim transakcijskim (institucionalnim) povezovanjem različnih visokošolskih ter raziskovalno/podpornih akterjev z možnostjo produciranja skupnih visokošolskih programov (enojnih, dvojnih ter sendvič programov ipd.), ki bi regije povezovali ne samo horizontalno in lokalno na obe strani subnacionalnih (sub regionalnih enot), temveč v nadaljevanju tudi transnacionalno in sočasno vnašali v regijo tudi nadnacionalne, globalne prvine in mešanico različnih evropskih kultur, ki sooblikujejo tudi lokalni prostor. To smo utemeljevali s procesi novega lokalizma in glokalizacije.

Povezovanje na osnovi strjenosti/območnosti/kontigvitete »obmejnih« visokošolskih partnerjev projekta Eurocampus in drugih obravnavanih primerov je, kot lahko ugotavljamo, spodbujeno s procesi regionalnega povezovanja in posamezni mehanizmi Evropske politike (npr. Cilj 3 (Interreg program), ki nosilnim »čezmejnimi« partnerjem omogočijo kandidiranje za finančna sredstva. V primeru pridobitve evropskih sredstev bo projekt Eurocampus sprva omogočil omrežno/območni tip sodelovanja oz. povezovanja na področju visokega šolstva, ob ustrezno razviti telekomunikacijski infrastrukturi kot pomembnemu faktorju za razvoj mesta oz. omrežja, ki daje prednost neprostorskim oblikam povezovanja, pa v nadaljevanju omogočil tudi ustanovitve Univerze EU, ki bi v svojem delovanju lahko zasledovala tudi obliko virtualnega visokošolskega partnerstva oz. obliko, ki bi s pomočjo nadnacionalne tvorbe, kot je EZTS omogočala dejansko večjo avtonomijo in osamosvajanje visokošolskih akterjev na nadnacionalni ravni.

Ugotavljamo, da nadnacionalno povezovanje v primeru projekta ustanovitve Univerze EU predstavlja vse tipe prostorskih in neprostorskih intencionalnih interakcij, ki bi lahko nastale na podlagi in kot posledica vzpostavitve omrežja oz. uresničitve projekta vzpostavitve enotnega visokošolskega prostora – Eurocampus ter vanj vključenih akterjev ter njegovih

funkcionalnih dejavnosti z nadnacionalnim (urbanim, regionalnim, globalnim) okoljem, torej ne le mest Gorica in Nova Gorica med seboj.

Izhajajoč iz analize obravnavanih študij primerov (predvsem CUNE projekt na nizozemsko-nemški meji) je ob upoštevanju vse večje medsebojne povezanosti in zgoščevanja v prostoru vedno težje jasno razločevati, kateri problemi so tisti, ki specifično zadevajo le posamezno raven odločanja (lokalno, regionalno, nacionalno, globalno). Kadar govorimo o dehierarhizaciji kot preskoku (obhajanju) vmesnih ravni, gre za težnjo po uveljavitvi »bližnjice« med posameznimi ravnmi odločanja, da se preskočijo oziroma zaobidejo vmesne instance. Gre za težnjo po čim bolj neposrednem uveljavljanju avtentičnih potreb in interesov skupin in posameznikov na »čezmejnih/obmejnih« visokošolskih območjih, prav tako partnerjev vzpostavljanja enotnega visokošolskega prostora v našem primeru, da bi s pomočjo Evropskega teritorialnega združenja izločili vmesne motnje (kot jo predstavlja država) in časovno pospešili proces odločanja. Ti procesi odločanja zadevajo vrsto prej omenjenih težav, ki se v smislu zakonskih, pravnih domen dotikajo domene držav oz. internacionalizacijskih strategij delovanja v visokem šolstvu z vrsto kurikularnih ipd. ovir, ki jo predstavljajo »joint degreeji«, katere ocenjujemo za možni močni povezovalni »čezmejni« faktor, ki pa kot smo lahko videli zaradi dosedanje nezmožnosti preseganja teh težav (tudi v CUNE projektu na nizozemsko-nemški meji) ni nujno najboljša rešitev.

Na osnovi ugotovitev CUNE projekta je pred snovanjem in implementiranjem skupnih programov (»joint degree« oz. »double degree«) potrebno razmisliti o oblikovanju programov s skupno študijsko strukturo in implementacijo skupnih standardov za učenje in študij. Ugotavljamo lahko, da ima CUNE projekt v smislu bolonjskega procesa jasno dodano vrednost, saj učinki izobraževanja omogočajo konvergenco Evropskega visokošolskega izobraževanja. Poleg tega je pokazal vrsto problemov, ki vplivajo na konvergenco evropskega visokošolskega izobraževanja, od katerih se lahko drugi akterji evropskih visokošolskih institucij in oblikovalci politike na tem področju učijo in s tem izboljšajo svojo prakso. Projekt je pokazal na razlike med nemškim in nizozemskim visokošolskim sistemom; predvsem glede pogojev za sprejem, programsko strukturo, stopnjami, financiranjem in zagotavljanjem kakovosti, obliki programov (tržni, projektni /akademski pristop). Razlike so obstajale tudi v samem pogledu na status profesorja/predavatelja, učitelja. Izpostavljeni

strukturni problemi so bili med projektom večkrat predstavljeni političnim odločevalcem, vendar to ni prispevalo k harmonizaciji stanja v visokošolski izobraževalni politiki na Nizozemskem, kot tudi ne v nemškem Severnem Porenju – Vestfaliji in na Spodnjem Saškem. Potrebni feedback med CUNE partnerji in političnimi avtoritetami naj bi bil zagotovljen s strani projektnega posvetovalnega telesa sestavljenega iz predstavnikov izobraževalne in regionalne politike Nizozemske, Severnega Porenja –Vestfalije in Spodnje Saške.

Ugotavljamo, da je CUNE projekt padel predvsem zaradi visokih začetnih pričakovanj. Pokazalo se je, da je bil razvoj dvo-nacionalnih programov uvodoma podcenjen. Ugotovitev gre pripisati bolonjski evforiji in visokim pričakovanjem evropskih visokošolskih reform, ki so potekale sočasno od 2000 do 2002, ko se je projekt osnoval. Izkušnje tega in drugih študij primerov nakazujejo smernice in priporočila, da morajo biti v posodabljanje strokovnih študijskih programov vključena tudi podjetja, predvsem pri opredeljevanju profilov kompetenc študijskih programov, pri čemer mora biti dana ustrezna skrb ravnotežju med splošnim akademskim pristopom in potrebami industrije.

V kontekstu obravnave obmejnih regij in njihovih možnosti smo obravnavali novi inovativni instrument – Evropsko teritorialno združenje (EZTS), ki naj bi olajšal dogovarjanje o skupnih ciljih in skupno zarisoval strategije, kar bi utegnilo utrditi gospodarsko in družbeno kohezijo območja Gorice, Nove Gorice, Šempeter-Vrtojbe. Čezmejno metropolitansko območje predstavlja prvi pomemben korak na poti uresničevanja pravega evropskega mesta z namenom vse bolj tesne ozemeljske integracije pod evropsko streho.

Dosežek treh lokalnih skupnosti na evropski sceni se kaže tudi kot eden najprimernejših instrumentov za izpeljavo projektov ustanavljanja skupnega, nadnacionalnega visokošolskega prostora na Goriškem, podobno kot so se univerze »čezmejnega« območja Galicije – Severne Portugalske vključile v EGTC.

Postavlja se nam dilema, ali lahko Evropsko teritorialno združenje z možnostmi svojega nadnacionalnega delovanja, lastno pravno subjektiviteto, presega pravne (državne) ovire internacionalizacijske narave na področju visokega šolstva in izhajajoč iz lokalnih, regionalnih potreb dosega transnacionalne cilje, ki jih projekta Eurocampus in v nadaljevanju

projekt Ustanovitve Univerze EU lahko prineseta (svoj postopek akreditacije programa npr., ki ga zagotavlja EZTS in ne ločeni akreditacijski agenciji ipd.). Vsekakor je potrebno odločevalce vsebinskega ustvarjanja skupnega visokošolskega prostora seznaniti s temi možnosti in priložnostmi »botom up« pristopa, ki bi omogočal dejansko večjo avtonomijo in osamosvajanje na subnacionalni ravni. Zaradi vrste kurikularnih, zakonskih, še vedno možnih kulturnih problemov (sploh značilnih za obmejna območja) pa tudi možnega pomanjkanja politične in strokovne podpore (glej Cune projekt priporočila in izkušnje), ki je pomembna tako že v fazi oblikovanja in same implementacije skupnih programov, ocenjujemo, da ustanovitev Univerze EU na Goriškem lahko ostane izziv v nadaljevanju po vzpostavitvi Evropskega združenja za teritorialno sodelovanje (EZTS). Združenje naj bi v smislu zmanjšanja družbeno-teritorialne hierarhije omogočalo obhajanje oz. preskok nacionalne ravni, kar bi lahko omogočilo projektu in vanj vključenim akterjem večjo direktno avtonomijo v smislu zadovoljevanja urbanih in družbenih potreb visokošolskega omrežja (»botom up« pristop), ki bo na ta način lažje uveljavljalo potrebo po svoji subjektiviteti in identiteti. Iz te potrebe izvirajo specifični interesi, ki jih mesta, še toliko bolj nekoč »obmejna« oz. skupna kot sta Gorica in Nova Gorica imata in katera potrebe lahko najučinkoviteje udejanjata avtonomno, to je z neposrednim povezovanjem z enotami v omrežju in drugih presekajočih omrežjih, brez hierarhičnega institucionalnega pogojevanja in omejevanja, s samoselekcijo in sposobnostjo kombiniranja svoje avtonomije z zadovoljevanjem funkcij v okolju.

Iz analize dokumentov ugotavljamo, da je EZTS prva skupina, ki združuje organe različnih držav članic, ne da bi bil prej podpisan mednarodni sporazum, ki bi ga ratificirali nacionalni parlamenti. Članice EZTS-ja so lahko države članice, regionalni ali lokalni organi, združenja, vsi drugi organi javnega prava. Kljub sprejetemu delovanju v smer neposrednega predstavljanja mnenja in predlogov naših prebivalcev iz naših krajev, ki so jih v preteklosti zaznamovali vojni dogodki in spopadi in deklariranega omogočanja lajšanja in spodbujanja čezmejnega, transnacionalnega in medregionalnega sodelovanja obstajajo dileme, saj po opravljeni analizi dokumentov, ugotavljamo, da je še vedno potrebno soglašanje držav s sprejetimi članicami v skupino na njihovih ozemljih. V sled navedenemu velja v prihodnje raziskovati in opozarjati na zmanjšane možnosti osamosvajanja in doseganja avtonomije akterjev ustvarjanja »integracijskih« praks v obravnavanem ipd. primerih.

VIRI

Adriatic Euroregion. Dostopno prek: <http://www.adriaticeuroregion.org/documents/brochure.pdf> (25. december 2010).

Ahčin, Matejka. 2004. *Internacionalizacija visokošolskega izobraževanja v kontekstu usposabljanja kadrov za novo razvojno paradigmo*. Maribor: Diplomsko delo. Ekonomsko-poslovna fakulteta. Univerza v Mariboru.

Beck, Ulrich. 2003. *Kaj je globalizacija? Zmote globalizma – odgovori na globalizacijo*. Ljubljana: Krtina.

Blanco González José-Manuel in drugi 2010. *EGTCs before 2013?, The future of EGTCs post 2014*). Dostopno preko: http://www.aer.eu/fileadmin/user_upload/Governing_Bodies/Presidium/2008/2008-03-15-Frankfurt/EN-ExecutiveSummary.pdf (15. februar 2011).

Bolonjska deklaracija. 1999. Dostopno prek: <http://www.mvzt.gov.si/fileadmin/mvzt.gov.si/pageuploads/doc/> (17. marec 2011).

Bologna Process Committee – definitions. 2005. Dostopno prek: <http://www.esib.org/BPC/intro/definitions.html> (13. december 2010).

Bologna process. *National reports 2004–2005*. Slovenia: Dostopno prek: <http://www.bologna-bergen2005.no/>, (22. maj. 2005).

Ceepus. Dostopno prek: <http://www.ljudmila.org/src/ceepus.html> (15. april 2005).

Braček, Alenka. 2007. *Internacionalizacija visokega šolstva v Republiki Sloveniji*. Ljubljana: Magistrsko delo. Univerza v Ljubljani. Fakulteta za družbene vede.

Bučar, Bojko. 1993. *Mednarodni regionalizem – mednarodno večstransko sodelovanje evropskih regij*. Ljubljana. Fakulteta za družbene vede.

Bufon, Milan. 2004. *Med teritorialnostjo in globalnostjo. Sodobni problemi območij družbenega in kulturnega stika*. Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno raziskovalno središče, Zgodovinsko društvo za južno Primorsko.

Bufon, Milan. 2008. *Na obrobju ali v ospredju? Slovenska obmejna območja pred izzivi evropskega povezovanja*. Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno raziskovalno središče, Zgodovinsko društvo za južno Primorsko.

Center za mobilnost in evropske programe izobraževanja in usposabljanja (CMEPIUS). 2007. Erasmus program v Sloveniji. Dostopno prek: http://www.mvzt.gov.si/fileadmin/mvzt.gov.si/pageuploads/pdf/odnosi_z_javnostmi/10.4.Erasmus.pdf (11. april 2007).

Chadwick, Alger F. 2001. *What are the Possibilities for participation of Cities and Local Regions in Global Democracy?* Thematic Group on Sociology of Local-global Relations, International Sociological Association. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Cohen, Michael A., Blair A. Ruble, Joseph S. Tulchin in Allison M. Garland. 1996. *Preparing for the urban future: global pressures and local forces*. Washington: Woodrow Wilson Center Press: United Nations Centre on Human Settlements.

Council of Europe and UNESCO (2004): *Recommendation on the recognition of Joint degrees*. Dostopno prek: <http://www.enic-naric.net/documents/Recommendation-joint-degrees-2004.en.pdf> (15. januar 2007).

Cross-border co-operation programmes. *Regional policy – Inforegio*. 2009. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/regional_policy/cooperation/crossborder/index_en.htm (15. april 2009).

Čok, Lucija. 2005. Novi izzivi za Slovenijo: Strategije razvoja izobraževanja in znanosti v luči evropskih integracijskih procesov. Dostopno prek: http://www.ff.uni-lj.si/oddelki/geo/publikacije/dela/files/Dela_18/05%20uvodnik%20cok.pdf (15. januar 2007).

Developing Joint master programs in Europe: Results of the EUA Joint masters project. 2004. Dostopno prek: http://www.eua.be/eua/jsp/en/upload/Joint_Masters_report.1087219975578.pdf (25. december 2010).

European higher education cooperation still facing many obstacles. 2003. Dostopno na: <http://www.euregio.nl/cms/publish/content/showpage.asp?pageid=584> (5. januar 2011)

European Networking in Education. Report on Roundtable 2, held at ECER 2001, Lille. 2007. Dostopno prek: http://www.wwords.co.uk/pdf/validate.asp?j=eerj&vol=1&issue=3&year=2002&article=11a_Roundtable_Networks_EERJ_1_3 (5. januar 2011).

Gulič, Andrej in Praper, Sergeja. 1998. Regionalni razvoj, regionalizem in regionalizacija Slovenije. V Ribičič, Ciril: Zbornik Regionalizem v Sloveniji. Ljubljana: Časopisni zavod Uradni list Republike Slovenije.

Emuni univerza. Dostopno prek: <http://www.emuni.si/si/strani/137/EMUNI-Univerza.html> (10. januar 2011).

Engl, Alice. 2009. Territorial Cooperation in Europe: Coordinated Strategy or lost in Confusion? European Academy Bozen/Bolzano. Institute for Minority Rights. Paper presented at the Conference "Innovation for Good Local and Regional Governance – A European Challenge" Institute of Governance Studies, University. Dostopno na: http://www.europeanchallenge.eu/media/papers/ws4_Paper1_Engl_Territorial_Cooperation.pdf (7. Januar 2011).

Evropska komisija. 2004. V službi regij. Luksemburg: Urad za uradne publikacije Evropskih skupnosti. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/publications/booklets/move/-/27/index_sl.htm (12. november 2008).

Eurocampus časopis: Dostopno prek: <http://eurocampus.cz/casopisEN.html> (5. januar 2011).

Eurocampus. Dostopno prek <http://www.eurocampus.si> (it., angl.) (12. oktober 2010).

Europe and the Neighbourhood. 2009. *Journal of the Institute for Euroregional Studies "Jean Monnet" European Centre of Excellence*. Dostopno prek: http://www.uoradea.ro/attachment/791672704232e82e41d0a31a6bc16159/2efaa20a9479297716812e5bd4f00412/Eurolimes_VII.pdf#page=139 (12. december 2010).

ENQA – European Association for Quality Assurance. Dostopno prek <http://www.enqa.eu/> (5. marec 2011).

Euroregion–Definitions.(letnica?). Dostopno prek: <http://www.wordiq.com/definition/Euroregion> (5. januar 2011).

Finch, Andrew. 2003. *Joint degree programmes. With a focus on the creation of European Union Masters course*. Dostopno prek: http://www.aqs.salford.ac.uk/erasmus_mundus/Joint_Degree_Programmes_Focus_on_European_Masters.pdf (20. december 2010).

Operativni program čezmejnega sodelovanja Slovenija-Italija 2007–2013. 2007. Dostopno prek (12. november 2008).

Haček, Miro. 2002. *Regionalizacija Slovenije ob vstopanju v Evropsko unijo*. Ljubljana: Mirovni institut.

Hegler, Dejan. 2004. *Primerjava spodbujanja regionalnega razvoja v Sloveniji s teorijo in s spodbujanjem v Evropski uniji*. Diplomsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.

Hočevar, Marjan. 1995. *Do kam segajo evropska transurbana omrežja? Teorija in praksa* 32 (7–8): 696–704.

---- 1995a. *Od hierarhij k omrežjem nadnacionalnih medurbanih povezav*. V *Osamosvajanje in povezovanje v evropskem prostoru*, ur. Zdravko Mlinar, 161–174. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

--- 1995b. *Hierarhije in omrežja mest: novi trendi v nadnacionalnem medurbanem povezovanju*. Magistrska naloga. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

--- 2000. *Novi urbani trendi: prizorišča v mestih – omrežja med mesti*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

--- 2004. *Oblegana Slovenija: subnacionalno osamosvajanje in nadnacionalno povezovanje*. Teorija in praksa 41 (1/2): 340–351.

Huang, Futao. 2006. *Incorporation and University Governance: A Comparative Perspective from China and Japan*. *Higher Education Management and Policy*, 18 (2). Pariz: Organisation for Economic Co-operation and Development.

Informacije o skupnih programih in skupnih diplomah na Univerzi v Ljubljani. 2006. Ljubljana: Univerza v Ljubljani.

Jagodic, Devan. 2008. *Mladi v čezmejnem prostoru*. Trst: Slovenski deželni Zavod za poklicno izobraževanje – SDZPI: Slovenski raziskovalni inštitut (s.l.), Mladinski center Podlaga.

Joint Degrees – A Hallmark of the European Higher Education Area? 2006. Italy. Dostopno na: <http://www.cimea.it/files/fileusers/Doc%20Cimea%20125.pdf> (7. januar 2011).

Klasifikacija statističnih teritorialnih enot v Evropski uniji – NUTS. 2003. Dostopno prek: http://www.stat.si/tema_splosno_upravno_NUTS.asp (17. maj 2008).

Knight, Jane. 1994. *Internationalization: Elements and Checkpoints*. Ottawa. Canadian Bureau for International Education.

Knight, Jane. 2003. Updated Internationalization Definition. Boston: International Higher Education, Boston College 33 (2–3).

Knight, Jane. 2004. *Internationalization Remodelled: Definitions, Rationales and Approaches*. *Journal for Studies in International Education* 8 (1): 5–31.

Knight, Jane. 2005. *Internationalization – the New World of Crossborder Education Developments, Complexities and Challenges*. Dostopno na: www.itpnz.ac.nz/conferences/2005_Nov_ITP_Conf/Jane_Knight_Internationalisation.pdf (20. julij 2006).

Knight, Jane; De Witt, Hans. 1995. *Strategies for Internationalization of Higher Education: historical and conceptual perspectives*. V Hans de Witt (ur.) *Strategies for Internationalization of Higher Education: a comparative study of Australia, Canada, Europe and the United States of America*. Amsterdam. European Association for International Education.

Knight, Jane; De Witt, Hans. 1999. *Quality and Internationalisation in Higher Education*. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development. OECD. Dostopno na: <http://www.aqa.ac.at/download.php?id=4> (1. december 2006).

Konvencija o priznavanju visokošolskih kvalifikacij v Evropski regiji (»Lizbonska konvencija«). Objava ratifikacije: Ur.l. RS – Mednarodne pogodbe, št. 14/99. Dostopno na: http://www.see-educoop.net/education_in/pdf/bologna-pr-lisbon-oth-svn-t02.pdf (15. januar 2007).

Lizbonska konvencija. 1997. Dostopno prek: http://www.dfes.gov.uk/bologna/uploads/documents/Lisbon_Convention.htm (16. oktober 2006).

Lizbonska strategija. 2000 Dostopno prek: <http://www.evropa.gov.si/si/lizbonska-strategija/> (1. april 2011).

Joint Master projects: Dostopno prek: <http://www.eua.be/eua-work-and-policy-area/building-the-european-higher-education-area-bologna-process/joint-degrees/> (3. januar 2011).

Lajh, Damjan. 2005. *Izvajanje evropske regionalne politike v Sloveniji*. Doktorska disertacija. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

List of Euroregions. Dostopno na http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_Euroregions (5. januar 2011).

Makarovič, Jan. 1995. *Slovenska ustvarjalnost kot odgovor na evropski izziv*. V *Osamosvajanje in povezovanje v evropskem prostoru*, ur. Zdravko Mlinar, 207–251. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Mlinar, Zdravko. 1994. *Individuacija in globalizacija v prostoru*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti.

--- 1995. *Osamosvajanje in povezovanje v evropskem prostoru*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

--- 2000. *Glokalizacija ali getoizacija lokalne demokracije? Teorija in praksa* 37 (3): 413–436.

--- 2001. *Krepitev in slabitev moči lokalnih akterjev ter nastajanje in izginjanje lokalnih posebnosti v procesu glokalizacije. Teorija in praksa* 38 (5): 765–785.

---2008. *Življenjsko okolje v globalni industrijski dobi. Prva knjiga Prostorsko-časovna organizacija bivanja raziskovanja na Koprskem in v svetu*. Fakulteta za družbene vede in Slovenska akademija znanosti in umetnosti.

Merila za akreditacijo visokošolskih zavodov in študijskih programov: Uradni list RS št. 101/2004.

Merila za kreditno vrednotenje študijskih programov po ECTS: Uradni list RS št. 124/04

Mores, Fabrizio. 2006. *Smernice za usklajeno planiranje čezmejnega območja*. Načrt Transplan. Skupno čezmejno prostorsko načrtovanje. Evropski program Interreg IIIA Italija – Slovenija. Gorica: Pokrajina.

Mrak, Mojmir. 2004. *Kohezijska politika Evropske unije*. Ljubljana: Samozaložba Mojmir Mrak.

Mulec, Breda. 2008. *Kohezijska politika Evropske unije in problemi njene implementacije s poudarkom na Republiki Sloveniji in državah jugovzhodne Evrope*. Ljubljana: Koščak.

Nacionalni atlas Slovenije. 2001. Ljubljana: Rokus.

Müller, Kai-Uwe in Mohl, Philip. 2005. *Structural funds in an enlarged EU. Članek je bil predstavljen na konferenci Evropskega konzorcija za politične raziskave* (European Consortium for Political Research) v Budimpešti med 8. in 10. septembrom 2005. Dostopno prek http://www.wzberlin.de/ars/ab/pdf/mueller_mohl_structural_funds.pdf#search=%22structural%20fund%20in%20an%20enlarged%22 (9. September 2006).

Nacionalni program visokega šolstva v Sloveniji. 2002. Dostopno prek: http://www.mvzt.gov.si/fileadmin/mvzt.gov.si/pageuploads/doc/dokumenti_visokosolstvo/zakonodaja_VS/04-NPVS_2002.doc (21. januar 2007).

Nacionalni program visokega šolstva v pripravi. Dostopno prek: http://www.mvzt.gov.si/si/zakonodaja_in_dokumenti/nacionalna_programa_v_pripravi/ (10. januar 2011).

Nacionalni strateški referenčni okvir. 2008. Ljubljana. Dostopno prek: http://www.euskladi.si/publikacije/OP/2007-2013/NSRO_opis.aspx. (12. januar 2011).

Nickel S., Thorsten Zdebel, Don F. Westerheijden. 2009. *Joint Degrees in European Higher Education. Obstacles and opportunities for transnational programme partnership based on the experience of the German – Dutch EUROREGIO*. Dostopno prek: http://www.che.de/downloads/JointDegrees_english_final.pdf (7. april 2011).

Pargneaux, Gilles. 2008. Presentation of Eurometropole Lille – Kortrijk – Tournai. EGTC: Project launch conference. Strassbourg.

Pontes – Learning in and for Europe, Building bridges in the Neisse – Nisa, Nysa Euro region. Dostopno prek www.pontes-pontes.de (10. april 2011).

Perkman, Marcus. 2007. *Policy Entrepreneurship and Multi-Level Governance: A Comparative Study of European Cross-Border Regions*. *Environment and Planning C: Government and Policy* 25 (6): 861–879. Dostopno prek: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1133126 (5. januar 2011).

Perkmann, Markus. 2008. *Cross-border regions in Europe. Significance and drivers of regional cross-border co-operation*. Dostopno prek: <http://spiral.imperial.ac.uk/bitstream/10044/1/1407/1/Perkmann%20european%20urban%20regional%20studies%202003%20cross-border%20regions.pdf> (5 januar 2011).

Pekmann, Markus. 2009. *Building governance institutions across European Borders*. Dostopno prek: <http://spiral.imperial.ac.uk/bitstream/10044/1/1343/1/Perkmann%201999%20Regional%20Studies%20cross-border.pdf> (5. januar 2011).

Perkman, Markus. 2005. *Cross-border co-operation as policy entrepreneurship: explaining the variable success of European cross-border regions*. Dostopno prek: <http://www2.warwick.ac.uk/fac/soc/csgr/research/workingpapers/2005/wp16605.pdf> (12. december 2010).

Predlog Resolucije o Raziskovalni in inovacijski strategiji Slovenije 2011–2020, Ur.l. RS, 92/07. Dostopno prek <http://www.dz-rs.si/index.php?id=101&st=a&epa=1691-v&mandate=-1&unid=PA|D4D2AD71BAFF952DC1257853002C1877&showdoc=1> (10. april 2011).

Predlog zakona o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja. Dostopno prek: <http://www.dz-rs.si/index.php?id=101&sm=k&q=skladnega+regionalnega&mandate=-1&unid=PZ|C8B2E5C1A87A17FEC12577D6003687BC&showdoc=1> (9. november 2010).

Project Pontes – Learning in and for Europe. Building bridges in the Neisse-Nisa-Nysa Euro region. ERICarts: National approaches and practices in the European Union in relation to Intercultural Dialogue. Dostopno prek: www.interculturaldialogue.eu/web/files/44/en/Tscherno-CS02.doc (10. januar 2011).

Regionalni razvojni program Severne Primorske (goriške statistične regije) 2007–2013. 2006. Dostopno prek: http://www.rra-sp.si/files/Strateski_del.pdf (15. december 2010).

Resnik, Irena. 2000. *Internacionalizacija mest: Primer povezovanja univerzitetnih mest*. Diplomsko delo. Ljubljana. Fakulteta za družbene vede.

Resolucija o Nacionalnem programu visokega šolstva Republike Slovenije (2006–2010). Dostopno prek: http://www.mvzt.gov.si/fileadmin/mvzt.gov.si/pageuploads/pdf/visoko_solstvo/RNPVS.pdf (8. januar 2007).

Schüle, Ulrich. 2006. *Joint and double degrees within the European higher education area towards further internationalisation of business degrees*. CIDD Papers on International Business Education. Consortium of International Double Degrees. France. Dostopno prek: http://www.cidd.org/pdf/pub_papers_01.pdf (10. januar 2011).

Seljak, Nina. 2006. *Uspešnost čezmejnega sodelovanja v Sloveniji: primerjava programov pobude skupnosti Interreg Irska-Severna Irska in Avstrija-Slovenija*. Magistrsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta

Šmidovnik, Janez (1995). *Lokalna samouprava*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Resolucija o nacionalnih razvojnih projektih za obdobje 2007–2013. 2006. Ljubljana: Urad Vlade RS za informiranje. Dostopno prek: www.svr.gov.si/fileadmin/srs.gov.si/pageuploads/RESOLUCIJA-ZADNJA.pdf (12. november 2009).

Strassoldo, Raimondo. 1990. *Lokalna pripadnost in globalna uvrstitev*. Družboslovne razprave 7 (10): 64–76.

Tauch Christian, Andrej Rauhvargers (2002): Survey on master degrees and joint degrees in Europe (2002). Dostopno prek: http://www.eua.be/eua/jsp/en/upload/Survey_Master_Joint_degrees_en.1068806054837.pdf (10. december 2010).

The Project "BRIE" and the Euroregion Rouse/Giurgiu European Cooperation at the Danube bridge in the framework of the Stability Pact for South Eastern Europe as a motor for regional development in a border zone. Dostopno prek: <http://www.hrk.de/eng/download/dateien/BRIEengl15032003.pdf> (25. december 2010).

The Euro regional educational portal: Dostopno prek: <http://www.bildungsmarkt-neisse.de/> (10. januar 2011).

The German-Polish-Czech school information portal. Dostopno prek: <http://www.neisse-nisa-nysa.info> (10. januar 2011).

UNESCO-CEPES (Evropski center za visokošolsko izobraževanje). Dostopno prek <http://www.cepes.ro/> (10. april 2011).

Valenčič, Teja. 2001. *Regionalizem in regionalizacija v Sloveniji. Primer goriške pokrajine kot Evroregije*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede

Vloga o odobritvi sodelovanja pri EZTS "Territorio dei comuni: Comune di Gorizia (I), Mestna občina Nova Gorica (SLO) e občina Šempeter-Vrtojba (SLO)" / "Območje občin: Comune di Gorizia (I), Mestna občina Nova Gorica (SLO) in občina Šempeter. 2010. Dostopno preko: <http://www.nolimesgo.net/home.php?vie=gds&id=20100922103289&lng=slo> (15. februar 2011).

Vršaj, Egidij. 2004. *Slovenija in evro-regije*. Trst: Krožek za družbena vprašanja Virgil Šček: Mladika.

Wallerstein, Immanuel. 1998. *Utopistics: Or, Historical Choices of the Twenty-First Century*. Dostopno na: <http://sl.wikipedia.org/wiki/Globalizacija> (8. april 2007).

Zha, Quiang. 2003. Internationalization of Higher Education: towards a conceptual framework. Dostopno prek: <http://www.wwwords.co.uk/rss/abstract.asp?j=pfie&aid=1801>

Zgaga, Pavel. 1999. Evropski visokošolski prostor. Dostopno prek: http://www.mvzt.gov.si/fileadmin/mvzt.gov.si/pageuploads/doc/dokumenti_visokosolstvo/Bolonjski_proces/Bolonjska_deklaracija_slo.pdf (17. december 2006).

PRILOGE

Priloga A:

PRIMER UVEDBA SKUPNEGA PROGRAMA NA UL

Priprava predloga

Skupina na članici pripravi tehten predlog za skupen program/diplomo in s tem seznani senat članice.

Pismo o nameri

Članica UL (ali več članic) rektorici posredujejo pobudo, ki jo podpiše dekan članice in mora vsebovati naslednje elemente:

- *ime članice UL,*
- *ime sodelujoče(ih) inštitucije z navedbo koordinatorja programa,*
- *naslov skupnega programa in stopnjo programa*
- *ime nosilca programa na članici.*

Pismo o nameri naj bi pripravili sodelujoči, kot rezultat neformalnih pogovorov in naj bi bilo osnova za pričetek priprave skupnega programa, skladno z zakonskimi zahtevami.

Pogodba o izvajanju skupnega študijskega programa

Hkrati s pripravo skupnega programa se sodelujoči dogovarjajo glede pogodbe o sodelovanju, ki naj bi vsebovala naslednje temeljne elemente:

- *imena sodelujočih univerz,*
- *cilje sodelovanja (npr. navesti vrsto skupnega študijskega programa in področje študija),*
- *pravne podlage sodelujočih za sklenitev pogodbe,*
- *ime študijskega programa,*
- *strokovni oz. znanstveni naslov po zaključku izobraževanja,*
- *pogoje za prijavo, izbiro kandidatov in sprejem, vključno s časovno opredelitvijo posamezne faze postopka in načinom prijave (po možnosti elektronsko),*

- način in obseg izvedbe skupnega študijskega programa (npr. 30 % študijskega programa na partnerski univerzi, navedba izbirnih modulov na partnerski univerzi, učni jezik ipd.),
- trajanje in sestava skupnega študijskega programa (obvezni predmet, izbirni predmeti, prakse, seminarji, diplomska naloga ipd.),
- evidence (praviloma jih vodi univerza – koordinatorica programa),
- financiranje (možnost recipročnosti!),
- odstop od pogodbe,
- začetek veljavnosti pogodbe,
- navesti odgovorno/e osebo/e za programske obveznosti in organizacijske zadeve.

Pogodba o izvajanju skupnega študijskega programa mora biti poleg tujega obvezno sestavljena tudi v slovenskem jeziku.

Pogodbo o izvajanju skupnega študijskega programa pregledajo v službi za mednarodno in med univerzitetno sodelovanje, služba za strokovne in univerzitetne programe, služba za doktorske programe, pravna služba ter finančna služba UL, ki pomagajo tudi pri oblikovanju študijskih programov oz. sestavi pogodbe.

Priprava in akreditacija skupnih študijskih programov

- Predlog za uvedbo skupnega študijskega programa pripravi članica – izvajalka in ga, po predhodni obravnavi na senatu članice, posreduje v obravnavo pristojni komisiji senata UL,
- pred imenovanjem recenzentov služba za strokovne in univerzitetne programe in služba za doktorske programe UL preveri ali predlog ustreza formalnim kriterijem, ki jih predpisujejo merila za akreditacijo ...
- v primeru, da vloga ne ustreza formalnim kriterijem, jo strokovna služba vrne predlagateljici v dopolnitev;
- predlog se posreduje v obravnavo pristojni komisiji senata UL, ki na prvi seji imenuje recenzente skladno s pravili. V primeru, da so skupni študijski program že recenzirale oz. sprejele partnerske univerze, je število recenzentov manjše;

- po prejetih recenzijah in opravljeni dopolnitvi programa in obravnavi na pristojni komisiji, predlog za uvedbo skupnega študijskega programa sprejme senat UL in ga posreduje Svetu RS za visoko šolstvo v nadaljnji postopek (Informacije o skupnih programih in skupnih diplomah na Univerzi v Ljubljani, marec 2006).

Priloga B

Tuning model za načrtovanje, uvajanje in izvajanje študijskih programov

V projektu Tuning so razvili model za načrtovanje, uvajanje in izvajanje študijskih programov v posameznih (visokošolskih) institucijah, pa tudi skupnih programov, v dveh ali več institucijah. Glavne stopnje v postopku načrtovanja študijskega programa (domačega ali mednarodnega, »joint«) skupnega programa so:

1 Upoštevanje temeljnih pogojev za vse študijske programe:

Ali so ugotovljene družbene potrebe po programu na regionalni/nacionalni/evropski ravni? So bile ugotovljene na temelju posvetovanja z zainteresiranimi socialnimi partnerji (»stakeholders«): zaposlovalci/delodajalci, strokovnjaki in strokovnimi združenji?

Ali je program dovolj zanimiv z akademskega vidika? So bile ugotovljene skupne referenčne točke?

Ali so na voljo potrebni viri za izvedbo programa v in – če je potrebno – zunaj institucije oz. partnerskih institucij?

Za mednarodne programe, ki jih ponujata dve ali več institucij:

Ali so partnerske institucije predane programu? Na kakšnem temelju: uradno soglasje ali strateško zavezništvo?

Ali obstajajo zadostna zagotovila, da bo program priznan (akreditiran) v različnih državah?

Ali obstaja soglasje glede trajanja programa, izraženega v ECTS točkah, ki temeljijo na obremenitvi študenta?

2 Opredelitev profila programa (značilnosti, posebnosti programa)

3 Opis ciljev programa in učnih izidov (znanja, razumevanje, spretnosti, usposobljenosti)

4 Opredelitev splošnih in strokovnih kompetenc, ki jih pridobijo diplomanti.

5 Vsebina in strukture (moduli/predmeti in kreditne točke), ki jih narekujejo cilji in kompetence.

6 Organizacijske enote in dejavnosti, ki so potrebne za doseganje opredeljenih učnih izidov.

7 Odločitve glede načina poučevanja in študija (vrste metod in pristopov, obseg), prav tako načini preverjanja in ocenjevanja (in če je potrebno tudi priprava študijskih gradiv, pripomočkov).

8 Razvoj načina spremljanja (evalvacije), ki bo zagotavljal stalno kakovost.

Model temelji na domnevi, da je mogoče in potrebno študijske programe izboljševati s pomočjo spremljanja (feed-back) in z upoštevanjem sprememb v družbi in v posameznih študijskih področjih. Vsekakor je model poleg 10 zlatih pravil zelo koristen v fazi pred oblikovanjem študijskega programa in bi ga veljale fakultete vključene v projekt Eurocampusa upoštevati pred možno fazo inkubacije.

Priloga C

10 zlatih pravil za oblikovanje novih skupnih magistrskih programov

1 Razlogi za oblikovanje programov

Razlogi za oblikovanje novega skupnega programa morajo biti dobro premišljeni. Ali se je izkazala potreba zanj na regionalni, nacionalni ali evropski ravni? Je skupen program najprimernejša oblika za doseg zastavljenih ciljev? Kakšno nadpovprečno vrednost ima tak program na akademski ravni?

2 Premišljen izbor partnerjev/ sodelujočih ustanov

Obstaja mnogo načinov, kako najti institucionalne partnerje za sodelovanje v skupnem programu. Izbor ima velik vpliv tudi na samo izvedbo programa. Tesno sodelovanje in medsebojno zaupanje je nujno potrebno za skupno izvedbo programa. Nujno je potrebna komunikacija tudi zaradi priznavanja programa in opravljenih obveznosti na partnerskih institucijah. Potrebno je tehtno premisliti, koliko partnerskih institucij je smiselno vključiti v skupni program in ali koliko naj si bodo le te med seboj različne oz. podobne.

3 Postavitev argumentiranih ciljev in pričakovanj

Za uravnoteženo sodelovanje je nujno potrebno, da so vse partnerske institucije udeležene pri razvoju in definiranju ciljev skupnega programa. Biti del skupnega izobraževalnega procesa je veliko lažje, če sodeluješ pri njegovem nastajanju s partnerji že od začetka in se ne vključiš le kot pridružen član. To se nanaša predvsem na skupno oblikovanje kurikuluma, prilagojenega njegovemu namenu. Pri oblikovanju programa moramo upoštevati možnosti za mobilnost študentov. Le ti naj bi imeli v okviru joint-degree programa možnost študirati v vsaj dveh različnih državah.

4 Zagotoviti, da vsi partnerji podpirajo cilje in skupen program

Institucionalna podpora vseh partnerjev je za dolgoročno izvedbo programa nujno potrebna že od samega začetka nastajanja programa. Na osnovni ravni to vključuje vsaj pismo podpore rektorja (in dekana), v katerem so opredeljeni prispevki s strani univerze (in fakultete), kot so zavezanost zaposlenih in študentov ter finančna podpora. Izjavo, ki določa zadolžitev posameznih institucij naj bi redno obnavljali.

5 Zagotoviti zadostno udeležbo zaposlenih, na akademski in administrativni ravni

Organizacija in izvedba programa naj ne bi bila samo na ramenih nekaj predanih posameznikov. Skupina zaposlenih znotraj institucije bo pomagala izvrševati obveznosti, ki izhajajo iz programa. Ker je mobilnost profesorjev nujna za tak program je nujno predvidevati posledice njihove odsotnosti z dela. Kaj bi se lahko zgodilo, če bi bila ključna oseba odsotna dalj časa? Ali bodo institucije vztrajale pri izvajanju skupnega programa?

6 Zagotoviti sprejemljivo finančno strategijo za program

Taka strategija bi morala opredeliti upravljanje z viri, ne le na ravni posamezne institucije, ampak na ravni vseh sodelujočih. Ali so viri znotraj mreže zadostni? Ali so enakomerno porazdeljeni? Ali je možno priskrbeti pomoč partnerskim institucijam, ki se soočajo s posebnimi težavami?

7 Zagotoviti študentom dostop do informacij

Primerljive informacije naj bi posredovali študentom iz vseh sodelujočih institucij. Poleg informacij o študiju in pogojih za sprejem, morajo biti posredovane tudi informacije o oblikah

mobilnosti, vključno z informacijami o namestitvenih možnostih in jasna informacija o tem, kakšna diploma bo podeljena ob zaključku študija. Pozornost mora biti namenjena tudi zmožnostim za socialno šibke študente in študente s posebnimi potrebami.

8 Organizacija in planiranje srečanj vnaprej

Razvoj skupnega programa zahteva čas. Srečanja vseh partnerskih institucij so nujno potrebna za razvoj idej in vzpostavitev povezanosti študija. Zagotoviti je treba študijski sporazum, rabi ECTS (vključno o enotni vrednosti kreditov) in rabi dodatka k diplomi. Če obstaja dvom o rabi teh instrumentov, je potrebno o tem zagotoviti predhodne informacije.

9 Razvoj jezikovne politike in spodbujanje k učenju lokalnega jezika

Znotraj programa se moramo odločiti tudi, v katerem jeziku bodo potekala predavanja in kako izkoristiti možnosti za študente pri učenju tujega jezika. Vprašanje o jeziku bi moralo biti izpostavljeno že na samem začetku oblikovanja programa. Učenje jezikov je učinkovit način vključevanja posameznikov in oddelkov znotraj institucije v izvajanje skupnih programov.

10 Jasna opredelitev zadolžitev

Jasna opredelitev nalog in odgovornosti bo velika pomoč za učinkovito izvedbo programa. Ni nujno, da bi bile vse institucije enakovredno vključene v program, saj lahko raznolikost prispevkov pripomore k temu, da se partnerske institucije usmerijo na posamezne dele programa. Jasna opredelitev zadolžitev bo preprečila podvajanje zadolžitev in dodatnih stroškov. Pogosto to lahko dosežemo z ustanovitvijo centralizirane pisarne, ki je zadolžena za izvedbo administrativnega dela programa in kjer se zbirajo podatki vseh vključenih institucij (Informacije o skupnih programih in skupnih diplomah na Univerzi v Ljubljani, marec 2006).

Priloga D

Pravne podlage za oblikovanje skupnih študijskih programov / diplom v Republiki Sloveniji

Zakon o visokem šolstvu

(Ur. l. RS št. 100/2004 – uradno prečiščeno besedilo, 33. b člen)

33b. člen

Skupni študijski programi so študijski programi za pridobitev izobrazbe, ki jih visokošolski zavod sprejme in izvaja skupaj z enim ali več visokošolskimi zavodi iz Republike Slovenije ali tujine.

Za skupne študijske programe visokošolski zavodi, poleg določb tega zakona, upoštevajo tudi merila za oblikovanje in sprejemanje skupnih študijskih programov, ki jih sprejme Svet Republike Slovenije za visoko šolstvo.

Kdor opravi vse obveznosti po skupnem študijskem programu za pridobitev izobrazbe, dobi skupno diplomo, v kateri so navedeni vsi visokošolski zavodi, ki sodelujejo pri izvedbi študijskega programa. Skupna diploma je javna listina. Vsebino in obliko skupne diplome ter priloge k diplomu določijo sodelujoči visokošolski zavodi.

Statut Univerze v Ljubljani (Ur.l. RS, št 8/2005 in št. 118/2005, 196.člen)

196. člen

Skupne študijske programe izvaja univerza ali njena članica skupaj z eno ali več univerzami ali fakultetami Republike Slovenije ali tujine, skladno z merili Sveta RS za visoko šolstvo.

Študent, ki opravi vse obveznosti po skupnem študijskem programu za pridobitev izobrazbe, dobi skupno diplomo, v kateri so navedeni vsi izvajalci iz prvega odstavka tega člena.

Skupna diploma je javna listina.

Vsebino in obliko skupne diplome ter priloge k diplomu določijo izvajalci iz prvega odstavka tega člena.

Merila za akreditacijo

(Ur.l. RS, št. 101 12180/04; 6.,8.,12. in 19. člen)

6. člen

(merila za akreditacijo študijskih programov za pridobitev izobrazbe oziroma za izpopolnjevanje)

Pri oblikovanju soglasja k študijskemu programu za pridobitev izobrazbe in študijskemu programu za izpopolnjevanje visokošolskega zavoda– članice univerze oziroma samostojnega visokošolskega zavoda (ZViS, 32. člen) se upoštevajo naslednja merila:

- ustreznost raziskovalnih oziroma strokovnih podlag študijskega programa (temeljno oziroma razvojno in aplikativno raziskovanje) ter kadrovskih in materialnih pogojev za njegovo izvedbo,*
- ustreznost formalne ter vsebinske strukturiranosti programa (zlasti strokovna konsistentnost, sodobnost vsebin programa ter skladnost vsebin in ciljev programa),*
- ustreznost načinov in oblik študija ter študijskih virov,*
- ustreznost načinov preverjanja in ocenjevanja znanja ter pogojev za napredovanje in dokončanje študija,*
- ustreznost strokovnega oziroma znanstvenega naslova,*
- ustreznost evalvacijskih postopkov programa,*
- ustreznost programa za pridobitev znanja, ki ga potrebuje gospodarstvo oziroma delodajalci, ter možnosti za zaposlitev diplomantov,*
- ocena finančnih sredstev, potrebnih za uvedbo in izvajanje študijskega programa, in predvideni viri,*
- usklajenost s predpisi EU pri reguliranih poklicih, še posebej usklajenost z minimalnimi zahtevami za praktično izobraževanje, navedenimi v ustrezni direktivi, in sicer 93/16/EEC za zdravnike, 78/1027/EEC za veterinarje, 80/155/EEC za babice, 77/453/EEC za medicinske sestre, 78/687/EEC za zobozdravnike in 85/432/EEC za farmacevte.*

8. člen

(merila za ocenjevanje študijskih programov z vidika njihove mednarodne primerljivosti)

Pri ocenjevanju študijskega programa z vidika njegove mednarodne primerljivosti in trajanja študija (ZViS, 49. člen) se upoštevajo naslednja merila:

- primerljivost koncepta ter formalne in vsebinske strukturiranosti domačega študijskega programa s tujimi;*
- primerljivost možnosti dostopa in pogojev za vpis v študijski program;*
- primerljivost trajanja študija, napredovanja, dokončanja študija in pridobljenih naslovov;*
- primerljivost načinov in oblik študija (sistem in organizacija študijskega procesa, kreditni sistem, uporaba sodobnih informacijskih tehnologij, samostojni študij, tutorstvo, organizacija praktičnega usposabljanja ipd.);*
- možnosti za vključevanje študijskega programa v mednarodno sodelovanje (mobilnost) oziroma vključevanje v skupni evropski visokošolski prostor;*
- razlike med predlaganim in tujimi programi glede na specifične potrebe in pogoje domačega gospodarstva in javnih služb;*
- usklajenost s predpisi EU pri reguliranih poklicih, še posebej usklajenost z minimalnimi zahtevami za praktično izobraževanje, navedenimi v ustrezni direktivi, in sicer 93/16/EEC za zdravnike, 78/1027/EEC za veterinarje, 80/155/EEC za babice, 77/453/EEC za medicinske sestre, 78/687/EEC za zobozdravnike in 85/432/EEC za farmacevte.*

Ocena mora temeljiti na primerjavi predlaganega študijskega programa z najmanj tremi priznanimi sorodnimi tujimi programi iz več različnih držav, od tega vsaj dvema iz držav Evropske unije. Tuji programi morajo biti v državi, kjer se izvajajo, ustrezno akreditirani oziroma priznani. Svet lahko zahteva dopolnitev primerjave z dodatnimi tujimi programi.

12. člen

(merila za akreditacijo skupnih študijskih programov)

Skupni študijski programi so študijski programi za pridobitev izobrazbe, ki jih visokošolski zavod sprejme in izvaja skupaj z enim ali več visokošolskimi zavodi iz Republike Slovenije ali tujine.

Pri akreditaciji skupnega študijskega programa dveh ali več visokošolskih zavodov – članic univerze oziroma samostojnih visokošolskih zavodov, med katerimi so lahko tudi tuji

visokošolski zavodi (ZViS, 33.b člen), se smiselno upoštevajo določila 8. člena tega akta, in sicer tako, da se prikaže primerjava sorodnih študijskih programov, ki jih posamični sodelujoči domači in tuji visokošolski zavodi že izvajajo; če skupni študijski program izvajajo samo domači visokošolski zavodi, se določila 8. člena upoštevajo tako kot v drugih primerih. Smiselno se upoštevajo tudi določila 6. člena tega akta, poleg tega pa še naslednja merila:

- ustreznost tujih visokošolskih zavodov, ki so vključeni v predvideno izvajanje skupnega študijskega programa; v državi, v kateri delujejo, morajo biti ob upoštevanju nacionalne zakonodaje akreditirani oziroma ustrezno priznani,
- ustreznost opredelitev o sodelovanju visokošolskih zavodov pri izvajanju skupnega študijskega programa, še zlasti v zvezi s preverjanjem in zagotavljanjem kakovosti, sprejemom študentov, učnimi jeziki, vsebino in obliko diplome oziroma priloge k diplomi ter načinom podeljevanja ipd.,
- ustreznost deleža oziroma deležev študijskega programa, ki ga oziroma jih izvaja eden ali več visokošolskih zavodov iz Republike Slovenije,
- upoštevanje priporočil Odbora Lizbonske konvencije za priznavanje visokošolskih kvalifikacij v Evropski regiji, še zlasti priporočil o priznavanju.

19. člen

(vloga za akreditacijo skupnega študijskega programa)

Vloga za pridobitev soglasja k skupnemu študijskemu programu vsebuje elemente določil 6. člena tega akta in sicer tako, da se nanašajo na pravice in obveznosti, ki jih bo imel pri izvajanju skupnega študijskega programa visokošolski zavod iz Republike Slovenije.

Vloga poleg tega vsebuje še pogodbo, sporazum ali drugo uradno potrjeno obliko vzajemne opredelitve sodelovanja visokošolskih zavodov pri izvajanju skupnega študijskega programa, ki vsebuje zlasti navedbe:

o vseh sodelujočih visokošolskih zavodih z navedbo njihovega statusa po nacionalni zakonodaji, njihove akreditacije oziroma ustreznega drugega javnega priznanja, ter kratko predstavitev njihovega delovanja,

o deležih, ki jih pri izvajanju skupnega študijskega programa prevzemajo posamezni sodelujoči visokošolski zavodi, še zlasti pa o deležih, ki jih prevzemajo visokošolski zavodi iz Republike Slovenije,

o akreditaciji delov skupnega študijskega programa, ki jih izvajajo sodelujoči visokošolski zavodi iz tujine,

o načelih in načinih skupnega in transparentnega preverjanja in zagotavljanja kakovosti,

o pogojih za vpis študentov v skupni študijski program,

o uporabi učnih jezikov,

o finančnih obveznostih pri izvajanju skupnega študijskega programa,

o vsebini in obliki diplome ter načinu podeljevanja diplom,

o vsebini in obliki priloge k diplomi ter načinu podeljevanja priloge k diplomi,

o drugih medsebojnih pravicah in obveznostih sodelujočih visokošolskih zavodov pri izvajanju skupnega študijskega programa.

Če je v vlogi za pridobitev soglasja k skupnemu študijskemu programu navedeno, da bodo pri izvajanju sodelovali tudi tuji visokošolski zavodi, si strokovna služba Sveta po uradni dolžnosti pridobi tudi mnenje o teh visokošolskih zavodih, in sicer pri ustreznih nacionalnih centrih mreže ENIC/NARIC oziroma drugih pooblaščenih telesih za posredovanje informacij o visokošolskih sistemih v mednarodnem prostoru.